26

PETRI GYLLII

DE TOPOGRAPHIA CONSTANTINOPOLEOS, ET DE ILLIVS ANTIQVITATIBVS

LIBRI QVATVOR.

Ad Reuerendiss. & Illustriss. D. Georgium Cardinalem Armaïgnacum.

7 lib.

LVGDVNI,

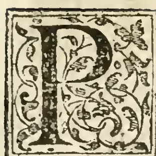
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM, SVB SCVTO VENETO.

M. D. LXII.

Cum priuilegio Regis.

Ldo Diego de Colmenares 7 lib.

Extraict du priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne foys ou plusieurs, ce present liure intitulé, *Petri Gyllij descriptio Constantinopoleos, en Latin & en Françoys.* Et fait defences depar ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & personnes quelconques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre, ne distribuer, en ses païs, terres & seigneuries, ledit liure, si ce n'est par le consentement dudict Rouille. Et ce iusques au temps & terme de douze ans, à compter du iour & datte, que sera paracheué d'imprimer ledict liure, sur peine d'amende arbitraire, & de confiscation des liures qu'ilz auroyent imprimez. Et afin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present priuilege, ledict Seigneur veut & entend, que l'extraict d'iceluy estant mis au commencement desdictz liures, serue pour toute notification, sauf en demander copie audict Rouille (si bon leur semble) & ce à leur despens. Car tel est son plaisir, nonobstant oppositions & appellations quelconques, comme plus à plein est contenu & declaré par lesdictes lettres de priuilege, sur ce donnees à S. Germain en Laye, le vinthuictiéme iour de Decembre, mil cinq cens cinquante huict.

Par le Roy, Maistre Iean Nicot, maistre des Requestes de l'hostel, present.

Signé, Guillaudet.

Errata in hoc volumine de Topographia Constantinop.

Pagina 35. lin. 28. lege cliuo. 64. 21. πόντος. 205. 6. Ceratini.

Quæ in altero de Bosporo Thracio.

Pagina 47. lin. 7. lege sexaginta. eadem pag. linea vltima, Proclus. 65. 9. οἱ λευκὸν. 68. 9. Minyeis. 72. 16. Machlenam. 118. 18. validissimos. 123. 3. χειμάῤῥους. 141. 4. promontorio. 252. 4. Paiasiti.

INDEX CAPITVM TOPOGRAPHIÆ CONSTANTINOPOLITANÆ.

LIBRI PRIMI.

LIBRI SECVNDI.

De foro

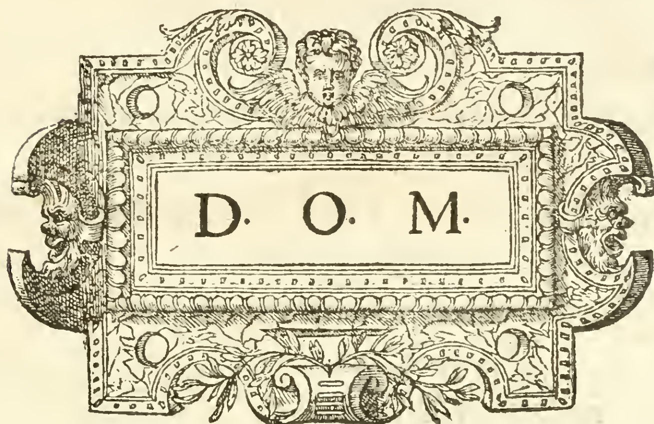
LIBRI TERTII.

LIBRI QVARTI.

IN

In æde diui Marcelli, Romæ,

haec ſunt inſcripta, vnà cum effigie vita functi: ſed dico ſimilia, aut in pariete affixa, vel in marmoreo lapide ſculpta.

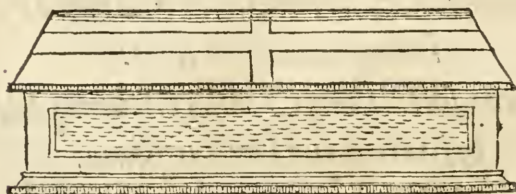

Pètro Gyllio viro probo, vtriuſque linguæ doctiſsimo,
ex agro Albienſi apud Gallos nato,
ob ſingulares animi dotes, & indefatigabilem in inueſtigandis antiquorum monimentis, componendis, interpretandíſque omnium diſciplinarum libris, totius orbis luſtrandis, indagandíſque locis:
naturam, ſolertiam, & diligentiam publicè, priuatímque laudatiſsimo,

poſt

Post longas annorum plus xl. peregrinationes, terra,
marique peragratas,
Galliam, Italiam, Græciam, Asiam vtranque,
& Africæ partem,
ac miraculosam è manibus, & carcere Pyratarum,
Gerbeorum liberationem,
Romam quasi postliminio reuerso, & in recolligen-
dis, ordinandísque rerum celebrium narratio-
nibus, dies, noctésque occupato,
Febre violentissima per dies XI. *vexato, diem suum*
in Christo Iesu obeunti.
Georgius Cardinalis Armeniacus, patronus pien-
tissimus Clienti gratissimo
in spem resurrectionis mortuorum
benemerenti mœstissimus,
Non. Ian. M. D. LV.
Po. Cn.
Vixit annos LXV. *menses, dies* V. *hor.* IIII.

OSSA GYLLII.

IN DESCRIPTIO-
NEM CONSTANTINO-
poleos Præfatio, vbi ſitum il- lius & commoditates oſtendit.

ONSTANTINOPOLIS ſic in peninſula ſita eſt, vt totum Iſthmum occupet peninſulanum: ex tribus enim partibus mari alluitur, neque ſolum ex ſeſe munita eſt, ſed etiam ſuos ſuburbanos longos agros iter duorũ dierum latos ampliùs viginti miliaria munitos habet peninſula, quam efficiunt pontus, Boſporus, Propontis, olim ab Anaſtaſio muro clauſam, ita fit, vt ſitus vrbis duplici peninſula munitus, arcem ſe declaret totius Europæ, atque adeo principatum totius orbis præ ſe ferat, eminens in fauces Europæ, atq; Aſiæ: nam præter alias fœlicitates immẽſas hanc habet ſummam, quòd mari portuoſo ex tribus partibus cingitur, à Meridie quidem Propontide, ab Oriente Boſpori freto, ab Aquilone ſinu maxime portuoſo, qui non modo claudi catena poteſt, ſed etiam ſine catena hoſtibus infeſtus eſt Conſtantinopolis, & Galatæ muris ſtringentibus eius latitudinem in ſtadia paulò minus quatuor, vt & machinis, & igne liquido hoſtiũ naues ſæpe perierint. Adde quòd nihil munitiùs fieri poſſet, ſi accederet

ars muniendi nostra ætate vsitata, si quatuor portus, quos olim intra muros clausos habebat catenis, restituerentur: quorum duobus antiquum Byzantium ornatum triennium Seueri obsidionem sustinuit, nec nisi fame totius orbis viribus capi potuit. Nam præter commoditates, quas habet Propontidis, & Aegæi maris, sic totius ponti Euxini imperium habet, vt vno ostio id clausum teneat, scilicet Bosporo, quem transire nemo potest inuita Constantinopoli, quò fit vt totius ponti diuitiæ sint in eius potestate, siue importatæ, siue exportatæ. Exportatur autẽ tanta copia pellium cuiusuis generis, mellis, ceræ, seruorum, aliarúmque rerum, vt sufficiant magnæ parti, Europæ, Asiæ, Aphricæ: importantur vina, olea, frumenta, aliáque infinita Asiæ, Aphricę, Europæ, vt copiam sentiat Mysia, Dacia, Pãnonia, Sarmatia, Meotis, Colchis, Iberia, Albania, Cappadocia, Armenia, Media, Parthia, vtraque Scythia. Itaque non modò omnes barbaræ nationes coguntur amicitiã huius vrbis amplecti, sed etiam oræ omnes maritimæ, & insulanæ, si ponti diuitiis frui velint. Adde, quòd nemo vltrò, citróque traiectiones Asiæ, Europæque facere potest inuito Byzantio, cùm sit velut pons, & porta vtriusque orbis, dicerem solum, nisi Hellespontus esset. Sed is infinitis partibus inferior censetur, nimirum longè amplior, & sinum non habens Byzantinũ, quo vrbs peninsula fiat portuosa, ac si haberet, tamen Euxino ponto non vteretur inuitis Byzantiis, id quòd si ratione non capimus, exemplo assequi possumus. Constantinus in Sigæo promontorio eminenti in fauces Hellesponti Constantinopolim ædificare cœperat, sed ea relicta, in

promon

promõtorio Byzantino eam ædificauit. Troia quidem insignis vrbs, sed cæcorum, qui non præuiderint situm Byzantij, cæci omnes, qui ante Byzantium vrbes ædificarunt in ora Hellesponti, aut Propontidis, quę etsi aliquandiu floruerũt: funditus tamen, aut euersæ sunt, aut in vicos redactæ: ac si restituerentur, Constantinopolis, vt præstantior eis dominaretur. Quamobrem iure dicere possumus eam non modò ponti, sed etiam Propontidis, & maris Aegæi clauem esse. Laudatur Cyzicus, quòd duobus pontibus cõiungeret Insulam Continenti, & duos sinus contrarios inter se copularet, quam Aristides scribit esse vinculũ ponti, & Aegæi, sed quis non videt quàm laxum: inter Cyzicũ, & Europam Propontis lata intercedit: qua vt inuitis Cyzicenis transitiones in vtrunq; mare fieri poterant, ita Cyziceni inuitis Hellespontiis, & Byzantiis habere vtriusque maris commoditates non potuerunt. Prætereo Heracleam, Selymbriam, Chalcedonem, in Propõtidis ora sitas, olim quidem nobiles hominũ industria, & loci natura, sed principibus commoditatibus priuabantur portuum similium Byzatino portui, qui nullis viribus hostium obrui potest, illarũ iampridem portus obruti sunt, atq; adeo, carebant potestate Bospori, & Hellesponti, quibus vti non poterant sine voluntate Bosporanorum, & Hellespontiorum, at Byzantini iis omnibus inuitis vti poterant ponto, itaque ei accidere non potest, quod accidit suis vicinis, aliísque quàm plurimis maximis vrbibus, quæ tot annos iacentes in ruinis, aut excitatę non sunt, aut si restitutæ, non tamen in pristina sede: deletæ sunt vicinæ, & nondum restitutæ, deleta est Memphis, sed

adhuc iacet. Cùm Cairica Babylonia ex castello magna vrbs euaserit in eius vicinia sita vtraque carens opportunitatibus Byzantij. Prętereo Assyriam, Babylonē, quę etiam cùm floreret vidit vicinam vrbem ædificari, sibi non cedentes de magnitudine, cur Alexādria non reædificatur, nisi quia hominū industria magis, quàm natura consisteret, Romam antiquā restituit Petri sanctitas, & Romani nominis authoritas, potius quàm naturalis situs mari carens portuoso. Sileo Athenas, & Lacedæmonem, quæ magis pertinaci hominum virtute, quàm situs commoditate excelluerunt. Omitto duos illos oræ maritimæ oculos Corinthum, & Carthaginem, quos eodem ferme temporum effossos, primùm Iulius Cæsar restituit, deinde rursus funditus erutos nemo instaurauit, quāuis Carthago sita in peninsula portuosa quidem, sed duo maria non coniungens, quamuis Corinthus bimaris, arx Peloponesi, clauis, & compes Græciæ nominata sit, tamen duo maria ne duos quidem sinus proximos, quos circuitus peninsulæ cōiungit, nunquam coniungere non modò ipsa potuit, sed ne vires quidem imperij Macedonici atq; Romani, id quod artificio potuit Cyzicus, & natura Chalcis Euboïca, altera Græciæ clauis existimata, quarū omnium circuitus fieri breui declinatione poterant: at Constantinopolis clauis duplicis orbis, & maris Aegæi, & Euxini, quæ nulla nauigatione, nulla circuitione ne totius quidē orbis iungere possis, nisi ore Byzantio. Prętermitto Venetias, quæ magis clauduntur mari, quàm claudant maria, magisq; laborant maria seiungere, & repellere, quàm coniūgere. Sileo totius orbis omnes situs, qui vrbes habuerunt,

runt,habent,aut habituri ſunt,nullus vnquam inuenie tur,qui tot,& tantas commoditates habeat non modo ad imperandum,ſed ne ad priuatè quidem viuendum, caritatem annonæ nunquã,aut rariſſimè ſentit,cui con tinuus campus Thracius frumentarius amplus quoquo verſus plus minus ſeptem dierum iter, alicubi viginti dierum,& eo amplius. Prætereo Aſiam vicinam proximam vbertate agrorum frumentariorũ,& paſtionibus redundantem. Sileo ex vtroq; mari facilem vecturam, iam vini copiã præterquam quod ipſa fert,habet oram Boſpori,Propontidis, Helleſponti vinetis conſitam, & facili nauigatione infinita genera habere poteſt, cæteráſque delitias.Vt Theopompus ſcribat,ex eo,quòd Byzantium eſſet nobile emporiũ, populum omnem in foro,& portu, & cauponis verſari ſolitum dantẽ operam Baccho: Menander in comœdia nominata Aulitride, ait omnes mercatores temulentos facere Byzantiũ. Totam,inquit, noctem bibo, ſurgo habẽs quatuor capita, exagitant comici Byzãtios, quod cùm vrbs obſidione premeretur,non alia ratione eos exercitus Imperator in mœnibus cõtinere potuit, quàm cùm prope muros cauponas collocaſſet, quod vt fuit popularis gubernationis vitium,ita loci virtutẽ,& copiam oſtentat omnium rerum, carnium quanta ſit copia, norunt, qui viderũt atq; ſi venatores eſſent, nuſquam copioſiores venationes,& aucupia. Fructibus autem omnis generis, omnis tẽporis fora abundant,quod ſi noſtrates negent,dicam conſiderent,quantum natio Mametana conficere poſſit leniẽs vini deſiderium pomis,piris, reliquíſq; omnibus fructibus, lignorum verò abundantiam habet tan-

tam,vt nullis ſeculis abundatura non ſit, cùm ex Europa,tum ex Aſia.Syluæ enim immenſæ,perennes,longę, iter pluſquam quadraginta dierum, continuatæ à Propontide ad Colchos,& longè vlteriùs: vt non modo ſibi ac vicinis, verùm etiam longinquis atque adeò ipſi Aegypto,& ſinui Arabico, atq; Aphricæ materiam ſuppeditet in ædium,nauiúmque ædificationem,ſoláq; ex maximis vrbibus eſt,quæ nunquã incidet in lignorum penuriam, non modo ad ignem faciendum, ſed ne ad ædificia quidem & naues, in quam noſtra ætate vidimus incidiſſe maximas Europæ, Aſiæq; vrbes. Piſcium verò redundãtia excellit Maſſilia, Venetia, Tarentum: ſed omnia ſuperat Conſtãtinopolis, qua velut per portam piſces duplicis maris tranſeunt, neque modo per Boſporum tranſeunt, ſed ad Byzãtium feruntur relicta Chalcedone,vt vno reti viginti nauigia impleas,atque ſine retibus ſæpe manibus ex continenti capias, atque adeo cùm verno tempore in pontum aſcendunt denſi greges iactu lapidis velut aues ferias, ex feneſtris quoq; vrbis calathis ex corda appenſis mulieres piſcentur, hamísq; piſcatores ſine eſca pelamydes capiant tot, & tantas, vt ſufficiant toti Græciæ & magnæ parti Aſiæ Europæque. Et ne numerem piſcium genera, optimarum oſtrearum tantam multitudinem capiunt, vt ſufficiãt, vt tot dierum ieiuniis,quibus Græci piſcibus ſanguinis participibus non veſcũtur, quotidie videas in piſcariis foris multa nauigia oſtrearum plena. Quòd ſi Byzãtij non tanta eſſet carnis copia, ſi piſcibus delectarentur, piſcatoréſque eſſent ea induſtria, qua Veneti,& Maſſilienſes, liberéque piſcari poſſent, non autem mediam partem

partem piſcationis Regi Turcorũ tribuerent:profectò omnes angiportus quotidie implerentur piſcibus. Iam nouæ Romę cælum quiſpiam damnabit, vt ponticum, ego expertus ſum ſalubrius quàm antiquæ Romæ, atq; ex multis annis vix vnius, aut alterius anni hyemẽ perfrigidam, calores autem æſtiuos temperatos eſſe anniuerſariis ſeptẽtrionibus, quibus aſſiduè ferè tota æſtate aër ſerenus eſt, hyeme tepeſcit auſtris, quibus aër ſerenus fit, ſeptentrionibus pluuius, cõtra quàm in Italia & Gallia fieri ſolet. Peſte verò minùs acerba, minúsq; mortifera, nec frequentiori quàm magnæ vrbes laborare ſolent, rariúsque laboraret niſi plebis multitudine, & ſeruis ſordidè paſtis impleretur. Et ne videar laudare Rhetorum more, quæ vix Sophiſtarũ acerbitate reprehendì poteſt, hoc vno malo laborat, quòd barbaris frequẽtiùs, quàm excultis humanitate habitabitur, non quin ſit apta ad molliendos homines etiã barbariſſimos: ſed quòd ob copiam humanarum rerum eius habitatores remolleſcent ad reſiſtendum Barbaris, quibus longè latéque circundata eſt, vnde fiet, vt & ſi ad imperandum natura ſit comparata, tamen educatione, & diſciplina nequaquam vtentur illius incolæ, copiáq; rerum negligentes fient, & ſuperbia loci rationem cõſuetudinis, & familiaritatis cum hominibus habẽdę negligent, vnde ob inſolentiam odio hominum extrudentur, aut in diſſentiones incident, quibus Chriſtiani ciues laborantes amiſerunt vrbem, & imperium. Sed diſſentiant, quantumlibet, vrbémque, vt ſæpe fecerunt, inflamment, & funditus euertant, tamen nunquam deerit, qui eam reſtituat ob loci opportunitatẽ, ſine qua pontus Euxinus,
rurſus

rurſus Axinus efficeretur, ob copiam Barbarorum pontum cingentium. Quis enim, niſi longo huius vrbis imperio caſtigati eſſent, ſiue mari, ſiue pedibus proficiſceretur ad oras ponticas latronibus plenas? quis Boſporũ, quem vtrinque accolunt Barbaræ gentes, penetraret, ac ſi quis penetraret, tamen Thracibus accolis põti rediens aberraret ab oſtio Boſpori falſa, vt olim facere ſolebant, lumina pro pharo prætendentibus. Non igitur modo nauigationem ponti, Byzantium impedire poteſt, ſed nemo ſine eius ſubſidio, nauigare illuc poteſt. Quare cùm totius Europæ Conſtãtinopolis ſit arx contra Ponticos, & Aſiæ Barbaros, etiam ſi ſæpe deleatur, ſemper non deerit aliquis, qui eam reſtituat, inuitatus loci opportunitate. Quis vnquam hoſtis acerbiùs vrbem aliquam euertit, quàm Seuerus? attamen cùm reſipuit ab iracundia contra Byzãtios, animaduertit ſe ab antiquis temporibus vrbem habitam communẽ quandam benefactricem omniũ, Romani imperij magnum propugnaculũ deleuiſſe contra Barbaros ponti & Aſię. Itaque reſtituere conatus eſt, nominéque filij Antoninam appellari voluit. Cæteræ igitur vrbes, vt ſint mortales, hæc ſanè quandiu erunt homines futura mihi videtur immortalis.

PET

PETRI GYLLII

DE TOPOGRAPHIA CONSTANTINOPOLEOS, ET DE ILLIVS ANTIQVITATIBVS,

LIBER PRIMVS.

De Byzantij conditoribus, & de eius varia fortuna.

CAPVT I.

BYZANTIVM conditum fuiſſe Stephanus, atque Euſtathius memoriæ prodiderunt à Byzante Ceroëſſe, & Neptuni filio, vel ab eo, qui claſſis Megarenſium coloniã deducentium Dux fuit nominatus βύζης. Ego hunc etiam Byzanta appellatum arbitror, nam à Byze, Byzeum, potius quàm Byzãtium diceremus. Philoſtratus in vita Marci Sophiſtæ Byzantini, Ducem illum claſſis Megaricæ nominat Byzanta, cùm ſcribit Marcũ, quòd referret originem ſui generis ad antiquũ Byzanta profectum Megaram, charum habitum fuiſſe Megarenſibus coloniæ Byzantinæ deductoribus, quibus Pythium Apollinem conſulentibus, vbi conderent vrbem, redditum oraculum eſt, quærerent ſedem cæcorum terris aduerſam. Ea ambage Chalcedones monſtrabantur,

quòd priores aduecti illuc, præuisa locorũ vtilitate peiora legissent. Quod autem apud Iustinũ scriptum est à Pausania Spartano Byzantium conditũ, ita intelligendum existimo, vt qui Sycam, quam hodie vocant Galatam à Genuensibus conditam esse affirmant, & Constantinopolim à Constãtino, qui, aut reædificarunt, aut amplificarunt, non autem primi ædificarunt: nam cùm ex Herodoto intelligam Dario inuadente Thraciam Byzantios, & Chalcedonios ne expectasse quidem aduentũ Phœnicię classis relictis suis vrbibus in interiora Euxini ponti discessisse, ibíque Mesembriam cõdidisse, Phœnices autem Byzantiũ, Chalcedonem combussisse, arbitror Lacedæmonios Pausania Duce coloniã illuc deduxisse, & Byzantium, siue coloniam prius Megarensium, siue sedem ciuium à Byzante Neptuni filio conditam restituisse. Eustathius dicit Antoninam appellatam fuisse ab Antonio Bassiano Seueri Cęsaris filio: sed quandiu pater vixit, id nomen obtinuisse, deinde multis post annis nominata est noua Roma, & Constantinopolis, & Anthusa quasi Florẽtia, siue Flora à magno Constãtino, vnde Priscianus appellat nouam Romam Constantinopolitanam. Apollo fælices quidem prædixerat, qui eam incolerent, sed vtranque fortunam sæpe experta est. Primò magnis laboribus emersit impedientibus Thracibus, Bithynis, & Gallogræcis: in singulos enim annos octoginta talenta Gallis in Asia dominantibus diu pẽsitauit. Maioribus creuit, nec solùm externis, sed etiam domesticis frequenter vexata, nunc optimatiũ gubernabatur statu, nunc populari, variásq; partes secuta est, sed diu floruit in republica, latéque in

Euro

Europa, atque Aſia dominata præſertim Bithynis, vt Philarcus tradat in ſexto libro hiſtoriarum, Byzantios ſic dominos fuiſſe Bithynorum, vt Lacedæmonij fuerunt ἑιλώτων, quorũ fortuna media erat inter ſeruorum, & liberorum conditionem. Hæc Reſpublica Ptolomæorum Aegypti regum nomẽ coluit, vt Philadelpho honores diuinos tribuerit, templúmque illi excitarit in conſpectu ſuæ vrbis, nomen imperij Romani fouit, primò aduerſus Regem Macedonũ, cui vt degeneri impoſitum Pſeudophilippi nomen. Sileo miſſas copias in Antiochum, Perſeum, Ariſtonicũ, & piratico bello adiutum Antonium Mithridatis impetũ ægre repulſum, & ceruicibus interclufum ſuis ſuſtinuit: & ſimul Scyllę, Lucullo, Pompeio valde auxiliata eſt, quandò ea loca inſideret, quæ tranſmeantibus terra, maríque ducibus, exercitibúſque, ſimul vehẽdo commeatui opportuna forent. Tandem Nigri partes ſecuta contra Seuerum omni dignitate principatus ſpoliata eſt, & Perinthiis ſubiecta, & balneis, & theatris muris, quibus validis excelſíſque munita erat, lapide quadrato, & molari conſtructis, potiùs quàm Mileſio, vt placet Politiano: nam neque ex illo antiquo Mileſio, neque Miletopoli exciſus fuit, cùm Miletum remotiſſimũ, & Miletopolis poſita iuxta Rhyndacum fluuium nullas nobiles lapidicinas habeat, quam quidem vidi funditus euerſam lacui Apolloniati propinquã adhuc nomen retinentem. Muri adeò tenui iunctura fuerũt, vt Herodianus teſtetur, nemini compoſitum opus, ſed ex vno, perpetuóque lapide viſum fuiſſe, ruinas ipſorum, reliquiáſque Herodiani temporibus, qui videbãt, mirabantur eos, vel qui

cõstruxiſſent,vel qui deleuiſſent. Dion, quem Zonaras citat, muros tradit munitiſſimos habuiſſe Byzantium, quarum lorica lapidibus tres pedes craſſis, & qui regulis æreis comprehenderẽtur conſtructa erat, interioráq; ipſorum ſic erant cõpacta, vt vnus murus craſſus omnis ſtructura eſſe videretur. Turres crebræ & magnæ, portas circũ habentes alias aliis ſuperpoſitas. Muri ex parte Continentis valde excelſi, maritimi humiliores erant. Duos portus intra murũ habebat, catenis clauſos, quorum brachia ſuſtinebant turres multum eminẽtes, ipſe cùm Græco Codice Xenophontis carerem, arbitrabar Xenophõtem de alterutro horum portuum intelligere ex Latina traductione, quæ ita habebat cùm ex Chryſopoli Byzantium traieciſſent, cúmq; ex Byzantio excluſi eſſent milites Xenophontei repagula perfringere conabantur, portásque ſe effracturos minabantur, niſi eas Byzantini voluntate aperirent, atq; accurrerunt ad mare, & intra oppidum deſiliere muris ſuperatis, iuxta ipſius portus latera, quæ, quòd curuatis vtrinque molibus prominent, Chelas, id eſt, acceptabula Græci vocant: at poſtea incidens in Gręcum Codicem, vidi nullam ibi mentionem portus eſſe, ſed duntaxat τὴν χηλὴν τοῦ τείχους, hoc eſt, ad crepidines muri, ſiue ad proiecturas fulcientes murum: ac ſi χηλὴ τοῦ λιμένος legeretur, brachium potiùs, aut crus vertendum fuiſſet. Dionyſius Byzantius tradit Boſpori primam circuitionẽ excipere tres portus. Byzantij quingenta habebãt nauigia, quorum quædam erant dicrota, quibuſdam erant gubernacula ex prora, & ex puppi, & gubernatores, & nautæ duplices, vt ſiue inuaderent, ſiue retrocederent, neceſſe

non

non eſſet eas conuertere: hoſtéſque fallerent in acceſſu, & receſſu. Byzantij Nigro viuente, & mortuo multa mirabilia ediderunt triennium obſeſſi, neque modò capiebant hoſtium naues prӕternauigantes, ſed etiam triremes ex ſtatione hoſtili abſtrahebant: anchoras enim vrinatores ſub aqua natantes abſcindebant, & funiculis ad clauos pedum plantis affixos alligatis trahebant ſua ſponte adnare viſas, nec primi Byzantij hoc egerunt: nam Tyrij aſſueti conchas, aliáque eiuſmodi ſub aquis legere profundo mari nantes ex improuiſo anchoras hoſtium prӕcidebant, quod Alexander vbi animaduertiſſet, ferreas catenas pro funibus alligari ad anchoras iuſſit. Byzantij, cùm omnia conſumpſiſſent, tamen reſiſtebant lignis, quӕ ex ӕdificiis detrahebant, & funibus ad naues vtebantur, quos ex capillis fœminarum ſuarum conficiebant, interdúmque ſtatuas, & equos proiiciebāt in ſuos hoſtes. Vt verò omnibus eſculentis deſtituti ſunt, pelles aqua mollitas edebant, pellibúsq; conſumptis alij in alios efferari cœperunt humanis carnibus veſcentes, denique fame oppreſſi inuiti vrbem dederunt. Romani interfecerunt milites, omnéſque principes ciues, vrbs tota funditus euerſa, muri diruti, quorum oſtentatione gloriabantur, ſimúlque theatris, thermis, omníque cultu, atque honore detractis in vici formam redacta Perinthiis adiudicata eſt. Ea capta Seuerus valde lӕtatus eſt, eíque libertatem abſtulit, & dignitatem reip. tributo impoſito, ciuium bonis publicatis Perinthiis Byzantium, eiúſque regionem largitus eſt. Seuerus poſtea Byzantium profectus, vt vidit ciues ſibi obuiam egreſſos cum ramis oliuarum ſuppli-

ces deprecantes ſalutem, & excuſationem afferētes, cur illi obſtitiſſent, abſtinuit quidem à cæde, ſed Perinthiis ſubiectos reliquit, theatrũ tamen illis dedit, & *κυνηγίων* porticus, & Hippodromum ædificandum curauit, eidémq; adiunxit thermas, quas ædificauit in templo Iouis, qui appellabatur Zeuxippus: renouauit etiam Strategium, quæ omnia Seuerus inchoauerat, Antoninus filius perfecit.

De magnitudine Byzantij. CAP. II.

Onſtantinopolitani ciues huius ætatis dictitãt Byzantium comprehēſum fuiſſe primo colle, hoc eſt, ſepto regio, ſed ampliùs fuiſſe liquebit ex his, quæ modò dicam: recentes ſcriptores ita deſcribunt Byzantium incepiſſe à muro arcis, & pertinuiſſe ad Eugenij turrim, aſcendiſſe vſque ad Strategium, & Achillis balneum, & portam Vrbicion terreſtrem Byzantij, inde in chalcopratia & miliarium vbi altera porta terreſtris Byzantiorum hinc ad columnas Zonarij, ex his deſcendiſſe, & flexũ fuiſſe in Acropolim per manganas, & thermas Arcadianas, quibus vt nonnullam fidem habeam non tantum facit eorum in aliis permultis mihi cognita fides, quàm Euſtathius ſcribens Athenienſes vſos Byzantio ὡς πολιχνίῳ, id eſt, parua vrbe ad ſeruandas pecunias, ſed longè antiquior Zoſimus Hiſtoricus Byzantium ita deſcribit: In colle, inquit, ſitum fuiſſe occupans partē Iſthmi, quem efficiunt ſinus nuncupatus cornu, & Propontis, habuit portam in fine porticuum, quas Seuerus Imperator ædificauit, cùm iratus eſſe deſiiſſet Byzantiis, quod Nigrum tutati fuiſſent ho-

ſtem,

ſtem, Byzantij muris per collem procedebat à parte occidentali vſque ad Veneris templum, & ad mare oppoſitum Chryſopoli, à Boreali verò parte ſimili modo deſcendens vſque ad portum, quem vocant Neorium, & vlterius vſque ad mare, quod è regione iacet oris pontici per quod ad pontum Euxinum nauigatur. Hęc igitur, inquit ille, antiqua vrbis magnitudo, ſed Dionyſius Byzantius Zoſimo multo antiquior, vt ex eius ſcriptis cognoſcatur ante Seueri ruinã ſcripſiſſe, ait ambitum Byzantij circiter quadraginta ſtadia complexũ fuiſſe, quæ longe maius ſpatium complectuntur, quàm illi tradiderunt. Herodianus Byzantium tempore Seueri vrbem maximam omnium Thraciæ fuiſſe dicit.

De Conſtantinopolis inſtauratione, eiúsque magnitudine.

CAPVT. III.

ONARA Conſtantinum magnum ſcribit cupientem vrbẽ ſui nominis condere primo Sardicum Aſiæ agrum delegiſſe, deinde Sigæum promontorium poſt Chalcedonem & Byzantiũ. Georgius Cedrinus dicit Conſtantinum primo Theſſalonicam delegiſſe, ibíque biennium agentem loco delectatum admirabilia templa, balnea, aquæductus ædificantem peſte interpellatum locum hunc reliquiſſe, & profectum Chalcedonẽ Bithynorum à Perſis euerſam reſtituere incipientem admonitum fuiſſe, vbi Conſtantinopolis cõdenda eſſet ab aquilis lapillos architectorum iterum, & ſępius rapientibus, & Byzantium tranſportantibus. Zonaras idem ſcribit; lapillos non vocat, ſed funiculos, quod commentitium videtur ſurreptum

ex Dio

ex Dionyſio Byzantio tradente parum abfuiſſe, quin Byzas conderet Byzantium in loco ſemyſtra nuncupato ſito ad oſtia Cydari, & Barbyſæ fluminum, niſi coruus rapiens ex media flamma partem victimæ, & deportans in promontorium Boſporium Byzantem admonuiſſet ibi condendum eſſe Byzantium: at mihi tam cæcus Conſtantinus non videtur fuiſſe, quàm Chalcedonij antiqui, quorum cæcitate omnibus literarum monumentis decantata edoctus proſpicere potuit Byzãtium, potius quàm Chalcedonem commodius Romani imperij domicilium eſſe, quãtò melius ſentiunt longè antiquiores, è quorũ numero eſt Sozomenus Salaminius, & Zoſimus, qui ſcripſerunt ſuam hiſtoriam tempore Theodoſij minoris, hi omiſſa mẽtione Sardicę & Theſſalonicæ, & Chalcedonis, tradunt Conſtantinum cogitantem vrbem condere ſui nominis æqualis conditionis paríſque honoris, Romæ deprehendiſſe locum inter antiquum Ilium & Helleſpontum commodum ad vrbem condendam, fundamentáq; ieciſſe, & muri partem in altitudinem excitaſſe, quę in hunc diem videtur in promontorio Sigæo, quod Plinius appellat Aiantiũ, ex eo, quòd ibi Aiacis ſepulchrum eſſet eminens in extremas Helleſponti fauces, vbi dicunt ſtationẽ nauium fuiſſe, & tentoria habuiſſe Achæos militantes contra Troiam, pòſt Conſtãtino commodiorem ſedem viſam eſſe Byzantiũ, quod trecenteſimo ſexageſimo ſecundo anno ab imperio Auguſti Conſtãtinus reſtituit, auxit, maximis muris circundedit, nuncuparíque nouam Romam Conſtantinopolitanam lege ſanciuit, quæ inciſa in colũna lapidea, & publica in Strategio prope Con-

ſtantini

ſtantini ſtatuam equeſtrē propoſita erat. Cùm autem indigenas ciues exiſtimaret non ſufficere magnitudini vrbis, iuxta fora ſparſim ædificauit domos, quas dedit habitandas Senatoribus, atque illuſtribus viris, quos ſecum duxerat ex vrbe Roma, atque ex aliis gētibus. Fora conſtituit alia ad vrbis ornamentum, alia ad vſum ciuium, Hippodromon ſacris ædibus, fontibus, porticibus inſtruxit, & Senatu, quem habere voluit eundem honorem, quem Senatores Romæ habere ſolebant. Regias ædes condidit non multo inferiores Romæ regiis ædibus. Denique in omni ornatu ſimilem, æqualémq; Romæ Italiæ efficere ſtudens in eam magnitudinem perduxit, vt Sozomenus tradat hominum multitudine & diuitiis maiorem Conſtantinopolim eſſe, quàm Romam. Cunapius Sardianus non ignobilis ſcriptor, quamuis Conſtantino infeſtus, tamen Conſtantinopoleos magnitudinem maximā deſignat his verbis: Conſtantinopolis, inquit, antiquum Byzātium temporibus quidem antiquis præbuit Athenienſibus tranſmiſſionem frumenti, quod illinc copioſum efferri ſolebat: ſed temporibus noſtris, neque ab Aegypto multitudo onerariarum nauium, neq; ex omni Aſia, & Syria, & Phœnicia, & ex aliis gentibus importata, multitudo frumenti Conſtantinopolim implere & ſatiare poteſt populū, quem Conſtantinus in vrbem Byzantium tranſtulit ex aliis vrbibus, quas hominibus ſpoliauit. Similiter Zoſimus & ſi Conſtātino non æquus ob religionem, tamen fatetur eam auxiſſe in magnitudinem maximæ vrbis, atque vltra Byzantij muros quindecim ſtadia vrbem circumplexum eſſe muris intercipientibus Iſthmum ex

mari in mare, quam Constantinus quamuis maximam effecit: tamen Imperatores, qui post Constantinum imperarunt, maiorem effecerũt, & propter multitudinem vndique confluentium in vrbem militiæ, vel mercaturæ, vel aliarum rerum causa, aliis muris multo maioribus, quàm Constantiniani essent: eam circundederunt, & habitationes ita angustas esse permiserunt, vt etiam habitantes in foris angustè habitarẽt, vt viatores cum periculo incederent propter hominum, animaliúmque multitudinẽ. Vnde factum fuit vt maris non parua pars circuentis vrbem exsiccata fuerit, & palis in circuitu defixis, & domibus supra palos impositis vrbs magna facta sit ad capiendam populi maximã multitudinem, & hæc quidem Zosimus ait de magnitudine, qua erat temporibus vel Arcadij, vel Theodosij. Agathius scribit temporibus Iustiniani adeò continentia, & perpetua fuisse vrbis ædificia, & coniuncta inter se, vt rarissimum videret quispiam locum sub dio apertum, & vndique liberum, vt rectis oculis cælum suspicere posset. Quàm etiam magna fuerit vrbs ante Iustiniani tempora colligere possumus ex antiqua vrbis descriptione incerti autoris, sed antiqui, & fidei pleni. Is dicit vrbis longitudinem fuisse à porta Aurea vsque ad littus maris directa linea pedum quatuordecim milia septuaginta quinque, latitudinem autem pedũ sex milia centum quinquaginta, neque tamen Iustiniani temporibus intra vrbem Blachernas fuisse colligere licet ex Procopio etiam si ante Iustiniani imperium vrbs aucta fuisset à Theodosio minore, qui, vt tradunt Zonaras atque alij, id negotij dedit Cyro vrbis Præfecto, is magno & prõ-

pto

pto ſtudio excitauit terreſtrem murum à mari ad mare ſexaginta diebus vrbis populus hoc opere delectatus, & celeritatem admiratus exclamauit Cyrum, & publica voce in theatro coram Imperatore Theodoſio pronunciauit, vrbem Conſtantinus condidit, Cyrus renouauit: hinc inuidia Cyro conflata eſt, & ſuſpicio. Itaq; Theodoſij iuſſu inuitus tonſus, deinde Smyrnæ Epiſcopus conſtitutus eſt. Hunc nominant Epigrāmata Conſtantino, inſcripta in portis Xyloceri & regij nuncupatas his verbis:

Εἰς τὴν πύλην ξυλοκέρκου ἐν Βυζαντίῳ.

Θεοδόσιος τόδε τεῖχος ἄναξ, καὶ ὕπαρχος ἑώας
Κωνσταντῖνος ἔτευξαν ἐν ἤμασιν ἑξήκοντα.

Εἰς τὴν πύλην τοῦ ῥηγίου ἐν Βυζαντίῳ.

Ἤμασιν ἑξήκοντα φιλοσκήπτρῳ βασιλῆι
Κωνσταντῖνος ὕπαρχος ἐδείματο τείχει τεῖχος.

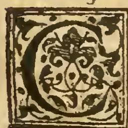
Quæ autem cauſa mouerit Conſtantinum, vt Byzantium nouam Romam Reginā imperij Romani conſtitueri, Sozomenus atq; alij tradunt Deum noctu Conſtantino viſum oraculum dediſſe, vt ad Byzantium conderet vrbem dignam ſuo nomine. Alij tradūt, vt Iulius Cæſar euitare volēs inſidias, cogitauit migrare Alexandriam, vel Ilium, tranſlatis ſimul opibus imperij, exhauſtáq; Italia delectibus, & procuratione amiſſis permiſſa: ſic Conſtantinus ſentiens ſe veniſſe in odiū ſenatus, populíque Romani, exhauſta Roma migrauit primò Iliū, deinde Byzantium. Zoſimus nomini Chriſtiano infeſtus cauſam affert maximè impiam. Conſtantinus, inquit, cùm ſuſtuliſſet Criſpum, atque alia ſcelera commiſiſſet, à ſacerdotibúsq; expiationem eorum peteret,

reſponſum ab eis accepit ſe tantam ſcelerum impietatem purgare non poſſe, ſed hanc Aegyptium quendam poſſe, qui ex Iberia Romam profectus allocutus Conſtantinum affirmauit omnium ſcelerum ipſum purgationem adepturum, ſi Chriſtianorum confirmaret opinionem, quæ hoc conſtitutũ profiteretur, impiè, & ſceleratè contaminatos, ſtatim pœnitentes veniam aſſequi omnium malefactorum ſuorum. Conſtantinus facilè ſermonem excipiens, reliquit religiones patrias, & particeps factus eſt eorum, quæ ſibi communicauerat Aegyptius, impietatíſque principium fecit manticam habere ſuſpectam: inſtante autem feſto, in quo neceſſe erat in Capitolium aſcendere exercitum, & ritus religionis ſuæ implere, metuens Conſtantinus intereſſe feſto ex viſione ab Aegyptio ſibi miſſa improbãte aſcenſum in Capitolium à ſancto ſacrificio patrio deſciſcẽs ſenatum, populúmque Romanum excitauit, in odium ſui, qui non ferens omnium execrationes, & conuitia vrbem ſimiliter præſtantem, vt Romam quęrebat, vbi Palatia regia conſtitueret, & ſedem imperij: cùm locum inter Troadem, & antiquum Ilium inueniſſet aptũ ad vrbis ædificationem, & Palatia regia conſtituenda fundamenta iecit, & muri partem excitauit: vbi verò huius loci Conſtantinum pœnituiſſet, opus reliquit imperfectum, & Byzantium acceſſit, admiratus vrbis ſitum, iudicauit hãc aptam maximè eſſe ad Regis domicilium excipiendum. Hæc quidem Zoſimus Iuliani ſtudioſus Conſtantino ob religionem infeſtus, à cuius ſenſibus, vt penitus abhorreo, vt ei nõ aſſentio de ſceleribus impiis, quæ falsò impingit Conſtantino, quæ alieniſſima

à men

à mente Constantini maximè pij, humanissimíque copiosè monstrare conarer, nisi hoc præsens institutum tantam digressionem non pateretur, nisi etiam satis Sozomenus & Euagrius ea redarguissent, & confutassent. Ita in describenda magnitudine incrementi vrbis ei assentire cogor, cùm ex eo, quòd etiam si Constantino infestus, tamen tantam, tam magnam, tam pulchram cogitur fateri Constantinum ædificasse: tum etiam magis ex eo ipso, quòd is vicinior multis seculis esset temporum Constantini, quàm recentes monachi, qui incertis libellis, quos ipsi inscripserunt de patria Constantinopolitana, Constantinopolim ita designant, Constantinum posuisse murũ à turre Eugenij, quæ finis erat antiqui Byzantij vsque ad diuum Antonium à topis nũcupatis ad sanctam Deiparam nuncupatam Rabdon, & ascendisse vsq; ad Exacionion, à milliario penetrasse ad portas antiquas Ioannis præcursoris, & transisse vsque ad cisternam nuncupatam ab homine bono, inde transisse ad Armation, atque vsque ad diuum Antoniũ, hanc descriptionem excuterẽ, nisi eorum autores mendaces in permultis expertus essem, vt prætereundos putem. Hoc ferre non possum, quòd ponunt Ioannis præcursoris templum intra muros Constantinianos fuisse, cùm etiam multis annis post Constantinum extra vrbem fuisset, atque alia sim infrà demonstraturus.

De forma, ambitu, latitudine, & longitudine, qua nunc est Constantinopolis. CAP. IIII.

Onstãtinopolis ex tribus partibus alluitur mari, ex Aquilone sinu Cornu nuncupato, quem in Europam insinuat Bosporus, ab Oriẽte cin-

gitur Bospori extremis faucibus, à Meridie Proponti-
de ab Occidente terra Thracia. Forma illius est trian-
gula, cuius basis est pars vergens ad occasum, vertex au
tem pars pertinens ad ortum, id est, ad initium penin-
sulæ, sed lateribus disparibus: latus enim spectãs ad oc-
casum, ab angulo sinus lunatam curuaturam admittit,
deinde postquam longo spatio processit, ex Aquilone
flectitur ad Meridiem, latus verò vergẽs ad Meridiem,
admittit flexum ea latitudine, vt si ab angulo ad angu-
lum linea recta extenderetur, sinum maris interciperet
in medio largum plus minus duobus stadiis, latus verò
pertinens ad septentriones, & sinum Cornu nuncupa-
tum: si ab angulo vno ad alterum angulum linea du-
ceretur, totum sinum Cornu, & partem vrbis Galatæ
interciperet: sic enim curuatur latus, vt eius duo extre-
ma cornua arcum efficiant, duos arculos in medio fle-
xu habentem, sed sic introrsus recedentes, vt duo extre
ma cornua arcus se includentis, non impediant quo-
minus quis ex alterutro cornu cernens videat vtrunque
cornu: magis igitur propriè Constãtinopolis tricornis,
quàm triangula. Nam recti anguli non prominent ex-
tra latus, neq; recedunt, cornua verò prominent & re-
cedunt, & incuruantur. Itaque si hæc tria cornua qua-
tenus eminent extra truncũ vrbis abscinderentur, vrbs
remaneret quadrata, oblonga, aliquantò plus miliari la
ta, ter tanto ferè longior, quàm latior: ac si cornu, quo
scinditur Bosporus non flecteretur ad ortum solstitia-
lem, sed ad æquinoctialem dirigeretur, vrbs trianguli
formam tenere posset: nam vrbis latus vergẽs ad sinum
ferè esset rectum, & Proponticum latus magis dirigere-
tur, &

tur,& pari prope anguli eſſent latitudine,ſed tamē anguli abſoluti figuram nōdum obtineret:nempe alij hebetiores,alij acutiores,& latera nondum rectis lineis dirigerentur: nos tamen,vt omnes exiſtimāt,triquetram dicere poſſumus tribus grandibus angulis conſtantem, quorum vnum ſpectans Propontidem, alterum pertinens ad continentem Thraciam, eadem ſunt longitudine, tertium ſinui adiacens breuius eſt vno circiter miliario, ambitus vrbis non attingit tredecim miliaria: quanuis Laonicus Chalcondylus in hiſtoria, quam ſcripſit de Othomanis, tradit Conſtantinopolim circuitu complecti centum & vndecim ſtadia. Eius longitudo diſcurrens per dorſum promontorij ſex colles efficientis,non longior eſt triginta ſtadiis:at ſi vrbs eſſet trianguli recti, non longè excederet nouem miliaria. Sed ſi eius ſitus collinus in planitiem explicaretur,in ampliorem dilataretur latitudinem:attamen nondum ad magnitudinem, quam vulgò Byzantini ei attribuunt, videlicet duodeuiginti miliariorum: neque tamen plura ædificia contineret,quòd ſita in collibus, quàm ſi eſſet poſita in librata planitie, propterea quòd ædificia non in ſolo inclinato,ſed ad libellā plano ædificantur.Non enim eadem ratio domorum, & hominum:nam plures homines ambitus Conſtantinopoleos continere poſſet in collibus ſita,quàm ſi eſſet plana,non item plures domos. Sedes enim hominum in cliuo conſiſtere poteſt, non item domorum, quarum ſolum explanatum eſſe oportet. Eius latitudo varia ab Oriente ad mediam ferè vrbem nuſquam ſtrictior miliario,neque latior duodecim ſtadiis: deinde ſenſim dilatatur in duo cornua,

vbi

vbi tam larga eſt, quàm tota fere vrbs lõga, nec admodum diſſimilis eſt aquilæ pandenti alas, obliquè intuenti ſiniſtrorſum, in cuius roſtro poſitus eſt collis primus, vbi Regis Palatium, in oculo templum Sophiæ, in capitis vertice poſteriori fere eſt Hippodromus, in collo ſunt duo colles, ſecundus & tertius reliqua vrbis pars alas, & cæterum corpus occupat.

Conſtantinopolis generalis deſcriptio.

CAPVT V.

Onſtantinopolis occupat peninſulam ſeptem colles complectentem, quorum vnum efficit vrbis angulus orientalis inchoans promontorium, quod Plinius appellat Chryſoceras, Dionyſius Byzantius Boſporiũ. Hic collis primus eſt diuiſus à ſecundo colle, valle lata, reliquos ſex colles efficit idem promontorium Boſporium, ita ab exordio peninſulæ orientali ad Occidentem pergens perpetuo dorſo leniterque conuexo, vt ſex colles ex ſuo latere dextro in ſinũ eminenteis porrigat, & valles quinq; emittat, ſed nullas penetrantes dorſum excepta tertia, & quinta. Sed ita, vt ſuis iugis paululum depreſſis dorſum promontorij ferè æquum continuent, ſiniſtro autem latere feratur perpetuo cliuo, vt colles non habeat, ſed tumulos, & valliculas exigue depreſſas, procliuiores tumulis ipſis: & ita dorſum promontorij tendit aliquantum diſpari planitie, & altitudine, ac curuatur duos flexus recipiens, primum prodiens ex iugo primi collis. Vnde leniter aſſurgit vſque fere ad alterum flexum, qui fit in iugo tertij collis, vbi exiliter deprimitur, dum vallis iugum interceden

cedentis inter tertium,& quartum collem admittit. Inde mediocri interuallo cliuoſo aſſurgit, deinde æquale fertur ad occaſum vſque ferè ad murum terreſtrem, vbi paululum eminet, promõtorij huius, quod dico efficere ſex colles, planities varia: nam alia in dorſo, alia in radicibus, vtraque inæqualis, in primi collis iugo librata, larga ducentos circiter paſſus, longa ſeptingentos. Deinde prodiẽs ex huius collis faſtigio, leuiter peruenit ad iugum ſecundi collis, vbi larga quingentos paſſus, ſed tota fere leniter deuexa, in iugo vnde naſcitur ſecunda vallis anguſta, & exiguè prona, in tertio colle latior ſexcentis paſſibus, ſed æqualior eo loco, vnde oritur tertia vallis ampla ſexcentos paſſus. Ex qua aſcenditur breui cliuo in quarti collis iugalem planitiẽ non ampliorem ducentis paſſibus, in quinto dilatatur in paſſus circiter ſeptingentos: in iugo, ex quo naſcitur quinta vallis, reſtrictior, in ſexto molliter attollitur. Iam vero ima planities inter mare & radices promontorij procurrẽs, & ſi totum promontorium perpetua ferè cingit, tamen varia eſt, nam minor eſt ad radices collium, dimidio latior ad valles: ita enim ab initio promontorium ambit, vt in valles tres inſinuata pateat in latitudinẽ mille paſſuum, iuxta colles nuſquam anguſtior iugere, excipio tertij collis radices & quinti, vbi eſt anguſtiſſima, in quartam vallem longè latéq; ſpatiatur. Ad radices ſexti collis contrahitur, exceptis radicibus duorum tumulorum poſitorum à tergo primi & ſecundi collis, quorum alter eminet vſque ad littus, alter prope accedit. Sed vrbis vt ſitus faciliùs explicetur, per partes deſcribam valles & colles, quorum iucundus proſpectus eſt:

ex eodem enim promontorij dorſo ſex colles naſcentes eminentes in ſinum,vt fratres dicere poſſis,ita per ordinem locati ſunt, vt alteri alterorum aſpectum non auferant,vt per ſinum nauigans omnes videat ita eminentes in ſinum, ex tribus lateribus vt ſinguli duo oſtendãt latera, primus eminet in ortũ ſolſtitialem ad claudendum ſinum,ſecundus tertiúsque interiùs recedunt verſus Meridiem,reliqui eminent in ſeptẽtriones tam ſenſim, vt vno aſpectu videre eorum omnium poſſis duo latera, neque vnius altitudo alterius altitudinem priuat aſpectu nauigantium per ſinum. Primus eſt ſecundo humilior, ſecundus tertio, quartus quintus, ſextus aut paulò editiores tertio,aut paululum cedũt, id quod aquæ ductus libella deprehendere licet. Primus enim collis inferior tertio & quarto deprehenditur ex turre librante aquæ ductum,per quam ampliùs quinquaginta pedes aqua in altum exprimitur. Atque clariùs vt res intelligatur, diuiſione vtar non quidem in longitudinem vrbis à Boſpori extremis faucibus ad mœnia circuitu maris carentia pergentem, ſed in latitudinẽ tendentem Propõtide ad ſinum Ceras nuncupatum: quòd autem latitudinem in ſex partes diuidam, naturalis ſitus promontorij me informat, qui diuiſionẽ in ſex colles vallibus diſtinctos in ſinum eminentes informauit, verùm non abſoluit, non enim dorſum promontorij tranſcũt. Romanos colles facile eſt ſecernere,quos Natura ſecreuit vallibus, at Byzantini adeo dorſo inter ſe cohærent, & promontorij eos procreãtis pars ſita à tergo collium non ſimiliter vt à fronte intumeſcat,vt aliter eos deſcribere non poſſim, quàm hos ſex colles eſſe

vnius

vnius promontorij dorſum perpetuum prominens inter valles alternas. Itaq; non aliter definiam, quàm primo deſcribam partem promontorij dextram, hoc eſt, collem, aut vallem, poſtea partem ſiniſtram poſitam à tergo collium, aut vallium.

Singularum partium ſitus. CAP. VI.

PRIMA latitudinis pars eſt frons peninſulani promontorij amplius mille paſſibus patẽs, vergens ad Orientem, adiacens extremi Boſpori faucibus. Is enim ita ſecundum frontem promontorij diſcurrit littore curuato leniter in arcum, vt ab angulo, quo Boſporus ſcinditur in ſinum Ceras, & fretũ extremarum faucium Boſporonarum, interuallo circiter quatuor ſtadiorum pertineat à Septentrione ad Meridiem, deinde ſpatio quatuor ſtadiorum ab ortu ſolſtitiali ſe conuertat ad occaſum brumalem, vſque ad initium Propontidis, cuius cum Boſporo coniunctio finit promontorij frontem, & flexum vrbis incuruat ad Occidentem æſtiuum interuallo duorum miliariorũ: ipſa autem frons planitiem maritimam habet patentem in latitudinem ducentorum paſſuum, tam longam, quàm ipſa longa eſt, ſupra planitiem eminentes cliui omnes ferè molles, non excedentes altitudinem quadringentorum paſſuum, cliuorum pars ſiniſtra expoſita orienti brumali habet in iugo Hippodromum, pars dextra reſpiciens ad orientem æſtiuum, efficit latus primi collis, in cuius ſummo eſt Regis Palatium: poſſem frõtem totam, cùm planicie & cliuo æqualiter procurrentibus continuata ſit, & cohærẽs cum colle primo, dicere par-

tem primi collis, verùm vt dictinctius intelligatur, tractabo ſeparatim.

De primo colle, & Regis Palatio, æde Sophiæ, & de Hippodromo. CAP. VII.

PRIMVS collis ab ortu ſolſtitiali ad occaſum brumalem proferens ſuam longitudinem, primo patet in latitudinem triginta paſſuum, ſed ſubitò fit latior, deinde paulò minùs in latitudinẽ porrigitur, quàm in longitudinem, naſcitur ex peninſulani Iſthmi angulo efficiente verticem triangulæ vrbis, proiicit velut mucronem, ſeu linguam molliter in planum deuexam, ſeu roſtrũ, quo Boſporus in fretum ſui canalis, & ſinum Ceras nuncupatum ſcinditur: eminet vltra cæteros colles totus ferè in ſinus oſtium, aditúmque proiectus, & tanquam brachium immiſſum claudit ſinum, vt lineam ab eius mucrone, ſi duceres ad angulum vrbis occiduum intra lineam totum ſinum, maritimámq; Galatæ oppidi planiciẽ includeres, id quod magno naturæ munere, ſinum protegẽs à ventis tutiorem, & portuoſiorem efficit, vndique procliuis prominet excepta ceruice, qua plana adnectitur reliquo dorſo promontorij ſimiliter plano, illius cliui ſpectãtes ad ortum ſolſtitialem, & ſeptentrionem mediocriter ſupini, & molles, reliqui proniores, vt alicubi gradibus aſcẽdantur, ſed omnes vbi elatiores nuſquam quadringentos paſſus excedunt. Planicies maritima imos collis cliuos ambiens, varia eſt, eam quæ ad Orientem pertinet, latiorem facit littus intumeſcens incuruaturam lunatam, illius verò, quæ ad ſeptentriones, & Solis occaſum contue

contuetur, latitudinem auget, vallis diuidens primum collem, à ſecundo colle: iugi planities librata eſt in paſſuum longitudinem circiter ſeptingentorum, collem totū non ſolum natura muniuit, quę ab Oriente ipſum Boſporo, à Septentrione ſinu Cornu nuncupato, ab occaſu ſolſtitiali valle circūcluſit, verum etiam regij clauſtri muris vndique clauſus eſt, quibus frequentia pinnarum, & turrium diſtinctis nihílque à murorum vrbanorum forma differētibus à reliqua vrbe ſeparatur. Maritimam planiciem, & cliuos imos occupant regij horti, ex collis ſupercilio longè latéque maria, campósque deſpicit Regis Palatium in ſummis cliuis partim ſitū, partim in iugi planicie, in qua duæ Palatinæ areæ vndique clauſæ: prima patet in paſſuum longitudinē circiter ſeptingentorum, in latitudinem verò ducētorum, quam ſubſequitur altera interior à prima muris & foribus diuiſa quadrata longitudinis ducentos paſſus habens, vndique ambitur porticu multis, & variis colūnis marmoreis ſuſtentata, in media area aliquot Platani, & Cupreſſi litigantium turbam adumbrāt, in angulo ſeptentriones conſpicienti forū iudiciale eſt, quod Turci Diuanum appellant. In areæ latere vergente ad Solis ortum æſtiuum collucet regia domus, in latere brumali conſiſtūt thermę, & culinæ regiæ octo hemiſpheriis caminatis conſtantes: earum enim vnumquodque hemiſpherium concameratum paruæ ædiculæ ſimilitudinem gerens, nihil aliud eſt, quàm luculentus caminus in ſummo vertice faſtigiatus in figuram laternæ. Fores primæ areæ ſitæ in media ceruice, in qua collis iugū iungitur ad libellam plano dorſo promontorij ferreæ du-

plices, & biualues inter ſe diſtant viginti paſſus, inter quas ſtant ianitores, ex vtroque veſtibuli latere fulgent arma ſuſpenſa portarum limina & paraſtades marmoribus nitent, ſupra fores exiſtit ædificium quadratum tegulis plumbeis tectum, vt cætera omnia palatij ædificia. Ex prima area patet aditus ad ſecundam interiorem aream per portas binas, & duplices, inter quas mediaſtinorum ianitorum ſtatio, & arma appenſa lucent, harum portarum pars exterior præ ſe veſtibulum non habet, ſed interior habet velut quoddam veſtibulum egredientes excipiens, decem columnis varij marmoris ſuſtinetur, cuius lacunaria auro, & ditiſſimis coloribus opere Perſico elaboratis elatè ſuperbiunt. Ad tertiam portam, qua patet intimus aditus ad ædes regias, ſtant intimi ianitores, & præfectus ianitoribus, & regio cubiculo. Hac nulli liberè ingrediuntur, niſi ſerui miniſtri regiæ domus: cæteri ingredi non poſſunt, niſi regio permiſſu, niſi Rege ſedente intus prope fores, vt regij Satrapæ, cùm Regem ſalutare habent neceſſe, aut Legati oſculo Regis manũ venerantur ſedentis in lectica quidem humili, ſed ſuperbè ſtrata intra ædiculam marmoream, auro, argentóque, & gemmis fulgentem, circundatam porticu ſuſtentata columnis egregij marmoris ſpiras & capitula inaurata habentibus. Præter quas commemoraui portas regium clauſtrum multas alias habet ſoli Regi, regiíſq; intimis miniſtris patẽtes, equidem memini me duodecim numeraſſe ferreas omnes, ex parte vrbis ſeptem, quarum duæ mari propinquiores vehem fœni tranſmitterẽt, ex parte maritima quinque, prima ad Septentrionem, & ſinum vergit, ſecunda

in col

in collis mucrône ſita ampla præ ſe veſtibulum habens laqueatum auro, & pictura Perſica illuſtratum, ſuſtentatum columnis marmoris Ophitici, intuetur medium Boſporum venientem. Ab hac non procul tertia conſpicit Chalcedonē, & Solis ortum, ante quam nauiculæ in clauſa ſtatione manent, quibus Rex ad venationes hortóſq; nauigare ſolet. Quarta Solis exortum ſpectat hibernum non longè à ruderibus ædis Chriſto ſacræ, cuius veſtigia in muro incluſa apparētia Græci frequenti aditu venerari ſolent. Vltra hāc quinta videtur, apud quam tigna recta ſtant ad ſpeculandū piſces retia ſubeuntes, ex hac regij piſcatores prodire ſoliti ſunt, amœniſſimum (vt id obiter interponam) proſpectum: cùm omnes Byzantij colles habent, tum longè amœniores, collis primus, in quo laxiſſimè habitat Rex. Is ſiue in hortis ambulet, ſiue domi iaceat, à frōte proſpicit Boſporum, eiúſque vtraque littora virentia ſyluis ſuburbanorum prædiorum, à dextera campum Chalcedonenſem ſuis hortis conſitum Propontidem inſulas frequentes, nemoroſos montes Aſiæ, & longè retro reſpicit Olympum Aſiæ perenni niue tectum, & prope nobilem vrbis partem ædem Sophiæ, & Hippodromum. A ſiniſtra intuetur ſex vrbis colles, & Thraciæ campos longè latéque patentes, circunſpicit vndique, & quoquo verſus nauigantes hos à ponto, vel ab Helleſponto, alios eóſque diuerſos ab omnibus Propontidis oris veniētes, alios ſinum Ceras ſurſum deorſum nauigantes. Proſpicit omni temporis momento infinitam multitudinem ſcapharum vltrò citróque traiicientium. Deſpicit ſub oculos ſubiecta tria collis latera veſtita omni genere

florum,

florum, arborum, herbarũ: neque enim modo hîc amœnissimis prospectus est regiis ędibus, sed etiam omnibus hortorum cliuis, in quibus permultæ speculæ, ac potius collis triplex latus totũ specula existit, ac si propiùs mare contueri vult in medio littore fastigiato in mucronem, quo Bosporum in duas partes diuidi diximus, porticus regia fulget marmoribus & colũnis habens aspectum pulcherrimum amœnissimúmque, cui omni æstatis tempore afflant molles auræ, in qua vndique virgeis cancellis minutis, & velut reticulatis clausa Regem sedentem nemo introspicere potest: itaque ille à nemine visus alter Gyges videt omnes circumnauigantes adeò prope, vt qua quisque facie sit, internoscere queat: & si fortè seruorum domesticorum frequentem vsum fastidit externorum liberorum, excitari potest ridicula dicacitate, non solùm remis, sed etiam contis ad crepidines littoris firmatis contendentium superare rapiditatem Bospori Rhodano longe celeriorem. Extra regium claustrum excellit ædes diuinæ Sophiæ à valuis claustri regij distans passus circiter septuaginta, sita in primi collis ceruice, atque adeò in supercilio cliui eminentis supra hortum primæ vallis, ex qua gradibus lapideis ascenditur ad portam claustri regij, in ædémque Sophiæ, quæ ab ortu Solis hyberno habet cliuos adeo molles, vt sensim, & latenter desinant in supernam, & infernam planiciem. Denique omnes cliui à septo regio ad Hippodromum leniter proni sunt, ab æde Sophiana pergit planicies inter Meridiem & Occasum, ad finem Hippodromi patens in passuum longitudinẽ ampliùs septingentorum. Hippodromi longitudo duo stadia

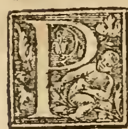
dia excedit, latitudo ſtadium æquat, eius planities ad libellam æquata eſt, ſed hominum opere potiùs quàm natura. Eius media pars pertinens ad Propontidem, ex triplici latere cliuis cingitur: lenibus quidem ab Oriente, ab Occidente verò pronis, & in magnam altitudinem depreſſis, à Propontide verò non modo procliuibus, & præcipitibus, ſed etiam ad perpendiculum directis altis plus minus quinquaginta pedes: tota enim Hippodromi frons ſubſtructis fornicibus conſtructa Hippodromum planum præſtat, & pulcherrimũ proſpectum exhibet Propontidis, vt ex Hippodromo non modò nauigantes, ſed etiam Delphini ſaltantes videantur. Eius gradus paucis ante annis ex latere vergente ad Septentrionem, extantes ab Abramo baſſa, dum ſuas ædes ædificaret, ſublati ſunt. Inter Hippodromum & Propontidem procurrit planities in paſſuum latitudinem quadringentorum explicata, in qua poſteà deſcribemus templũ Bacchi & Sergij. Sub Hippodromo verſus Meridiem eſt porta Leonis marmorei extra vrbem ſiti in ruderibus Palatij Leonis Macelli, cuius feneſtræ antiquo opere laboratæ extant in muro incluſæ, Palatium poſitum erat in tumulo mare attingenti in altitudinem circiter centum paſſuum edito.

De prima valle. CAP. VIII.

EX PRIMA promontorij planitie, in qua dixi Sophiæ templum, & Hippodromum eſſe, molle dorſum ſecundi collis mille paſſibus leniter aſcenditur vſque ad columnam purpuream poſitam in ſummo vertice ſecundi collis, quem ab Oriẽte

claudit prima vallis, quæ primum collem diuidit à ſecundo colle, naſcitur à planitie Sophiæ procedēs à Meridie ad Septentriones, ſimilitudinem gerit circini diducti in crura rigentia, alterum quidem crus ad ortum ſolſtitialem, alterum ad ſeptentriones porrigit. Per hāc mediam incedit murus clauſtri regij, à reliqua vrbe ſegregans clauſtrum Turcicum, promontorij ima planities longè latéque ita in hanc vallem inſinuatur, vt à ſinu ad ædem Sophianā mille paſſus ambules plano ferè pede, primo maritima librata patens in quingentos paſſus, deinde in vallem inſinuata trecentos paſſus molliter aſſurgit, vt etſi leniter deuexa eſt: tamen lubrico lapſu aquæ decliuitatem ſentis, potius quàm pedibus, primùm laxa, & paululum prona, deinde preſſior, pòſt in duas valliculas ſtringitur, quarum vicina Sophiæ, & ſi longa eſt quadringentos paſſus, tamen molliter accliuis eſt, & perangūſta, vt eius imam planitiem via publica occupet.

De ſecundo colle. CAP. IX.

ROMONTORII dorſum leniter intumeſcēs, & duæ valles ſecundum collem efficiunt, prima à Solis ortu primum collem diuidit à ſecundo, altera ab occaſu ſecundum ſeiungit à tertio, à ſeptentrionibus maritima planitie clauditur, à Meridie dorſum ad ſeptentriones porrigit leniter deuexum in longitudinem mille paſſuum, in latitudinē verò quadringētorum. Totius autem collis latitudinem variam efficit varia vallium latitudo, valles enim, quibus intercluditur à ſummo, perangūſtæ ipſum ampliāt, ab imo latè

latè patentes astringunt, eius longitudinem producũt sui tumuli, quibus duobus prominet in sinum, triplici cliuo deprimitur in variam altitudinẽ: nam cliuus spectans ad ortum Solis hybernũ à summa valle ad summum collis verticem, ascensu circiter mille passuum æquabiliter & leniter prono effertur, deinde minuitur, vt vallis augetur, & laxatur, procliuiórq; fit duabus valliculis, quas emittit ipsa vallis pronis quidem, sed centum passus non excedentibus, cliuorum ad sinum vergentium altitudo, quàm varia sit quinque viæ demonstrant, ab imis radicibus ad summum iugum pertinentes. Prima in passuum altitudinem quingentorum assurgit, quorum ducenti exorientes à primis radicibus valde proni, trecenti supini, secunda via sexcentos passus alta, è quibus centeni per imam valliculam leniter surgunt, deinde centum maximè propendent, vt gradibus ascendantur: pòst quadringẽti paulatim collis dorsum fastigiant vsque ad verticem latum sexaginta passus, à vertice dorsum prominet ad Meridiem centum quinquaginta passus ad viam vsque procedẽtem ab ædibus Sophiæ ad columnã porphyreticam. Reliquarũ trium viarum existũt à radicibus collis centum passus exiguè proni, ducenti multum procliues, vt anfractibus molliantur, quingenti leniter iugum collis ad culmen perducunt, præterea ex cliuorum latere, quos dixi vergere ad sinum, duo tumuli eminent, vnus in Septẽtrionem, alter ad Orientem, vterque in alterum inclinatus, valliculam efficit ab Oriente cinctam cliuio prono, alto octoginta passus placide deuexos: vnde fit, vt maxima pars cliuorum huius collis contueatur Orientem, latus

collis ſpectans ad Solis occaſum variam accliuitatem habeat. Nam eius cliui attingentes imam vallis planitiem in longitudinem trecẽtorum paſſuum ab imo ad medium præcipites, & penè directi ſunt. A medio ad ſummum leniter deuexi, qui vero eminent in ſummam vallem, non excedunt ducentos paſſus: ſed variè decliues, vt enim vallis aſſurgit, ita cliui molliuntur, duplici accliuitate deprimuntur, cliui omnes collis, vna in longitudinem, altera in latitudinem: qui enim deſident in Orientem & Occaſum, ita deſident, vt etiam deſideant in Septentrionem. Denique vniuerſa eius latera quantumlibet alta ſint, tamen eorum pars valde procliuis ſtadium non ſuperat, reliquæ partes molli cliuo ſubſident, radices ſenſim deducuntur in planitiem, ſummi cliui dorſum efficiunt ſemiplanum, planities maritima inter ſinum & collem intercedens ad radicem tumuli vergentis ad Aquilonem vbi ſtrictiſſima eſt, patet in latitudinem trecentorum paſſuum, ſed ſubito dilatatur ex vtroque tumuli latere in quadringentos paſſus, eóq; magis quò longiùs inſinuatur in valles. Venio nunc ad promontorij latus ſiniſtrũ à tergo ſecundi, & tertij collis duo colliculi eminent in Propontidem, inter quos decurrit vallis ex tribus procliuis imbrici ſimilis non ſupino quidem, vt eſſe ſolet in tectis: ſed valde prono, à qua media vterq; colliculus intumeſcit, orientalis quidem in paſſus amplius ducentos, occiduus verò in tantundem. Vallicula inter hos colliculos depreſſa exiguè concaua, ſub ſe habet portum manu factum intra murum clauſum, poſitum in maritima planitie, quæ excurrit vſque ad frontem Hippodromi, patens trecẽtos paſſus in

ſus in latitudinem, à ſinu Cornu nuncupato ad Propon tidem latitudo ſecans collem laxatur in duo circiter millia paſſuum.

De ſecunda valle diuidente ſecundum collem à tertio.

CAPVT X.

ALLIS, quæ ſecundum collem diuidit à tertio, naſcitur à dorſo promontorij, deſinítq; in maritimã planitiem excipientem piſcatorium forum, & traiectum ſycenum, à quo ad vallis primas fauces planities in paſſuum latitudinem panditur quadringentorum, ita æquatam, vt aquæ delabi poſſint in ſinum à primis faucibus, vbi laxatur in paſſuum latitudinem ducentorum, ſenſim incipit aſtringi vſque ad mediam vallem, vbi premitur in quinquaginta paſſus: deinde coarctatur, vt dũtaxat admittat viam: vallis eſt ſimilis imbrici molliter reſupino, & ita inclinato, vt ſolet inclinari in ædium tectis. Eius longitudo ſexcentos paſſus excedit, quorum trecenti fermè plano pede ſubeuntur, reliqui proniores: ſed tamen paulatim aſſurgentes in iugum, quo ſecundi collis dorſum iungitur dorſo tertij collis. Per imam vallis planitiem via lata contra oppidum Galatam poſita vtrinque cincta tabernis mercatoriis tecta ſcãdulis, ſed interlucentibus exiguas feneſtellas admittentibus, Galatini mercatores aſcendunt ad forum, quod Turci vocant Bezeſten: id partim ſitũ eſt in iugo vallis, partim in cliuo tertij collis, quod anno Natalis Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſexto totum fortuito incendio deflagrauit, exceptis duabus Baſilicis concameratis lateritio opere,

quæ nocte claudi solent ferreis portis, & fenestris. Post incendium mihi licuit intueri aream fori viis distinctam rectis & transuersis: aduerti sic esse planam, vt tamen exiguè deuexa sit ab occasu ad ortum, à meridie in septentriones. Vidi fori circuitũ combusti ampliùs quinque stadia complecti, in quo summo ad occasum pertinente Nymphæum inspexi quadraginta quinque columnis marmoreis ornatum, sustinẽtibus lateritiam cameram. Basilicam veterem, quam antea non potueram perspicere ob tabernarum, officinarúmq; frequentiam circunspexi spoliatam circũuicinis tabernis, atq; animaduerti circa Basilicam esse appendices velut alas Basilicæ adnexas, diuisas in sexaginta fornices, tectos plumbeis tegulis, quibus pro tabernis & officinis vtuntur, in quibus intimis sunt conclauia, quæ clauduntur porta ferrea, his appendicibus Basilica circũsepta constat octo pilis, quatuor portis, quindecim hemispheriis concameratis lateritio opere tectis plumbo. Noua Basilica duodecim pilis sustinetur lapide quadrato constructis, ad pilas singulas adnituntur quatuor arcus sustinentes hemispheria viginti, tecta plumbo, hanc ambiunt appendices alariæ sexaginta fornicatæ & concameratæ, tabernas mercatorum continentes, intra Basilicam ducentæ & viginti tabernæ includuntur in hunc modum affabrefactæ: circum parietes, & pilas fornicum discurrunt suggestus lati, vbi sedentes mercatores exponunt merces, quas producunt ex loculatis armariis ligneis, quæ à tergo mercatorum sedentium disposita sunt iuxta parietes per se extantia, neque muris affixa, sed exemptilia valuulis clausa.

De ter

De tertio colle. CAP. XI.

ERTIVM collem duæ valles efficiũt, vna ad Solis ortum pertinens illum diuidit à ſecundo colle, altera, quæ ad occaſum attinet ſeiungit à quarto, dorſum illius porrigitur in longitudinem mille ampliùs paſſuum, procedit à promontorij iugo, ex Meridie ad ſinum in ſeptentriones æquali fere altitudine contra, quàm ſecundi collis dorſum, quod à ſummo promontorij iugo ad imam maritimam planitiem demittitur in ſeptentriones: illius dorſum extra iugum promontorij planum multum procedit, eiuſdémque radices trecentis paſſibus in ſeptentriones ampliùs eminent, quàm ſecundi collis intumeſcẽtis in dorſum promontorij, planities dorſi variatur. Summa quidem pertinens ad iugum promõtorij patet quoquouerſus paſſus circiter octingentos, quorum partem occupant Gynæconitidum clauſtra, partem vergentem ad Solis ortum mercatorium forum, & Xenodochium, ſepulchrúmque Paiaziti Regis, partem meridianam area vacua, & circum aream tabernæ librariæ reliquam dorſi planitiem vergentem ad ſeptentriones non modò naturalem, verùm etiam artificioſis ſubſtructionibus dilatatam occupant ædificia, quæ Rex Soleimanus præparat ad ſuum ſepulchrum, & Xenodochium, ædemq; Mametanæ religionis ſumptuoſam. Hic collis deſidet tribus lateribus in treis tumulos extumeſcentibus: nam ex lateris ad Solis ortum ſpectantis parte, in qua eſt turris Hirenæ, prominet tumulus in ſecundam vallem, longa dorſi porrectio longè proiiciens mucronem ad ſinum verſus, efficit tumulum cõſpicientem ſeptentriones:

nes:

nes: à latere autem ad Solis occaſum pertinente, intumeſcit in tertiam vallem tumulus, in quo ædes eſt diui Theodori, à medio collis dorſo ad maritimam planitiem. Duo enim latera duplici procliuitate deprimuntur vna recta, altera tranſuerſa, latus Solis ortum contuens, cùm extendatur in paſſuum longitudinem circiter mille & trecentorum, accliuitatem tranſuerſam paulatim remittit, à ſummo quidē latere remiſſiorem facit, at contentiorem & decliuiorem, quò propiùs deducitur in planitiem, cliui autem à ſummo collis dorſo directi ad vallem varij ſunt: nam eminentes in depreſſiorem vallem efferuntur in altitudinem quingentorum paſſuum, quorum imi trecenti valde procliues, ſummi ducenti dimidio remiſſiores, nimirum tectis im bricatis haud procliuiores. Cæteri cliui recta via deiecti ad vallem paulatim, paritérque minuuntur, vt vallis aſſurgit. Latus, quod attinet ad Solis occaſum, fermè ſimile & par exiſtit lateri vergenti ad Orientem: illud verò, quod ſubducitur à ſeptentrionibus, cliuorum altitudines varias habet: tumulus enim à dorſi mucrone proiectus demittitur in paſſuum altitudinem quingentorum, è quibus imi trecenti aguntur præcipites, vt ædificia ſubſtructionibus nitantur. Summi ducenti accliues quidem, ſed leniter, & ſenſim velut ab equi poſteris clunibus ad dorſum conſurgunt. Reliqui huius la teris cliui, quò magis contrahuntur à maritima planitie, hòc longiùs producuntur à reſidente in ſeipſos trāſuerſa decliuitate emiſſa à collis latere ad Solis ortū pertinente, planities maritima à collis radicibus, & ſinu intermiſſa, qua parte attingit tumulum, quem iam dixi demiſ

demiſſum à mucrone collis ducentos paſſus non excedit, qua verò alias collis radices contingit, ſenſim laxatur in vallium fauces. Clauſtrum Gynæconitidum regiarum ſitum in collis dorſo, cùm primùm veniſſem Byzantium, paulò minus ſex millia paſſuum circuitu complectebatur: at nunc id coarctant Regis Soleimani Xenodochia, & Mauſoleum ſepti muliebris plus quàm mediam partem occupantia. Iam verò latus promontorij ſiniſtrum à tergo tertij collis ſitum reſpiciens Meridiem & Propontidem duobus tumulis turgeſcit, ab horum altero, qui Solis ortui propior eſt latus promontorij ſenſim flectitur in occaſum, vſque ad ſecundum tumulum paulò ſupra promontorij radices editum, à quo tumulo ſexicollis promontorij latus ſtatim admittit poſticam depreſſionem vallis tertiæ, incipítque vergere ad ſeptentriones. Duplicem igitur cliuum habet ſiniſtra pars collis tertij, vnum ad meridianum cardinem editum in altitudinem ſexcentorum paſſuum, alterum ad occidentem brumalem altum ſeptingentos paſſus, tum ad æquinoctialem longè breuiorem. Planities interpoſita inter poſticas tertij collis partes meridianas, & littus Proponticum nuſquam anguſtior trecentis paſſibus, neq; longior ſeptingentis: occiduas verò radices claudit planities vallis, quæ collē ſeptimum ſeparat à promontorio ſexicolli, pertinens à planitie Propontici littoris ad murum vrbis circuitu maris vacantem ferè librata, vbique patens quingentos paſſus in latitudinem, tres iam commemorati colles propriè Boſporium promontorium appellari poſſunt: ſic prominentes in mare, vt ſiue ex ponto, ſeu ex Propontide

nauiges Byzantium, eos procul videas proiectos in fauces Bospori. Vallis tertia reliquos treis colles à mare in continentem recedentes, à primis tribus collibus separare videtur: nos tamen quia dorso & cliuis coniuncti, & iuxta sinum ex ordine dispositi sex colles in promontorio Bosporio posuimus. Planities explicata in tertij collis dorso leniter demittitur in planitiem, quæ eminet in tertiam vallem ampla ad longitudinem, sexcentorum & viginti passuum in latitudinem tantundem.

De valle tertia. CAP. XII.

VALLIS tertia inter tertium & quartum collem interiecta gemina esse videtur, nam hæc media in altum editur, vt dubiũ videatur num sit vallis pars, an promontorij: iugum esse vallis particulam ostendit altitudo fornicum procurrens ex vno vallis latere ad alterum latus. Vt verò dorsum promontorij videatur, præ se ferunt extremæ vallis partes valde à media valle demissæ in contraria latera, vna ad dextram, altera ad sinistrã. Dextra habet imam planitiem latam in faucibus trecentos passus, deinde sensim astrictam in ducentos ad libellam ferme æquatam in longitudinem quingentorum passuum, quæ etsi in æqualem altitudinem deprimitur, tamen eius latera non æqualiter in altũ efferuntur: vbi enim ipsa maxime concaua est, eius alterum latus in magnam altitudinem attollitur, alterum ter tantò summittitur. Ex hac depressa planitie ascenditur breui cliuo in iugum mediæ vallis, seu dorsum promontorij, quod planum leniter depressum inter tertium & quartũ colles, patet quoquouersus

sexcen

ſexcentos paſſus. Excipio particulam, per quam vallis media penetrare videtur, vbi latior nõ eſt quadringentis paſſibus. Per hoc vallis ſeu promontorij iugum fornices aquæductus à quarto colle recta via pergunt ad tertium collem, quorum faſtigium æquat libella fornicum, qua deprehenditur quantopere deprimitur promontorij dorſum, vt enim fornices ſint æquali faſtigio, tamen inæquali altitudine exiſtunt, nam benè excelſi ſunt in plano iugo vallis, at in cliuis collium longè minus alti, ſpatio enim octingentorum paſſuum fere in æqualem altitudinem eriguntur, reliqui fornices, quò altiùs cliui extolluntur vtriuſque collis, eò breuiores ſunt, ex iugo ſiue id velis eſſe vallis, ſiue promõtorij ſiniſtra vallis pars leniter cõcaua molliter propendet in ſeptingentos paſſus vſque ad planitiẽ, quę ſexicolle promontorium à ſeptimo colle ſecernit pergens ad Propontidem, vrbis latitudo à ſinu ad Propontidem ſecans tertiam vallem, patet ampliùs decem ſtadia.

De quarto colle. CAP. XIII.

QVARTVS collis, in cuius dorſo Mameti Regis, qui Conſtantinopolim cepit, Mauſoleum ſpectatur vnà cum amplis ædibus Mametanæ religionis, & ſimul cum Xenodochiis, & Thermis, circundatur duabus vallibus promontorij dorſo, & maritima ſinus planitie, eius ambitus circumplectitur ampliùs ter mille & ſexcentos paſſus, longitudo à ſummo dorſo ad ſinum Aquilonẽmque porrigitur vltra mille paſſus, latitudo ab ortu Solis ad occaſum explicatur in paſſus circiter octingentos, à iugo ad ſinum

collis procedens prope quadratus desinere perspicitur in duo cornua, sed imparia, quorum alterum vergens ad septentriones perpetuo dorso fertur vtrinque decliui, alterum spectans ad Solis ortum ita demittitur, vt ex hoc in alterum quasi gradus quidam iactus esse videatur, nimirum ex huius superiori parte planities excurrit, ex qua veluti gradu patet ascensus in alterum ab inferiori parte, in occasum deiicitur, vt valliculam efficiat, collis ab Oriente clauditur valle, qua ipse separatur à tertio colle, ab aquilone maritima planitie sinũ contingente, ab Occidente partim valle, qua is seiungitur à quinto colle, partim circuitur promontorij dorso perpetuo, quod adeò paulatim & placidè ex quarti collis iugo assurgit ad iugum quinti, vt acribus oculis, potius quàm tardis passibus vtriusque collis dorsum inæquale esse percipiatur. Ita enim cõtinenti iugo hi duo colles inter se coniuncti sunt, vt nullus sentiatur cliuus: sed perpetua planities, quæ fastigians quarti collis dorsum octingentis passibus longior non est, neque latior ducentis, deinde in quinto in septingentos dilatatur, quartus collis etsi nulli ex sex collibus perpetuo dorso coniunctis cedit de altitudine, tamen ascensus tam rectos, quàm transuersos molliores habet ob longum tractum leniter deuexum triplici decliuitate depressum. Prima decliuitas per collis lõgitudinem à regione cœli inter Meridiem & occasum, media ad septentriones decurrit ampliùs mille passus, quorum ducenti surgentes à maritima planitie mediocriter proni, reliqui adeò molliter supini, vt semiplano pede subeantur, è quibus centum vltimi attingentes iugi planitiem decliuiores

cæteris

cæteris prominent. Decliuitas transuersa collis latitudinem intercipiens duplex est, vna deiicitur ad Solis occasum, altera ad ortum depressa varia quidem existit, sed tamen tota nascitur à valle, quæ quartum collem diuidit à tertio. Ab huius quidem vallis iugo cliuus ducentis passibus ascenditur. Paulò infra summam vallem ascensus est quingentorum passuum, quorum centum ab imis radicibus exurgentes cliuo prono eriguntur, reliquorum leniter deuexorum altitudinem ostendit libella aquæductus. Ab ima eiusdem vallis planitie cliui alleuantur in altitudinem quadringētorum passuum, sed ita vt primùm centum octoginta prono cliuo ascendas, deinde ducentos ambules leniter deuexos, & ferè planos. Post transeas lateris mediam partem eminentiorem centum passus latam ab imo colle ad summum in octingentos passus erectā. Ex hac descendis ducentos passus in occasum ad imam vallem, quæ quarti collis, & quinti diuortiū facit, tota angusta est, sed longa plus minúsve mille & quadringentos passus: primi ducenti attingētes oram sinus plani quidem, sed dubij sint ne vallis an planæ oræ maritimæ. Sic enim hæc vallis cingitur duobus collibus, quarto quidem habente sub se planitiem maritimam ducentos passus patentem in latitudinem, quinto verò fermè attingente littus. Consequentes octingenti similiter plani, sed leniter deuexi: reliqui quadringenti attingentes iugum promontorij procliues, maritima planities ad libellam fere æquata inter sinum & quartum collem intercedēs variam latitudinē habet, nam quæ pertingit collis cornu spectans ad ortum solstitialem est quadringētorum

passuum. Illa verò, quæ attingit cornu vergens ad septentriones in passus ducentos panditur, in summa situs quarti collis talis est, vt in sinu nauigantibus hîc esse videatur pars erectior tertiæ vallis. Nam huius collis iugum longè recedit in Meridiem, eiusdémque cliui in longam summissionem abiecti valde supini iacent, at iugũ quinti collis æquali excelsitate longè vltra quartum procedit ad septentriones. A tergo tertij collis vergentes cliui ad horam primam postmeridianam placidi, lenésque vsque ad planitiem vallis, quæ sexicolle promontorium diuidit à septimo colle, itaque postica collis pars intumescit in Meridiem, atque ex vtroque latere separatur à valle tertia, vt latus à tergo positum eius partem meridianam dicere possimus, quæ post tumulum eminentem in latus vallis tertiæ aliquantum contrahitur sub Xenodochio Regis Mameti: at enim à tergo quinti collis sub columna virginea magis subducitur.

De quinto colle. CAP. XIIII.

QVINTI collis, in cuius fastigio extat Selini Regis Mausoleum, imæ radices contingentes partim sinum, partim duas valles ipsum claudentes altera ab ortu Solis, altera ab occasu passuũ millia complectuntur circiter quatuor, eius dorsum ita in sinum ad septentriones prominet, & quarti collis latus ad Aquilonem summittitur, vt collis quartus videatur esse vallis quædam inter tertiũ collem & quintum interiectã. Non enim vt aliorum collium quinti collis iugum vrget, & premit summum promontorij dorsum, sed

ſed totum extra promontorij faſtigium æquali altitudini longè procedit, ac non minus fermè in ſeptentriones promouetur, quàm radices quarti collis triplici latere deprimitur, vno ad ſeptentriones, quod quàm valde præceps, & directum ſit, colligitur ex eo, quòd etſi tam altè effertur fermè, quàm ſummum quarti collis iugum deſcenſum habentis longum plus mille paſſus: tamen illius ſummus cliuus minime omnium collium recedens à perpendiculo eiuſdem infimi cliui, non amplius trecentis paſſibus aſcēditur per valliculam, quam efficiunt duo tumuli attingentes ſinus oram, quam vt trecētis paſſibus ſubieris, offendis gradus lapideos aſtructos ad ſubſtructiones aream æquantes, quibus aſcendis ad Xenodochiũ Selini, hoc quidem latus quod ſeptentriones intuetur, quatuor tumulis turget, tres valliculas deprimentibus à collis iugo exorientibus, adeò exiguã littoris planitiem intermittentibus, vt eorum duo murum vrbis ſitum in littore contingant. Reliqui duo planitiem centenum paſſuum relinquant, nuſquam enim littorea planities anguſtior eſt, quàm ad radices huius collis: nam in longitudinem mille paſſuum eius latitudo centũ paſſus non excedit, alicubi non attingit quinquaginta. Ex his quatuor tumulis duo ſunt prærupti, & præcipites, vt ædificia caſuris ſimilia ſubſtructionibus nitantur, vt iam videre liceat rupes præciſas fuiſſe ad molliendos viarum anfractus, reliqui duo minus abrupti minúſque præcipites deiiciuntur, eorúmque valliculæ minùs etiã procliues, collis verò latus conſpiciens Solis ortum, patet in mille & quadringentorũ paſſuum longitudinem, in altitudinem directam ducentorum,

lateris

lateris ad occaſum vergentis accliuitas in variam altitudinem abiicitur, vt vallis deprimitur, quæ vbi in planitiem libratã depreſſiſſima eſt, erigit latus in paſſuum altitudinem aliam quingentorum procliuiũ, aliam trecentorum placidè accliuium, vt non differant à ſemiplanis. Latus promontorij contuens Meridiem à tergo quinti collis poſitũ, deſinit in planitiem vallis ſexicolle promontorium diuidentis à ſeptimo colle, propendet aliàs contractius, aliàs remiſſius extumeſcens in tumulum craſſum eminentem in vallem quintam, atque in vallem, quæ ſexicolle promõtorium ſeiungit à ſeptimo colle. Hæc poſtica pars quinti collis etiam incuruatur in valliculam exorientem à promõtorij ſupercilio, vbi paulò ante extabat columna virginea, à qua promontorij faſtigium leniter eminens in ſummam quinti collis planitiem molliter deuexam ad ſeptentriones nuſquam anguſtiorem ſexcẽtis, alicubi ſeptingentis latiorem paſſibus. Sed extra huius collis dorſum longè latéque laxatur, hac continuatur cum planitie quarti collis, & reliqua promontorij planitie vſque ad murum vrbis vacantem circuitu maris procedens interiecto duntaxat breui ſubmiſſione iugi in quintã vallem eminentis, producitur duo millia paſſuum in longitudinem.

De quinta valle. CAP. XV.

VALLIS quinta, quæ quintum collem diuidit à ſexto, proficiſcitur à ſinu & ſeptentrionibus, ad primam, aut alteram horam poſtmeridianam, longa quantum promontorium latum eſt, nempe circiter mille & ducentos paſſus, quorum primi octingenti

genti procedentes à littore ſinus nihil expreſſionis, nihil eminentiæ habent. Primæ vallis fauces in paſſuum latitudinem laxātur quadringentorum, deinde ſenſim in ducentos aſtringuntur. Sed ita, vt per longitudinem ſexcentorum paſſuum nuſquam ducentis paſſibus minus lata ſit, poſt in quingētorum paſſuum altitudinem erigitur. Inde inſequitur iugum vallis, ſeu dorſum promontorij patens in planam latitudinem ducentos paſſus. Ex hoc dorſo latus ſiniſtrum promontorij, ſeu vallis quingentos paſſus leniter deprimitur in vallem, quæ ſexicolle promontorium ſecernit à ſeptimo colle: vallis enim quinta penetrare videtur dorſum promontorij, id quod percipitur ex inclinatione dextra & ſiniſtra amborum laterum vtriuſque collis circumſurgentis. Nam ex vallis iugo aſcenſus exiguus patet in iugum vtriuſque collis.

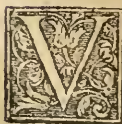
De ſexto colle. CAP. XVI.

SEXTVS collis, cuius per & dorſum, & latus vergens ad Aquilonem muri vrbis vſq; ad littus diſcurrunt, tam longum eſt, quàm promontorium latum, quod in hoc colle dilatatur in paſſus circiter bis mille & quadringentos: cuius iugum intra vrbem in cliuos exprimitur. Extra plano pede continuatur cum continente ſuburbano campo, latitudo eius, vbi maxima, octingentos paſſus non ſuperat, vbi minima, quadringētos. Triplici decliuitate deprimitur, vna ad ſiniſtram promontorij partem inter Meridiem atque Occidentem molliter prona, ad dexteram altera verſus ſinum & Aquilonem, in longitudinem mille &

quingẽtorum paſſuum ſummittitur, quoad ex ſe duos exprimit tumulos vallicula intermedia diſiunctos, vbi exiſtit aquæductus in radice tumuli propiùs accedentis ad vrbis murum circuitu maris vacantem. Inter hunc tumulum & ſinum olim fuit ædes illa ſacra nobilitata multorum ſcriptis Blachernea nuncupata, cuius fundamenta etiam tunc extabant. Cùm primùm veniſſem Byzantium, ex imo cliuo tumuli eminenti ſupra ædem Blacherneam ſubterraneis cuniculis cõcameratis prodit aqua extrinſecus in vrbem ducta, quę iugi fluxu ſallit in labrum marmoreum. Collis latus Orienti expoſitum tam longum eſt, quàm collis ipſe longus, ſed decliuitate eadem non eſt: eam enim variat vallis varia deiectio, vbi depreſſa in libratam planitiẽ effertur in ſexcentos paſſus, vbi minùs demiſſa in quingentos, vbi minimè deiecta in quadringentos attollitur: neque modo hoc latus inclinatur ad Solis ortum, ſed etiam interea dum deiicitur ad Orientem, ſenſim demittitur à parte dextra ad ſeptentriones, ſiniſtra ad cæli regionem mediam inter Meridiem & Occaſum. Maritima planities interueniens inter imas radices collis & ſinum, ſtrictiſſima explicatur in paſſuum latitudinem plus minus octoginta, nempe vbi fuit templum illud nobile, & triclinium Blacherneũ. Deinde dilatatur in vallem quintam ſenſim inſinuata.

De valle, quæ diuidit ſexicolle promontorium à ſeptimo colle. CAP. XVII.

ALLIS, qua ſeptimus collis diuiditur ab aliis ſex collibus leniter caua exiſtit, producitur in millia paſſuum circiter quatuor, ſi planitiem mariti

maritimam ſimul adnumeres,ſin verò ipſam excludas, & numerare incipias à flexu ſeptimi collis, extenditur in longitudinem trium millium & trecentorum paſſuum, eius planities alicubi laxatur in latitudinem ſexcentorum,alibi aſtringitur in amplitudinem quingentorum paſſuum.Nihil illa quidem ima expreſſum nihil eminens habere ſentitur pedibus,ſed oculis acribus paulatim & ſenſim tam in longitudinem, quàm latitudinem pandi deprehenditur: ſic enim leniter aſſurgit, vt niſi ab eo, qui diligenter aduertit vallis imbrici valde ſupino ſimilis aſſurrectio non percipiatur:in eam deſinunt latera tertiæ & quintæ vallis,tum imi cliui quinti & ſexti collis: in ea continentur horti & prata,vbi milites ludicras pugnas exercere ſolent,per hanc mediam fluit riuulus,qui æſtiuo tempore exareſcere ſolet.

De ſeptimo colle. CAP. XVIII.

COLLIS ſeptimus nuncupatus Xerolophos,in cuius dorſo eſt columna Arcadij, plus minúſve duodecim millia paſſuum circuitu complectitur, ac plus quàm tertiam partem vrbis continet, reliquas duas partes ſuſtinet promontorium ſexicolle, quod ambitu circumplectitur ampliùs viginti millia paſſuum, intellige eos, quos conficere ſoleo in ambulando, vt intelligere oportet in omnibus antè ſcriptis paſſibus, quos in paſſus Romanos redigere auſus non ſum ob flexiones viarum, & varietatem paſſuum, qui inter ſe differunt in aſcenſu & deſcenſu infatigato, atq; integro, adde interpellatos inſolentis nationis occurſu proteruiori taurorum incurſu. Septimus collis efficiens

tertium vrbis angulum, quo Constantinopolis existimatur triangula, duplici decliuitate pendet vtraq; mollissima, vna ad vallem septimum collem diuidentem à promontorio sexicolli pertinet tam longa, quàm vallis ipsa. Cuius cliuus lenis, sed altus circiter quingentos passus, altera decliuitas deiicitur ad Propontidem, respiciens partim ortum brumalem, partim Meridiem molli cliuo, & vario, primo alto quingentos passus, deinde stricto, nunc in quadringentos, nunc trecentos, nunc centum, nunc quinquaginta, quo ad peruenit ad angulum vrbis tertium, vbi planities excurrit vsque ad mare, inter quod & antedictos cliuos perpetua procurrit littoralis planities, sed variæ latitudinis, quę incipiẽs ab angulo vrbis strictissima est, deinde dilatatur in lateris curuitatem, velut vallem planam, vbi à mari ad cliuum excurrit, lata quadringentos passus, rursus stringitur in quinquaginta, postea dilatatur in centum, postrema per longitudinem mille passuum latior est quadringentis passibus, collis dorsum in longam & latam planitiem porrigitur, & ab occasu clauditur muro terrestri, in cuius iugo patet cisterna nuncupata Mocisia, spoliata columnis & cameris, cuius muri è lapide quadrato ædificati adhuc extãt cisternam ambientes, quorum circuitus complectitur noningentos & septuaginta passus, eius solum cultũ est hortis in eo consitis. Hucusque de Topographia Constantinopoleos, quasi tanquam hypotyposi illam sub oculos subiicere conatus sum, vt in quo loco sint quatuordecim regiones vrbis, faciliùs percipiatur, longior quàm necesse est, censeri non debet, præsertim cùm nullius vrbis descriptio breuior

uior eſſe poſſit, quàm ea, quæ informatur oculorum ſenſu, quo nihil acrius, nihil volucrius: nam etſi Conſtantinopolis in altum ſublata veluti ſpecula vndique circumſpicitur: tamen hanc ſingularum vrbis partium deſcriptionem multò celeriùs perlegeris, quàm volucribus oculis totam vrbem perluſtraueris, aut pedibus eam concurſaueris.

De muris vrbis. CAP. XIX.

OENIVM Conſtantinopolitanorum partes, aliæ lapidibus quadratis, aliæ cæmẽtitiis, nonnullæ interpoſitorum laterum ordinibus conſtructę ſunt. Muri circuitu maris vacãtes duplices ſunt, foſſa cincti larga vigintiquinque paſſus cùm ex vtroq; latere parietibus munita, tum interiori ex latere, alter paries effertur aliquanto ſupra foſſam pinnis crebris diſtincta. Spatium intercurrens inter duplicem murum, latum eſt duodeuiginti pedes, interior murus excelſus quidem, & latus plus viginti pedes, in quo ex continẽti ſunt plus ducentæ quinquaginta turres, in quas gradibus lapideis aſcenditur vſq; ad ſummum, exterior murus dimidio minor, ſed totidem turribus creber, quod autem ad munitionem attinet, ſpatium inter foſſam & murum exteriorem altius eſt altero foſſæ latere. Itẽ ſpatium inter duplices muros altius eſt iam dicto ſpatio. Regio verò exterior muris vicina nuda à tectis, partim plana, partim collina: ſed ita plana, vt campi longè pateant, ex ſummíſque muris longè quoquouerſum panditur proſpectus, neque dubium eſt, quin munitiſſima Conſtantinopolis fieri queat. Muri maritimi humilio-

res ſunt terreſtribus ſimplices quidem, ſed benè craſſi, & turriti: ex parte ſinus abſunt à littore plus minus quinquaginta paſſus ambulatorios, vt antè ſcripſi in tractatu Boſpori. Ex parte faucium Boſporicarum & Propontidis, muri quidem non abſunt à littore, ſed ſiti ſunt ſupra littoris crepidines, niſi vbi ſcalæ portuoſæ ſunt, vbi admittunt ſpatium inter ſcalas & murum. Zonaras tradit Theophilum Regem maritimos muros vrbis vetuſtate, & fluctibus maris aliíſq; caſibus labefactatos renouaſſe, & altiores erexiſſe, quàm prius fuiſſent, quos hodie extantes maritimos ab hoc Theophilo renouatos fuiſſe indicat in multis murorum partibus nomen Theophili Regis inciſum, atque inſcriptum magnis literis. Nicephorus Rex grauis Byzantiis, quod onus impoſuit ex muris conſeneſcentibus, vt exigeretur tributum appellatum Diceraton. Nouos muros & antiquos tempore Iuſtiniani fuiſſe colligere poſſumus ex eius nouis conſtitutionibus, cùm maiorem mercedem ſtatuit feretri baiulis, & funeri operam dantibus, qui efferunt funus extra nouos vrbis muros, aut traiectum Iuſtinianarum, ſiue alios traiectus: ex quo colligere poſſumus Iuſtiniani temporibus adhuc extitiſſe muros antiquos, quos Conſtantinus magnus poſuerat, & nouos, quos Theodoſius minor conſtruxerat, quales muri fuerint, cùm antiqui Byzantij reſpublica floreret, in principio demōſtraui, & ex Herodiano intelligere poſſumus, qui tradit Byzantium præualido & maximo muro circundatum fuiſſe facto ex ingentibus ſaxis, in quadrum redactis tanta cōmiſſura, vt nemo exiſtimaſſet opus compoſitum, ſed vnius lapidis totum eſſe. Atque ex Pauſania

nia colligere licet, qui libro quarto inquit, muros Babylonios, aut Memnonios non vidi, neque quenquam audiui,qui ipſos vidiſſet. Muri Byzantij, & Rhodi exiſtimātur munitiſſimi,at his munitiores, qui Meſſenem Peloponeſiacam claudunt. In Thracico Byzantio hiſtoriæ proditum eſt diuitias ſeruaſſe Athenienſes,ex eo quòd vrbs munitiſſima eſſet. Qui autē ſint muri, quos Conſtātinopolis duplices tradit antiqua deſcriptio regionum, hi ne, qui hodie extant, an verò qui à Theodoſio fuerunt conditi, relinquo conſiderandum, hoc duntaxat dicā,mihi interim non videri totos eſſe,quos deſcribit antiqua deſcriptio:nam templum Apoſtolorum ponit in regione vrbis vicina muris vrbis, atq; extra muros ponit decimamquartam regionem, quæ hodie intra muros, aut tota eſt,aut maxima pars. Adde, quòd Theodoſius minor, qui ante Iuſtinianum fuit ne Blachernas quidem intra muros ponit, quas extra vrbem tempore Iuſtiniani fuiſſe ex Procopio aſſequor: nunc verò intra vrbem ſunt, neque ſeptem turres, neque turribus longè interiùs ſitum templum,quod Stadius ille illuſtris conſtruxit.

De Conſtantinopolis portis, & ſeptem turribus antiqui Byzantij. CAP. XX.

ARIS circuitu vacantes muri ſex portas habent, vnam infra Palatium Conſtantini nuncupatum,alteram Adrianopolitanam,tertiam ſupra ſupercilium ſeptimi collis, præter eas habet portam Auream, & Selymbriæ, ſiue Rhegij, & portam ſeptem Turriū. Ex parte ſinus prima eſt porta Blachernea,

nea,quam hodie appellant Xiloportã, ſitam prope tertium vrbis angulum, deinde ſubſequitur Cynigos, ſiue Palatina, inde Phanaria, Agia, porta Iubalica, Farinaria, Lignaria, Seminaria, Piſcaria, Neorij porta, inde Demetrij porta in mucrone primi collis ſita, ex parte Propontidis ſunt circiter quinq; ſingulæ habentes ſcalam proiectã in mare, qua portus pateat nauigiis, præter portas ſepti Regij, prima eſt Stercoraria, ſecunda Leonina,tertia Condeſcala,duæ ſunt ſub ſeptimo colle. Apud ſcriptores celebrãtur hæ portæ Cynegos, tum Regij, & Eugenij portæ, & Xyloceri, & porta Aurea, Myriandros,Condeſcala, Carſiana. In antiquo Byzantio fuit porta Thracia, apud Dionem ſcriptum eſt, vt ſeptem turres à portis Thracicis nuncupatis pertinerẽt ad mare. Georgius Cedrinus declarat ad mare pertinuiſſe ſeptentrionale, hoc eſt, ad ſinum Cornu appellatum,harum ſi quis in primam vocem immiſiſſet,aut lapidem proieciſſet, ipſa ſimilem vocẽ reſonabat quadam machinatione,& ſecundæ dabat repetendam,itaque per omnes vox procedebat, neque alia aliam turbabat,ſed ſingulæ vocem explicatam excipiebant.Plinius hoc ipſum attribuit Cyzico. Eadem, inquit, in vrbe, iuxta portam, quæ Thracia vocatur, turres ſeptem acceptas voces numeroſiore repercuſſu multiplicant, noménque huic miraculo Echo eſt à Græcis datum. Apud neminẽ,pręter Plinium,legi Cyzici portas Thracias, quanquam fuiſſe Cyzici exiſtimo ex portu Cyzici nuncupato Thracio, cuius meminit Apollonius libro primo Argonauticorum, cùm ait:

Λυσάμενοι ἱερῆς ἐκπείσματα πέτρης·

Ἤρεσαν

ἤγειραν ἐν λιμένα θρήκειον. --
Fuiſſe etiam prope Cyzicum vicum nuncupatum θρά-κειον, liquet ex Plutarcho in vita Luculli. At Byzantij non modò recentiores, ſed etiam Dion & Xenophon, hîc quidem ſcribit Alcibiadem Byzantios intromiſiſ-ſe apertis portis, quæ Thraciæ appellantur.

De muris longis. CAP. XXI.

SVBVRBANA prædia Conſtātinopoleos muris longis claudebantur iter duorum dierum, quos à ponto Euxino ad Selymbriam ſitam in littore Propontidis diſtantes ab vrbe quadraginta millia paſſuum latos viginti pedes Romanos. Anaſtaſius Imperator condidit contra impetum Bulgarorum & Scitharum eos muros à Barbaris ſæpe captos, & multis locis euerſos Iuſtinianus reſtituit, & vt faciliùs milites præſidiarij muros tueri poſſent, exitus turrium patentes in alias turres obſtruxit, ſingulíſq; aſcenſum à ſolo reliquit patentem vnicum, quem ſolum ſingularum turrium milites contra hoſtes etiam intra muros verſantes tueri poſſent. Euagrius ſacræ hiſtoriæ conſcriptor murum longum nūcupatum tradit excitaſſe Anaſtaſium, qui diſtaret à Conſtātinopoli ducenta & octoginta ſtadia, vtrunque mare attingens longus quadringenta & viginti ſtadia, velut fretum quoddam efficiens, & Conſtantinopolim paruam Inſulam pro peninſula reddēs, volentes tranſire ex ponto in Propontidem tutos præſtans & prohibens, excurrētes Barbaros ex Euxino ponto, & Colchis, & Mæotide, & Caucaſo effuſos in Europam.

LIBER SECVNDVS.

De ædificijs & monumentis antiqui Byzantij, & nouæ Romæ Constantinopolitanæ. CAP. I.

ORMA vrbis expressa, & magnitudine explicata, naturalíque situ septem collium patefacto, relinquitur, vt declarẽ, quæ ædificia, quæ've alia monumenta olim habuerit, & nunc habeat Constantinopolis, & in quot regiones, cùm appellaretur noua Roma, diuideretur: in totidem enim quot antiqua Roma diuidebatur, equidem cùm in huius diuisionem regionum ante mille annos à nobili magis, quàm noto Authore scriptam incidissem: sperabam me facilè assecuturum antiquam vrbem, sed barbari homines antiqua illa, & planè heroïca vrbis ornamenta, quibus viles casas exornarent, sic labefactarunt, & barbaricis oppressere ædificiis, vt veterum fundamentorum paucis in locis restent vestigia: adde incendia, & ruinas, quas cùm alij barbari, tum postremam Turci ediderunt, qui iam centum annos non cessant funditus antiquæ vrbis vestigia delere. Ita enim ab imis fundamentis ædificia prisca demoliuntur, atque in aliam formam immutãt, vt ne illi quidẽ, qui ea viderint, agnoscere queant. Adde Græcorum inertem inscitiam, qui videntur totum obliuionis flumẽ ebibisse. Illorum enim nemo iam reperitur, qui vbinam essent vestigia antiquorum monumentorũ sciat, aut scire curet, vt ne sacerdotes quidem vlli recognoscant loca, vbi paucis ante annis ædes sacræ deletæ sunt, & valde mirentur siquis talia inquirat.

Ipse

Ipſe tamen, ne otio conficerer, dum à Rege conſtitutos nummos in veterum Codicum conquiſitionem expectabam, quibus potui indiciis, deprehendere conatus ſum per multa antiquitatis monumenta, quòd ille cognoſcet, qui ſimilia inuenire nitetur. In deſcribēdis monumentis eo ordine partium vtar colliū, quo vſus ſum in eorum ſitu explicando, partim regionū, quibus quatuordecim olim diuidebatur.

De monumentis primi collis, & de prima regione vrbis.

CAPVT I. L.

PRIMVM collem, quem Plinius appellat modò Chryſoceras, modò Auri cornu. Sed haud rectè, vt declaraui in libris, quos ſcripſi de Boſporo Thracio, Dionyſius Byzantius nominat promontorium Boſporium. De promõtorio, inquit, quòd Boſporium nominamus, duplex vulgatur ſermo: alij dicũt Bouem œſtro ſtimulatam, ad ipſum illatam tranſiſſe meatum medium: alij fabuloſiùs commemorãt Io Inachi filiam illinc in Aſiam traieciſſe. Idem cùm loquitur de Semyſtra loco ita nuncupato, ait Semyſtram locum parum abfuiſſe, quin Byzantium ibi conderetur à coloniæ deductoribus, niſi coruus rapuiſſet ex media flamma partem victimæ, eámque in promontorium Boſporium tuliſſet, quod ſignum illi ſecuti Byzantium condiderunt in promontorio Boſporio. Idem alio loco loquens de promontorio Metopo nuncupato, oppoſito primo colli Conſtãtinopoleos, excipit Oſtreodem locum appellatum Metopum: hoc enim, inquit, iacet contra vrbis faciem: ſpectat enim ipſum promontorium

Boſporium. Deinde idem Dionyſius addit paulò ſuprà promontorium Boſporium fuiſſe aram Mineruę Ecbaſiæ, id eſt, Egreſſoriæ appellatę, ex eo, quòd illinc egreſſi colonię ductores ſtatim tanquam pro patria terra pugnaſſent, quam hic appellat Ecbaſiam, poſſemus etiam Ecbateriam appellare, vt Dianam in Siphno appellatam fuiſſe, & cultam tradit Heſychius. Deinde adiungit Dionyſius ſupra promontorium Boſporium fuiſſe templum Neptuni antiquum, atque ſub templo Neptuni fuiſſe ſtadia, gymnaſia, curricula iuuenum in planitiæ. Poſt mucronem promontorij Boſporij ſinum Ceras appellatum immiſiſſe tres portus turribus, & molibus munitos, in quo fuit etiã Acropolis Byzantij, cuius Xenophon meminit, cùm ſcribit Byzantium vi ingreſſis militibus, quorum dux ipſe erat ciues, quaſi capta vrbe extrema omnia metuentes alios in promõtorium proximum, alios ad mare confugiſſe, ac piſcatorio nauigio nonnullos circumuectos in arcem aſcendiſſe, atque inde ex Chalcedone auxiliarios accerſiſſe, neque modo antiquorum Byzantiorũ Acropolis fuit in primo colle, ſed etiam regum Conſtantinopolitanorum, quos ſcriptores tradunt ad hoſtes ab ingreſſu portus arcendos catenam ab Acropoli ad caſtellum Galaticum obtendiſſe: atq; etiam hac ætate reges Turcorum in hoc promontorio arcem habent circundatam magnis muris longos latóſq; Regis hortos claudentibus. In veteri Byzantio fuit campus Thracius appellatus ad aciem inſtruendam totius vrbis maxime idoneus, vt qui planus, & domibus vacuus eſſet, in quo exercitum Græcorum Xenophon redegit in ordinem militarẽ. Hunc locum

fuiſſe

fuiſſe prope portã Thraciã ex Xenophonte percipitur, cùm ait lib. 1. Hellinicorum, ἀνοιξάντων τὰς πύλας τὰς ἐπὶ τὸ θράκιον καλούμενον. Idem lib. 7. de expeditione Cyri, loquens de loco intra Byzantium ſito, vbi milites redegit in aciem. τὸ δὲ χωρίον οἷον κάλλιστον ἐκταξάσθαι ἐστὶ τὸ θράκιον καλούμενον ἔρημον οἰκιῶν καὶ πέδιον. Anteà diximus apud Dionem ſcriptum eſſe vt Byzantij ſeptem turres à portis Thraciis pertinerent ad mare. Georgius Cedrinus declarat ad mare pertinuiſſe ſeptentrionale, hoc eſt, ad ſinum nuncupatum Cornu. Aram Dianæ Orthoſiæ, & templum Bacchi fuiſſe in antiquo Byzantio, Herodotus ſcribit, Darius, inquit, vbi cõtemplatus fuit, pontum ad pontem redit, & ſuper Boſporum duos Cippos erexit è candido lapide, in vno quidem incidens literas Aſſyrias, in altero Gręcas. Byzantij poſtea in vrbem ſuã tranſtulerunt ad aram Dianæ Orthoſię, quibus vſi ſunt excepto vno lapide, qui iuxta Bacchi delubrũ Byzantij relictus eſt literis Aſſyriis plenus. Orthoſiam Laurentius vertit Erectam, rectiùs vertiſſet Erectoriã, vel Erectricem dictam, παρὰ τοῦ ἐπορθοῦν τὰς τικτούσας· μαιεύτρια γὰρ ἡ θεός, ab erigendo, & ſubleuando, quòd non modò parientibus opem fert, ſed etiam profugis. Id quod cùm ex aliis, tum ex Plutarcho de fluminibus aſſequor. Teuthras, inquit, Rex Myſorum perſequebatur aprum cum ſuis ſtipatoribus haſtatis, caper vt ſupplex fugit in templum Dianæ Orthoſiæ, vi irrumpentibus omnibus in templum aper humanam vocem exaudibilem vociferatus eſt, parce Rex alumno deæ, elatus Teuthras interfecit animal. Diana ægrè ferẽs factum, aprum in vitam reſtituit, Regem, qui eum occiderat impetigine, &

insania affecit, is non ferens morbum in montibus versabatur. Lysippa eius mater cùm factum resciuisset, ad syluam accurrit comite vate Polyido, à quo omnem veritatem edocta, sacrificiis boum deam placauit, & cùm filium ad sanam mentem rediisse vidisset, aram excitauit Dianæ Orthosiæ, atque aprum fabricata est aureum habentem humanum caput. Hæc quidem, antequam Byzantium Seuerus euertisset, erant in primo colle & valle prima. Postquàm Constantinus reædificauit, & nouam Romam Constantinopolitanam vocauit, diuisáque est in quatuordecim regiones, primus collis obtinuit primam regionem continentem Placidiæ domum Augustæ, domũ nobilissimæ marinæ, thermas Arcadianas, antiqua quidẽ diuisio tradit hæc, sed non docet à qua vrbis parte incipiat prima regio, neq; nunc ex vestigiis ædificiorum in ea comprehensis, quæ nulla restant, cognosci potest: sed ex Procopio colligere possumus tradente nauigantibus ex Propontide ad partem vrbis vergentem ad Solis ortum thermas esse publicas, quæ Arcadianæ nominarentur, vbi ait Iustinianum aulã construxisse vrbi prętensam, maríq; quieto circumfusam, vt in hac inambulantes cum nauigantibus colloqui possent ob maris propinquitatẽ, aulam aspectum pulcherrimum habuisse, amœnissimúmque, cui afflarent molles auræ, ornamentóque essent columnæ, & marmora elegantissima, quibus omne solum aulæ tegeretur, quorum splendor candidissimus æquè, vt Sol fulgeret. Præterea eam ornasse permultis statuis æneis, atque marmoreis politè elaboratis spectaculum præbentibus plenum maximæ dignitatis, existimasses esse

esse opus Phidiæ Atheniensis, aut Lysippi Sicyonij, aut Praxitellis, ibidem etiam Theodoram Reginam in columna excelsa & purpurea fuisse positã ab vrbe, vt pro beneficio aulę gratiam illi referret. Formosam quidem columnam, sed formosiorem Reginam, cuius venustatem oratione declarare, aut imagine exprimere in nullius mortalis facultate positum fuisse. Ex quibus Procopij verbis, cùm assequor columnam, quæ etiam nũc extat in cliuo regij septi vergente ad ortum æstiuum non esse illam, qua Theodora excitabatur, vt quidã putant: nam hæc neque purpurea, & ab aula remotior est, tum ex antedictis Procopij intellige primam regionem vrbis complexam fuisse mucronem primi collis, quẽ mare circumfluit ex tribus partibus, apud plerosque non modò Historicos, sed etiam apud Grãmaticum Suydam inuenio Arcadiæ secũdæ vxoris Zenonis statuam fuisse in thermis Arcadianis propè loca nominata Bathra à gradibus: item Verinę vxoris magni Leonis duas statuas, vnam in vrbis parte maximę boreali ad diuum Agathonicum post ascensum graduum thermis Arcadianis vicinorum: alteram ex parte diuæ Barbarę, illam quidem positam fuisse viuẽte Leone, hanc verò eodem defuncto Leone, quando Basiliscum fratrem suum coronauit fugiente Zenone genero suo. Secundæ regionis partem inclusam claustro regio colligo cùm ex ordine regionum, tum ex eius situ, quam antiqua descriptio tradit post æqualitatem sui latenter molli subleuatam cliuo mox ad mare præcipitiis descendisse, præcipitia fuisse arbitror, vbi nunc regis culinæ, & thermæ regiæ, aut si alibi fuerunt, præcipitia illa hominũ manu

mol

mollita fuerunt intra regium ſeptum hodie templum antiquum, quod vulgò appellãt paruam Sophiam. Senes quidam affirmant eſſe ædes Hirenem, quam Conſtantinum magnum condidiſſe ſcribit Socrates. Hanc exiſtimo, quam ſecunda regio appellat eccleſiam antiquam: partem alteram ſecũdæ regionis extra ſeptum regium aſſequor ex ædibus ſacris, & thermis Zeuxippi, quas ſecunda regio complectitur & Zonaras, aliíq; Hiſtorici declarant magnam eccleſiam appellatam, poſtea nominatam fuiſſe Sophiam ædem, quam extra regium ſeptũ eſſe nemo neſcit. In ſepto item regio olim fuiſſe domum Maximini nobilitatam Poëtarum verſibus, coniicio ex Epigrammate Cyri viri conſularis & patritij:

Δεῖμα τὸ Μαξιμῖνος νεοπήγεος ἔνδοθι ῥώμης,
Αὐταῖς ἠιόνεσι θεμέλια καρτερὰ πήξας:
Ἀγλαΐη δέ μοι ἀμφοῖς ἀπειρεσίη τε τανύσαι.
Τῇ καὶ τῇ καὶ ὄπισθεν ἔχω, πόλιν ἀλλὰ καὶ αὐτὴν
Πάνθα ὁρῶ γαίης Βιθυνίδος ἀγλαὰ ἔργα.
Ἡμετέροις δ' ὑπένερθεν ἐρειδομένοισι θεμέθλοις
Παντὸς ἁλὸς προχυῆσι κυλίνδεται εἰς ἅλα δ' ἂν
Τόσσον ὑποψαύων, ὁπόσον χθονὸς ἄκρα δινῆναι
Πολλάκι δ' ἐξ ἐμέθεν τὶς ἑὸν μέγα θυμὸν ἰάνθη
Βαιὸν ὑπερκύψας, ἐπεὶ εἴσιδεν ἄλλοθεν ἄλλα
Δένδρεα, δώματα, νῆας, ἅλα πόλιν ἠέρα γαῖαν.

De templo Sophiæ. CAP. III.

RECENTES ſcriptores Græcorum templum diuæ Sophiæ primò conditum ab Imperatore Conſtantio filio Conſtantini magni tradunt

non quidem lateritio opere,ſed ligneo cõcameratum, tempore magni Theodoſij, cùm ſecunda ſynodus haberetur ab Arrianis exuſtum ad ſeditionem excitatis, quod magnus Theodoſius poſtea texit cameris cylindricis,deinde iidem ſcriptores addunt iterũ conflagraſſe tẽpore Iuſtiniani. At Sozomenus certus, & antiquus ſcriptor tradit tempore Theodoſij minoris, cùm orta eſſet ſeditio in magno templo de expellendo Chryſoſtomo,repente templum vndique deflagraſſe igne iniecto ab iis,qui Chryſoſtomi fautores in templo incluſos comburere vnà cum templo cupiebant. Procopius tradit etiam deflagraſſe cùm Iuſtinianus imperaret, qui in eam formam, quam nũc videmus, ipſum reædificauit: ſed eo ne loco ſit,in quo erat ante Iuſtinianum non explicat Procopius,itaque dubium videtur ex incerto ſcriptore commemorante nomina eorum,à quibus domos emerit Iuſtinianus ad ſolum eius conſtituendum, antiqua vrbis deſcriptio ante Iuſtiniani imperiũ facta alio loco ponere videtur:nam eccleſiam magnam,& eccleſiam antiquam ponit in ſecunda regione,in quarta Auguſteum forũ,quod infrà monſtrabo fuiſſe iuxta ædem Sophiæ. Zonaras tradit Iuſtinianum multo maiorem à fundamentis innouaſſe,ſed Iuſtinianum ſuſpicari poſſumus domos proximas emiſſe ad augẽdum templum, quòd autem in diuerſis regionibus ponantur magnum templum, & forum Auguſteum, id non impedire quin vicina eſſe potuerint.Cùm igitur Iuſtinianus ædem Sophiæ priſtina magnitudine præſtantiorem effeciſſet,& formæ decore,& metallorum varietate ornaſſet, parietésque & cameras cocto latere, & calce conſtruxiſſet,

atque plerisque in locis ferro colligasset, nulláq; tigna interposuisset, ne in posterum incēdiis pateret. Tamen vt in hunc diem euaserit incolumis ab igne, sæpe experta est varietatem casuum, ídque statim à principio: cùm arcus ad Orientem spectans nondum esset perfectus sua magnitudine onerabat pilas, quæ non sustinentes arcus magnitudinem subitas ruinas egerūt, & quàm mox casuræ videbantur, nisi architecti accelerassent absoluere arcum, qui in suam curuaturam perfectam incumbens minus grauis pilis fuit seipsum sustinentibus. Arcus verò duo, quorum alter ad Meridiem, alter ad Boream spectat, pilas suas, & structuram inferiorem sic premebant, vt columnæ structuram contingentem imam arcuum curuaturam, lapillos quosdam exiguos veluti ramenta quædam iacularētur, & ruinas æditura viderentur, nisi architectorum ingenio summæ partes mole laborantes, quæ attingebant arcus pro tempore demoliri studuissent, & paulò pòst restituissent, cùm structuræ humor exiccatus esset. Deniq; templum hoc Iustinianus cùm ingenti sumptu, & labore perfecisset, aliquótque annos incolume permansisset, terræmotu concussum est etiam tunc viuēte Iustiniano. Quo quidem terræmotu scribit Agathius labefactatam partem tecti mediam eminentem supra omne fastigium rursus Regem instaurasse, firmiorémque effecisse, & in maiorem altitudinem erexisse, quanquam Anthemius, qui ædem Sophiæ architectatus erat iampridem mortuus esset: tamen Isodorum iuuenem, alíosque architectos, vbi considerassent priorem formam, vbi vitium deprehendissent, orientalem quidem, & occidētalem arcum

in suo

in ſuo loco conſiſtere ſiuiſſe. Septentrionalis verò, & occidentalis arcus ſtructuram, quæ efficeret arcus curuaturam ad interiora ſubduxiſſe, ſenſimque ita amplificaſſe, vt reliquo ædificio plurimum congrueret: vt faterentur ſpectatores æquabilem habere dimenſionem latera in hemiſphærium deſinentia, vacuíq; vaſtitatem illam architectos in anguſtum contraxiſſe, puſillámq; oblongi portionem ſubduxiſſe eatenus, quoad vndique congrueret forma. Supra arcus ſic diſpoſitos rurſus collocarunt in medio ſupereminentem circulum, ſiue hemiſphærium, vndique congruens, ſed anguſtius, & in acutum porrectius, & tutius cõtra omnes impetus. Zonaras magna, inquit, ædes ſacra perfecta, & dedicata euenit, vt terræmotu caderet magna ſphæra pertinens ad Orientem, frangerétque ſacram menſam, & pulpitum, quam Iuſtinianus vigintiquinque pedibus excelſiorem, quàm prius eſſet excitauit. Georgius Cedrinus tradit Iuſtiniani tempore laborante hemiſphærio magni templi, & rimas agente ex crebris terræmotibus cecidiſſe partem orientalem, & contriuiſſe ciborium & ſacram menſam, & pulpitum. Iuſtinianus excitauit alias pilas, quæ exciperent hemiſphærium ſublimius viginti pedibus quàm antea fuiſſet, extráque templum contra pilas quatuor interiores erexit cochlias, ſeu muros velut alas, per quas anfractibus multis graduum aſcenditur in ſupernam partẽ templi, quæ ab imo ſolo ſurgentes vſque ad hemiſphærium fulciunt arcus & pilas. Alij authores, ſed obſcuriores tradunt ſuperiori terræmotu cecidiſſe hemiſphærium Sophiæ, quatuor arcus non cecidiſſe, ſed incolumes permanſiſſe, hemiſphærium Re-

gem restituisse, sed humilius, quàm prius fuisset viginti quinq; pedibus, quos ferrem, si aliis terræ motibus traderent rursus concussum fuisse, & ita humiliùs restitutum fuisse. Nam cùm Euagrius tradat Iustinianum in tantam altitudinem excitasse, vt internè ex solo suspicientes assequi vix possent summum hemisphærij tholum, & ex eius culmine nemo auderet despicere, solum verisimile videtur in pristinam altitudinem restituisse. Basilius Rex eiusdem Sophiæ arcum magnum vergentem ad occasum ex terræmotu multas ruinas agentem, & casum minitantem peritia architectorum constringens, firmum & stabilem reddidit, teste Georgio Cedrino. Nicephorus in Reginam Annam, quæ tempore tyranni Catacosmi thesauros Sophiæ expilabat, acerbè inuehitur atque exclamat propter tyrannides & varias religionis sectas ædem Sophiæ ruinā edidisse sine vllo terræmotu. Nam, vt ipse adiungit, cùm ad vesperā cœlum serenum esset, circiter mediam noctem vnum ex quatuor arcubus ad ortum Solis spectantem cecidisse, secúmque traxisse hemisphærium, quod sustineret, & contriuisse tribunal templi, & imaginum ornatum, & sacras columnas, & medias aulas. Post hæc Nicephorus adiungit à multis tum dictum fuisse, quòd nisi crepidines, & fulcimenta ad Orientē pertinentia diligenter prius cōstructa extitissent ab Andronico Rege, multo maior fuisset casus, & quidē vnus ex insanabilibus. Euagrius scribit ædis Sophianę longitudinem hanc esse, nempe à concha, vbi incruentum sacrificium litatur ad portam conchæ aduersam esse centum nonaginta pedes, latitudinem verò à borea ad nothum centum &

quinde

quindecim, altitudinem à pauimento ad centrum hemiſphærij pedum centũ octoginta, longitudinem verò ab Oriẽte ad Occaſum eam ipſe metiri auſus non ſum, ſed metiendam curaui per hominem Turcum, qui mihi retulit latitudinem templi eſſe ducentorum & tredecim pedum, longitudinem verò ducentorum & quadraginta pedum. Altitudinem à ſumma curuatura arcuum vſq; ad pauimentum centum quadraginta duorum pedum hemiſphęrium non menſus eſt: qui ſi rectè menſus eſt altitudinem, parum diſcreparet ab altitudine, quam tradit Euagrius. Qualis olim fuerit ædes Sophiæ vide Procopium, Agathium Paulum Florũ, Euagrium: qualis autem hodie ſit, adiungam huc, quatenus cognoſcere mihi licuit.

Deſcriptio templi Sophiæ quale hodie viſitur.

CAPVT IIII.

IVS parietes, & cameræ coctis lateribus conſtructi ſunt. Parietum interior pars cruſtis marmoreis veſtita excellentibus, & variis fulgurat, & permiſcet cùm ſummas naturę vires, tum mẽtes ſpectantium, cameræ calculis, & teſtellis vitreis inauratis fulgent etiam ad oculos Barbarorum, ſumma arte elaboratis, concameratio octo pilis ſuſtinetur. Quarum quatuor maiores, & excelſiores in ordinem quadrum diſpoſitę ſuſtinent ingẽtes quatuor arcus fulcientes hemiſphærium, quorum quidem duo ſeptentrionalis, & meridianus curuaturam ſuam imam ſubſtructam habent tenui pariete feneſtellis vitreis pleno ſuſtẽtato columnarum duplici ordine inferiore & ſuperiore. Infe-

rior habet octo columnas ad ſolum nitentes, ſuperior ſex ſuſtinentes parietem ſubtilem, & ſubiectam imæ arcus curuaturæ. Reliqui duo arcus orientalis & occidentalis intra curuaturam ſuam nihil ſubſtructum habent, ſed apertum & vacuū à parietibus, & columnis, vt horum vacuitate templū efficiatur capacius. Nam ad eorum imam curuaturam committuntur extremæ partes vltra pilas proiectæ in ſpheræ quartā partem recedentes, quę nituntur quatuor arcubus, qui ſuſtētantur duabus pilis minoribus, & duabus maioribus. Quatuor enim pilæ maiores non ſolùm ſuſtinēt quatuor arcus maiores, ſed etiam earū ſingulæ duos arcus minores, vnum pergentem in longitudinem, alterum in latitudinem, quibus templum longè porrigitur, & latè dilatatur: ſic enim ab Oriente & Occidente quarta pars ſpheræ applicatur hemiſphærio, vt intus vna, & eadem concameratio eſſe videatur, foris verò ſeparata, apparet ornatius efficiens hemiſphærium altè eminens ſupra duas quartas ſpheræ partes. Latitudo verò dilatatur vltra pilas arcubus & columnis, & parietibus ex vtroque latere ſeptentrionali ſcilicet, & meridionali ſex velut aulas capiens, tres inferiores, & totidem ſuperiores vario marmore veſtitas, concameratas calculis inauratis, & figuratis ornatas: ita enim ex ſingulis pilis duplices arcus naſcuntur in templi latitudinem porrecti, vt eorum alterum cornu conquieſcat in muro extrinſecus obnitente maioribus pilis, à quibus quatuor arcus in vtrunque parietis latus emittuntur, duo quidem inferiorum trium aularum concamerationem ſuſtinentes. Reliqui duo ſuperiorum totidem aularum teſtudines, quarum latera

ſing

ſingularum partim adnituntur ad arcus, partim ad parietes, partim ad columnas. Vnde fit, vt pars ædis interior, & media illa ingens vacua, ſi ſola cõſideretur comprehenſa intra pilas & columnas, ſit forma ouata: ſi verò tota tam intra, quàm extra pilas perſpiciatur, ſit quadrata. Ita enim ex vtroque latere velut alæ appẽſæ ſunt tres aulæ inferiores, & totidem ſuperiores, vt ab imo pauimento procedat quadrata vſque ad curuaturam ſuperiorum aularum; deinde intra octo pilas in ouatam formam contrahatur vſque ad curuaturam quatuor arcuum ſuſtinẽtium hemiſphærium. Forma aularum, ſeu cellarum, quas dixi cingere vtrunque latus talis eſt. Ex tribus lateribus aulæ quadratæ ſunt, ex quarto latere, quod intuetur interiorem ædis partem figuram, templi ſequitur, quam obrotundam efficit pilarũ, & columnarum diſpoſitio. Suſtinetur arcubus & columnis concameratio aularum, quarum deſcribã duntaxat treis: quibus cognitis cęteræ omnes ſimili forma eſſe cognoſcentur. Incipiam à tribus ſuperioribus ſitis in latere templi ſeptentrionali; quarũ prima eſt in angulo intuenti Septentrionem & Orientem, eius duo latera exteriora ſurgunt à muro, & deſinũt in arcum, in laterum medio columnæ tres ſunt quadratæ loco parietis, nempe feneſtrarum paraſtades; quarum ſcapus habet perimetrum quinque pedum, & vnius dodrantis. Supra eaſdem eminent aliæ tres quadratæ, hæ omnes ſunt marmoris albi in colorem glaucum vergentis; latus pertinens ad interiorem ædis partem, habet ſex columnas virides ſubiectas arcui ſuſtinenti quartam partem ſpherę orientalis, quarum imus ſcapus ambitum habet ſeptem pedum, &

octo

octo digitorum. Earum intercolumnia, diastyli dispositione distincta lata septem pedes & vndecim digitos, pluteis muniuntur marmoreis, altis quatuor pedes, quibus incumbentes vident interiorem ædis partẽ tam infernam, quàm supernam. Latus interiectum inter primam aulam & secundam à pariete exteriori vergente ad Septentrionem vsque ad pilam magnam sustinentem arcum hemisphærij, largum est quadraginta quatuor pedes, quorum partem possident pilæ, partem arcus surgens à tergo pilæ sustinens hemisphærium, quo toto patente lato iuxta pauimentũ viginti pedes transitur à prima aula ad secundam aulam, reliquam lateris inter primam & secundam aulam intermedij partem latam viginti quatuor pedes occupant pilę arcus, & murus surgens velut ala vsque ad concamerationem hemisphærij, secundæ aulæ concameratio extrema sustinetur arcubus & parietibus: media verò nititur quatuor columnis albis ad glaucum colorẽ accedentibus. Quarum scapus in ambitu circũplectitur septem pedes, secunda siue media aula quadrata est, cuius duo latera sustinentur partim muris, partim arcubus, quorum alterum cornu nascitur à tergo duarum magnarũ pilarum sustinentium magnum hemisphærium; alterum sustinetur pilis orientibus ex interiori parte murorum alariorum fulcientium pilas maiores. Huius secundæ siue mediæ aulæ latus exterius loco parietis habet octo columnas quadratas, quarum perimeter est sex pedum, in earum medio est magna pila inter columnas eas parastadum vicem præstantes sunt fenestræ. Præterea supra easdem columnas existũt pilæ parastadum vicem præbentes

bentes superioribus fenestris,quæ tam superiores,quàm inferiores numero sexdecim aulam hanc mediam illustrant,cuius latus vergens in templum interius sex viridibus columnis ornatur. Harum intercolumnia habēt pluteos similes pluteis primæ aulæ,camera media susti netur columnis colorem medium inter album & glaucum præ se ferentibus, in quadratum ordinem dispositis, quarum duæ stant non longè à latere exteriori. Reliquæ duæ parum absunt ab interiori latere ornato sex columnis, ex hac media aula exitus patet in tertiā per arcum tam latè patentem,quàm alterum, per quē aditus est à prima aula in secundam. Tertia aula similis est primæ aulæ longitudine fenestris parastadibus columnis: quibus quatuor sustinetur eius camera, & latus interiùs sex viridibus:iam verò inter pilas duas,quibus sustinetur quarta pars spheræ occidentalis,extāt quatuor columnæ virides, eædémque binæ inter se coniunctæ, inter has intercedunt sex columellæ virides, Ionicæ. Tēpli verò valuæ occidentales loco vestibuli duas porticus habēt, inferiorem quà aditur templum plano pede,superiorem quà Gynæconitides aulæ adeuntur,ambas tam longas, quàm templum latum, largas viginti octo pedes, porticus superior supra porticum inferiorem sita est inter pilas sustinentes quartam partē spheræ occidentalē,& fenestras.Nam à parte interiori octo pilis,ab exteriori totidem sustinetur,inter quas fenestrę tam inferiores,quàm superiores illucent cinctę columnis quadratis. Inter hanc porticū & aulas fœminarum, nihil interest,nisi pilæ sustinētes porticus cameram interiorem: pauimentum enim porticus æquale est aula-

rum pauimento, porticus inferior eſt duplex, interior clauditur vtrinque muris marmorum iucundiſſima va rietate veſtitis: tegitur cameris figuratis ornamẽto teſſellato calculorum inauratorum. Ex huius porticus latere orientali nouem portis patet aditus in templum, ex latere occidentali quinque portis æneis, duplicibus patet exitus ex interiori porticu in exteriorem porticum, ex qua proditur in aream, vbi perennes ſaliunt aquæ, ad quas ex area deſcenditur multis gradibus, per capita harum porticuum aditus patet vnus à Septentrione, alter à Meridie ſex valuis olim æneis omnibus, iam dũtaxat tribus æneis egregio opere elaboratis. Aedes Sophiana ex parte Orientis habet duas portas, eásque duplices, in lateribus ſunt aliquot clauſæ, quæ nunc non aperiũtur, ædis interiora fulgent clariſſima luce ob multitudinem luminum, ſummus murus, qui in orbem fertur inter quatuor ſummos arcus & hemiſphæriũ, quadraginta feneſtris lucem intromittit, muruli arcubus ſubiecti illuminantur viginti ſex feneſtris. Aulæ intermediæ triginta duabus in ſingulis extremis aulis orientalibus lucent plus viginti, pręterea duas occidentales, & quatuor inferiores aulas, tum duas quartas partes ſpheræ, tum ſacram ædis partẽ ſolis ſacerdotibus olim patẽtem: ſileo ſuperiorem porticum etiam in medium templum clarum lumen emittẽtem, quorum omnium lumina ob multitudinẽ numerare omiſi, maximus Sophiani tẽpli aditus eſt ab occaſu plano pede: non enim, vt Pantheon Romanum gradibus, vt olim aſcenditur, aut vt nunc deſcenditur, niſi ab ortu, vnde quinq; gradibus deſcẽſus patet in ædem, ſed in ſuperam ædis partem

tem aſcẽſus exiſtit quatuor cochleis, quas antè dixi oppoſitas ad fulciendas quatuor maiores pilas. Georgius Cedrinus cochleas appellat, ſed non ſatis propriè, cùm magis in anfractuum normalium, quàm cochlearum modum gradus ſurgant: quinque enim anfractibus ab imo aſcenditur, non exaſperatis in gradus, ſed in mollem cliuũ ſubſtructis ex amplis menſis marmoreis, horum quinque anfractuum ſinguli alti vndeviginti pedes, & ſeſquipedem lati. Quinq; pedes, his anfractibus ſuccedunt alij anfractus vſque ad templi tectum non cliuis molliti, ſed in gradus fracti, quibus adeuntur aulæ, & porticus ſuperiores, & ſummæ tẽpli partes. Si quis ea, quæ antè dixi de templo Sophiæ, conferat cum deſcriptione Procopij & Agathij, cognoſcet de illo, quod Iuſtinianus condidit non tantam diminutionẽ factam eſſe, quantam ciues Conſtantinopolitani prædicant, iactantes longè maius extitiſſe, multáque illius membra à Barbaris diruta eſſe, decimámque partem vix hodie extare: quorum opinionem ferendam putarem, ſi intelligant domos regum, ſacerdotum, ſenatorum circum ædes conſtructas à Barbaris, & incẽdiis deletas eſſe. Sin membra ædis Sophianæ à Iuſtiniano cõditæ, longè errant, omniáque eius fere conſtare video tradita à Procopio, præter porticum alteram. Nam cùm, teſte Procopio, vtrinque porticus haberet, nunc duntaxat ex vna parte, eáque occidentali habet, orientalis non extat, ſed cecidiſſe aliquo terræmotu veriſimile eſt, ipſiúsque in locum excitatam fuiſſe molem illam, quæ hodie extat lapide quadrato conſtructa velut crepido cliuoſa obiecta ad fulciendã partem ædis orientalem: verùm iam

tam excelſam ob terræmotus non arbitror, quàm primò fuit, ſed tamen tãta altitudine nunc attollitur, quanta ferè traditur ab Euagrio, atque adeò poſt terræmotus ad fulciendas pilas laborãtes, vel terręmotu, vel pondere hemiſphærij aucta eſt quatuor muris longis plus viginti pedes, latis plus octo in altitudinem maiorum pilarum aſſurgentibus, quos alares appellare poſſumus à ſimilitudine alarum architectonicarum, vel potiùs ἐρείσματα, id eſt, obnitentia firmamẽta, quibus latus ædis pertinens ad Septentrionem & latus auſtrinum præfulciuntur, atque præmuniuntur. Extant templi extremitates vltra octo pilas proiectæ in ſpheræ quartam partem recedentes ex ſupera parte quiddam Lunæ curuatæ in cornua ſimile præ ſe gerentes, extant cellę, ſiue aulæ inferiores quidem Andronitides. Superiores Ginæconitides extant infinita varietate marmorum pręſtantiſſimorum veſtiti parietes & pilæ, & tota concameratio tecta teſſellis inauratis, & non modò Moſeaci operis ratione iam peruulgata, ſed antiqua illa recondita amuſſi dimenſis egregiè in hunc diem eminẽtibus, niſi quà offenſiones intercedunt, quas intulerunt imaginũ oppugnatores. Denique vt corpus & membra Sophiæ ædis ferè omnia extant, ſic nihil exẽptile, niſi exiguum quiddam ex infinitate metallorum. Extat templi pars pura olim & ſacra ſolis ſacerdotibus attributa, ſed nihil gemmarum hodie apparet omnium nationum bellica direptione ſpoliata, non modò menſa illa, quã nemo imitari poterat à Iuſtiniano refecta ex auro argento, omníque genere lignorum gemmarum, quæ producit mare & cunctus orbis, ſed etiam donis aliis infinitis denu

denudata, quibus reges Constantinopolitani & pontifices & principes eam ornarant, atque etiam mulieres cùm aliæ permultæ tum Pulcheriam Archadij filiam Theodosij minoris sororem scribit Sozomenus ex auro & lapidibus pretiosis pulcherrimum & mirabile quoddam spectaculum mensam dedisse sacræ ædi Constantinopoleos. Neque dum vectigalibus, quibus erat immensis locupletata priuantur Maumetani sacerdotes, neque mille & centum tabernis, siue officinis, quas vectigales, & liberas possident sitas in pulcherrimis foris Constantinopoleos.

De statuis inuentis in latere ædis Sophianæ.

CAPVT V.

EX LATERE templi Sophiæ Suydas (quem cito velut receptum in primam classem Grammaticorum) refert, statuas repertas fuisse deorum Græcorum plusquàm septuaginta & duodecim signorum Zodiaci, & regum Christianorum octoginta, quas Iustinianus, vrbi cùm distribuisset, magnũ templum ędificauit, possem huc adiungere nomina harum statuarum ex incerto scriptore, qui scripsit de patria Constãtinopolitana, nisi in aliis permultis mendacem deprehendissem.

De Pharo promontorij, & Mangana.

CAPVT VI.

AMIANVS Marcellinus scribit promõtorium Ceras prælucentem nauibus vehere constructam celsius turrim, quæ Pharus appellaretur,

hæc alibi rectiùs eſſe non potuit, quàm propè templum Sophię. Vnde nam commodiùs, & latiùs illuceſcere potuiſſet nauigantibus ex Boſporo & Propōtide. Promontorium Ceras Dionyſius Boſporium appellat, & dicit ex eo Inachi filiam ira Iunonis ſtimulatam traieciſſe in Aſiã. Mangana locus ita appellatus, vbi machinæ bellicæ ſeruabantur, erat in clauſtro regio, aut prope clauſtrum iuxta Boſpori fauces extremas. Rex Cōſtãtinus monomachus ſplendidum, & amplum à fundamentis monaſteriũ condidit in nomen magni martyris Georgij, quod Mangana appellant. Alexius Comnenus cùm podagra laboraret, in magnum Palatium, quod ad Solis ortum eſt, geſtatur: ac cùm Palatij huius aër medicis non ſatis commodus videretur, in Palatium Manganorum tranſfertur.

De thermis Zeuxippi, & de eius ſtatuis.

CAPVT VII.

THERMAS Zeuxippum nuncupatas, à Ioue Zeuxippo, ait Cedrinus in eius templo ædificatas. Quod Euſebius confirmare videtur: Ex Zeuxis, inquit, pictoris imaginibus, quas plurimas fecit lauacrum Byzantiorum quidam appellatum arbitrantur fuiſſe vicinas Sophiæ ædibus, aſſequor non modo ex antiqua deſcriptione, quæ ponit in eadem regione templum Sophiæ & thermas Zeuxippi, ſed etiã ex incendio facto tempore Iuſtiniani, quo deflagraſſe templum Sophiæ, & vicina ædificia, vt balneũ Zeuxippum appellatum, & regiæ veſtibulum, quod Chalca appellatur, teſtatur Procopius, & Zonaras: qui Seuerum Impera

peratorem ſcribit id Hippodromo coniunxiſſe, & ædificaſſe in templo Iouis. Leontius antiquior & grauior teſtis non coniungit Hippodromo, ſed vicinum facit ſuis verſibus inſcriptis in domum ſitam inter Zeuxippum & Hippodromum:

Ἐν μὲν τῇ Ζευξίππου ἔχω πέλας ἡδὺ λοεθρὸν
Ἐκ δὲ ἑτέρης ἵππων χῶρον ἀεθλοφόρων.
Τοὺς ῥα θεησάμενος καὶ ἐπὶ δὲ γυῖ χρῶτα λοέσας.
Δεῦρο καὶ ἀμπνεύσειν δαιτὶ παρ' ἡμετέρῃ
Καί κε πάλιν σταδίους ποτὶ δείελον ὥριος ἔλθοις
Ἐγγύθεν ἐγγὺς ἰὼν γείτονος ἐκ θανάτου.

Cedrinus, inquit, variam in hoc balneo contemplationem, & ſplendorem fuiſſe artium, marmorum, calculorum, ſtatuarum ex ære factarum, hominũ antiquorum, quibus nihil deerat pręter animas, ad verè repræſentandum eos, quos imitantur: inter quos erat Homerus mentem contrahens & contendens, & manus ſub imum pectus coniungens, barba eius ſimpliciter demiſſa erat, capillus ſimilis ex vtraque parte caluariæ rarus, facies tetrica ob ſenectutem & commentationem, naſus per omnia mediocris. Oculi cõciliati palpebris, velut de ipſo fama eſt, cæcum præ ſe ferunt, ſupra tunicam geſtabat pallium, lorum quoddam æreum pedibus ſubiiciebatur. Erãt præterea ſtatuæ ex ære factæ omnium ſapientum ſublimium, & Poëtarum, & Rhetorũ, & Heroum fortitudine celebrium, tum ex marmore permultæ adeò antiquo opere elaboratæ, vt ſpirare viderentur, quas omneis conſumpſit incendium: inter quas fuerunt ſtatuæ Deiphobi, Aeſchinis, Demoſthenis, Ariſtotelis, Euripidis, Heſiodi, Theocriti, Simonidis, Anaximenis,

Chal

Chalcātis,Pyrrhi,Amyniones,Saphous, Apollinis,Veneris,Chryſæ, Iulij Cæſaris, Platonis, Hermaphroditi, Herinnæ,Terpādri,Periclis,Pythagoræ,Steſichori,Democriti,Herculis, Auroræ,Aeneæ,Creuſæ,Heleni,Andromachi,Meneſai,Helenæ, Vlyſſis,Hecubæ,Caſſandræ,Polyxenæ, Aiacis,Paridis, Oenoæ,Milonis, Daretis,Entelli,Charidemi,Melampi,Panthoi,Demogerontis, Iſocratis, Amphiarai, Sarpedonis, Achillis, Mercurij, Apuleij, Dianæ, Phoerecidis, Heracliti, Cratini, Menandri,Amphytrionis, Thucididis,Herodoti,Pindari,Xenophontis,Alcmeonis,Pompeij,Vergilij. Alięq́ue plures ſtatuæ verſibus deſcriptæ à Chryſtodoro Poëta Thebęo,ſiue,vt alij tradunt, nato ex vrbe Copto Aegyptiaca, cuius verſus explicarem, niſi id longum eſſet, & ſatis ſit digitos intendere ad fontes. Fuit propè thermas Zeuxippi balneum paruum celebratum verſibus Leontij:

Μὴ νεμέσα Ζεύξιππε παρ' ἀντέλλοντι λοετρῷ,
Καὶ μεγάλην παρ' ἄμαξαν ἐρεύτιλος ἡδὺ φαίνει.

Nunc nulla Zeuxippi veſtigia reſtant, neque aliorum permultorum balneorum, etſi de illis ſcripta Epigrammata extant, vt illud celebratum ab Agathio, in quo Venus erat. Item alterum Didymum,in quo mulieres, & viri lauabantur decantatum verſibus Pauli ſilentiarij,& aliud illuſtratum Epigrammate Leontij Scholaſtici, atque illud nuncupatum Cupido deſcriptum à Mariano Scholaſtico, quæ vel perierunt, vel à Mametanis ita immutata ſunt,vt non agnoſcantur.

De

De Xenodochijs Sampsonis & Eubuli.

CAP. VIII.

RAT quoddam, vt Procopius inquit, Xenodochium hominibus attributum inopibus & ægrotantibus, hoc quidam vir pius nomine Sampson superioribus tẽporibus ædificauerat. Sed non mansit intactum ab incendio, quod excitauit seditiosa plebs, quo illud vnà cum tẽplo deflagrauit. Hoc reædificauit Iulianus pulchritudine quidẽ structuræ dignius, & multitudine domuncularum amplius reddidit, vectigalíque annuorum nummorum magno dotauit, vt pluribus subueniret affectibus, ac nondum hac erga Deum obseruantia satiatus, duo præterea Xenodochia è regione illius adiunxit, ea excitans in domibus, quæ Isodori & Arcadij nominantur, adiutus à regina Theodora. Hæc quidem Procopius, ex quo colligitur Xenodochium Sampsonis, quod perierit eodem incendio, quo magnum templum non longè à Sophia fuisse, hoc historia incerti authoris docet fuisse è regione ædis Sophianæ, cui, vt credam me adducit Zonaras, similiter tradens à seditiosa plebe immissum fuisse incendium, quo magnum templũ, & sancta Hirene, & Eubuli Xenodochium, & Chalca, & Seueri balneum appellatum Zeuxippus, aliáque permulta deflagrarunt. Cui consen tit Georgius Cedrinus loquens de eodem incendio: Magna, inquit, pars vrbis, magnúmque templum, & sancta Hirene, & Xenodochia Sampsonis, & Eubuli, vnà cum ægrotis exusta sunt, atque etiam vestibulum Basilicæ Augusteum, Chalca, duæ porticus vsque ad forum & octogonum, & balneũ appellatum Zeuxippus. Post-

quam ſuperiora ex Procopio edito ſcripſiſſem, incidi in Procopij manuſcriptum Codicem declarantem Xenodochium Sampſonis fuiſſe medium inter ædes Sophiæ & Hirene.

De ſtatua Eudoxiæ Auguſtæ, ob quam Chryſoſtomus eiectus in exilium. CAP. IX.

SOCRATES & Sozomenus ſacræ hiſtoriæ ſcriptores tradunt Eudoxiæ Auguſtæ ſtatuam argenteam ſupra columnam purpuream ſecundum latus meridianum ædis Sophianæ via duntaxat lata intercedente excitatam fuiſſe ante domum magnæ curiæ, cui à populo plauſus dari, & ludi publici ſaltatorum, & mimorum edi ſolebãt de more, qui iamdudum inualuerat colẽdi regias imagines, quod Ioãnes Chryſoſtomus contra religionem Chriſtianam fieri exiſtimans pro concione reprehendit eos, qui tale quippiam factitarent. Quibus Eudoxia ſe præſtrictam putans, in exilium proiecit Chryſoſtomum. Huc adderem miliarium, & Baſilicam, vt vicina templo Sophiæ, niſi nunc mallem regionum ordinem ſequi, quàm ædificiorum vicinitatem.

Quam vrbis partem complexa fuerit tertia regio. CAPVT X.

VBI Hippodromus eſt, & domus Abrami baſſæ, & porta Leonis, & portus, quem vulgò Byzantij appellant Caterga limena, quaſi triremium portum, dorſúmque ſecundi collis vſque ad forum Conſtantini olim tertia regio fuiſſe deprehẽditur,

non

non modò ex ordine ſuo, ſed etiam ex ſua deſcriptione, quæ declarat hanc planam in ſuperiori parte in ea circi ſpatio longiùs explicato, ſed ab eius extrema parte nimis prono cliuo ad mare vſque deſcendere complectentem tribunal fori Conſtantini, circum maximum, domum Pulcheriȩ Auguſtæ portum nouum, porticum ſemirotundam, quæ ex ſimilitudine fabricæ ſigma Græco vocabulo nuncupatur.

De Hippodromo & de eius obeliſco. & columnis & ſtatuis. CAP. XI.

SEVERVM reconciliatum Byzantiis recentes Hiſtorici, vt Zonaras & alij plerique tradunt Hippodromum ædificaſſe, Zoſimus antiquus Hiſtoricus ſcribit Conſtantinum magnum Hippodromum elaboraſſe, omníq; cultu pulcherrimo adornaſſe, partémque eius feciſſe templum Caſtoris, & Pollucis, quorum ſimulacra vſque in ſuam ȩtatem, hoc eſt, Theodoſij minoris in Hippodromi porticibus extantes videre liceret in medio circo, quē Græci Hippodromum appellant obeliſcus ex Thebaico lapide factus extat, cuius cùm non meminerit antiqua regionũ deſcriptio, & meminerit obeliſci Thebæi quadrati, quem ponit in quinta regione, arbitrarer hunc terræmotu euerſum tranſlatum fuiſſe in Hippodromum à Theodoſio poſt æditam deſcriptionem regionum. Niſi hæc Theodoſiacorum multorum meminiſſet operum, niſi præteriret nonnulla in commemoratione regionum, quorum poſteà meminit in generali deſcriptione vrbis. Habere igitur plures obeliſcos Conſtantinopolis potuit, ex qui-

bus non superest ille Thebæus, quem in quinta regione ponit antiqua regionum descriptio, duos adhuc extantes vidi cùm primùm venissem Byzantium, vnum in circo maximo, alterum intra claustrum regium, in latere primi collis vergente ad septentriones, quadratum ex lapide Thebaico factum erectum iuxta domum vitreariarum officinarum regiarum. Sed paulò pòst euersum. Et extra claustrum, elatum vidi iacentem longum triginta quinq; pedes, cuius singula latera, si benè memini senos pedes, lata perimetrum illius efficiebant viginti quatuor pedum. Hunc Antonius Priolus nobilis Venetus emit Venetias exportaturus in foro diui Stephani locaturus. Alter verò in medio Hippodromo pro meta in hunc diem extat supra quatuor tesseras æneas latas quoquo versus sesquipedem altas tãtundem sustentatas basi & stylobate. A solo duos gradus habet stylobates, quorum inferior à terra altus est pedẽ vnum, cuius latitudo pedalis, superior gradus altus duos pedes, proiectus extra stylobatem quatuor pedes, & totidem digitos, gradus subiecti non sunt stylobatę, sed adiecti, & astructi velut suggestus, vt apparet ex commissura, supra quos latus quoquo versus duodecim pedes stylobates eminet in altitudinem quatuor pedum, & octo digitorum, & extra basim proiicitur sesquipedẽ. Præter hos quatuor pedes, & sex digitos, stylobates pedalem altitudinẽ excedit non extra basim eminentem: nam ex summo stylobatæ eminet striatura alta pedem & tredecim digitos quadrilatera, nẽpe ex perpetuo vno eodémque lapide constans, quo stylobates. Nam stylobates emittit suam supremam partem, non solum sesquipe

quipede ſtrictiorem, quàm infimam, ſed etiam angulis mutilatam, locóq; quatuor angulorum diminutorum exiſtunt quatuor lapides quadrati marmoris Thebæi rubentis, ſinguli alti ſeſquipedē, nempe quantum ſtriatura ſtylobatæ, his quatuor angularibus lapidibus interclusa, qui cum intermedia parte ſuprema ſtylobatæ ſuſtinent baſim altam pedes ſeptem, & tredecim digitos proiectam extra imum ſcapum obeliſci ſeſquipedē, quoquo verſus patentem nouem pedes, totidémque digitos, quæ tota inſculpta eſt, vt ſtylobates, qui ſtatuis emittentibus omnia latera inciſa habet: ex ſeptentrionali quidem latere expreſſæ ſunt ſtatuæ, duobus ordinibus ſcalptæ, quorum inferior continet duodeuiginti ſtatuas & duas ergatas, earum ſingulas quaterni homines verſant vectibus, quibus funes ductarij circum ergatas voluuntur obeliſcum iacentem trahentes. Tum in eodem ordine ſcalptus eſt obeliſcus rectus, vt nunc eſt, tum ſtatuæ tres, quarum Conſtantinopolitani prædicant vnam eſſe magiſtri, alteram diſcipuli, quem magiſter, niſi interpoſita tertia perſona retentus fuiſſet caſtigare conatur, quòd ſe abſente obeliſcum erexiſſet, in ſuperiori ordine binæ ergatæ connituntur cum ergatis inferioribus obeliſcum iacentem trahere, verſatæ ſingulæ à quaternis hominibus circumuoluentibus validos funes benè eminentibus toris expreſſos. Quòd ſi ſtylobatæ amplitudo capere rationem potuiſſet, qua erectus eſt: non dubito, quin talem ſculpſiſſet, qualem deſcribit Marcellinus. Sola, inquit, reſtabat obeliſci erectio, quæ vix, aut nè vix quidem ſperabatur poſſe compleri, id eſt, vſque ad periculum altis trabibus, vt machi-

mm 3

narum cerneres nemus, innectuntur vasti funes, & longi ad speciem multiplicium liciorum cœlum densitate nimia subtegentes: quibus colligatus obeliscus paulatímque per arduum inane protentus, diúq; pensilis millibus multis tanquam molendinarias metas rotantibus cauea locatus in media, hunc obeliscū posse etiam Byzantios machinatores in alium locum transferre incolumem aduerti ex columna sita in dorso quinti collis Constantinopolitani, quæ parum cedebat obelisco. Hanc à suis sedibus deiici in terram vidi in hunc fere modum, circum columnam aliquo tamen interposito spatio trabes ingentes crebras in quadrum dispositas in solo defixas columna ipsa excelsiores erexerunt paribus interuallis inter se distantes, supra trabes imposuerunt transuersa tigna omnia inter se firmissimè reuincta, ex quibus Trochleas creberrimas appenderunt, per quas traiecerunt validos funes ab imo columnæ scapo ad summum surgentes ad columnam strictissimè alligatos densis funibus, vt se contingerent, & transuersis rectos velut tramis stamina secantibus formam textilis operis repræsentātibus extra quadraturam trabium similitudinem turris quadratę gerentium. Ergatæ vtrinque multæ in terram defixæ erant versatæ à multitudine robustissimorum iuuenum funes illos validos, quibus columna cingebatur trahentes tandiu, quoad columnam, à sedibus subtraxerunt, deinde sensim detrahentes in terram deiecerunt, & curribus impositam firmissimis, quos rotę crassissimis ferris cinctę sustinebāt, traduxerunt incolumem in collem tertiū ad Soleimani Regis ædem ornādam. Iam verò in latere stylobatæ

occid

occidentali obelisci incisum est hoc Epigramma:

Κίονα τετράπλευρον ἀεὶ χθονὶ κείμενον ἄχθος
Μοῦνος ἀναστήσας Θεοδόσιος βασιλεὺς,
Τολμήσας Πρόκλος ἐπεκέκλετο, καὶ τόσος ἔστη
Κίων ἠελίοις ἐν τριακόντα δύο.

In latere orientali inscriptum est hoc Epigramma incisione literarum Latinarum, sed paululum exesa: sed vt legere potui, sic habet,

Difficilis quondam dominis parere serenis
Iussus, & extinctis palmam portare tyrannis,
Omnia Theodosio cedunt: subolíque perenni
Terdenis sic victus, duobúsque diebus
Sub iudice Proclo sublimes elatus ad auras.

In meridiano latere duplex ordo statuarũ exprimitur, inferior quatuor currus partim biiuges, partim quadriiuges habet, quorum vnumquenque vnus regit auriga. Superior ordo continet duos equites, tres pedites, togatos tres, obeliscos duos, quatuor columnas in quadrum dispositas epistylia sustinentes. Iam verò ex boreali basis latere scalpti sunt quatuor ordines continentes triginta quinq; statuas togatas. Ex latere occidentali eminent duo ordines, quorum inferior habet nouẽ statuas supplices offerentes munera Regi, qui stat in superiori ordine cum statuis decem & sex. Latus meridianũ duobus ordinibus distinguitur, inferiore decem statuas togatas exprimente, superiore viginti togatas omnes exceptis quatuor clipeatis. Latus orientale habet in parte inferiori tres ordines, infimus cõtinet decem & sex personas, alias viriles, alias muliebres saltantes, alias organa pulsantes, supra quas eminent duo ordines capite tenus:

tenus: puto ſpectatores. Superior ordo reddit viginti ſtatuas, harum ſex ab aliis diſtinguuntur columnis, media coronam tenet manu, ſupra baſim extant quatuor teſſeræ æneæ, quibus in quadrum diſpoſitis totus Obeliſcus ſuſtinetur, cuius quidem quadrati ſingula latera ima lata ſunt circiter ſex pedes ab imo ad ſummũ ſcalpta notis Aegyptiacis.

De Coloſſo ſtructili. CAP. XII.

IN MEDIO Hippodromo etiamnum extat ſtructilis Coloſſus ex lapidibus quadratis factus, olim vt quidam imperitus in lucem prodidit marmoreis cruſtis, vt verò Epigrãma in eius baſi inciſum teſtatur æreis tabulis veſtitus ferro colligatis, vt apparet ex foraminibus nõ modò in ſcapo, ſed etiam in baſi remanentibus, in quæ quidem foramina regulæ ferreæ inſitæ erant plumbo confirmatæ, nunc ſpoliatis reſtat ſtructuram interiorem lapideam prodens barbarorum auaritiam expertus, qualem prius periclitatus eſt Rhodius, quem regnante Conſtante nepote Heraclij Agareni diſtraxerunt poſt mille & trecentos annos ex eo tempore, quo erectus fuerat. Quem Iudæus quidam emeſenus emit, & eius æs diſtractum noningentis camelis exportauit, in illius Conſtantinopolitani baſi inciſi ſunt verſus ſubſequentes,

Τετράπλευρον θαυμάτων μεταρσίων
Χρόνῳ φθαρὲν, νῦν κωνσταντῖνος
Δεσπότης ὁ ῥωμανὸς παῖς δόξα τῆς σκηπτουχίας
Κρείττων νεουργεῖ τῆς πάλαι θεωρίας
Ὁ γὰρ κολοσσὸς θάμβος ἦν ἐν τῇ

ῥόδῳ,

ῥόδῳ, καὶ χαλκὸς οὗτος
θάμβος ἐστὶν ἐνθάδε.

Tres gradus imæ huius basi adiūcti ſunt, primus à terra altus eſt duos pedes, ſecundus pedem & duos digitos, tertius tantundem. Baſis eſt marmor quadratum altum ſeptē pedes & tres digitos, cuius latera ſingula lata decem pedes & dodrantē: hic Coloſſus excelſior eſt obeliſco, in cuius cacumen cum feſto quodam die, qui celebrabatur ob circuncisionē Principis Boldaniæ aſcendere vidi circulatorem quendam bene peritum, & deſcendere incolumē, quem ſubſecutus alter imperitior aſcēdit quidem ſimiliter in cacumen, ſed excelſitas ita præſtrinxit eius oculos, vt deſperās deſcenſum ſe quantum contendere potuit longè à Coloſſo proiecerit, ne decideret in Coloſſi crepidines, itaque rectus cadens pedibus altè defixis in terrā ſtatim mortuus ſpectatus eſt.

De columnis Hippodromi. CAP. XIII.

IN ORDINE obeliſcorum directo in mediam longitudinem Hippodromi ſeptem columnæ extant, quarum vna ex marmore Arabico facta, perimetrum habet decem & ſeptem pedum & octo digitorum, in qua Abramus baſſa Herculem ex ære factum de Vngaricis manubiis ſtatuerat, ſed illo extincto, Hercules, qui non modò viuus in domandis monſtris orbem peragrauerat, ſed etiam mortuus huc illuc geſtatus fuerat, tot clades euaſerat tandem euerſus: & diſtractus eſt à Turcis acerrimis hoſtibus ſtatuarum, & totius artis Vitruuianæ Hercule præſtantioribus, qui tertiodecimo propoſito certamine Herculē

vicerunt, fortiùs quàm qui primi vicerunt, longis ante temporibus, ex eo, quòd Herculem ligneũ ſumma arte factum cõbuſſiſſent, vt Diagoras impius in publicum diuerſorium profectus cum lignis egeret ad lentem coquendam, inueniſſet qui Herculem ligneum pulcherrimè, & ſumma arte laboratũ eum in fruſta diſſectum in ignem congeſſit, addens hæc verba: O Hercule, qui duodecim certamina ſubiiſti, age, & tertiumdecimum certamen ſubeas: & lentem nunc coquas. Extat etiam in eodem ordine altera columna ænea, ſtriata non quidem canaliculis, rugas matronalium, ſtolarum, referentibus: ſed ſpiris trium ſerpentum, inter ſe circumplicatarum non ſurſum verſus directis, ſed tortis in modum tororum. Quos valdè eminentes exprimunt magni funes, & deſinentibus in caput triceps trium ſerpentum, quarum capita in triquetram formam diſpoſita longè eminent, ſupra columnæ toroſum ſcapum. Quamobrem fuerit hæc columna poſita, Conſtantinopolitani multa fingunt, ſed nugatoria omnia, ignorantes maiorum ſuorum hiſtorias. Inter quos Zoſimus ſcribit Conſtantinum magnum in Hippodromo ſtatuiſſe, Apollinis Delphici tripodem in ſeipſo habentẽ ipſius Apollinis ſtatuam. Sozomenus Salaminius adiungit, Conſtantinum non modo tripodes Delphicos in Hippodromo poſuiſſe, ſed etiam celebratiſſimum tripodem, quẽ Pauſanias Lacedæmonius, atque vrbes Græcæ poſt bellum medicum Apollini Delphico conſecrarunt. Euſebius clariùs tradit Conſtãtinum in quadam Conſtantinopolis parte Sminthium Apollinẽ ſtatuiſſe, in Hippodromo autem conſtituiſſe Pythium tripodem, circa

quem

quem ſerpens in ſpiras volueretur, ex quibus veriſimile videtur tripodem illum ſtatutum fuiſſe ſupra hanc columnam æream tricipitẽ, vt erat apud Delphos ex Herodoto, qui tradit ex decimis manubiarum Perſicarum tripodem aureum factum in Delphis collocatũ fuiſſe ſupra ſerpentem tricipitem æream, atque idem affert Perſis ad plateas victis tripodem aureum ibi repertum redditum fuiſſe deo Delphico, inſiſtentem ſupra triplicem ex ære colubrum proximè aram. Similiter errant, qui putant hanc columnam nunc æream olim inauratam ſpoliatam auro fuiſſe à Turcis: cùm multis ſeculis ante Turcos aurum detractum fuerit, vt liquet ex Pauſania. Commune, inquit, fuit Græcorũ de platenſi prælio donum aureus tripous ſuſtẽtatus æneo dracone æsq́ue Pauſaniæ ætate manſit ex eo donario integrum, auri quod fuit, duces Phocenſium amouerunt: deinceps quinque columnæ inſequuntur tenentes eundem ordinem, quem tenent Obeliſcus, Coloſſus, & ænea columna procedentem recta via per mediã Hippodromi longitudinem. In fronte Hippodromi ſpectãte ad Propontidem decem & ſeptem columnæ marmoris albi etiam tum extabant, cùm veni Byzantium cum ſpiris, & capitulis, & epiſtyliis digeſtæ in ordinem ambiẽtem Hippodromi partem ſitam inter Meridiem & Occaſum, quarum ſtylobatæ alti duos pedes, & decem digitos ſuſtentati ſubſtructionibus fornicatis, æquatíſque ex interiori parte cum Hippodromi planitie, ex parte exteriori plus minus altis quinquaginta pedes, poſiti ſinguli ſunt ſupra murulum proiicientem duos gradus, vel plinthos quadratos, inferiorem quidem non ex vno la-

pide factum, altum pedem, & digitum, superiorem verò altum pedem & digitos sex, proiectum extra stylobatem octo digitos, quorum singula latera lata pedes octo, & dodrantem. Stylobatæ lati quinque pedes & septem digitos, quoquo versus, eorum eminentiæ imæ positæ pro toris reliquísque modulis sunt alti sex digitos & semidigitum, superiores eminentię positæ pro coronidibus tantundem spiræ plinthus crassus vndecim digitos, torus inferior septem digitos & dimidium digitum, scotia quatuor digitos, torus superior sex digitos, calcaneum scapi altum quinque digitos, diameter scaporum est trium pedum, & quinque digitorum, eorum altitudo viginti octo pedum, nunc scapi prostrati iacent cum capitulis & basibus nuper euersi ad ædificandum Xenodochiũ Regis Soleimani. Dolui eorum casum, non tam ex eo, quòd proiecti humi iacerent, quàm quòd eorum nonnulli secarentur in tabulas solum constraturas balneorum, quódque capitula ex antiqua artis ratione commutarentur in barbaricos modulos, aut in pilas excauarentur pistrinarias, epistyliáq; & spiræ exscinderẽtur in murorum ædificationem; intercolumnia inter scapos lata erãt vndecim pedes diastyli compositione lubrica, ex qua aduerti propter interuallum magnũ epistylia fracta esse, capitula omneis modulos habebant operis Corinthij, & trabeatio egregiè expressa præter echinos, qui scalpti non erant, annuli ferrei ex epistyliis pendebãt. Vnde vela suspendebantur, supra harum ordinem columnarum extabat alter ordo columnarum etiam aliquantò post, quàm Othomani ceperunt vrbem. Antequàm Galli & Veneti cepissent

pissent Constantinopolim, extabant in Hippodromo cùm alij permulti equi lapidei & æreі, tum quatuor inaurati mira arte elaborati, quales hodie extāt supra vestibulum ædis Marcianæ Veneticæ, quos deportatos aiunt ex Constantinopoli prætereo non modò permultorum regum, principum, statuas in circo statutas, inter quas Iustiniani Regis statua celebratur peruulgatis versibus, sed etiam eunuchorum maximè valere solitorum apud Imperatores Constantinopolitanos. Inter quos fuit statua Platonis eunuchi cubicularij regij, qui imperante Basilisco exustus est. In cuius quidem statuę pectore etsi inscriptum Suydas testatur fuisse, qui hanc statuam in alium locum transtulerit, laqueo suffocetur, tamen ex templo Procopij, in quo prius erat, cùm id reficeretur traducta est in Hippodromum. Iam verò quid commemorem infinitas statuas pugilum, luctatorum, aurigarum, in Hippodromo sitas, quæ etsi dudum perierunt, tamen recens eorum memoria non perit, retenta plusquàm trecentis versibus etiamnum extantibus, quibus nonnulli aurigæ decantantur, sed permultorum memoria extincta est, vt Thomæ aurigæ præstātissimi, quæ ne funditus pereat me admonet lapidis fragmentum, quod vidi Byzantij cum hac inscriptione, θωμᾶ ἡνιόχου. qui fortasse ille est, de quo ad Faustū Romæ præpositum Theodoricus Rex scribit, dudū Thomati aurigę ex Orientis partibus aduenienti annonas rationabiles consideratio nostra largita est, donec eius artem probaremus, & animū. Sed quoniam in hoc agone primatum dicitur obtinere, eiúsque voluntas patria derelicta nostri sedes fouere delegit imperij, menstrua eum

duximus largitate ſolidandum, ne adhuc redderemus, quem Italiæ dominatum elegiſſe cognouimus: is enim frequenter victor per diuerſorum ora volitauit, plus vectus fauore, quàm curribus, ſuſcepit partem populi protinus inclinatam, & quos ipſe fecerat triſtes, laborauit iterum facere lætiores, modò agitatores arte ſuperans, modò equorum velocitatem tranſcendens. Frequentia palmarum eum dici faciebant maleficum, inter quos magnum pręconium videtur eſſe ad talia crimina peruenire. Neceſſe eſt enim ad peruerſitatem magicam referre, quorũ meritis non poteſt applicari, ſpectaculum expellens grauiſſimos mores, inuitans leuiſſimas contentiones, euacuatio honeſtatis, fons irriguus iurgiorũ, quod vetuſtas habuit ſacrum, ſed contentioſa poſteritas fecit eſſe lubricum. Ex quibus Theodorici verbis aſſequi poſſumus hunc Thomatem, qui forte Byzãtium reliquerat ob factiones partium, periclitatum fuiſſe Romæ ob partes diuerſis coloribus in diuerſa ſtudia diſtractas, quæ non modò Romã, ſed etiam Conſtantinopolim grauiſſime afflixerunt, quibus non modò ciues, ſed etiam imperatores magni in grauiſſimum diſcrimen imperij inciderunt. Nunc verò circus Conſtantinopolitanus friget omnibus ornamentis ſpoliatus, nupérq; exædificari cœptus eſt, quod me ſpectantem dolore affecit, quem augebat Beliſarij primùm de Rege Vandalorum in Hippodromo triumphãtis, deinde ob virtutem ſummã maximè periclitantis recordatio, quam mihi dabat numiſma, quod tum forte habebam in manibus, in cuius vno latere ſcalptus erat Iuſtinianus, Beliſarium excipiens triumphantem, in altero Beliſarij

imago

imago cum hoc elogio: Gloria Romanorũ Beliſarius. Procopius ſcribit in Hippodromo fuiſſe portam appellatam Cochliam ob deſcenſum in orbem procedẽtem. Itémque aditum fuiſſe quendam qui appellaretur mortuus, idem etiam dicit in Hippodromo fuiſſe porticum appellatam Venetiam à Veneta parte ibi ſedere ſolita, ex qua colligere licet fuiſſe etiam porticum praſinam, aliáſque porticus aliorum colorum. Partéſque non promiſcuè, ſed porticibus diſtinctas ſpectauiſſe.

De templo Bacchi, & de aula Hormiſdæ, & de Iuſtiniani domo. CAP. XIIII.

REGIS aulam, & domũ Iuſtiniani, antequam imperaret fuiſſe inter Hippodromum, & Propontidem percipitur ex templo Bacchi, & Sergij, quod etiam nunc extat in planitie inter Propontidem & Hippodromũ explicata, de quo Procopius hæc ſcribit: Petro & Paulo Iuſtinianus ædificauit templum iuxta Regis aulam, quæ Hormiſdę olim nominabatur. Hanc enim domum ſuam propriam effecerat, vt Palatiũ ſtructuræ decore ſumptuoſum videretur. Poſt verò quàm Imperator factus eſt, eam aliis regiis adiũxit: vbi ſane etiam templum aliud conſtruxit illuſtribus diuis Sergio & Baccho, horum templorum neutrum alteri cedit de pulchritudine, neque de magnitudine, neque vlla alia de re, ſimpliciter vtrunque ſplendore lapidum fulgorem Solis ſuperat, ſimiliter auri copia vndique ſatiatur, & donis ornatur, vna duntaxat re differunt, nam vni longitudo in rectum procedit, alteri columnæ in ſemicirculũ ex maxima parte diſpoſitæ ſtant. Ita enim ambo

ambo admirabilia videntur, cùm vt toti vrbi, tum maximè regiis ædibus prçclara ſint ornamenta. Procopius paulò infrà adiungit Iuſtinianum domum appellatam Hormiſdæ, quæ ſita erat proximè regias in illuſtriorem formam commutaſſe, Palatióque adiunxiſſe. Hormiſdam hunc, quem vocat regalem, arbitror Perſarũ Regis filium, quẽ Marcellinus ſcribit Conſtanti filio Conſtantini per giganteos contextus, cùm Romam veniſſet circumferenti mentem, omni ſpe talia conficiendi ablata. Traiani equum ſolum locatum in foro Traiani imitari ſe velle profitenti reſpondiſſe, ſtabulum prius tale condas, oportet. Georgius Cedrinus explicatiùs oſtendit, quàm prope templũ Bacchi fuerit domus Iuſtiniani. Aedem, inquit, Sergij, & Bacchi vicinam palatio ex parte maris, & propinquum huic templum ædificauit Iuſtinianus, quod ante fuerat propria domus Iuſtiniani, omnémq; ſuam priorem facultatem his duobus templis largitus eſt, & monaſterium addidit, quod illuſtribus viris impleuit. Templum Petri & Pauli non extat, ſed Sergij & Bacchi adhuc ſupereſt, cuius nomen duntaxat Græci etiam nunc retinẽt, vſum verò & fructum Turci habent. Eius figura rotunda hemiſphærio lateritio tecta, octo pilis nitens. Inter pilas columnæ Ionicæ diſpoſitæ ſunt duplici ordine, inferior ordo decem & ſex columnas habet pauimenti ſolo ſuſtẽtatas, quarum ſex virides, decem albæ maculis rubris diſtinctæ: ſuperior duodeuiginti complectitur, quarum octo virides, decem albæ maculis rubris variæ. Capitula inferiorum echinos habent circundantes imam partẽ, reliqua pars eſt tota veſtita foliis, ſuperiorum volutæ ex quatuor an-
gulis

gulis capitulorum eminent,echini verò ex latere promi nent. Reliqua pars folia egregiè expreſſa continet. Supra inferiorum capitula exiſtunt epiſtylia affabrè ſcalpta. Et Zoophorus grãdibus literis verſuum Græcorum ſcalptus ambientium totius ædis circulum, pilarũ ſummæ partes adumbrantur foliis vitium interpoſitis racemis deſignantibus ædem Baccho ſacram eſſe.

De portu Iuliani,& Sophiæ, & de porticu nominata Sigma,& de regijs Sophianis. CAP. XV.

PORTVM Iuliani fuiſſe prope ædẽ Bacchi, incendium declarat excitatum regnante magno Leone,quod Euagrius in latere vrbis vergente ad Aquilonem ſcribit graſſatum eſſe à portu nuncupato Boſporio vſque ad antiquum Apollinis templum, in latere autem meridiano à portu Iuliani vſque ad domos vicinas templo Cõcordiæ. Zonaras explicat portum Iuliani fuiſſe prope templum Sergij & Bacchi,deſcribens idem incendium,quod tradit ex Aquilone extitiſſe à Boſporio vſque ad ædem diui Ioannis Calybitæ, ex Auſtro ab æde diui Thomæ vſque ad ædem magnorum martyrum Sergij & Bacchi. Templum Thomæ fuit prope templum Concordiæ. Zonaras latus incendij auſtrale incipit narrare ab Occidente ad Orientem , contrà Euagrius ab Ortu ad Occaſum. Cedrinus dicit idem incendium à mari pertinẽte ad ſeptentriones ad templum Sergij & Bacchi vicinũ mari Auſtrino vrbem cinxiſſe, portum Iuliani Anaſtaſius Rex munitione & mole lapidum tutiorem effecit,hunc poſtea appellatum Sophię demonſtrat Georgius Cedrinus.In Iu-

liani, inquit, portu Iustinus Iustiniani nepos ædificauit Palatium, portúmq; purgauit, in quo medio duas statuas excitauit suam, & vxoris suæ Sophiæ nominatæ, & commutato nomine appellauit portũ Sophiæ. Epigramma in statuam Iustini positam in portu,

Τοῦτο παρ' αἰγιαλοῖσι ἐγὼ Θεόδωρος ὕπαρχος
Στήσα φαεινὸν ἄγαλμα Ἰουστίνῳ βασιλῆϊ.
ὄφρα καὶ ἐν λιμένεσσι ἑὴν πετάσσειεν μεγαλωσύνην.

Procopius tradit Theclæ martyris ædem fuisse apud vrbis portum nominatum Iuliani. Quidam recentes scriptores tradunt ex hoc portu Belisarium soluisse ad bellum Vandalicum, quod nescio vnde assequantur, nisi fortasse ex verbis Procopij scribentis Iustinianum nauem prætoriam ad littus iuxta ædes imperatorias deduci iussisse, tum Epiphanium vrbis Episcopum classi de more bene precatum fuisse, sicque Belisarium cum vxore Antonina soluisse. Fuerũt quidem ædes regiæ vicinæ huic portui, sed & aliæ regiæ fuerunt iuxta sinum portuosum, à quo longè non fuit domus Belisarij. Suydas dicit Anastasium Regem Iuliani portui molem apposuisse, eúmque muniuisse. Zonaras huc adiungit Iustinum regias construxisse, Sophianásque nominasse à nomine vxoris Sophiæ, quam vehementer amabat. Plerique putãt has regias fuisse iuxta portum Sophiæ, quibus ne assentiar non modò ratio dissuadet, sed etiã eruditorum hominũ autoritas, inter quos Zonaras tradens illum regias contra vrbem ædificasse Sophianas, eóque longè antiquior Agathius Scholasticus, qui vixit ea ætate, qua regiæ Sophianæ conditæ sunt, in hísque inscripsit Epigramma, quo percipitur illas non fuisse secun-

dum

dum Propontidem, iuxta quam erat portus Sophiæ, ſed contra vrbem apud Boſporum: vbi terra diuiditur in duas partes:

Εἰς παλάτια Σοφιανῶν ἀγαθίου σχολαστικοῦ.
Ὁπόθι τεμνομένης χθονὸς ἄνδιχα πόντον ἀνοίγει
Πλαγκτὸς ἁλικλύστων πορθμὸς ἐπ' ἠιόνων
Χρυσέα συλλέκτρῳ τάδε ἀνάκτορα θῆκεν ἀνάσσῃ
Τῇ πολυκυδίστῃ θεῖος ἄναξ Σοφίῃ·
Ἄξιον ὦ ῥώμη μεγαλοκρατὲς ἄντια σεῖο.
Κάλλος ἀπ' εὐρώπης δέρκεαι εἰς ἀσίην.

Codex Zonaræ habet δέρκεται. Ex his verſibus Palatium Sophianum intelligitur non modò iuxta Boſporũ, ſed etiam extra vrbẽ fuiſſe, quòd hiſtoriæ confirmant non modò Cedrini, ſed aliorum deſcribentium acerrimam frigoris vim ſub Leone Copronymo factam, qua conglaciauit tam vehementer Boſporus, vt quicunque vellet à regiis Sophianis ad vrbem & à Chryſopoli ad diuum Mamantem, & Galatam in Boſporo tanquam in ſicco ambularet ſine vlla offenſa. Cùm ex his tum ex aliis colligo Sophianas regias fuiſſe trans Boſporũ contra vrbem. Iam verò portus Sophiæ priuſquam appellaretur Iuliani, videtur eſſe ille, quem nouum portum antiqua regionum deſcriptio ponit in regione Hippodromi, ſed ſiue ille nouus, ſiue Iuliani, ſiue poſtremo Sophię appellaretur, hodie exaggeratus eſt, ſeu ſit ille, quẽ ædes Bacchi habet ab Occidente, iam magna ex parte obrutum intra muros clauſum, cuius pars duntaxat reſtat velut lacus, quo mulieres pannos lauare ſolent. Dicuntur videri triremes in illum demerſæ, Byzantij huius ætatis vulgò appellant Caterga limena, quaſi por-

tum triremium, siue fuerit ab Oriente Bacchianæ ædis iuxta portam vrbis, quam vocant Leonis, vel à Leone lapideo, qui etiam nunc prope extat, vel à Leone Imperatore, quem habuisse ibi Palatium aiunt Constantinopolitani. Nicephorus recens Historicus ait Regem Constantinopolitanum obsessum à Latinis congregasse multitudinẽ fabrorum in Morion, quod erat circum Hippodromum. Vbi fuerit Constantinopoleos locus appellatus Pyctacia nondum intellexi. Hoc tamen addam ex Cedrino, atque aliis recentibus historiis tradentibus. In loco, quem vocant Pyctacia columnam fuisse sustinẽtem Leonis statuam Regis Verinæ mariti, quam quidam scribunt eius sororem Euphemiam excitasse prope domũ suam, quo Leo omnibus hebdomadibus proficiscebatur ad sororem sapientem & castã, omnes iniuria affecti illic in gradibus columnæ sua supplicatoria Pyctacia ponebant, quæ apparitores custodiebãt, regíq; illuc profecto dabant, qui statim responsum singulis dabat. Budæus Pyctacia, siue vt ipse ait, Pyctacia dicit esse breuia à Gallis Borderelos vulgò appellatos, sed etiam supplices libellos appellare possumus. Nam Pyctium liber, Pyctacion libellus. Pyctacium hodie vulgò Græci epistolas appellant Pyctacia. Historia ignoti authoris ait Eudoxiam suam statuam totã argenteam posuisse supra excelsam columnam in loco appellato Pyctacio, qui si rectè scribit, fuit hæc statua prope templum Sophiæ, iuxta quod fuisse Eudoxiæ statuam antè monstrauimus, ædem diuæ Euphemiæ, tradit libellus de patria Constantinopolitana Constantinũ magnum excitasse apud Hippodromum, eámq; postea Constantinum

tinum Copronymum Iconomachum fecisse armamentarium, reliquiásq; diuę Euphemiæ in profundum mare proiecisse. Suydas scribit Euphemiæ, quæ vxor Iustini Thracis erat, statuam fuisse statutam in æde diuæ Euphemiæ ab ipsa condita, scriptores recentes patriæ Constantinopolitanæ tradunt tempore Basilij Imperatoris terręmotum magnum fuisse, quo diui Polycleti cecidit templum, & oppressit omnes, qui intus essent, ex eóque tempore appellatum fuisse Sigma, ego potius ita appellatum fuisse existimarē à porticu, quam ante hunc terræmotum multis seculis Sigma à similitudine literæ appellatam antiqua descriptio ponit in regione Hippodromi. Georgius Cedrinus meminit loci, quem appellat Sigma. Michaëlem, inquit, Imperatorem monachi vestitu indutum ex monasterio appellato studio correptum per forum pedibus traxerunt, & supra monasterium Periblepton nūcupatum ipsum ducentes in loco appellato Sigma excæcarunt. Idem Cedrinus ait Basilium Macedonium ædem virginis Mariæ restituisse à fundamentis nominatam Sigma. Eunuchus Chrysaphius Zomas excitauit statuam Theodosij minoris in loco nominato Sigma, ędem diui Stephani positā prope locum nuncupatum Sigma Constātinum magnum excitasse scribunt nonnulli, itaque hoc Sigma alio loco fuisse in vrbe, quàm illud, quod dixi in tertia regione fuisse, & scribendum esse per e, literam Segma, ex eo quòd dicunt ideo sic appellatum fuisse, quod ædis Polyecti in eo situ terræmotu concussa oppresserit omnes, qui in eo essent.

De quarta regione. CAP. XVI.

EX ANTIQVA regionum descriptione, quæ declarat quartam regionem vrbis à miliario aureo, collibus lęua, dextráque surgentibus, ad planitiem vsque valle ducente perductam fuisse. Facilè ipsa perciperetur fuisse in valle prima, & dorsi iugo eminente supra vallem, si miliarium aureum maneret, aut eius memoriã Constantinopolitani retinerent. Ex quibus edoceri possemus, vbi fuisset, aut si vlla extarẽt vestigia Augustæi, Basilicæ, Nymphæi, & reliquorum ædificiorũ, quæ traduntur fuisse in hac regione: sed cum nulla hodie appareat. Primùm dubitabam, an vallis, quam continet quarta regio esset illa prima à me ante descripta: non quin hæc collibus læua, dextráq; surgentibus ad planitiem vsque ducatur, sed quòd & aliis vallibus hæc conueniant. Deinde postquàm ex aliorũ scriptis percepissem, loca vbi fuerunt monumenta, quæ tradũtur fuisse in hac regione, facilè cognoui regionem quartam fuisse in prima valle, eiúsque lateribus, & iugo vicino ædi Sophianæ, vt cognosces legens, quæ subiiciam.

De foro Augustæo, & columna Theodosij, & Iustiniani, & de Senatu. CAP. XVII.

PROCOPIVS forum, quod Constantinopolitani Augustæum nominãt, declarat ante regias situm fuisse columnis circundatum, nunc nomen non modò amisit, sed ne forum quidem extat, totum fere exædificatum. Regiæ dudum deletæ sunt, fuisse tamen Augustæum, vbi nunc cernitur aqua saliẽs

non

non longè à Sophiæ angulo ad Occaſum vergente, aſſequor ex ſtylobata paulò ante extante columnæ Iuſtiniani à Turcis ſublatę, quam Procopius tradit Iuſtinianum in Auguſtæo foro, Zonaras in aula ante ædem Sophiæ excitaſſe. Suydas addit Iuſtinianum cùm Sophiæ templum condidiſſet purgaſſe aulam, & marmore ſtrauiſſe appellatam priùs Auguſtæum forum, ibíque columnam ſuam ſtatuiſſe. Procopius tradit forum quoddam ante Senatum fuiſſe à Byzantiis appellatum Auguſtæum, vbi cōmiſſi lapides non minus quàm ſeptem in quadrangulum diſpoſiti in baſi ſiti omnes, quorum quiſque eouſque contrahitur, & ſubducitur extra inferiorem, vt lapidum vnuſquiſque proiectus, vel contractus efficiatur gradus, & ſedes hominibus. Hanc Procopij deſcriptionem ſtylobatæ eò libentiùs adiunxi, quòd ea in æditis Codicibus non habetur. Deinde addit Procopius ſupra ſeptem iam dictorum lapidū ſupremam partem extare, inquit, ingētem columnam, non ex vno lapide, ſed ex lapidibus permultis ingentibus compoſitam, quos vndique æneæ tabulæ & coronæ circumueſtiebant, ipſóſque firmitate colligabant, & ornatu contegebant, eius quidem ęris color debilior auro puro, ſed æſtimatio non multum cedebat argento. In ſumma columna extabat ingens equus æneus Orientem intuens, dignum ſpectaculum præbebat: ſimilis enim erat gradienti, & vltra procedere cupienti. Pedum anteriorum ſiniſtrum erigebat, vt terram ante iacētem calcaturus: alterum ad lapidē adnitebatur, vt iter ingreſſurus. Poſteriores ita contrahebat, vt prompti eſſent adgreſſum, equo inſiſtebat ænea Regis ſtatua Coloſſo ſimilis, veſtita mo

ta more Achillis, calceata arbylis, thorace heroïco induta, galea illius caput tegebat fulgore corruſcans: ſpectabat Orientem, iter arbitror contra Perſas ſuſcipiēs, ferebat manu ſiniſtra globum, quo deſignabat fictor vniuerſum orbem illi obedire, enſem non habebat, neque haſtam, ſed crux ex vertice eius eminebat, qua imperium adeptus eſt, & bellorum ſecundas pugnas, prætendebat manum dextram ad Orientem, digitíſq; porrectis iubebat Orientis Barbaros domi ſe continere, & non vltra progredi. Qualis autem fuerit Iuſtiniani galea declarat Tzetzes in varia hiſtoria. Tiara, inquit, apud Perſas tegmen capitis fuit, poſtea ex victoriis coronam adeptorum capitibus Romæi impoſuerunt tiaras, ſiue tiphas, cuiuſmodi fert equeſtris ſtatua Iuſtiniani ſupra columnam ſtatuta. Procopio addit Cedrinus argentea manu globum continuiſſe Iuſtinianum. Zonaras decimoſeptimo anno ſui imperij eam columnā excitaſſe, eo loco, vbi antea ſtabat altera colūna Theodoſij magni, geſtans ſtatuam ex argento factam ab eius filio Arcadio, ponderans ſepties mille & quadringentas libras, quam ſimul cum colūna Iuſtinianus, vbi demolitus eſſet, argentúmq; detraxiſſet, columnam ſuam cum ſua ſtatua erexit. Præterea maximo plūbi pondere, quod ex illa detraxit, aquam in vrbē induxit. Vtinam vt iniuriam, quam intulit Iuſtinianus Theodoſio, Barbari vlti ſunt, ita humaniter eruditi libris Iuriſconſultorum, quos mutilauit repertis, euerterent in digeſta Commentaria malè digeſtarum legum. Barbari enim omni æreo veſtitu, & equo, & ſtatua columnam Iuſtiniani ſpoliarunt, aliquótque annos nuda remāſit. Tandem

dem ante triginta annos euersa est tota vsque ad stylobatem, quem anno superiore funditus vidi excindi, ex cuius crepidinibus aqua saliebat fistulis in magnũ labrum, nunc stylobatæ loco, castellũ aquæ latiùs constructum est, & fistulæ auctæ, equestrem Iustiniani statuam, quam modò dixi supra hanc columnam fuisse collocatam, seruatam diu in claustro regij Palatij deportari nuper vidi in caminos, quibus metalla funduntur in machinas bellicas, inter quæ erat Iustiniani crus proceritate meam staturam superans, & nasus dodrãte longior. Crura equi ad terram proiecta metiri non potui, pedis vngulam mensus sum occultè, & deprehendi dodrantalis esse altitudinis. Augustæum forum appellatum fuisse recentes Historici, atque etiam Grammaticus Suydas, docent ex eo, quòd decimoquinto die Octobris regionum curatores, & Sebastophori in Augustæo velut in foro rerum venalium saltarent in honorem Augusti. Vel ex eo, quòd in fornicæ cameræ huius fori, statuæ magni Constantini, & Helenæ matris statutæ essent. Zosimus antiquior Procopio tradit Constantinum in loco, ad quem erat quondã Byzantij porta terrestris forum condidisse rotundum, ídque porticibus duplicibus nẽpe vnis supra alias impositis circumplexum arcus duos marmoris Proconnesij inter se contrarios fabricatum fuisse, per quos licet ingredi in Seueri porticus, & ex antiqua vrbe exire incertus scriptor designat id esse Augustæum, cùm ait Constantinum construxisse forum ad Oceani similitudinẽ circulare. Idem Zosimus alio loco dicit, cùm esset Byzantij forum maximum quatuor porticibus circundatum; ad quarum

vnius,in quam ſurſum ducunt non pauci gradus,extremas partes duas ſtatuas Conſtantinum collocauiſſe, in altera quidem parte vnam matris deorum Rheę,quam cum Iaſone nauigantes collocarunt in monte Dindymo,eminenti ſupra vrbem Cyzicum. Aiunt autem, vt hæc ob negligentiam circa cultum diuinum mutilata fuit,ſublatis vtrinque leonibus, & forma manuum immutata fuerit.Nam olim leones continere viſa nunc in formam precantis tranſlata eſt, vrbem intuens & ornans,in altera porticus parte fortunam Romę collocauit Conſtantinus.Suydas dicit fortunam vrbis fuiſſe in fornice miliarij, quæ ſi verè à Conſtantino poſita fuit. Vtrunque forum à Zoſimo deſcriptum,vnum & idem eſt,ſed mihi diuerſum videtur,ex eo,quòd primum Zoſimus dicit Conſtantinum condidiſſe duabus porticibus circumpoſitis,alterum poſt paulò infra dicit fuiſſe quatuor porticuum, niſi fortaſſe ibi adnumeret porticus Seueri & Conſtantini, ex quarum vtriſque licebat exire in alteras. Ad Auguſtæi fori plagam orientalem Procopius Iuſtinianum ait condidiſſe curiam,in quam conueniens Romæorum ſenatus anniuerſarium ineuntis anni feſtum celebrabat. Ante curiam ſtant columnę ſex, quarum duæ murum curiæ, qui ad occaſum Solis vergit in medio ſuſtinent, quatuor viri paulò exterius pertinēt. Omnes hæ columnæ albæ ſunt,magnitudine eas primas puto totius orbis, porticum autem faciunt hæ columnæ, quæ quidem porticus tectum in Tholo circũuoluit: partes porticus ſuperioris omnis venuſtate marmorum columnis æqualium ornatæ ſunt, ſtatuarúmq; multitudine. Ego arbitror Iuſtinianum non hãc curiam

curiam condidiſſe, ſed refeciſſe antiquum ſenatum, qui deflagrauit incendio, quo Sophia, & thermæ Zeuxippi deflagrarũt. Nam Sozomenus tradit Conſilium, quod Senatum vocant, Conſtantinum magnum ædificaſſe, quem eundem honorem & ordinem, & feſtum Calendarum habere voluit, quos antiquæ Romæ ſenatus habere ſolebat, idem declarat, vbi fuerit illa curia, cùm ait ſtatuam argenteam Eudoxiæ Auguſtæ in colũna purpurea ſtatutam fuiſſe ad Meridiem templi Sophiani ſupra excelſum ſuggeſtum ante domum magnæ curiæ. Socrates addit neque prope, neque longè à Sophia ſtatutam fuiſſe, ſed vltra latam viam intermediam, inter vtranque, cuius Suydas meminit. In Tribunali, inquit, Palatij columna fuit Eudoxiæ vxoris Theodoſij. Antiqua regionum deſcriptio in eadem regione ponit ſenatum & Tribunal purpureis gradibus extructum, & Baſilicam. Prçterea Sozomenus clariùs declarat, in qua parte ſenatus fuerit, inquiens: Cùm ſeditio orta eſſet de expellendo Ioanne Chryſoſtomo, ignem repente iniectum vndiq; templum magnum cõbuſſiſſe, & omnem ambulationem, & huic adiacentem ex parte Meridiei maximam domum ſenatus: adhuc extant muri ſenatus ab angulo Sophiæ intuenti Meridiem, ſed interpoſita via, quę pergit à porta clauſtri regij ad forũ Cõſtantini.

De regia & Baſilica, & Palatio Conſtantini, & de domo nuncupata Chalca. CAP. XVIII.

NON longè ab Auguſtæo foro Procopius ſcribit regiam domum eſſe, cuius vim ita, vt aiunt, ex vnguibus leonem cognoſcimus. Percipient

hæc lecturi. Hoc vestibulum, inquit, quod vocant Chalcam, tale est, Quatuor directi muri in ordinē quadrangulum dispositi in sublime ferūtur circum horum angulum, cuiusque proiicitur, prætenditúrque excitatio quædam lapidum exactè elaboratorū, quæ simul cum muro assurgit à solo ad summum, non intersecans loci pulchritudinem, sed addens quiddam harmonię. Supra hos efferuntur octo arcus sustinentes tectum medium in globatam excelsitatem incuruatū, præclarè laqueatum: totum enim lacunar non picturis cera compactis, sed tenuibus calculis omni genere colorum ornatis fulget, cùm aliorum, tum hominum effigies exprimentibus. Quæ depicta essent declarat Procopius, bellum, & pugnas, vrbes permultas captas Italiæ, Africæ, vincit Iustinianus Rex Duce Belisario, redit Dux ad Regem habens exercitum alacrem, qui Regi tribuit spolia reges & regna, & cętera, quę sunt mortalibus pretiosa. In medio stant Rex, & Regina Theodora, ambo similes lætis festum agunt victoriæ de Rege Vandalorum, & Gotthorum, & de captiuis ad se perductis. Circunstat ipsos Senatus cunctus festū agens, hoc enim calculi demonstrant, qui exprimunt facies, ex quibus hilaritas, atque lætitia efflorescit, omnes igitur cum Rege gloriantur, & rident diuinis honoribus fruentes. Vt enim Papinius in syluis Basilicam Pauli appellat regiam Pauli, sic domum, quam Procopius appellat βασιλεῖον, etiam appellatam fuisse Basilicam, & Palatium, colligo ex Cedrino describente incēdium excitatum temporibus Iustiniani, quo combustum dicit vestibulum Basilicæ, & Augustæum, & tectum æreum Palatij Constantini magni, quod

quod ex eo tempore vſque in hunc diem Chalca appellatur:quod tectũ eſſet tegulis æreis inauratis. Quam Cedrinus vocat Baſilicam, Procopius de ædificiis Iuſtiniani appellat τὰ βασιλεῖα, cùm eodẽ incendio ſcribens ait cõbuſta fuiſſe veſtibula τῶν βασιλείων, & appellatam Chalcam. Idem de bello Perſico tũc templum Sophiã, & balneum Zeuxippũ, καὶ τῆς βασιλέως αὐλῆς, τὰ ἐκ τῶν προπυλαίων, vſque ad domum Martis. Idem paulò infrà, Iuſſit Rex, inquit, Beliſarium ad nuncupatam Chalcam, & ad veſtibula illic ſita ire, ex quibus videtur Procopius diſtinguere regiarum veſtibulum à Chalca, cùm tamen prius appellauerit Chalcam veſtibulum regiæ. Equidem arbitror primò Regis domum appellatam fuiſſe Baſilicam, poſtea cùm etiam magnæ domus, vbi negotiatores verſabantur, Baſilicæ vocarentur, βασιλεῖον appellatam fuiſſe Regis domum, deinde Palatiũ, quod ſi Baſilica diſtinguebatur à regia domo, tamen illa, aut pars fuit regiarũ, aut vicina regiis, vt percipitur ex antiqua deſcriptione, quæ in eadem regione Auguſtæum, & Baſilicam ponit. Hæc cùm in commemoratione locorum huius regionis non meminit, neque Palatij, neque regiarum, ſed duntaxat Baſilicæ declarare videtur Baſilicam fuiſſe Palatium ipſum, ſed ſiue Baſilica in Palatio, ſiue extra Palatium fuit. Vicinam fuiſſe Palatio incendia oſtenderunt, cùm ambo ob vicinitatem deflagrarint, & propinquam eſſe debuiſſe foro, cui vicinas dixi regias, ratio docet architectonica præcipiens Baſilicarum loca adiuncta foris, quàm calidiſſimis partibus oportere conſtitui, vt per hyemem ſine moleſtia tempeſtatum ſe conferre in eas negotiatores poſſint, à

qua non diſſentit Iulius Pollux prope theatrum tradēs Hippodromum, ſtadia, Curiam, forum, regiam aulam, regiam porticum, regium Tribunal, debere eſſe. Georgius Cedrinus tradit Chalcæ ſplendidam domum ædificaſſe Aetherium architectum conſilio ſapientis Anaſtaſij, cui conſentit Epigramma olim in ea inſcriptum, quod Græcum addam, vt clariùs intelligatur:

Εἰς οἶκον τὸν λεγόμενον χαλκῆν ἐν τῷ παλατίῳ.

Οἶκος ἀναστασίοιο τυραννοφόνου βασιλῆος.
Μοῦνος ὑπερτέλλω πανυπείροχος ἄστεσι γαίης.
Θαῦμα φέρων πάντεσσι ἐπεὶ κοσμήτορες ἔργων
Ὕψος ὁμοῦ, μῆκός τε, καὶ ἄπλετον εὖρος ἰδόντες
Ἀσκεπὲς ἔφρασαν τὸ πελώριον ἔργον ἐᾶσαι.
Ἀλλὰ πολυμήτιο λαχὼν πρωτήϊα τέχνης
Αἰθέριος πολυΐδρις ἐμὴν τεχνήσατο μορφὴν
Ἀγχαύτω βασιλῆι φέρων πτολάγρια μόχθων
Ἔνθεν ἀπειρέσιον μέγεθος περὶ παντὶ τιταίνων
Αὐσονίων νίκησα βοώμενα θαύματα γαίης
Εἶξον ἀρειοτέροισι χάρις καπετωλίδος αὐλῆς
Εἰ καὶ χαλκείων ὀρόφων μαρμάρυγμα πέμπεις
Κρύψον ἀμετρήτων μεγάρων στειρούμενον αὐλαῖς
Πέργαμε· φαιδρὸν ἄγαλμα τεὸν ῥουφίνιον ἄλσος.
Μηδὲ τανυπλεύροισιν ἀγηρότα κύζικε πέτροις,
Ἀδριανοῦ βασιλῆος ἀμεμφέα νηὸν ἀείσης.
Οὐ μοὶ πυραμίδων ἰκέλη κρίσις, οὐδὲ κολοσσοῦ.
Οὐδὲ φάρου μεγάλην μοῦνος δ' ὑπέδραμον αἴγλην.
Αὐτὸς ἐμὸς σκηπτοῦχος ἰσαυροφόνου μετὰ νίκην,
Χρυσοφαὲς μ' ἐτέλεσσεν ἐδέθλιον ἠριγενέτης,
Πάντῃ τετραπόρων ἀνέμων πεπετασμένον αὔραις.

Hiſtorici quidam, ſed recentes tradunt Conſtantinum

magn

magnum primum ædificasse Palatium Chalcæ, quibus non crederem, nisi mouerer verisimilitudine illa, qua existimo Constantinum ad ornandam suam nouã Romam conatum fuisse æmulari tegulas illas æreas inauratas capitolinas antiquæ Romæ, habẽtis etiam forum tectum ære. Quis verò, nisi incendio perierint, illas Palatij Byzantini tegulas, abstulerit, nondum legi. Capitolij Romani, scribit Procopius, tegularum ærearum, auratarúmque partem dimidiam Gensericũ diripuisse, vt Constantinus tertius Heraclij nepos, laminas argenteas, quibus Pantheon tegebatur. Sustulit, prope latus ædis Sophiæ vergens ad regionem cœli mediam inter Meridiem & Occidentem, exiguo interuallo distantes à fistulis aquæductus prodeuntis ex castello posito in loco, vbi antea fuisse columnam Iustiniani in foro Augustæo diximus, adhuc extant septẽ columnæ Corinthiæ, in quarum vnius scapo nomen incisum est Constantini magni, & eius signum visum in cœlo cum inscriptione, ἐν τούτῳ νίκα. Earum basis, & imus scapus terra obruti sunt in altitudinem sex pedum, quod deprehendi, cùm fortuitò incidissem in fundamenta parietum, quæ tum ponebantur inter has columnas, basis plinthum videre non potui terra obrutum, sed tamen vidi torum inferiorem octo digitos crassum septem altum, basis pręter plinthum alta est duos pedes, & dodrantem, imi scapi calcaneum latum dodrãtem. Vna quæque columna est alta triginta pedes & sex digitos. Denique tota colũna cum spira & capitulo alta circiter quadraginta sex pedes & semipedem: imi scapi, quẽ mensus sum supra calcaneum: perimeter est vndeuiginti pedũ, intercolumnia

nia lata viginti pedes & decem digitos. Constantinopolitani aiunt has columnas fuisse intra Palatium Constantini: alij dicunt sustinuisse pontem, quo ex Palatio iretur ad ædem Sophiã: quod vtrunque falsum est, cùm ex antedictis liqueat fuisse in foro Augustæo. Itaq; mihi potiùs videntur sustinuisse fornices porticuum, in quibus statuæ Constantini magni, & eius matris Helenæ, aliorúmque statuæ fuerunt statutæ. Cùm ex antedictis ædium regiarum excellentiam cognoscere possumus, tum ex Zosimo, qui tradit Constantinum regias ædes Byzantij condidisse, non multò inferiores Romanis Palatiis, tum ex Eusebio, qui eum testatur, non modò cęteris ornamentis illustrasse nouam Romam & Palatium: sed etiam in ædium regiarum locis excellentibus, & in medio lacunarium inauratorum symbolum crucis ex variis & pretiosis compositum lapidibus, & multo auro ornatum inserendum curasse Constantinum, id existimãtem sui regni tutelam esse: tum etiam ex diuo Hieronymo cognoscere possumus quantopere ornarit nouam Romam Palatiis, omnes illum, inquit, penè vrbes nudasse, vt suam nouam Romam exornaret. Addit Eusebius Constantinum musas Heliconides posuisse in Palatio. Sozomenus scribit Cõstantini iussu omnia antiquorũ templa & statuas, quæ essent sub imperio suo ablatas esse, ligneas quidem crematas fuisse, æreas egregiè elaboratas vndique Constantinopolim transtulisse ad vrbis ornamentum, quas sua ætate etiam extitisse dicit in viis, in Hippodromo, in Palatio, neque solus magnus Constantinus, sed pleriq; reges Constantinopolitani orbem spoliarunt ad nouam Romam ornan

nandam, ex quibus vnus fuit Constantinus tertius Heraclij nepos, qui ex antiqua Roma omnes statuas ex ære & marmore factas, omniáque templorum ornamenta præstantiora sustulit, nauibúsq; ad id præparatis imposita asportauit, plúsque septem dierum spatio vnus vrbi detraxit, quam Barbari ducentorum quinquaginta annorum spatio: tot enim anni fuerunt à prima inclinatione imperij ad fœdam illam deprædationem. Iordanes non omnino malus author historiæ Geticæ tradit Theodoricum Byzantium profectum adoptatum, Consulémq; factum fuisse ab Imperatore Zenone, atq; equestri statua ornatum ante Palatiū collocata. Tzetzes variæ historiæ conscriptor tradit etiamnum sua ætate caput Apollinis, quem similem soli Phidias fecit, in ipso Palatio extitisse. Suydas scribit Pulcheriæ Arcadij filiæ statuam positam esse in Chalca prope ambulationē Ariadnes primæ vxoris Zenonis, simúlq; ipsius Zenonis statuas positas fuisse in regia porta Chalcæ, itémque duas pedestres in breui columna extitisse cum elegiis secundi Philosophi. Historia ignobilis, sed nota Constantinopolitanis addit in sinistra parte Chalcæ Iustinianum cognatorum suorum statuas septem locasse, alias ex ære, alias ex marmore, duos equos excitassē in fornice ante Chalcā, & capita inaurata mulierum Gorgonæ speciem gerentium: aliásque addit, quas prętereo propter historiæ ignobilitatem. Suydas tradit in Tribunali Palatij statuas fuisse Eudoxiæ, & Theodosij mariti, & Marciani, & Constātini, vbi saltationes duarum partium exerceri solebant, vsque ad tempora Heraclij.

De Basilica & regia ambulatione.

CAP. XIX.

ASILICAM, quam antè dixi vicinam fuisse foro Augusteo, quatuor arcus habuisse Epigrammata designant in eis olim inscripta:

Εἰς τὴν ἀψῖδα ἐν τῇ βασιλικῇ ἐν Βυζαντίῳ.

Τετραπόροις ἀψῖσι πόλιν θεόδωρος ἐγείρας
Ἄξιος ἐστὶ πόλιν καὶ τέτρατον ἡνιοχεύειν.

Εἰς ἕτερον μέρος τῆς αὐτῆς ἀψῖδος.

Ἔπρεπε σοὶ θεόδωρε τύχης ξυνιόνα νηὸν
Ἔργου κοσμῆσαι θαύματι δευτάτιον
Δῶρα τε κυδήεντα πορεῖν χρυσάσπιδι ῥώμῃ
Ἢ ὕπατον τεύξειν τρὶς ἔπαρχον ὁρᾷ.

Calliades exercitus Imperator Byzãtini statuas Byzantis, & Phidaliæ in Basilica posuit, cũ hac inscriptione,

Τὸν κρατερὸν Βύζαντα καὶ ἱμερτὴν Φιδάλειαν
Εἰν ἑνὶ κοσμήσας αὐτὸς καλλιάδης.

Εἰς φειδάλειαν.

Ἱμερτὴ φιδάλεια δάμαρ Βύζαντος ἐτύχθη
Εἰμὶ δὲ Βουπάλεως δῶρον ἀεθλοσύνης.

Plinius inter artifices imaginum cõmemorat Anthermum Chium, eiúsque filios Biopalum, & Anthermum, Dionysius Byzantius scribit Byzantem, à quo Byzantium nomen habet, fuisse maritum Phidaliæ, à qua portus Bospori appellatur Phidaliæ, de quo pleniùs scripsi in tractatione Bospori. Recentes scriptores, & Suydas Grammaticus dicunt in Basilica à tergo miliarij aurei fuisse statuam inauratam viro similem, vbi etiam fuit exammon Heraclij Regis & Gonyclines Iustini tyranni, illic Terbelis concionatus est: in his etiam elephantus

tus ſtabat maximus à Seuero factus ob hanc cauſam, quòd ibi cùm maneret elephantus cum multis cuſtodibus, atque prope argentarius artem factitaret ſtaterarũ, cuius domus cùm eſſet direpta, mortem argẽtarius minitabatur cuſtodi elephanti, niſi elephantum contineret, quem minas ſuas contemnentem, interfecit, próque pabulo ipſum elephanto obiecit, quo facinore elephantus exacerbatus interfecit argentarium. Seuerus id factum intelligens, elephanto ſacrificauit, ibíq; elephantum, eiúsque rectorem ex ære factos locauit, vbi etiam Suydas tradit fuiſſe Herculis ſtatuam, quæ colebatur, eíque multa ſacrificia fiebant, eámque poſtea in Hippodromum traductã Iuliano Conſule, ab antiqua Roma Byzantium vnà cum decem ſtatuis deportatã partim vehiculo, partim naui, qui ſi ille eſt, quem ex Vngaria Abramus Baſſa Byzantium vexerat, & collocauerat in Hippodromo, non minus mortuus, quàm viuus orbem peragrauit. Suydas item tradit in Peripato regia equeſtres ſtatuas fuiſſe poſitas Traiani, Theodoſij, Valentiniani, Gibbi, Firmiliani ridiculi. Prætereo alias permultas non modò regum, ſed etiam eunuchorum, inter quos excellebat ſtatua Eutropij, qui Arcadij cubiculo præfectus fuit. Cuius potentia ex ſtatuis aureis vbique illi poſitis, & domibus totius vrbis ſplendidioribus ab eodem conſtructis illuſtrata incitauit eunuchorum nationem, eouſque, vt quidam etiam prima lanugine veſtiti vltro eunuchi fierent, ſperantes ſe fore ſimiles Eutropio. Adeò vicina Baſilica fuit miliario & Auguſtæo, vt horologium quod Iuſtinus fecit. Georgius Cedrinus ponat in miliario, alij in foro Auguſtæo,

alij in Baſilica, id quod declarat Epigramma:

Εἰς τὴν βάσιν τοῦ ὡρολογίου τοῦ εἰς τὴν ἁψῖδα
τὴν εἰς Βασιλικήν.

Δῶρον Ἰουστίνοιο τυραννοφόνου βασιλῆος
Καὶ Σοφίης ἀλόχου φέγγος ἐλευθερίης,
ὡράων σκοπίαζε σοφὸν σημάντορα χαλκόν
Αὐτὸς ἐκ μονάδος μέχρι δυωδεκάδος
Ὅντινα συληθέντα δίκης θρόνον ἡνιοχεύων
Εὗρε Ἰουλιανὸς χερσὶν ἀδωροδόκοις.

De Bibliotheca Baſilicæ, & de regia porticu, & de Baſilica ciſterna. CAP. XX.

DOMVS regia, inquit Zonaras, fuit in nuncupata Baſilica prope ærarias officinas. In qua libri externæ ſapientiæ, & generoſioris doctrinę diuiniorísq; multi ſeruabantur. Fuerat autem hæc domus ſuperioribus temporibus, diſciplinis præſtãtis præceptoris, quem œconomicum vocabant. Domicilium is duodecim ſecum habebat habitantes, ratiocinationis eruditione ſumma præditos, quibus victus ex publico præbebatur, hos adibant ſtudioſi ratiocinatricis ſapientiæ, atq; etiam reges in rebus agendis conſiliarios adhibebant. Regnante Baſiliſco Conſtãtinopolim incendium maximũ afflixit, ex officinis ærariis incipiens, quod deuorauit officinas ipſas, earúmque vicinitatem, in cinerémq; redegit platearum ædificia cum alia, tum Baſilicam nuncupatam, in qua erat Bibliotheca ſexies centena millia voluminũ continens, inter illa erat draconis inteſtinum longum centum & viginti pedes, habens inſcripta literis aureis Homeri poëmata Iliadem,

& Od

& Odyssæam. Malchus Byzantius Sophista scripsit historiam ab imperio Constantini vsq; ad Anastasium, in qua incendium Bibliothecæ publicæ, & statuarum. Augustæi fori vehementer, & tragicè deplorat, de eadem Bibliotheca Georgius Cedrinus. Ad nuncupatam, inquit, Basilicā cisternam, Palatium dignitatis plenum fuit, in quo ex instituto antiquo œconomicus præceptor habitabat habens duodecim discipulos, sermone, & vita graues, omnis ratiocinatricis disciplinę scientes, cum celeritate & magnitudine naturæ præditos, tum maximè participes diuinæ Philosophiæ: quorum sine sententia quidquam agere nefas videbatur etiam regibus ipsis. Incendium accidit Constantinopoli imperante Basilisco, quod florentissimam vrbis partem consumpsit, ex mediis ærariis officinis prodiēs ambas ipsas porticus consumpsit, & omnem viciniam appellatam Basilicam, in qua erat Bibliotheca habens voluminum sexies centena millia, inter quæ erat intestinum draconis pedum centum & viginti, in quo erant scripta Homeri poëmata Ilias, & Odyssæa literis aureis. Inerant etiam in hac Bibliotheca historiæ herōū res gestas con tinentes, multis post seculis quàm deflagrauit hæc Bibliotheca sub Basilisco, cùm Leo Conon Rex Basilicæ eruditos in sententiam suæ hæresis trahere non potuit, combussit illos vnà cum Basilicæ Palatio, & Bibliotheca: quæ pulchris libris post incendium iterum ornata fuerat, Basilicæ Romæ iudiciis consiliis negotiationibus attributæ erant, Constantinopoli etiam Bibliothecis, & literarum Gymnasiis: id quod cùm ex antedictis, tum ex Epigrammate insequenti liquet:

Εἰς τὴν βασιλικὴν τῶν παιδευτηρίων ἐν
Βυζαντίῳ ἀδέσποτον.

Χῶρος ἐγὼ θεσμοῖσιν ἀνειμένος ἐνθάδε πηγὴ
Ἄφθονος αὐσονίων ἐκκέχυται νομίμων
Ἣ πᾶσι τέταται μὲν ἀγνάος ἠιθέοις δὲ
Ἐνθάδ' ἀγειρομένοις πάντα δίδωσι ῥόον.

Qualis fuerit locus vbi Bibliotheca continebatur, ſcriptores recentes tradunt Octogonum fuiſſe, vbi eſſent porticus concameratæ, & locus, vbi œconomicus præceptor cum ſuis acceſſoribus verſaretur. Georgius Cedrinus, incendio, quod editum eſt tempore Iuſtiniani, affirmat ædem magnam, & Xenodochium Sampſonis veſtibulum Baſilicæ, Auguſtæum, Chalcam, porticus vtraſque vſque ad forum Conſtantini, & Octogonum, & thermas Zeuxippi deflagraſſe, ex quo colligo oportuiſſe eſſe duo Octogona inter ſe propinqua. Si enim Octogonum, quod tradit Cedrinus fuiſſet illud continens Bibliothecam non præteriiſſet Bibliothecã illam etiam deflagraſſe tempore Iuſtiniani. Ego potiùs exiſtimo locum illum, vbi Bibliotheca fuit, tetragonum fuiſſe, aulámq; illam eſſe, quam columnis in quadrum diſpoſitis circundatam eſſe tradit Procopius, quæ nam fuerit Baſilica continens Bibliothecam Zonaras non explicat, ſed duntaxat proximam dicit eſſe Chalcopratiis, hoc eſt, officinis ærariis. Cedrinus Baſilicam vocat Ciſternam, quam à magno Conſtantino conditã quoſdam falſò tradere arbitror ex Procopio ſcribente ad regiam porticum, vbi oratores, & qui actiones informare ſolent aulam eſſe maximam longitudine, & latitudine amplam, columnis in quadrum diſpoſitis circũdatam, non

non in terreno ſolo, ſed ſaxeo ædificatam, eámque Iuſtinianum Regem in magnam altitudinẽ effodiſſe ad conſeruandas aquas in æſtatis tempus, quæ tubulis ſubterraneis ex aquæductibus hyeme impleta copiam aquarum indigentibus ſuppeditaret. Menander cognomine protector ait primùm ſibi nõ placuiſſe ſubire certamen iudiciorum, neque in regia porticu verſari, orationíſque vehementia conciliare hominũ mentes. Vranium natione Syrum Agathius ridet artem medicam profitentem, ſed Ariſtotelicæ diſciplinæ prorſus ignarum, vociferantem tamen, & inſolentem permulta ſe callere iactantem cùm in aliis pleriſque locis, tum maximè in porticu regia. Idem Agathius ſemetipſum profitetur in porticibus regiis libellos multos forenſiũ cauſarum, & negotiorum plenos à matutino tempore ad occaſum Solis contemplari, ex quibus intelligere poſſumus regiam porticum, & Baſilicã ciſternam in eodem loco fuiſſe. Porticus regia non extat, ciſterna incolumis permanet, quæ cùm negligentia ciuium ignoraretur, à me peregrino diligenter quæſita venit in cognitionem multorum. Ciſternæ ignorationem auxerãt ſuperædificatæ domus, quarum nonnullos incolas deprehendi ignorare ciſternam infra ædes ſuas poſitã, cùm tamen quotidie aquam huius hauſtam puteis potarent intra ædes ſuas ſitis in ciſternam penetrantibus, denique incidi in domum, qua in hanc deſcenſus patebat, ſcafam conſcendi, quam agens dominus domus funalibus accenſis huc illuc per medios ordines, velut per ſyluam columnarum maxima ex parte demerſarum aqua, vbi omnia perluſtraui, ille ad capiẽdos piſces, quibus ciſterna abun

na abundat, ſe conuertit, nonnullóſque tridente cepit ad lucem funaliũ: lux enim exigua apparet intromiſſa per ora puteorum velut per ſpiracula, quo piſces etiam congregantur. Ciſternæ longitudo eſt trecentorum & triginta ſex pedum, latitudo cẽtum octoginta duorum pedum, eius ambitus ducentorum & viginti quatuor paſſuum Romanorum, cameræ & fornices lateritio opere ſimiliter parietes conſtant, tectorio ſignino nihil vetuſtate offenſo benè veſtiti, concameratio ſuſtinetur trecentis triginta ſex columnis marmoreis, inter ſe diſtantibus duodecim pedes, ſingulis altitudinẽ quadraginta dodrantum ſuperantibus, in longitudinem diſpoſitis per duodecim ordines, in latitudinem verò per viginti octo ordines. Capitula earum patim opere Corinthio laborata, partim illaborata. Supra ſingulorum capitulorum abacum lapis magnus, velut maior alter abacus poſitus eſt. Ad quem adnituntur quatuor arcus. Multi in eam penetrant putei, per quos ex ciſterna hauritur aqua. Hyberno tẽpore impletur aquæductu. Vidi cùm media hyeme impleretur, riuum ex magno tubo ſalire in ciſternam magno murmure non ceſſantem eatenus, dum columnas omnes & media capitula obruiſſet. Hæc à templo Sophiæ verſus occidentem æſtiuum diſtat circiter octoginta paſſus Romanos.

De Chalcopratijs. CAP. XXI.

HALCOPRATIA, quæ Latinè vertere poſſumus loca, vbi æraria opera exercentur, fuiſſe prope Baſilicam, ex antedictis manifeſtum eſt. Georgius quidem Cedrinus ait Theodoſium paruum ædifi

ædificaſſe templum Chalcopratiorum,& dedicaſſe virgini Mariæ,alij adiungunt Iudæos, qui à tempore Conſtantini magni habuerant domicilium in Chalcopratiis illinc expuliſſe paruum Theodoſium, templúmq; Deiparæ virgini ibi ædificaſſe,terræmotúque poſtea labefactatum Iuſtinum Curoplaton reædificaſſe, à quo diſſentire videtur Zonaras. Theodoſio,inquit,magno peregrè profecto in Occidentis regiones Iudæos Honoratum Conſtantinopoli præfectum,ſibi conciliaſſe. Sibíque ab eo poteſtatem permiſſam conſtruendi ſynagogam ſumptuoſam in Chalcopratiis, eóque facto vrbis populum indignatum ſynagogam combuſſiſſe. Theodoſium huius incendij certiorem factū mulctam irrogaſſe his,qui talia patraſſent,facultatémque Iudęis dediſſe reædificandi ſynagogam. Ambroſium epiſcopum Mediolani id intelligentem Theodoſio demonſtraſſe iniquū eſſe Iudæos in media vrbe regina vrbium ſynagogam excitaſſe. Theodoſium Ambroſij admonitu Byzantiis remiſiſſe mulctam, ſynagogámq; Iudæos intra reginam vrbium habere interdixiſſe. Nunc ærariæ officinæ illic non ſunt tranſlatæ in aliam vrbis partem, quas nonnulli mihi dixerunt aliquot ante annis fuiſſe prope ea loca,in qua diximus fuiſſe olim Chalcopratia. Ignotus ſcriptor informans veteris Byzantij circunſcriptionem deſignat non procul à miliario fuiſſe Chalcopratia. Muri, inquit, Byzantij aſcendebant in Chalcopratia vſque ad miliarium. Alij ſcribunt prope Sophiam illa fuiſſe. Ex antedictis vidimus Hippodromum,curiam, aulam regiam, porticum regiam, Baſilicam fuiſſe vicina, eáque, vt antè dixi ratione archite-

ctonica. Strabo regię Alexandrinæ partem, inquit, fuiſſe Muſæum, quod porticum haberet, & Exedram, & maximam domum, in qua domicilium eſſet hominum in diſciplinis verſantium.

De porticibus ſitis inter Palatium, & forum Conſtantini, & de domo appellata Lampterum.

CAP. XXII.

RAETER regiam porticum, prope quam fuit Bibliotheca, alias porticus fuiſſe parum remotas à porticu regia pertinentes à Palatio vſque ad forum Conſtantini incendia declarant, primùm factum tempore Iuſtiniani Procopius ſcribit Palatium & ædem Sophiam combuſſiſſe, & vtraſq; porticus magnas vſq; ad forum Conſtantini. Cedrinus idem incendium tradit conſumpſiſſe Chalcam, Sophiam, Auguſtæum, & porticus duas vſque ad forum Conſtantini. Deinde Baſiliſco imperante incendium exortũ à Chalcopratiis conſumpſiſſe ambas porticus, & omnia ædificia vicina, & Baſilicã, in qua erat Bibliotheca, & vtraſque porticus medias inter Palatia: tum Lauſi pulcherrima ornamenta. Hæ porticus ſæpè combuſtæ, ſæpè reſtitutæ ſunt, primùm à Iuſtiniano, deinde ab aliis, poſtremò refectas puto à Domnino ex recenti Hiſtorico tradente, cùm vrbs capta eſſet à Gallis & Venetis, Domnini porticus tectas viam vtrinq; cingentes à miliario ad forum Conſtantini pertinentes deflagraſſe. Quidam tradunt tempore Conſtantini magni Eubulum quatuor porticus duplices ſingulas condidiſſe à Palatio ad murum vrbis terreſtrem pertinentes teſtudinatas,

vnas

vnas quidem perrexiſſe vſque ad ædem diui Antonij ſitam in fine vrbis, alteras verò à Daphne, & portu Sophiæ vſque ad templum nominatū Rabdon, alias duas à Chalca, & miliario vſque ad forum Conſtantini, & Taurum, & Bouem æreum ſtratas omnes marmoreis menſis, ornatas infinitis ſtatuis. Hæc etſi ab ignotis ſcriptoribus traduntur, quos in permultis rebus aliis mendaces deprehendi: tamen veriſimilia videntur, cùm ex grauibus ſcriptoribus cōſtet omnes vrbes ſpoliaſſe Conſtantinum, vt ſuam nouam Romam ornaret, cùm ex antiqua regionum vrbis deſcriptione manifeſtum ſit Conſtātinopolim habuiſſe publicas porticus quinquaginta duas, quarum quinq; ponit in regione quarta, in qua diximus fuiſſe Baſilicā, & porticum regiam, & nuncupatam Fānionis. Præterea porticus magnas quatuor in regione ſexta porticum magnā, vnam à parte dextera Conſtantini vſq; ad forum Theodoſij. Addit regionem ſeptimā continuis extenſam porticibus, octauam verò porticum ſiniſtram habuiſſe Taurum vſq; præter hanc habuiſſe porticus maiores quinque, nonam porticus maiores duas, decimam porticus maiores ſex, vndecimam porticus maiores quatuor. Ex quibus veriſimile eſt à Palatio Chalce ad murum terreſtrem porticus frequentes fuiſſe: at continuas aſſerere nequeo, niſi Taurum vſque.

De miliario aureo, & eius ſtatuis, de fortuna vrbis, eiúſque ſtatua. CAP. XXIII.

MILIARIVM aureum fuit columna aurea, ex qua principium itineris ad omnes portas erat. Plinius in capite Romani fori ſtatutam fuiſſe

ait, an verò miliarium Conſtantinopolitanum ſimile fuerit miliario Romano,nullus Grecorum ſcriptorum non modò non declarat: ſed ne nomen quidem nouit, niſi mutilatum million, in cuius teſtudine ſtatuarum poſitarũ nonnulli meminerunt:veriſimile tamen mihi videtur Romano fuiſſe,in ſimilíq; loco ſitum fuiſſe nouæ Romæ, quæ, quantum potuit, Romam antiquam æmulabatur, & autoritate probare poſſumus in foro fuiſſe,aut prope forum. Antiqua enim regionum deſcriptio id ponit in regione fori Auguſtæi,& Baſilicę,quibus vicinum fuiſſe colligitur ex incẽdio, quod regnante Iuſtiniano excitaſſe ſeditioſam plebem Zonaras tradit apud miliarium, quo incendio Procopius oſtendit Sophiæ ædem,& balneum Zeuxippũ, & regiæ ædis veſtibulum,& porticus magnas vſque ad forum Conſtantini. Qui ſcribunt res geſtas ab Alexio Comneno, aiũt ex magno Palatio illuceſcente iam die Alexij milites duce Sabatio profectos ingreſſos fuiſſe templum Ioannis Theologi,atque cùm aſcendiſſent in partem ſuperam templi effudiſſe voces cõtumeliæ plenas, prælium circa tertiam horam inchoatum fuiſſe,populúmque in foro frequentem læſiſſe,qui pugnabant ex fornice miliarij,& ex æde diui Ioannis Theologi,quam Conſtantinopolitani dicunt eam eſſe,vbi iam leones Regis ſtabulantur,vicinam Hippodromo,& foro Cupedinis ſito prope Sophiam, olim Auguſtæo appellato. Ex quibus apparet miliarium proxime forum. Sed quid remotiora repeto? cùm propius Suydas explicet: In Baſilica, inquit, à tergo miliarij ſtatuam viri ſimilitudinem gerentem auro illitam,elephantíque,& eius curatoris ſta-

tuas

tuas fuiſſe ſtatutas, alij clariùs dicunt has ſtatuas poſitas à tergo Baſilicæ prope miliarium. Tum Suydas addit in miliario ſtatuam Theodoſij fuiſſe, quam cùm eri geret Theodoſius multa frumenta largitus eſt. In ſtatuam Theodoſij equeſtrem, nunc non extantem, hi verſus extant:

Ἔκθορες ἀντολίηθεν φαέσφορος ἥλιος ἄλλος
Θεοδόσιε θνητοῖσι πόλου ἠπιόθυμε,
Ὠκεανὸν παρὰ ποσσὶν ἔχων μετ' ἀπείρον γαῖαν.
Πάντοθεν αἰγλήεις κεκορυθμένος ἀγλαὸν ἵππον
Ῥηϊδίως μεγάθυμε, καὶ ἐσσύμενον κατερύκων.

Tum Suydas adiungit in miliario fuiſſe ſtatuas Sophię vxoris Iuſtini Thracis, & Arabiæ filiæ huius, & Helenæ neptis eiuſdē, tum Arcadij, & Theodoſij eius filij equeſtres ſtatuas prope Theodoſij maioris ſtatuam poſitas. Cedrinus ſcribit ſupra fornicem miliarij ſtetiſſe duas ſtatuas, vnam magni Conſtantini, alteram Helenæ matris, habentes crucem intermediā, ponè ipſas fuiſſe Traianum equeſtrem, eíq; propinquū Aelium Adrianum ſimiliter equeſtrē. Suydas dicit in fornice ſimiliter ſtatuas Conſtantini & Helenæ, & crucē inter eas mediam fuiſſe, hanc inſcriptionē habentem: Vna ſancta, & duo celeres curſores. Idem ponit in fornice fori Auguſtæi eaſdem ſtatuas Conſtantini, & Helenę, & crucem, eandem inſcriptionem gerentes, ex quo intelligitur adeò vicina fuiſſe forum, & miliarium, & Baſilicam, vt non modò à diuerſis eadem ponantur in diuerſis locis, ſed etiam ab vno eodémque. Item in miliario Suydas ponit currum quatuor equis fuluis ductū ab antiquis temporibus, duabus ſtelis ſuſtētatum in eo loco, vbi fauſtis

exercitus acclamationibus exceptus est Constantinus, postquàm vicit Azotium: quoniam etiam ibidem laudatus fuerat Byzas fundator Byzantij. Deportatum autem currum à Sole vectum in Hippodromum feretem statuam paruam à Constantino confectam. Hæc erat fortuna vrbis, quæ maximis festis, & in Natali die vrbis ponebatur in senatu, quoniam in capite suo crucem gereret, quam Constantinus scalpēdam curauerat. Iulianus Christianę religionis desertor ipsam fossa obruit in eo loco, vbi perijt Arius, non longè à senatu. Vbi etiam pius Theodosius Arij, Macedonij, Sabellij, Eunomij statuas marmoreas scalpendas curauit humi desidētes ad notandam eorum perfidiā, vt à prætereuntibus stercore, & lotio, execratione contaminarentur. Alij tradunt vrbis fortunę statuā ex Roma à magno Constantino vectam, & statutam fuisse in fornice Palatij. Zosimus tradit Constantinum fortunam Romæ cōstituisse in parte vnius porticus ex quatuor porticibus circundantibus maximum forū. Verisimile videtur Constantinopolitanos eam celebrasse festo die, vt in antiqua Roma celebrabatur, tam ab indigenis, quàm externis in eodem die, & templo, in quibus olim parilia nuncupata celebrari solebāt. Socrates narrat, vt Iulianus cùm sacrificaret publicè fortunæ Constantinopoleos in Basilica, vbi Fortunæ collocata erat statua Mares Chalcedonis episcopus manu eò ductus: nam ob senectutem oculis laborabat, multis contumeliis Regē affecit, eum impium religionis Christianæ desertorem appellans. Iulianus cōtumelias verbis vlciscebatur, cæcum ipsum appellans. Dicebat, Nū Galilæus Deus tuus te curabit?

Galil

Galilæum ſolebat Chriſtum appellare. At Mares, liberiùs Iuliano reſpondit, Deo, inquit, qui me excæcauit, gratias ago, ne videam faciem tuam prolapſam in tantam impietatem. Ad hæc nihil reſpondit Iulianus. Zonaras eóque antiquiores hiſtoriis ſuis mandarunt, temporibus Anaſtaſij Regis ſtatuam Fortunæ, quæ ex ære facta, muliebri ſpecie alterum pedem intra nauem ſimiliter ex ære factam ante ſe ſtantem haberet, ſtatutam fuiſſe in aliqua parte vrbis, cùm autē huius nauis æreæ ſimulacrum temporis vetuſtate laboraſſet, vel inſidiis illius membra quædam fracta, ſublatáque eſſent, accidiſſe, vt naues onerariæ Byzantium non appellerentur, ſed vbi prope vrbem acceſſiſſent, ventorum violentia ingredi portum prohiberentur, ac ſi naues longæ multis remis actæ onera illarum in vrbē aduehērent, tamen citò ob penuriam conſumebantur. Hoc cùm aliquandiu viguiſſet, curatoribus reipub. maximæ curæ fuit inquirere cauſam. Denique cùm veniſſet in ſuſpitionem cauſa huius facinoris, & nunciata eſſet iis, qui curam vrbis gererent, tum hi fragmēta illius æreæ nauis diligenter inquiſita inuenerunt, illíque reſtituerunt & accommodarunt, nauigatióque aperta fuit & libera, & mare plenum nauium in vrbem adnauigantium, atq; vt exactè noſcerent, an cauſa fuiſſet nauis fortunæ fragmentum, cur naues non applicarentur, ſuſtulerūt rurſus partes illas nauis æreæ, tum quæcunque naues in vrbem adnauigarent, ventorum vi iterū retroceſſerunt. Inde pro re firma habuerunt, ex eo, quòd nauis hæc ærea fracta eſſet naues onerarias prohibitas fuiſſe adnauigare in vrbem. Itaque nauem illam curæ habuiſſe, eámque renouaſſe.

uaſſe. Eunapius Sardianus in volumine, quod ſcripſit de Vitis Philoſophorum & Sophiſtarum, tradit populum Byzantinum imperante Conſtantino aliter interpretatum fuiſſe difficultatem nauigandi Byzantium. Contigit, inquit, ſitui Byzantij adnauigationem in vrbem Byzantium incommodam eſſe, niſi ventus notus ſolidus ſpiret, hoc cùm ſæpè accidiſſet, populus fame preſſus conuenit in theatrum incitatus in Conſtantinum. Pręfecti aulæ regiæ inuidentes Sopatro Philoſopho detulerunt Conſtantino. Sopatrus, quem in honore habes, ventos alligauit exceſſu Sophiæ, quam etiam ipſe laudas, & in regiis thronis ſedere facis. His auditis Cõſtantinus, perſuaſus Sopatrum, ſecuri feriri iuſſit.

De templo Neptuni, & de æde Minæ, & de ſtadijs, & ſcala Timaſi. CAP. XXIIII.

COGNITIO templi Minæ, ideò mihi videtur prætereunda non eſſe, quoniam oſtẽdit in qua parte vrbis regio quarta fuerit continens Baſilicam, Auguſtæum, ædem diui Minæ. Hiſtoria incerti authoris tradit in Acropoli olim templũ Neptuni prope mare Byzantem excitaſſe, vbi ait ſuo tempore fuiſſe templum Minæ martyris: alio loco idem inconſtanter dicit templum Minæ fuiſſe olim Iouis, ex eóq; habuiſſe marmoreos fornices ſuſtentatos duabus magnis columnis. Itaq; ex huius inconſtantia nihil aliud aſſequi poſſum, niſi mihi veriſimiliùs videtur templum Minæ in his partibus Acropoleos, in quibus olim fuit templum Neptuni, cùm ex Dionyſio Byzantio antiquiſſimo ſcriptore tradente paulò ſupra promontorium Boſporium fuiſſe

fuiſſe egreſſoriæ Mineruæ aram, & templum Neptuni, & ſub templo Neptuni, intra muros fuiſſe ſtadia & Gymnaſia, vt planiùs demonſtraui in Boſporo, tum aſſequor ex hominum memoria viuentium, aſſerentiũ intra clauſtra regia olim Acropolim appellatã fuiſſe nobile templum diui Minæ, antiqua deſcriptio regionum vrbis in regione Minæ prodit fuiſſe ſcalam Timaſi & ſtadia. Procopius ad locum, inquit, mari vicinum ſtadium nuncupatũ, ex eo, quòd ibi olim certamina quædam exercerentur, Iuſtinianus Rex & Theodora Regina hoſpitia maxima ædificarunt.

De Lauſo nuncupato, & de eius ſtatuis Veneris Cnidiæ, Iunonis Samiæ, Mineruæ Lindiæ, Cupidinis alati, Iouis Olympij, Saturni, Monocerotum, Tigridum, Vulturum, Camelopardalium, & de Xenodochi ciſterna nuncupata Philoxeno, de Chryſotriclino.

CAPVT XXV.

LAVSVS celebris eſt locus vrbis ſcriptis permultorum, quorum aliqui ſcribunt domum fuiſſe Patricij Lauſi appellati, qui multos magiſtratus geſſit regnante Arcadio filio Theodoſij magni, domúmque inſignibus monumentis ornaſſe. Heraclidæ epiſcopi Cappadociæ ad Lauſum præpoſitum liber extat inſcriptus Lauſaicus. In qua autem parte vrbis Lauſus fuerit, non hi declarant, ſed fuiſſe inter Palatium & Conſtantini forum aſſequi poſſumus ex incendio, quo Zonaras & Cedrinus dicunt temporibus Leonis Imperatoris deflagraſſe ædificia ex latere vrbis vergente ad Septentrionem, à Boſporio portu vſq; ad tem-

plum diui Ioannis Calybitæ,ex latere meridiano à tem plo diui Thomę Apostoli ad ædem Sergij & Bacchi.In medio verò vrbis à Lauso vsque ad Taurum,Euagrius describens idem incendium,eo loco, quo alij dicunt in media vrbe illud incendium extitisse à Lauso vsque ad Taurum, ipse dicit à foro Constãtini ad Taurum, quò percipitur Lausus vicinus fuisse foro Constantini. Sed versus Orientem,& inter Palatium,& forum Constantini,patet ex incendio, quo Cedrinus regnãte Basilisco testatur deflagrasse florentissimam partem vrbis Chalcopratia.Vtrasque porticus,& continentia omnia ædificia, & nuncupatam Basilicam, in qua Bibliothecam illam insignem antè dixi, & pulcherrima Lausi ornamenta vsq; ad forum Constantini: multæ enim statuæ in Lauso erãt,inter quas Cedrinus excelluisse tradit statuam Lindiæ Mineruæ longam quatuor cubitos ex lapide smaragdo factã opus Scyllidis, & Dipœni statuariorum, quam olim Sesostris Aegypti Rex dono misit sapienti Cleobulo Lindio tyrãno,à qua fortassę Laousus locus appellatus est.Nam nomen Mineruæ Laossos. Theophrastus tradit Aegyptiorum Commentariis reperiri Regi eorum à Rege Babylonio missum smaragdum munere quatuor cubitorũ longitudine,& trium latitudine. Si Sesostris Rex & Dipœnus & Scyllis eodẽ tempore fuissent,existimarem legendum in Codice Pliniano smaragdum Mineruæ: at Dipœnus,& Scyllis in marmore sculpendo primi omnium claruerunt, geniti in Creta Insula,etiamnum Medis imperantibus priusquàm Cyrus in Persis regnare inciperet,hoc est,Olympiade circiter quinquagesima.Simulachra perfecerunt

Apol

Apollinis, Dianæ, Herculis, Mineruæ, quod ex cœlo postea tactum est. Dipœni quidem Ambratiā, Argon, Cleonem, operibus refertas fuisse tradit Plinius, at non meminit Mineruæ Lindiæ. Præterea adiūgit Cedrinus in Laouso statutam fuisse Venerem Cnidiam omnium mortalium scriptis celebratam ex marmore albo factam, nudam, manu tegentem solam corporis verecundam illam partem. Praxitelis opus, & Samiam Iunonem opus Lysippi, & Bupali Chij, & Cupidinē alatum sagittas habentem ex myndo allatum, & Phidiæ elephantinum Iouem. Quem Pericles posuit in templo Olympio, & Saturni existimatam statuam capitis posticam partem caluam habentem, anticam verò comatam, opus Lysippi, & Monocerotes, & Tygrides, & Camelopardales, & Taurelephantos, & Vultures. In Codice Cedrini legitur Taurelephas, rectiùs legeretur Taurelaphos, id quod colligo ex Cosma Indopleute antiquo & nobili scriptore, qui ponit Taurelaphos, id est, tauros ceruinos. Historia patria nuncupata incerti authoris ait etiam in Lauso fuisse suo tempore aquilas lapideas, cui eatenus credo, qua dicit sua etiā ætate fuisse: sed qua aquilas dubitare potiùs possum, sint'ne illæ aquilę, quos Vultures appellat Cedrinus, quam pleraque ab eo tradita longè minus conuenientia. Cedrinus scribit in partibus Laousi fuisse ædificia varia, & Xenodochia quædam, vbi esset illa celebrata Philoxenos, quæ hospitaliter suppeditabat aquā, quidam declarant Philoxenon cisternam fuisse conditam à Philoxeno, eam ipse existimo, quam Heraclium terra obruisse positam inter Triclinium & Lausiacum: scribit Menander no-

minatus protector, tradens Macedonium Regem plerasq; cisternas purgasse, quas terra obruerat Heraclius Rex; quòd si etiam purgauit illam positam inter Lausiacum & Triclinium, illa esse videtur, quæ in Abrami domus parte subterranea vergente ad Septentrionem visitur, cuius concameratio quadringentis & viginti quatuor colũnis marmoreis sustinetur duplicatis, nempe ducentis & duodecim, supra se ducentas & duodecim columnas habentibus, quarum vnam mensus sum, cui reliquas similes puto, & deprehẽdi perimetrum sex pedum & dodrantis esse. Altera cisterna est iuxta latus eiusdem domus vergens ad Occasum, cuius fornices sustinentur triginta duabus columnis Corinthiis in quatuor ordines dispositis, singulos cõstantes octo columnis, quarum scapi in ambitu continent duodecim dodrantes. Iam vero Triclinium, inter quod & Laousum diximus sitam esse Philoxenon cisternam: arbitror esse, quod Zonaras scribit Iustinianum tertiũ ædificasse in regiis ędibus, ídq; à suo nomine Iustinianęũ appellasse. Tiberium Regẽ Cedrinus addit Chrysotriclinium à Iustiniano tertio conditum ornatius reddidisse, Chrysotriclinij porta occidentalis illa fuit, cuius meminit Leo quintus, cùm prædixit Andronico tyrannidẽ meditãti per portã Chrysotriclinij occidentalem Andronici caput in Hippodromo abscindendũ ad se allatũ iri. Chrysotriclinij crebra est mẽtio etiã apud scriptores, qui scripserunt paulò ante, quàm Constantinopolis caperetur, túmq; oẽs ciues Chrysotriclinij nouerãt nomẽ & locũ, nũc nemo est, q sciat, aut scire curet: ac potiùs negligat, & contẽnat, vt cætera oĩa, quæ pertinẽt ad disciplinas.

LIB

LIBER TERTIVS.

De locis regionis quintæ, & ſecundi collis, de Nauali, & portu nuncupato Boſporio, & de Strategio, & foro Theodoſiaco. CAPVT I.

EGIONEM quintam fuiſſe in collis ſecundi latere vergente ad ſeptentriones, & in planitie attingente eius radices, à dorſo promontorij, pariter, & coniunctè cum quarta regione deſcendentem ad ſinum Cornu nuncupatum non percepiſſem ex antiqua regionum vrbis deſcriptione, quamuis tradente non modicam partem ſuam in obliquioribus poſitam locis planitie excipiente productam fuiſſe. Nam ea deſcriptio aliis etiam regionibus vrbis conuenit, neque ex eius ædificiis cognouiſſem, quæ traduntur in ipſa contenta fuiſſe, quorum nulla neque veſtigia extant, neque hominũ memoria. Sed ex portu Phoſphorio, ſiue Boſporio nuncupato, atque ex ſcala Chalcedonenſi mihi aliqua lux affulſit, quæ nomen non habet, ex eo, quòd ſita ſit in ea vrbis parte, quæ vergit ad Chalcedonem & ortum Solis: non enim eò vergit, ſed ad ſeptentriones. Sic Boſporius portus non à Boſporo freto, ſed à conſuetudine deprauata Byzantiorum ipſum Boſporium vocantium immutatione literæ, cùm debuiſſent eum appellare Phoſphoriũ, Stephani & Euſtachij teſtimonio, qui tradunt Phoſphorium fuiſſe portum Byzãtij, ex eo nomen adeptum, quod Philippo Macedone Byzãtium obſidente, occultũ ingreſſum cùm milites effodiſſent, vnde occultè ingreſſuri erant in vrbem. Hecate Phoſ-

phoros præſens lumen nocte ciuibus attulerit, inſidiáſque detexerit. Itaque obſidione liberati Phoſphorium locum illum nominarunt, ſed vt lucē afferunt, cur Boſporius & Phoſphorius idem portus vocetur, ita non declarant: ſitus ne hic eſſet in parte vrbis vergente ad Meridiem, an ad Septētriones, an ad Orientem: ſed ex ſcala Chalcedonenſi, quam regionum deſcriptio ponit in regione Boſporiani portus, exiſtimare poſſumus fuiſſe in ſeptētrionibus vrbis non oriētalibus portubus, quāuis ſitis cōtra Chalcedonem. Nam fluxus rapidus Boſpori freti nauigationem à Chalcedone ad partes Conſtantinopoleos orientales & meridianas difficilem præbet, ad ſeptentrionales verò perfacilem, vt planè intelligunt, qui rapiditatem Boſpori nouerunt, & viderunt eos, qui exercent nauigationem inter Chalcedonem & Byzantiū, applicare naues ad ſeptentrionales vrbis partes, vel ab illis ſoluere. Adde huc antiquam regionum deſcriptionem, quæ contra Chalcedonem nullam ſcalam ponit, ac ſi poneret, eius mentionem faceret in prima, aut ſecunda regionibus aduerſis Chalcedoni & Orienti, aut in tertia regione expoſita Meridiei, in qua portum nouum poſitum antè diximus. Sed quid longa ratiocinatione opus eſt, cùm nominatim, & breuiter teſtimonia ex ſcriptorum monumentis proferre poſſumus, ex quibus planè perſpicitur portum Boſporium, & ſcalam Chalcedonenſem eſſe non modo in parte vrbis ſeptentrionali, ſed etiam in quo ſeptentrionis loco, è quibus primùm profero Dionyſium Byzantiū, qui ſtatim extra murum Byzātij antiqui ponit templum Telluris ſupra ſinum Boſpori, & paulò ſupra ipſum templa

paria

paria Cereris & Proſerpinę, quam etſi Phoſphoron non nominat, ſed duntaxat κόρην, id eſt, virginem, ſic enim Proſerpina interdum nominatur, tamen illã intelligere poſſumus ex loci ſitu Hecaten fuiſſe, cuius tripodẽ Cedrinus ponit in Strategio, vbi veriſimile videtur ex Dionyſij Byzantij deſcriptione templum fuiſſe Proſerpinę, aut non lõgè ab Strategio. Sed clariùs ſcribit Euagrius, cùm ait regnante Leone in parte vrbis vergẽte ad boream, in qua eſſent Neoria vrbis, incendium extitiſſe, quod à Boſporio portu graſſatum eſt vſque ad antiquum Apollinis templum, in parte verò meridiana à portu Iuliani ad templum Omonoæ, id eſt, Cõcordiæ. In parte vrbis media à foro Conſtantini vſque ad Taurum, Zonaras hoc incendium ait à mare ſeptentrionali ad mare meridianum vrbem intercepiſſe, in longitudinem quidem à Boſporio ad templum diui Ioannis Calybitæ, ex Meridie à templo diui Thomæ Apoſtoli, ad templum Sergij & Bacchi, in media vrbe à Lauſo ad Taurum. Georgius Cedrinus tradit id incendium ortum à Neorio, hoc eſt, à Nauali, perrexiſſe vſque ad ædem Ioannis Calybitæ, ex quibus cognoſco Neorium & Boſporium vicina fuiſſe, quanquam ab antiqua regionũ deſcriptione Boſporius portus in quinta regione, & Neorium in ſexta ponantur. Nam cùm hæc vtraque regio ſimul coniuncta à collis dorſo ad mare deſcendat, nihil impedit, quin vicinus fuerit portus Boſporius Neorio, quod in qua Byzãtij parte fuerit, apertè deſignat Zoſimus iam Hiſtoricus antiquus, deſcribens antiquum Byzantium, quod dicit fuiſſe in colle ſitum, occupans partem Iſthmi, quem efficit Propõtis & ſinus

Ceras

Ceras nuncupatũ, Byzantiíq; murum addit per collem demissum fuisse à parte occidentali vsque ad templum Veneris,& maris positi contra Chrysopolim,à parte boreali pari modo descendisse vsque ad portum, quem vocant Neorion,quod prope portam,quam Græci appellant Oreiam, corruptè quasi Neorij portam, aut non longè ab ea fuisse existimo,hodie inter mare & portam Oriã,quam Turci appellant Siphont,id est,Iudæorum eam accolentium spatium latum velut forum maritimum,cui adiunctam videre licet scalam Chalcedonensem,siue Scutaricam, qua quotidie traiectus fit in Scutarieum,aut Scutaricum,olim Chrysopolim nuncupatam Emporium, & portum Chalcedonensium. Scalæ Chalcedonensi vicinus est traiectus in Galatã olim Sycenus appellatus,quem antiqua descriptio vicinum ponit Neorio & Bosporio,quorum situs paululum immutatus est,vt horreorum ibi olim sitorum, nunc in alium locum traductorum, siue ob Regis claustrum longiùs promotum, siue quia primam Neorium manufactum esset:deinde terra obrutum fuerit. Non enim eo tempore cùm Philippus cuniculos egit verisimile est portum fuisse,quem postea Byzantij Phosphorion appellarunt: nam impeditus fuisset scaturigine aquarum, sed deinde locum appellatum Phosphorium portum manufactum fuisse,vt quidam tradunt de Neorio,quod dicunt clausum à Constante, in eóque fuisse forum rerum maritimarum, deinde regnante Iustino translatũm fuisse in portum Iuliani:alij scribũt Leontium Imperatorem, qui regnauit post Iustinum, purgasse portũ Neorium: alij addũt in lacu Neorij Bouem æreum statutum fuisse

ingen

ingentem. Boui æreo in vndecima regione sito similẽ, quem recentes ſcriptores tradunt ſemel in anno mugire, túmque vrbi accidere detrimenta, quod commentitium puto & ſubreptum ex Callimacho & Pindaro ſcribentibus Rhodium montem eſſe nomine Atabyrium habentem æreos boues, qui mugitum emittere ſolebant impendẽte Rhodo calamitate. Ex quibus liquet Neorium fuiſſe manufactũ, quod nunc non extat. Iam igitur Boſporiano portu, & ſcala Chalcedonẽſi cognitis, cognoſcimus quintam regionem fuiſſe in collis ſecundi latere, atque in ſubiecta ſub ipſum planitie ibidémque fuiſſe thermas Honorianas, Prytaneum, thermas Eudoxianas, horrea Valentiniana, horrea Conſtantiaca, Thebæum Obeliſcum, portum Boſporianũ, ſcalam Chalcedonenſem, ciſternam Theodoſiacam, Strategium, in quo fuit forum Theodoſiacum. Qui deſcribunt antiqui Byzantij ambitum, dicunt eius muros incepiſſe ab Acropoli, & perrexiſſe ad Eugenij turrim inde aſcendiſſe vſque ad Strategium, & Achillis balneũ, cuius meminit Iuſtinianus in ſuis conſtitutionibus de aquæductibus, cùm inquit: Plumbeas fiſtulas ducentes aquã ad thermas, quæ Achilleæ nominantur, quas prouidentiæ tuæ magnificentia factas fuiſſe cognouimus, eandem formam ſeruare cenſemus, quam Theodoſius & Valentinianus conſtituerunt, item memoratas fiſtulas thermis tantum, & Nymphæis, quibus eminentia tua deputauerit, volumus inſeruire facultate præbenda tuæ ſublimitatis apparitoribus circumeundi ſine formidine domos, & ſuburbana balnea, ad inquirendum nequa deceptio, vel ſuppreſſio ſit contra publicam vti-

litatem. Initio dixi ex Socratis hiſtoria, Conſtantinum magnum Conſtantinopolim ſecundam Romam habendam eſſe lege ſanxiſſe, quæ in columna inciſa publica eſt, quam in nũcupato Strategio ſtatuit prope ſuam ſtatuam equeſtrem. Ex antiqua regionum deſcriptione vrbis triplex forum à Theodoſio nominatum reperio, primum in quinta regione Theodoſiacum nominatum, quod fuiſſe in Strategio dixi, alterum in ſexta regione, quod Theodoſij appellat, tertium in duodecima, quod Theodoſiacum nominat. Duo hæc poſtrema rerum venaliũ fuiſſe infrà monſtrabo, primum prętorium forum coniicere poſſumus ex ipſa regionũ deſcriptione tradente id fuiſſe in Strategio, quod Latini Prætorium appellant, quod poſtea etiam à Græcis appellatum eſt Prætorium ob diuerſa fora, mihi veriſimilius videtur, quàm certo ſciam, an hoc Theodoſiacum forum ſit illud magnum Prætorium, quod pulchrius effectum à Iuſtino Rege & Domnini opera intelligitur ex verſibus Pauli Silentiarij, quos ſubiungam, vt clariùs liqueat Prætorium Græcis vſitatum fuiſſe, vt alia pleraque Latina:

Εἰς τὸ μέγα πραιτώριον καλλωπισθὲν
παύλου σιλεντιαρίου.

Κόσμον ἰουστῖνος βασιλεὺς ῥυπόωντα καθήρας.
Καὶ τὰ μέγιστα δίκης ἤγλαισεν τεμένη.
Σοῖς δὲ πόνοις Δομνῖνε κατηθέα νύκτα διώκεις
Ἐκ θέμιδος μεγάρων ἐκ βιότου μερόπων.

De

De regione sexta, & de reliquis ædificiis antiquis secundi collis. CAP. II.

EGIONEM sextã fuisse in parte vrbis septentrionali, potiusquàm meridiana non nouissem ex colũna Constantini in hunc diem extante, neque ex Constantini foro, neq; ex antiqua descriptione, quamuis tradente columnam purpuream Constantini, quamuis describente regionem sextam breui peractam planitie, reliquam in deuexo constitisse: nisi addidisset à foro Constantini scalam vsq;, siue traiectum vsque Sycenum porrectam fuisse. Sycenus traiectus appellatus fuit à Syca olim nominata, quæ nunc Galata, siue Pera appellatur, vt pleniùs declarabo in regione decimatertia, sextam regionem cõiunctam fuisse cum quinta paulò ante significaui ex vicinitate Neorij, scalæque Chalcedonensis, & traiectus Syceni, & Bosporiani portus. Cognita igitur Syca assequor iuxta planitiẽ maritimam subiectam sub secundi collis radices fuisse Neorium, traiectúmque Sycenum situm fuisse, vbi hodie traiectus est Galatinus, columnámque purpuream nunc extantem esse illam, quam antiqua descriptio in sexta regione tradit fuisse: sed quàm prope columnam, & forum Constantini Senatus fuerit, ex sextæ regionis descriptione quamuis Senatum continente intelligere nõ possum. Verùm paulò infra ex aliis scriptoribus Senatum ostendã fuisse in fori Constantiniani parte vergente ad boream. Deniq; regionem hanc partim fuisse in secundi collis dorso, in quo columna purpurea hodie visitur, & forum gallinarium, quod nunc Turci appellant Taubasar, officinæque telas tingentium, & do-

mus Aenobarbi præfecti Classi Turcicæ, & templum Alibassæ, partim in secunda valle, eiúsq; latere dextro, partim in planitie littorali subiecta sub hanc vallem, & radices secundi collis, quæ à frequentissimis habitatur Iudæis.

De columna purpurea, & foro Constantini, & Palladio.

CAPVT III.

QVI à magno Constantino res gestas cõscripserunt, tradũt illum columnam porphyreticam cycloterem, hoc est, teretem, & circulis laureatis cinctam, quam regionum vrbis descriptio appellat purpuream ab vrbe Roma, vt fama est, aduectam, statuisse in foro nuncupato Placoto, ex eo, quòd planis & latis lapidibus, quos Græci placas appellant, constratum esset, & simul supra hanc columnã collocasse statuam ex ære factam admirabilem: siue propter artem, siue ob prægrandem magnitudinem. Antiquo enim opere, summóque artificio perfecta erat, vt spirare videretur, quam dicunt olim, Apollinis Iliaci fuisse imaginem, eámque diuinum Imperatorem suo nomini dedicasse, eiúsq; capiti nonnullos clauos eorum imposuisse, qui corpus Domini affixissent salutari Cruci, atque in hac statua scalpenda curasse hæc verba:

Σὺ κύριε κόσμου κοίρανος καὶ δεσπότης.
Σοὶ νῦν προσῆξα τήνδε σὴν δούλην
πόλιν, καὶ σκῆπτρα τάδε, καὶ τὸ
τῆς ῥώμης κράτος φύλαττε, ταύτην
Σῶζετε ἐκ τῆς πάσης βλάβης.

Cedrinus adiũgit sub columnam duodecim cophinos illos

illos literis ſacris illuſtres ſubieciſſe. Hæc columna porphyretica non gradibus peruia eſt, ſed ſolida. Itaq; falſò tradit Fuluius antiquarius coclidẽ eſſe. Zonaras ſcribit etiamnum in ſuam ætatem ſtatuam Conſtãtini extitiſſe ſupra columnam, regnantéq; Alexio Comneno verno tempore, cùm alia permulta cecidiſſe vento vehementiſſimo perflante, tum Conſtantini magni ſtatuam ſupra columnam porphyreticam collocatam detractam, & peſſundatam, diffractámq; in multa fruſta multos obuios interemiſſe. Scriptor rerum geſtarum ab Alexio Comneno addit fulmine non modo ſtatuam dirutam, ſed etiam tres zonas columnæ deiectas fuiſſe, quæ nam hæ zonæ fuerint, intelligitur ex his, quæ mox adiungam. Hæc quidem columna etiam nunc extat in culmine ſecundi collis aliquantum quidem diminuta, non tam vetuſtate, quæ vetuſtiſſima eſt, quàm incẽdiis & terræmotibus ventorum turbinibus: non enim iam habet vllam ſtatuam, imo etiam tribus zonis, ſiue ſpondylis ſupremis, ſiue circulis, ob quos Hiſtorici cycloterem columnam hanc dicunt quaſi circulis diſtinctam. Priuata fuit turbine vẽtorum temporibus Alexij Comneni, locóque ſpondylorum aucta fuit acceſſione ſtructuræ ſuperædificatæ teretis eiuſdem craſſitudinis, & æqualis reliquo ſcapo, cuius ſupra excelſum ſtylobatem marmoreum quadratum quoquo verſus latũ vndecim pedes & dodrantem, altum duodeuiginti pedes ſtatuta eſt, ſpira dorica marmoris porphyretici conſtans plintho, toro inferiore & ſuperiore, & intermedia ſcotia, ſupra ſpiram ſcapus columnæ perimetrum habẽs pedum circiter triginta triũ ſtructilis, non enim ex vno lapide

ſcapus conſtat, ſed ex octo lapidibus velut ſpondylis, quorum ſinguli vna corona, ſeu zona, ſeu toro, ſeu nodo laureato cinguntur iuxta commiſſuram lapidũ, quę nulla apparebat cùm integra erat tecta nodis eminentibus: ita enim nodi intertexti laurinis foliis & baccis ſinguli ſcalpti in ſumma parte ſingulorum lapidũ, ſeu ſpondylorum eminenter expreſſi ſunt, vt commiſſura videri nequeat. Ac ſi nulla ex parte læſa eſſet vno ex lapide facta videretur nõ modò vulgo, ſed etiam quibuſdam Hiſtoricis, qui falſò prodiderunt eam columnam ex vno lapide factam eſſe, atque adeò irrident eos, qui non credunt eſſe vnius lapidis, vt idiotas deceptos zonis æreis, quibus tum cingebatur & ſpondylis ornatus cauſa, vt ipſi aiunt, additis. Nunc zonas æreas non habet, ſed aliquot ferreos circulos aſtringẽtes columnam partim incẽdiis corruptam. Loco zonarum deiectarum turbine ventorũ ſuperædificatus eſt ſpondylus ex multis lapidibus, in quo ſummo eſt Græca inſcriptio nomen Regis illius continens, qui poſt caſum ſtatuæ Conſtantinianæ ſupremum ſpõdylum ſtructilem ſuperimpoſuit, huius columnę ſimilitudinem gerebant columnæ, quas deſcribit Athenæus in hanc ſentẽtiam. In Aegypto excitatas fuiſſe columnas teretes, & rotundas, variis ſpondylis conſtantes, aliis nigris, aliis albis, alternatim ſitis, earúmque capitula ſimiliter rotunda extitiſſe, quæ ambiret ſcalptura vniuerſa ſimilis roſis paululum apertis, calathum nũcupatum non elices, quemadmodum in Græcanicis operibus, neq; folia aſpera circundant, ſed lotorum, & palmarum recenter natarum fructus, atque interdum plurimorũ florum genera ſcalpta ſunt,

ſunt:hoc verò ſub radice ciborium, quod eminet ſupra ſpondylum ad commiſſuram capituli floribus & foliis diſtinctum ſimilem diſpoſitionem habet. Ita Aegyptij columnas conficiunt, parietésque albis,& nigris lateribus alternatim ſitis conſtruunt. Hanc Athenæi rationem adhuc Aegyptios Syros,Perſas ſeruare vidi, parietes alternis ordinibus colorũ conſtruentes, diuites quidem, lapidibus, aut laterculis naturaliter variis mediocres arte & pictura variatis, has zonas dicunt quidam ſcalptas fuiſſe ad præſagiendam bonam præſignificationem annorum Conſtantini, ſeu victoriarum multitudinem:equidem ipſe potiùs arbitror eſſe deſignatrices coronarum laurearum, quibus Apollo delectatur, háncque columnam antiquam Coloſſæi Apollinis ſuſtinuiſſe ſtatuam,quam Conſtantinus, Apolliníſq; ſtatuam ſibi attribuit,ſiue ſemper victori,ſiue quòd Apolline delectaretur, vt cum cæterorum ſtatuas deorum euerteret, Delphici Apollinis ſtatuam, & tripodem in Hippodromo ſtatuerit: id quod ſignificat Rhetor ille Belga,qui dixit panegyricũ Conſtantino.Cùm,inquit, vbi Conſtantine deflexiſſes ad Apollinis templum toto orbe pulcherrimum,vidiſti credo, Apollinem tuum coronas tibi offerentem, quæ tricenum ſingulæ ferunt omen annorum,hic eſt humanarum numerus ætatum, quæ tibi vtiq; debent vltra pyliam ſenectutem, & imò, quod credo, vidiſti, téque in illius ſpecie recognouiſti, cui totius mundi regnum deberi vatum carmina cecinerunt.Quod ego nunc demũ arbitror contigiſſe,cùm tu ſis, vt ille iuuenis & lætus, & ſalutifer, & pulcherrimus Imperator. Si Turcus, quem appoſueram, vt conſcenſa

ſcenſa baſi metiretur, quæ ipſe deſignauerã, & præſens diſſimulanter reſpiciebam rectè perticam tenuit, qua metiebatur, ſpondylum imum deprehẽdi ex nota perticæ, quam ille inciderat ſpondylum altum eſſe nouem pedes & quatuor digitos, tori verò latitudinem ſeſquipedalem, eiúſque expreſſionem extra ſpondylum proiectam eſſe ſex digitos: torum voco eius calcaneũ. Itaq; ſinguli lapides, quos ſpõdylos nominaui alti decem pedes & dodrantem. Eſt igitur altitudo octo ſpõdylorum circiter octoginta ſex pedum & dodrantis, adde ſuperſtructum ſpondylum cum Abaco, adde ſpiram, & ſtylobatem, & gradus quatuor ſub ſtylobatem ſubiectos marmoreos, quorum imus altus à terra pedem & ſex digitos, ſecundus tantundem, tertius ſeſquipedem, quartus tantundem. Huius columnę, ſeu potiùs coloſſi, cùm ſuſtineret ingentem illam ſtatuam Conſtantini locus, quo nomine appellaretur olim, ex ante ſcriptis nõdum plane cognoſci poteſt: nam Placotum forũ, in quo Zonaras & alij recentes Hiſtorici docent ſitam illam fuiſſe, cùm non meminerit Procopius, neque quiſquam illorum temporum, dubitabam primùm num eſſet forum Conſtantini, etſi mihi veriſimile videbatur Conſtantinum ſuam columnã ſtatuiſſe in ſuo foro, vt Traianus ſuam Cochlidem ſtatuerat in foro ſui nominis. Sed quàm mox Socrates diſſenſionum Chriſtianarum hiſtoricus me admonuit forum Placotum eſſe forum Conſtantini, tradens Arium cùm prope forũ Conſtantini, in quo columna purpurea locata eſſet, acceſſiſſet, vehemẽti alui deiectione periiſſe: ſed clariùs liquet Placotum fuiſſe, quod olim appellaretur forum Conſtantini,

tini,ex Palladio Mineruæ,quod Zonaras tradit à Troia Conſtantinum tranſtuliſſe in forum Lacotum. Procopius in forum Conſtantini: Maleuenti, inquit, ferunt Diomedem conueniſſe. Aeneam ex Ilio venientem, eíque ex diuino reſponſo dediſſe ſimulacrum Mineruæ, quod ipſe quondam Vlyſſe auxiliante ab Troia abſtuliſſet, cùm ambo ad explorandum eò profecti fuiſſent, quàm à Græcis Iliũ caperetur. Præterea huc adiungunt Diomedi ægrotanti,& ſuſcitanti de ægritudinis euentu prædictum fuiſſe ex oraculo,non prius illum è morbo liberatum iri,quàm viro Troiano id ſimulacrũ tradidiſſet. Vbi tamen illud eſſet,Romani ſe ſcire negant, imaginem duntaxat ex lapide ſcalptã monſtrant, quæ in hoc tempus in templo Fortunæ ante Mineruæ ſtatuam collocata eſt,in ea quidem templi parte,quæ ſpectat ad Orientem. Illa quidem imago,quam dixi ex lapide ſcalptam, gerit præliantis ſimilitudinem, vibrantíſque velut in acie haſtam, habens veſtem oblongam, cuius facies non ſimilis eſt ſimulacro Mineruæ, quale inſculpitur à Græcis, ſed ab Aegyptiis, Byzantini aſſerunt Conſtantinum in foro ſui nominis hanc ſtatuam poſuiſſe ſub terra defoſſam: ex quibus Zonaræ & Procopij verbis patet forum Placotũ & Conſtantinianum forum idem eſſe. Cuius quidẽ cognitio non negligenda, ſine qua vrbis regiones quatuor, vrbíſque incendia perſpicuè cognoſci non poſſunt: nam tertia cõtinet tribunal fori Conſtantini. Sexta à foro Cònſtantini vſque ad ſcalam Sycenam porrigitur continens columnam Conſtãtini. Septima à parte dextra columnæ Conſtantini vſq; ad forum Theodoſij cõtinuis extenditur por-

ticibus. Octaua, continet partem fori Constantini, incendia excitata sub Iustiniano & Basilisco, vsque ad forum Constantini grassata sunt, sub Leone à foro Constantini vsq; ad Taurum incendio ædificia conflagrarunt. Iam verò memor quorundam curiosorum, quibus à me aliquando percontantibus, vnde Constãtinus Palladium illud adeptus fuisset, respondi mihi dubium videri: Nam quòd Zonaras tradit à Troia, quomodo potuit tot ante seculis deleto Ilio, vt etiam Strabo ipse sedem multis cartis inuestigare conetur? Quid quòd sublatum à Diomede & Vlysse? nam ab antiqua Roma tollere qui potuit toties incensa? præsertim Romanis ipsis ignorantibus, vt ait Procopius, vbi illud esset. Scriptores tamen Latini tradunt à Diomede datum Aeneæ seruatum fuisse Lauinij, postea translatum Romam asseruatum fuisse in æde Vestæ. At Græci aliter tradunt, inter quos Pausanias tempore Adriani scribit in arce Mineruæ illud fuisse Athenis omnium sanctissimũ, quod iam inde ab initio de communi omnium curiarũ consilio dedicatum esset in Acropoli delapsum de cœlo. Quale autem id fuerit, ligneum ne, an æneum, signum an scutum, controuersum est. Quidam scribunt fuisse scutum, vt Romæ ancilia: aliter sentiunt Dion & Diodorus, qui scribunt fuisse signum ligneum & tricubitale, cœlo lapsum in Pessinunte vrbe Phrygiæ, dextra tenens hastam, læua colũ & fusum: verisimilius est fuisse simulacrum ex nomine Palladis, cuius statua vbicunque fuerit, appellatur Palladiũ. Procopius testatur statuam Mineruæ, quam Romani demonstrant in æde Mineruæ, nón esse qualem Græci scalpunt: illam enim di-
cit

cit lapidem eſſe gerentem imaginem prælianțis, & haſtam vibrantis: ſed & etiam Græci dicunt eius ſtatuam haſtam tenere ob robur ſimiliter & clypeũ, ex eo, quòd ſapientia omnes inſidias repellit, galeatã eſſe, propterea quòd ſapientiæ faſtigium eſt inuiſibile, oleam gerere, quæ eſt materia lucis, & Gorgonem in pectore habere, ob mentis celeritatem. Minerua in ſua Aegide habuit ad pectus pictam Noctuam, & Gorgonem, Noctuam quidem profunditatem indicans conſiliorum: omne enim tenebroſum prudentia intelligit, & abſcõditum. Sed plura de Palladio quàm neceſſe ſit præſenti inſtituto dixi, ídque fortaſſe vt Palladij notas velut teſſerã darem, admonerémque eos, qui poſt me inter Barbaros peregrinari volent, primùm accedant Conſtantinopolim, Palladiúmque à Conſtantino ſub terra defoſſum effodiant, vt eo armati inſidias, ærumnas incredibilia diſcrimina repellere queant. Quod ipſe oblitus effodere, mecúmq; ferre, incidi in omnia pericula, quo ſi munitus fuiſſem, vt cæteras inſidias euitaſſem, ita admiſſus fuiſſem, in arcem Mineruæ, à qua me Turci reiecerunt, cùm diu verſatus eſſem Athenis, cupiens propius ſpectare templum Mineruæ, etiam nunc extans dorico opere confectum Periſtylio circundatum quadraginta octo columnarum. Sed extra iocum, Minerua illa diuinitus de cœlo delapſa, quæ exiſtimatur ſapientia patris, prorſus non carui, quæ me non modò in ſua æde Sophia nuncupata ſemel periclitantem, ſed ſæpiſſimè procul apud barbaras gentes abiectum, funditus perditum excitauit, erexit, recreauit.

De Senatu & Nymphæo, statuis fori Constantini Philadelphio, Musæo, de Labaro & suparis, de morte Arij, & de templis Telluris, Cereris, Persephonæ, Iunonis, Plutonis. CAP. IIII.

NTIQVA descriptio in eadem regione ponit columnam purpuream, Senatũ, atq; in quinta Nymphæum. Quàm autem hæc ipsa propinqua inter se sita essent non explicat, sed proxima inter se illa fuisse non aliunde cognoscere potui, quàm ex incendio excitato regnante Leone Verinæ marito, quo deflagrasse Zonaras & Cedrinus narrant, in fori Constantiniani parte ad boream vergente domum maximam nuncupatam Senatum, æneis statuis, & lapidibus porphyreticis ornatam, in qua fuit porta Dianæ Ephesiæ Traiani donum de manubiis Scytharum continens Gygantum pugnas, Iouis fulmina, Neptunum cum tridēte, Apollinem cum sagittis in parte portæ infera Gygantes in dracones impetum facientes, manibus glebas iactantes, oculis truculentis suspicientes. In hanc domum Senatus, principésq; ciues conuenientes consilia capiebant, dabántque, atque eandem Rex ipse adibat, cùm vestem consularem capiebat. Opus præclarum & persplendidum, tum eodem incendio iidem illi testantur consumptam fuisse alteram domum sitam è regione Senatus, appellatam Nymphæum, ex eo, quòd in ea domo nuptias hi celebrarent, qui domos non haberent capaces multitudinis, iidem dicũt etiam in huius fori parte occidentali statuam fuisse Mineruæ Lindiæ, quæ gerebat galeam, habebátq; Gorgonium monstrum, & collum circumplicatum serpētibus, sic enim

Miner

Mineruæ ſimulacrum antiqui conſignant. Fuiſſe etiam in parte fori oriẽtali Cedrinus tradit Amphitriten vnã ex Sirenibus habentem forcipes cancri in capitis temporibus, ignotus ſcriptor aſſerit in eadem parte fori Sirenas fuiſſe, quas quidam appellarent equos marinos, earum treis etiam ſua ætate extitiſſe ad diui Mamantis locum ſuburbanum. In fori Conſtantiniani parte vergente ad boream fuiſſe crucem illam pergrandẽ à Conſtantino excitatam ſupra columnam excelſam, quam viderat in cœlo. Cùm omnes teſtantur, tum Euſebius etſi nominatim non dicit in foro, tamen in media vrbe regia cùm illum excitaſſe teſtatur. Roma antiqua par eſt, vt etiam in media noua Roma eandem conſtituiſſe, cùm idem teſtetur in omnibus regiis ædibus, atque aliis inſignibus locis Conſtantinopoleos ipſam ſtatuiſſe, qualem viderat in cœlo, in cuius ſymbolum Sozomenus Salaminius ſcribit Conſtantinũ tranſmutaſſe nuncupatum à Romanis Labarũ inſigne bellicũ omnium honoratiſſimum, quod Regem antecedere, & à militibus adorandum eſſe lege ſancitum erat: quod Romani imperij ſignum nobiliſſimum Conſtantinum arbitror præcipuè in Chriſti ſignum commutaſſe, vt conſueto aſpectu & cultu deſueſcerent à ritibus patriis ſubditi, de quo Prudentius: Chriſtus purpuream gemmãti textus in auro ſignabat Labarũ, clypeorum inſignia Chriſtus ſcripſerat, ardebat ſummis crux addita criſtis. Quod Euſebius æqualis temporum Conſtantini teſtatur ſe ſuis oculis vidiſſe in hanc formam confectũ, procera, inquit, haſtã cornu habebat tranſuerſum in crucis formam facta, in cuius ſuprema parte corona ex lapi-

dibus pretiosis, auróque affabrè facta erat, in qua salutaris nominis nota Christi nomen duabus primis literis designabat, quas coronæ circulus complectebatur, in quo medio r, litera designabat figuram illam, quæ Chiasmos Græcè appellatur: ex cornu transuerso quod secabat hastam, velum appensum erat. Ex qua quidem Eusebij descriptione quid sit Labarũ intelligere licet, quid Syparum, quod Labari partẽ esse, quam Eusebius dicit velũ appensum ex cornu crucis transuerso ex Tertulliano colligere licet, qui longè ante Eusebiũ & Constantinum Labarum expressit crucis similitudinem gerere in hanc sententiam, Qui crucis nos religiosos putat, consacraneus noster erit, cùm lignum aliquod propitiatur viderit habitus, cùm materiæ qualitas sit eadẽ, viderit forma, dũ ipsum Dei corpus sit, & tamen quantò distinguitur à crucis stipite Pallas Attica, & Ceres farrea, quæ sine effigie rudi palo, & informi ligno præstat: Pars crucis est omne robur, quod erecta statione defigitur, nos sic fortè integrum, & totum Deo colimus, sed & victorias adoratis, cùm in trophæis crucis intestina sint tropheorum: Religio Romanorum tota castrensis, signa veneratur, signa iurat, omnibus diis præponit, omnes illi imaginum suggestus insignes, monilia crucium sunt, Sypara illa vexillorum, & Labarorum stolæ crucium sunt, laudo diligentiam, noluistis nudas & incultas cruces consecrare. Arnobius siue Minutius Felix eadem tradit. Cruces, inquit, nec colimus, nec optamus, vos planè, qui ligneos deos consecratis, cruces ligneas, vt deorum vestrorũ partes forsitan adoratis: nam & signa ipsa & Labara vexilla castrorum, quid aliud,

quàm

quàm inauratæ cruces ſunt,& ornatæ? Trophæa veſtra victricia non tantùm ſimplicis crucis faciem, verùm & affixi hominis imitantur. Ex quibus patet Sypara eſſe vela, quæ appenſa erant ex Labaris, hoc eſt, ex inſignibus militaribus & trophæis, quę inſculpta Romæ in fornicibus Imperatorum etiam Labara appellare poſſumus, & vexilla inſculpta cùm alibi, tum in Cochlide Traiani quadrata, vt nauiũ vela, Sypara appellare poſſumus. Denique omnia inſignia Romanæ militiæ, omniáque trophæa, quæ ſculpta Romæ videntur crucis ſimilitudinem gerũt. Seneca ſignificat Sypara, ſiue Supara eſſe velum inſigne nauium Alexandrinarum, quibus ſolis licebat Suparum intendere, quod in alto non omnes naues habent. Lucanus Supara velorũm dixit, aliâs Suparum, ſiue Syparum veſtimentum puellarum eſt lineum, de quo Affranius: Puella non ſum, ſi Suparo inducta non ſum. Prætereo quòd ad hoc inſtitutum non pertinet Feſtum & Donatum ſcribentes Syparium ſcenicum eſſe velum, quo Mimi Scenicíque artifices vtebantur ad ſcenam velandam, quod populo obſiſtebat, & hæc Syparia pro auleis ætas poſterior vſurpauit, de quo intellexit Satyricus Poëta: Conſumptis opibus vocem Damaſippe locaſti Sypario. Apuleius ait, Auleo ſubducto, & complicitis Sypariis ſcena diſponitur. Seneca nuncupat verba, & coturno, & Sypariis fortiora, quæ grandia ſunt, & ſupra ſublimitatem tragicam extolluntur. Vnde nos etiam appellare poſſumus Sypara crucium & velorum ob eorũ excelſam ſublimitatem. Iure quiſpiam me iam dicet egredi paulò longiùs extra inſtitutum, fateor. Sed quid faciam, niſi paululum

reſpi

respirem, coactus in tantas angustias ruinarum nouæ Romæ? Ex qua etiam cùm floreret, ciues liberi cœlum suspicere non poterant ob illius angustias. Ego verò peregrinus quid videre possum, vbi nemo indigena quicquam mihi monstrare potuit, itaq; vel argumenti exilitate augenda, vel respirãdi causa respondebo his, qui crucem in cœlo visam à Constantino, putant à monachis introductam. Nullum miraculum extare mihi videtur in monumentis literarũ pluribus testimoniis probatum oculatis, quod Eusebius illorum temporũ æqualis tradit non modò visum à Constantino, sed etiam à toto exercitu in ipsa die media, quod non modò Christiani homines illius ætatis, sed etiam dubij quãuis crucem detestarentur professi sunt. Tanta fuit huius rei fama, vt Romani testentur in arcu triũphali, quem Constantino dedicarũt instinctu diuinitatis vicisse Maxentium: etsi modò Maxentiani & parum religioni Christianæ conciliati, adeò vt in arcu Constantini non immutarint in eam crucis figuram, in quam immutauerat Constãtinus: sed talia insculpenda curarint, qualia Traianus, Seuerus, reliquíque imperatores gestasse videntur ex antiquis monumentis etiamnum Romæ extantibus. Nazarium Christianũ fuisse ex eius filia Euphemia virgine Christiana suspicor magis, quàm ex panegyrico perspicio, quẽ dixit Constãtino, vbi ait: In ore omnium Galliarum visos esse, qui se diuinitus missos præ se ferrent, & quamuis cœlestia sub oculis hominum venire non soleant, quod crassam & caligantẽ aciem simplex, & inconcreta substãtia naturę tenuis eludat: illi tamen, inquit, auxiliatores tui, aspici, viderí que patientes, vbi meri

meritum tuum teſtificati ſunt mortalis viſus cōtagium refugerunt. Sed quæ'nam illa fuiſſe dicitur ſpecies? qui vigor corporis, quæ amplitudo membrorum? quæ alacritas voluntatum? flagrabant verendum neſcio quid, vmbone coruſci, & cœleſtium armorum lux terribilis ardebat: tales enim venerant, vt tui crederentur. Hæc ipſorū ſermocinatio, hoc inter audientes ferebant: Conſtantinum petimus, Conſtantino imus auxilio. Habēt profectò & diuina iactantiam, & cœleſtia quoque tangit ambitio, illi cœlo lapſi, illi diuinitus miſſi, gloriabantur, quod tibi militabant. Omitto cætera pleraque. Quidam ſcribunt locum, in quo erexit hanc grandem crucem ſupra columnam auratam fuiſſe in Philadelphio, collegio eorum, qui Muſis ſtuderent, quod fuiſſe prope columnam purpuream oſtendit Epigramma in id inſcriptum:

Ἐν τῷ πορφυρῷ κίονι εἰς τὸ Φιλαδέλφιον.

Εὔνους μὲν βασιλεῖ μουσήλιος ὄργια βοῶσι
Δημόσια ἀθηναρῶν πράγματα πίστιν ἔχει
Μουσεῖον ῥώμη δ' ἐχαρίσατο, καὶ βασιλῆος
Εἰκόνα θεσπεσίην χρυσὸς ἔγραψε δόμων
Τιμὴν μουσοπόλοις πόλεως χάριν ἐλπίδα κυρίων
Ὅπλα δὲ ταῖς ἀρεταῖς χρήματα τοῖς ἀγαθοῖς
Ταῦτα λόγοις ἀνέθηκεν ἑκὼν μουσήλιος ὄργια·
Πιστεύων καθαρῶς θεὸς ἐστι λόγος.

Iulianus præfectus vrbis ante Muſarum domum Anaſtaſij ſtatuam auream poſuit nobilitatam verſibus geminis, quibus etſi ingenioſis, & multis tamē in qua parte vrbis illa domus fuerit, nō intelligitur. Cùm Manueli Regi denuntiatum eſſet in fori Conſtantiniani parte

occidentali ſupra fornicem, iam inde ab antiquis temporibus ſtare muliebres ſtatuas ex ære factas, vnam Romæam, alteram Vngaram, ac Romanam à ſua baſe excedentem propendere: Vngaram ſtare rectam in ſua ſede, Regem ea denuntiatione permotũ, miſiſſe fabros, qui erigerent Romæam, & demolirẽtur Vngaram: exiſtimantem ſtatuarum mutatione Romæas res mutari, extolliq́;. In eodem foro cùm aliorum inſignium virorum ſtatuæ erant, tum Longini Præfecti vrbis, in quem Arabius Scholaſticus inſcripſit hos verſus,

Νεῖλος, περσὶς, ἴβηρ, σόλυμοι, δύσις, ἀρμένις, ἰνδὸς,
Καὶ κόλχοι, σκοπέλων ἐγγύθι καυκασίων,
Καὶ πεδία ζώοντα πολυσπορέων ἀγαρηνῶν
Λογγίνου ταχινῶν μάρτυρές εἰσι πόνων.
Ὡς δὲ ταχὺς βασιλῆι διάκτορος ἦεν ὁδοίων
Καὶ ταχὺς εἰρήνην ὤπασε κλυθεμένην.

Prætereo Themiſtium Philoſophum, quem Conſtantinopòli præfecerat Valentinianus & Valens ſuis ſcriptis nobiliorem, quàm ſtatua vlla, vrbíſque præfectura prope forum Conſtãtini. Socrates narrat Arium illum Arianæ ſectæ principem periiſſe. Arius, inquit, cùm eſſet Conſtantinum magnũ allocutus, ex aula regia egreſſus, ſtipatus Euſebij ſatellitibus, per mediam vrbem circunſpectatus incedebat, poſtquàm prope forum Conſtantini veniſſet, vbi purpurea colũna extat, metu quodam conſcientiæ animi ſui ſic perterrefactus eſt, vt valde alui deiectione commoueretur, ac cùm percuntatus eſſet, vbínam prope ſeceſſus eſſet, didiciſſétque ponè forum Conſtantini ſeceſſum, eo acceſſit: animi defectio hominẽ vrget, inſimul cum vehementi alui deiectione inte

inteſtinũ excidit, & ſanguinis copia ſequitur, & ſimul cum ſanguine tenuia inteſtina, & iecur, & lien: ibíque ſubita morte periit. Socrates adiũgit hunc ſeceſſum ſua ætate monſtrari ponè forum Conſtãtini, & macelli in porticu, iam verò eorum, quæ traduntur fuiſſe in foro Conſtantini, excepta porphyretica colũna nihil extat: ne forum quidem, nempe totum exędificatum, adeò vt columnæ porphyreticæ aſtructum ſit Xenodochium, & prope ædes religionis Mametanæ ab Alibaſſa ædificata. Cuius veſtibulum benè amplum marmoreum ſex columnis luculentis ornatum eſt, quatuor quidem marmoris albi, duabus verò Thebaici, quarum imus ſcapus habet perimetrum ſeptem pedum & quatuor digitorũ, quæ etſi benè proceræ ſunt: tamen habent binas baſes, inferiorem marmoream, ſuperiorem æream, vt habere ſolent pleræque Turcorum, qui hoc didicerunt, vt pleraque à Gręcis ſolitis colũnas augere ſpiris æreis. Prope hanc ædẽ via duntaxat intermedia ſchola eſt profitentium Mametanam theologiam, vbi eſt atrium quadratum circundatum porticu ſuſtentata duodeuiginti columnis, partim viridibus, partim albis. Paulò infra Alibaſſæ ædem eſt altera ædes religionis Turcicę poſita in ſupercilio vallis ſecundæ, quę veſtibulum marmoreum habet ſex columnis nitens, quarum duo ſunt marmoris pyropœcili, duæ albi, vndis glaucis varij, duæ marmoris miſti obſcurè virentis, & maculis albis diſtincti. Ex his, quæ antè ſcripſi fuiſſe in ſecũdo colle explorata eſt pars regionis tertiæ, in qua Tribunal fori Conſtantini conſiſtebat, & tota ferè regio quinta & ſexta. Præterea in ſecundi collis partim cliuis, partim in planitie litto-

rali ſub ipſum ſubiecta, Dionyſius Byzãtius ponit ædes Telluris, Cereris, Proſerpinæ, Iunonis, Plutonis, Telluris quidem ſupra ſinum extra mœnia antiqui Byzantij templum non tectum, deſignans antiquæ Telluris vim liberam clauſum parietibus lapide expolito cõſtructis. Supra Telluris templum ait fuiſſe Cereris, & Proſerpinæ templa paria, in eíſque picturas copioſas prioris ſeculi inſignes reliquias, ſtatuáſque exactæ artis non inferiores, ſumma arte elaboratas, ad exitũ ſiue abſceſſum maris fuiſſe duo templa Iunonis, & Plutonis, eorúmq; nihil ſuperfuiſſe ſua ætate, niſi nomina, Iunonis quidẽ Perſas combuſſiſſe in expeditione Darij cõtra Scythas vlciſcentis ea, quæ Byzantini accuſabantur in Regem moliti eſſe, Philippum verò Macedonem cùm Byzantium obſideret, materiáque egeret Plutonis templum euertiſſe: ſed hominum memoriã cognomina illorum retinuiſſe. Hoc enim Plutonis Acram, illud æream Acram, id eſt, Iunoniam appellatam eſſe, ibíque iuuenes quotannis hoſtias mactaſſe anno deſinẽte & incipienté. Has Acras fuiſſe in cliuis ſecundi collis potius, quàm in planitie littorali ſub ipſum ſubiecta veriſimiliùs videtur ei, qui vidit hanc maritimam planitiem, in qua nulla Acra eſt, itaque Dionyſium cùm ait Plutonis & Iunonis Acras eſſe, τὴν ἀπόβασιν τῆς θαλάττης. Has Acras fuiſſe in parte collis attingẽte mare cùm fortè tum portus clauſi, & naualia manufacta in planitie maritimà attingerent collis radices, portúſque cornua efficerent Acras, aut ſi aliter res habet, Acræ interpretandæ ſunt oræ maritimæ. Sed de his copioſiùs in tractatione Boſpori.

De

De septima regione. CAP. V.

NTEQVAM venissem in rem præsentem facilè existimabam me percepturum situm septimæ regionis ex antiqua regionum descriptione, quæ dicit eam in comparatione superioris planiorem, quamuis & ipsam circa lateris sui extremitatem abire in mare decliuiorem, quis ex his eam agnosceret, cùm aliȩ regiones vrbis abeant in mare decliuiores circa sui lateris extremitatẽ? Nam quod addit hanc à parte dextra columnæ Constantini vsque ad forum Theodosij continuis extensam porticibus, & de latere alio quoque pari ratione porrectis vsque ad mare velut seipsam inclinare, & ita deduci, habere autem Ecclesias tres: Hirenem, Anastasiam, & sancti Pauli. Columnam Theodosij intrinsecus vsque ad summitatem gradibus peruiam, partémque eiusdem fori, quod cùm neque extet, neque eius memoriam retineant nostræ ætatis homines, in quo loco fuerit, neq; vlla, quæ tradantur fuisse in hac regione supersint, mihi primùm videbatur dubium, quæ pars columnȩ esset dextra, à quo quidem dubio non me liberabat Titus Liuius, scribens Romulum regiones ab Oriẽte ad Occasum determinasse dextras ad Meridiem, partes leuásque ad Septentrionem: nam eo modo vergeret hæc regio ad Meridiem, cùm tamen postea sim demonstraturus vergere ad Septentrionem. Neque Geographi me expediebant, qui septentrionalem plagam respicientes vbi altitudinem poli quærũt, orientalem partem habẽt dextram. Varro Astrologorum Orizontem distinguentium rationem secutus non nihil lucis mihi afferebat, cùm definit partes cœli qua-

tuor, ſiniſtram ab Oriente, dextram ab Occaſu, anticam ad Meridiem, poſticam ad Septentrionem. Hac Varronis diuiſione iudicabam ſeptimã regionem eſſe ad occaſum columnæ, ſed certus non eram an Romuli cœli diuiſionem, an Aſtrologorum ſequeretur antiqua deſcriptio. Itaque adhuc hæſitabam quoad tãdem magna inquiſitione deprehendi vbi fuiſſet Theodoſij columna, & veſtigia quædam templorum Anaſtaſiæ & Hirene: ex quibus cognoui ſeptimã regionem vergere à ſummo dorſo promontorij ad ſinum, clariúſque antiquam deſcriptionem potuiſſe loqui, ſi ita deſcripſiſſet ab Oriente ad Occaſum pergenti à parte dextra, ſeptimam regionem à columna Conſtantini vſque ad forum Theodoſij continuis extẽſam eſſe porticibus. Hæc regio continebat loca vbi hodie maximum totius vrbis forum, quod Turci Bezeſten appellant, vbi omnia pretioſa à mercatoribus vendi ſolita aſſeruãtur, vt temporibus regum Chriſtianorum in domo Lampterum. Hanc alibi, quàm vbi hodie eſt forum Turcorũ conijcio ex incẽdio incitato ex miliario aureo ſub Rege Iuſtiniano, quo Cedrinus tradit conflagraſſe magnã partem vrbis, & magnam ſacram ædem, eiúſque Carthophilacium, & duas porticus vſque ad forum Conſtantini, atque Octogonon, & Seueri balneum appellatum Zeuxippum, ſimúlque inſignem domum appellatam Lampterum à luminibus veſpertino tempore lucere ſolitis, tectum ligneum habentem, in qua mercatorum facultates aſſeruabantur, vt ſerica, & auro contexta, aliáque pretioſa: denique omnia pulchra vrbis ornamenta eo incendio exarſerunt, quæ reliqua ſuperfuerant ex

priore

priore illo magno incendio. Potuissem reddere Lampteras, Latinè Lucernas, nisi nomina propria traduci non debere existimarem, nisi Titus Liuius Lamptera vsurpasset. In sinu, inquit, maris intimo posita vrbs Phocæa est, oblonga forma duum milliũ & quingentorum passuum spatium, murus amplectitur totidem ex vtraque parte in arctiorem velut cuneum, Lamptera ipsi appellant mille & ducentos passus, ibi latitudo patet, inde in altum lingua mille passuum excurrens medium ferè sinum velut nota distinguit, vrbs cohæret faucibus angustis, duos in vtranque regionem versos portus tutissimos habet, qui in Meridiem vergit Nausthamos ab re appellatus, quia ingentem vim nauium capit, alter prope ipsum Lamptera est. Vnde verò mihi proximum videtur Massilienses Phocensium colonos appellasse Lamptera stagnum in ora Prouinciæ Narbonensis situm, quod Laternam vocat Plinianus Codex in lucem editus.

De Tauro, & foro Theodosij, & columna Cochlide Theodosij, & de Thetrapylo, & Pyramide ventorum, de statuis Arcadij & Honorij, de templis Hirenæ & Anastasiæ, & de Scironijs petris.

CAPVT VI.

CVM existimarem me non planè assequi posse septimam regionem, neq; Taurum, qui vt cognosci non potest, nisi cognita Theodosij Cochlide columna, ita sine Tauro non cognoscitur octaua regio. Magno studio inuestigaui illorum vestigia, cúmq; diu vbi columna fuisset Theodosij intrinsecus

vsque

vſque ad ſummitatem peruia inueſtigaſſem, tandem à paucis accepi, iiſque ſenibus ſitam fuiſſe in ſupercilio dorſi continentis planitiẽ iugalem tertij collis vergente ad occaſum hybernum prope balneum nouũ, quod ædificauit Paiazitus Rex, qui eam columnam, vt commodius balneum cõſtrueret ante quadraginta annos, quàm ego Byzantium veniſſem euerterat. Supra id balneum verſus boream eſt via lata habẽs tabernas librarias, & ciſternam antiquam à borea autem clauſtrum regiarum Gyneconitidum, quę quidem via lata dilatatur in aream magnam verſus Orientem, in qua extrema orientali eſt ſepulchrum Regis Paiaziti, cum templo & Xenodochio. Hanc Theodoſij columnam Cedrinus, inquit, ex omnibus partibus fuiſſe ſimilem illi, quam Arcadius erexit, in hũc diem in Xerolopho colle extantem, eam nos ſuo loco deſcribemus. Zonaras ait columnam Tauri à magno Theodoſio excitatam trophæa, & pugnas Theodoſij habentem bene pugnatas contra Scythas & Barbaros, tum viam intus ſurſum ferentem, tum Theodoſij ſtatuam in ſummo faſtigio ſtatutam, quæ cecidit terræmotu eo anno, quo Roma antiqua capta eſt. Anaſtaſius Rex multa opera ex ære facta, inter quæ erat magni Conſtantini ſtatua fudit, effecítque ſui nominis, ac tituli ſtatuam æneã equeſtrem inauratam, eámq; ſupra columnam Tauri, in qua prius fuerat Theodoſij magni ſtatua collocauit. Ex his cognoſcimus Taurum fuiſſe, vbi colũna Theodoſij fuit, quibus cognitis cognoſcimus in tertij collis dorſo, & cliuis eiuſdem ſeptimam regionem fuiſſe, habentẽ porticus continuas à columna Conſtantini ad forũ Theodoſij,

dosij, quod etsi septima regio continet, etsi non addit, quàm prope columnã Theodosij id fuerit: tamen proximè fuisse colligere licet, non modò ex æmulatione fori Traiani Hispani, qui Romæ in medio foro sui nominis habuit similem columnam ei, quam Theodosius Hispanus in noua Roma postea erexit: sed etiã ex Euagrio assequimur, tradente incendium sub Leone ædificia combussisse à foro Constantini vsque ad forũ Tauri. Constãtinopolitanus senex mihi narrabat etiam sua ætate forum Tauri extitisse vbi columnam Theodosij dixi non minus Hippodromo plenũ innatis arboribus, & quoniam ibi latrocinia fierent Mametem Regẽ, qui vrbem cœpit exædificandum dedisse volentibus ædificare. Iam verò partem fori Theodosij occupasse forum Pistorium, aut vicinum illi fuisse coniicio ex Zonara tradente Nicephorum Phocam Regem ex Palatio ad fontem aureum, & prope portam auream sito redeuntem à populo conuitiis exceptum fuisse apud forum τῶν ἀρτοπολίων, vsq; ad columnam Constantini. Ignotus scriptor tradit Taurum fuisse in columna prope forum ἀρτοπολίων, in aula lapidibus strata, atque illic etiam fuisse portas quatuor in structura quadrilatera, & quatuor porticus in circuitu, quod appellat Thetrapylum, ídq; dicit prius Quatriuium nominatum. Georgius Cedrinus ponit Thetrapylum non procul à Tauri foro, cùm inquit incendium regnante Leone exussisse in Tauro duas sacras ędes maximas omni genere lapidum ornatas, vnam quidem non longè à Thetrapylo, alteram incumbentem foro Tauri. Idem loquens de incendio altero incitato sub Leone id dicit, obuia quæq; consum-

psisse ab æreo Thetrapylo vsq; ad templum quod non nominat: antiqua regionũ descriptio vrbis, tradit Constantinopolim habuisse vnum Thetrapylum aureum, sed nõ scribit in qua regione fuerit, nescio an vrbs duo Thetrapyla habuerit, vnum aureum, alterum æreum, an duntaxat vnum, quod fuerit primò aureum, deinde auro sublato æreum remanserit. Ioannes Rhetor sicut citatur ab Euagrio, narrat temporibus Zenonis Regis Mamianum insignem senatorem Constantinopoli fecisse regias porticus structura decoras, illustríque splendore ornatas, atque inter duas porticus tanquam quoddam confinium excitasse Thetrapylum, columnísq; & ærea materia ornasse: ac sua quidem ætate porticus regium nomen obtinuisse prioris ornamẽti reliquias marmorum Proconnessiorum humi stratorum gestantes, sed structuram insignem non retinentes: at Thetrapyli ne tenue quidem vestigium remansisse. Ignotus author dicit in Thetrapylo fuisse cubiculum supra columnas, vbi defuncti Regis consanguinei, & Regina exodion exciperent, & flerent mortuum intro abditi velis, vsque ad sextam diei horam. Tum defunctum prætereuntem exciperent, & comitarentur vsque ad templum Apostolorum, vbi mos erat sepelire reges. Thetrapylũ mihi videtur fuisse templum olim quadrifrontis Iani non longè à Capitolio Constantinopolitano, vt olim fuit Romæ quatuor portis ornatum quatuor anni tempora designans. Ianus enim appellatur ab eundo, ideóq; transitiones peruiæ Iano sacræ, & fores ædium ianuæ nominantur. Quidam scribunt in foro Pistorio fuisse Tetrasceles pyramidatũ. Georgius Cedrinus ait Tetrasceles

esse

esse machinam quadricrurem, quam dicit ventorum δῆριν, hoc est, pugnam appellatam magnum Theodosium excitasse pyramidis figuram gerentem, animalibus scalptis ornatam, & plantis, & fructibus, & corymbis aureis punicorum malorum similitudinem gerentibus, & nudis cupidinibus, quorum alij inter se arridebant, & superiores inferioribus illudebant, alij saltabāt, iuuenes tubis æneis ventos inspirabant, in summa pyramide simulacrum æreum volucre situm flatus ventorum indicabat, statuæ Arcadij & Honorij erant prope columnam Thedosij patris, Arcadij quidem in fornice orientali, Honorij verò in fornice occidentali. Socrates populi Christiani historiæ concionalis scriptor, tradit ex aquęductu, quem Valens in vrbem induxerat, & construxerat ex ruinis Chalcedonis Clearchum vrbi præfectum ὑδρεῖον maximum construxisse in foro, sua ætate appellato Theodosij, quod vulgari sermone dictum est aqua liberalis, & abundans, propter quam populus hilarem festū egit: quod Socrates appellat ὑδρεῖον, hoc est, Cisternam, siue Lacū. Zonaras & Cedrinus appellant Nymphæum, quod similiter dicunt præfectum vrbis ex aquæductu Valentis construxisse in Tauro, festúmque maximum celebrasse, omnémq; populum conuiuio excepisse. Ex quibus assequimur, quòd Socrates forum Theodosij appellat, Zonaras & Cedrinus appellant Taurum, idémq; esse forum Tauri, & forum Theodosij: Nymphæúmque Tauri aliud esse, & diuersum à Nymphæo, quod prope forum Constantini situm è regione Senatus, antè vidimus domum magnam fuisse ex eo sic appellatam, quòd in ea nuptias hi celebrarēt,

qui domos non haberēt capaces multitudinis. At illud Tauri Nymphæum fuiſſe,ſiue lacum,ſiue piſcinam, ſiue ciſternam,quam fuiſſe intra clauſtrum Gyneconitidum regiarum occupans partem fori Theodoſij veriſimile eſt, in quas penetrat aquæductus Valentis, ex quo multa caſtella aquæ ſita, cùm in lateribus tertij collis, tum maxima in clauſtro mulierum regiarum. Thermas Caroſianas à Caroſa filia Valētis Regis nominatas fuiſſe in tertio colle liquet ex antiqua regionum vrbis deſcriptione, ſed in qua parte non explicatur, neque ipſe definire poſſum an funditus perierint,an in earum fundamentis ſint ædificatæ thermæ,quas maximas à Turcis ædificatas videmus partim in dorſo tertij collis, partim in lateribus. Antiqua deſcriptio regionum ponit in hac ſeptima regione ædes Hirenæ,& Anaſtaſiæ, ſed in qua parte fuerint,non declarat,neque nunc ex veſtigiis cognoſci poteſt,ſed ex hiſtoria deprehendi poteſt ædes Hirenæ,in qua parte collis tertij fuerit, quæ tradit cùm vrbs caperetur à Frācis, & Venetis incendium exortum fuiſſe à Synagogio Saracenorum in parte inclinata ad mare, & vergēte ad boream proxima templo diuæ Hirenæ. Id fuiſſe intra ſeptum regiarum mulierum primò intellexi à ſenibus neſcio quibus,deinde aduerti turrim excelſam extra clauſtrum mulierū, ſitam in latere tertij collis vergente ad ortum æſtiuum, quadratam Hyrenem etiamnum vulgo appellatam, neſcio an ab æde diuæ Hirenæ, an à Regina Hirene. Tria Hirenæ templa Conſtantinopoli fuiſſe reperio ex literarum monumentis, primum antiquæ Hirenæ nuncupatum, quod Socrates tradit magnum Conſtantinum ædificaſſe, id

prope

prope Sophiam fuiſſe ante demõſtrauimus, ſecundum quod iam dico poſitum in tertio colle, quod antiqua vrbis regionum deſcriptio tradit fuiſſe in ſeptima regione, tertium ponit Procopius tradens Iuſtinianum ædificaſſe ad oſtium ſinus Cornu nuncupati templum Hirenæ martyris, iam verò templum Anaſtaſiæ dicunt alij fuiſſe eo loco, vbi eſt Bezeſtannum nouum, hoc eſt, Baſilica noua. Alij vbi viſitur hodie ciſterna multis columnis marmoreis ſuſtentata, ſita inter fori Baſilicas, & ſepulcrum, & Xenodochium Paiaziti Regis. Sozomenus ait Gregoriũ cùm ex Nazianzo migraſſet Conſtantinopolim conciones habuiſſe in ædicula à ſtudioſis ſuarum concionum ſtructa, quam poſtea reges perilluſtrem ſtructura & amplitudine maximã effecerunt, Anaſtaſiámque nominarunt: ſiue ex eo, quòd illa ipſa, quæ in concilio Nycæno conſtituta fuiſſent, & iamdudum Conſtãtinopoli intermortua iacerent, in hac æde iterum emerſerint, & reuixerint, Gregorij Nazianzeni concionibus, ſiue, inquit, cùm eſſet in hanc ædem multitudo populi congregata, muliérque grauida ex ſuperiori porticu cecidiſſet, eóque caſu interiiſſet, communi facta omnium prece reuixit, ex eóque ædes appellata eſt Anaſtaſia. Ex his Sozomeni verbis patet errare recentes hanc ædem diuæ Anaſtaſiæ Romanæ attribuentes, deſcriptio regionum vrbis duntaxat appellat eccleſiam Anaſtaſiam (quam ego arbitror eſſe) vnam fuiſſe ex his duabus, quas maximas & ornatas omni genere lapidum Cedrinus ſcribit incendio excitato regnante Leone conflagraſſe, vnam non procul à Thetrapylo, alteram incumbentem foro Tauri. Cùm de Boſporo

Thracio ſcripſi, demonſtraui, vt in cliuis infimis tertij collis vergentibus ad Septentrionem ſitæ eſſent petræ Scironides, à Megarenſibus & Corinthiis deductoribus coloniæ Byzantinæ ita nominatæ ob ſimilitudinem difficilis loci, quam habent cum petris Scironiis ſitis inter iſthmum Corinthiacum, & Megaram. Iam verò quid tertius collis præcipuum contineat, dicam. Eſt in eius dorſo ſepulchrum Paiaziti Regis cum Xenodochio, & ampla æde Mametana ab eo excitata ad ſimilitudinẽ Sophiæ ædificata, quæ concamerata opere lateritio & tecta plumbo veſtibulum habet amplum, ſtratum marmore albo, circundatum quatuor porticibus, quas ſuſtinent inſignes colũnæ exquiſitiſſimi marmoris, in quo medio exilit aqua in ſublime, deinde decidit in magnũ craterem emittentem aquam ſalientem multis ſiphunculis. Aedes cum veſtibulo circundata ex tribus partibus magna area, clauſa partim muris, partim Xenodochio, ex quarta parte contiguo horto, in quo medio eſt ſepulchrum Paiaziti Regis, ædicula Cylindri medij ſimilitudinem gerenti circundatũ. Præterea in tertij collis dorſo ſunt Palatia Gynæconitidum regiarum clauſa excelſo muro, qui cùm veniſſem Byzantium ambibat pluſquã duo miliaria. Nuper Soltanus Soleimanus occupauit mediã partem ingentibus ſubſtructionibus ſui futuri ſepulchri & Xenodochij, quæ nunc excitantur luculentis marmoribus conquiſitis ex multis regionibus imperij Turcici, vt videas humi iacẽtia infinita genera marmorum, non quidem nuper exciſa ex lapidicina, ſed infinitis antè ſeculis vagantia per diuerſa regnantium ædificia non modò Byzãtij, ſed totius Græ-

ciæ,

ciæ, atque adeò Aegypti. In regione ſeptima, tres vidi ciſternas antiquas, quarum non meminit antiqua vrbis deſcriptio, vnam in foro Tauri, alteram inter Regis Paiaziti ſepulchrum, & forum Bezeſtannum, vtraſque columnis marmoreis ſuſtentatas: tertiã in tertij collis cliuo vergente ad Septentrionem, ad quam adhuc extant ſex columnæ Corinthiæ marmoris Arabici affabrefactæ, benè proceræ & craſſæ. Sub columnarum ſtylobatis eſt tubus aquæ teſtaceus, ex quo aqua defluebat in ciſternam lateritiam, cuius concamerationem ſimiliter lateritiam ſuſtinent viginti pilæ lateritiæ. Supra ciſternam olim erat area ædis religionis Chriſtianæ, quam reges Turcorum demoliti ſunt, eiúsque rediuiuis lapidibus ædificia ſua adornarunt. In latere eiuſdem collis pertinente ad occaſum templum Mametanum extat, quod habet veſtibulum ſuſtẽtatum duodecim columnis, quarũ ſex Arabici marmoris. Paulò ſupra hoc templum eſt aliud templum olim dicatum diuo Theodoro, ornatum columnis, id non illud quidem eſt, quod Procopius tradit Iuſtinianum ædificaſſe ante mœnia vrbis in loco nuncupato Rheſſio: alia ædes olim Chriſtiana nunc Mametana extat inter ſeptum mulierum & ſepulchrũ, quod excitauit Rex Soleimanus filiò ſuo Mametho, veſtita cruſtis varij marmoris.

De octaua regione, & de poſtera parte tertij collis.

CAPVT VII.

OCTAVAM regionem fuiſſe à tergo tertij collis vergente ad Meridiẽ, non aſſequor ex antiqua regionum vrbis deſcriptione, quæ tradit

octa

octauam regionem ex parte Tauri nulla maris vicinitate conterminam angustiorem, quàm latiorem spatia sua in latitudinem compẽsare: ex hac enim descriptione nescio vergat ne ad Meridiem, an ad Septẽtrionem: sed ex eo octauam regionem agnosco, quòd tradit eam continuisse partem fori Constantini, & porticum sinistram Taurum vsque iam edoctus septimam regionem continuisse porticum dextram à columna purpurea ad forum Theodosij. Ex quibus intelligo partem promontorij, à mari pertinentem ad mare sitã inter columnam porphyreticam, & Taurum, in dorso diuidi in septentrionale latus, & meridionale porticibus dextris, & sinistris perpetuis à columna purpurea ad Taurum vsq; porrectis, diuidentibus septimã regionem ab octaua, illam continere porticus dextras, hanc sinistras. Harum porticuum nulla hodie vestigia extant, sed duntaxat via lata, quæ per medium promontorij dorsum à Sophia ad muros terrestres discurrit. Hæc regio continebat etiam Capitolium, & Basilicam Theodosianam, quæ ambo verisimile est fuisse prope Theodosij forum, eiúsq; columnam, atque etiam ex Zonara & Georgio Cedrino colligere possumus, tradentibus incendium illud imperante Leone excitatum consumpsisse in Tauro domum maximam, & maximè illustrem accommodatam consiliariis, & regi: illis quidem ad simul conueniendum, & consultandum de rebus agendis, huic verò cùm esset Consul ad præsidendum consilio, quam iidem addunt habuisse duodecim colũnas varias ex marmore Troico factas, altas viginti quinque pedes, cuius tectum sustineretur quatuor arcubus, huiúsque domus longitudinem

dinem adiungunt fuiſſe plus minus ducentorũ & quadraginta, latitudinem verò centum quadraginta pedũ, hanc domum fuiſſe Baſilicam Theodoſianam, aut Capitoliũ. Ex his, quæ iam antè dixi exiſtimare licet, quæ quidem ipſa poſt incendium quoquo modo fuerint refecta nomen amiſiſſe colligo ex recentioribus ſcriptoribus, tradentibus in Tauro fuiſſe Palatium & Xenodochium, à quibus non diſſentiũt quidam ſenes Conſtantinopolitani, qui teſtãtur etiam ſua memoria circa domum, vbi hodie cuditur moneta, vicinam foro Theodoſij fuiſſe Palatium magnum, quod aliqui dicunt Mamethem Regem, qui cœpit Conſtãtinopolim prius incoluiſſe, quàm conſtruxiſſet ingens illud clauſtrum Palatij ſiti in primo colle, ex illiúsque ruinis reges Turcorum ſua ædificia ornaſſe. Xenodochiũ, ſeu potiùs templum, quod erat ad occaſum æſtiuum Tauri vidi dirui, ipſiúsque columnas transferri in ædificationem Xenodochij, quod Rex Soleimanus in monumentum Chari filij conſtruxit. Videant ſacerdotes Græci, an hoc templum fuerit diui Pauli, quod ſeptima regio continebat, ipſe nunquam eorum quenquam inuenire potui, à quo id intelligere potuerim.

De nona regione, & de templo Concordiæ, & de horreis Alexandriæ, & Theodoſij, & thermis Anaſtaſianis, & de domo Crateri, & Modio, & de templo Solis & Lunæ. CAP. VIII.

EGIONEM nonam fuiſſe à tergo tertij collis partim in cliuis ſubiectis ſub dorſum, in quo Taurum dixi, partim ſubditis iugo, in quo vi-

demus partem aquęductus orientalem, & templũ, quod filio dedicasse Regem Soleimanum antè dixi, partim in planitie littoris Propontici extẽsi vsque ad Blanchæ hortos, vbi olim portus Theodosiacus, cùm ex aliis scriptoribus colligo, tum maximè non modò ex antiqua descriptione, quæ tradit regionem nonam pronam omnem, & in Nothum deflexam extẽsi maris littoribus terminari: sed etiã ex octaua regione, quæ cùm ex parte Tauri nulla maris vicinitate terminetur, assequor octauam regionem occupasse planitiem dorsi, in qua dixi Taurum fuisse, non autẽ sub hanc planitiem subiectos cliuos, nonámque regionem sub octaua partim subiectam fuisse ex ea parte, quæ tẽdit à Tauro ad Nothum, & littus Proponticum, partim positam fuisse in cliuis duplici inclinatione deuexis, vna à Tauro ad occasum hybernum, altera ab ædibus Genisarorũ ad Meridiem: tum etiam ex æde Concordiæ percipitur, vbi nona regio fuerit: sed in qua parte huius regionis templũ Concordiæ, horreáque Alexandrina, & Theodosiana fuerint, nona regio, quæ illa continet, non declarat: sed vel ratione, vel aliorum scriptorum testimonio consequi possumus. Euagrius vbi tẽplum Cõcordiæ fuerit (quam regionum descriptio ὁμονοίαν vocat) designat, describẽs incendium imperante Leone excitatum in parte vrbis ad boream vergenti sæuisse à Bosporio portu vsque ad Apollinis templum antiquum, in parte verò vrbis meridiana à portu Iuliani vsque ad domos non longè sitas ab æde Concordiæ. In media autẽ vrbe à foro Constantini vsque ad Taurum, ídque incendium per longitudinem vrbis extensum fuisse in quinque stadia. Ex

quibus

quibus percipiemus id fuiſſe in ea parte regionis nonæ ſuppoſita lineæ porrectæ à foro Tauri ad littus Proponticum, id quod clariùs liqueret, ſiquis à foro Conſtantini ad forum Tauri quinque ſtadia ambularet, ibíque ſignum figeret. Deinde ex portu Iuliani per maritimam planitiem quinque ſtadia verſus Occidētem pergeret, ibíque alterum ſignum poneret, & cum altero ad Taurum fixo conferret: non longè aberraret à veſtigiis ędis Concordiæ, quæ hodie non extat, neque templum Thomæ Apoſtoli, quod fuiſſe prope ædem Concordiæ noſcitur ex iis, quæ anteà ſcripſi de portu Iuliani. Horreū Theodoſianum non longè à portu Theodoſiaco poſito olim in hortis, qui nunc Blanchę appellantur, veriſimile videtur nō modò ratione architectonica, quę præcipit horrea eſſe facienda iuxta portus, qui nulli ſunt, neque in octaua, neque nona regionibus: ſed in duodecima regione vicina nonæ regioni ex ea parte, vbi fuit portus Theodoſiacus: ſed etiam vero proximum apparet Theodoſium adornaſſe portum Theodoſiacū horreo & foro à ſuo nomine appellatis. Sed de portu Theodoſiaco plenius loquemur infrà. Supra hortorum Blanchæ nuncupatorum, olim portum Theodoſiacū continentium extremam partem ad ortū Solis pertinentem cliuus à Septentrione eminet, in quo eſt templum vulgò nominatum Myreleos, habens intra ſe ciſternā, cuius camera lateritia ſuſtinetur columnis marmoreis circiter ſexaginta, vbi horreum olim fuit, quod deprauatè Suydas appellat horeium. Statua, inquit, Maimi, qui duxit exercitum contra Scythas, ſtabat in nuncupato horeio, ante domū Crateri, quæ nunc eſt Myrelei, & prope

manus æreas, propéq; modium æreum, modium autem fuisse iustam mensuram, quo pleno frumentum emeretur & venderetur Valẽtinianum Regem lege sanxisse, vt numismate duodecim modij venderentur nemine contradicente, quendam nautam hoc non facientem dextra manu mulctatum fuisse. Hinc manus æreas ibi statutas esse, modium æreum positum fuisse in fornice Amastriani inter duas manus æreas à Valẽtiniano: alij tradunt ex eo, quòd Valentinianus sanxisset, vt modius non ad regulam, sed ad cumulum venderetur, cuidam contrafacienti manus præcisas fuisse. Georgius Cedrinus loca Amastriani fuisse, inquit, appellata à quodam vili homine, cuius patria esset Amastrum ob paupertatem Constãtinopolim profecto, siue ab infamia, quod omnes malefici & homicidæ ibi persoluerent pœnas, nomen turpissimum adeptum fuisse execrãdorum causa Paphlagonum. Idémq; scribit ibidem templum fuisse maximũ Solis & Lunæ, Solis quidem in curru albo, Lunæ verò vt sponsæ ductæ in quadriga mariti, Phidaliæ opus. Infrà autem iuxta fundamenta sedisse in throno sceptrigerum populis præcipientẽ regnantibus obediendum esse, ibidémque iuxta solum fuisse Iouis statuã ex marmore albo, similis iacenti in lecto, opus Phidiæ. Quòd si Crateri antę nominata domus fuit Crateri Sophistæ, in ea fuit eius suggestus versibus Iuliani Aegyptij celebratus. Præterea nona regio continebat thermas Anastasianas, quas Marcellinus ait appellatas ab Anastasia sorore Constantini. Sozomenus narrat Marcianum Grammaticum docuisse filias Regis Valentis, Anastasiam & Carosam, ab earúmque nominibus

bus appellata balnea, vſque ad ſuam ætatem Conſtantinopoli fuiſſe.

De tertia valle, & decima regione, de domo Placidiæ, & regia Placidiana, de aquæductu Valentiniano, & thermis Conſtantianis, & de Nymphæo.

CAPVT IX.

DECIMAM regionem vergere ad Septentrionem, & ſitam fuiſſe in valle tertia, eiúſq; latere orientali, & in promontorij ſupra tertiam vallem eminenti dorſo, per quod ab Occidente ad ortum aquæductus, tam fornicati ſupra terram, quàm concamerati ſubterranei feruntur, ex regionum vrbis deſcriptione liquet, tradente nonam regionem pronam omnem, & in Nothum deflexam, extēſi maris littoribus terminari: decimámque in aliud ciuitatis latus à nona regione platea magna velut fluuio interueniente diuidi, eſſéque tractu planiorem, nec vſquam præter maritima loca, inæqualem longitudini eius, latitudine non cedente contineri templa ſancti Acacij, thermas Conſtantinianas, domum Auguſtæ Placidiæ, Nymphæum maius, aliáque plura, quorum nulla nunc extant, neque quantumlibet diu & diligēter veſtigarim, à nemine viuentium intelligere potui, in qua parte regionis decimæ fuerint, duntaxat nonnulla excerpſi ex mortuorum ſcriptis. Ex quibus deprehendi erratum eſſe in libello antiquæ deſcriptionis regionum tradente decimā continere thermas Conſtântinianas, quas nullas fuiſſe Conſtantinopoli inuenio, ſed duntaxat Conſtātianas, quarum meminit Sozomenus Salaminius loquens de his,

qui quod Ioanni Chryſoſtomo fauiſſent ex Conſtantinopoli effugiebant. Sentiẽtes, inquit, populi impetum, poſtridie templum magnum reliquerunt, & Paſcha celebrarunt in publico balneo multæ multitudinis valde capaci, nominato à Conſtantij Regis nomine. Suydas dicit Elladium Alexandrinum tempore Theodoſij parui ſcripſiſſe Ecphraſin thermarum Conſtantianarum. Socrates tradit Valentem Regem muros Chalcedonis iuſſiſſe euerti, & lapides ad Conſtãtinopolis publicum balneum ædificandum tranſportari, cui nomen eſſet Conſtantianæ. Addítque in vno lapide, ex his, qui trãſportati eſſent, inciſum fuiſſe oraculum, quod iam inde ab antiquis temporibus in occulto fuerat, tunc manifeſtum factũ eſſe, ſignificans cùm in vrbe foret abundans aqua, tunc quidem murum balneo fore vſui. Sed infinitas gentes barbarorum in terram Romæorum excurſuras, multa mala patraturas, tandémque & ipſas perituras eſſe. Socrates addit oraculum quale fuerit,

Ἀλλ' ὅτε δὴ νύμφαι δροσερὴν κατ' ἄστυ χορείην
τερπόμεναι στήσονται εὐστεφέας κατ' ἀγυιάς,
Καὶ τεῖχος λουτροῖο πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ.
Δὴ τότε μυρία φῦλα πολυσπερέων ἀνθρώπων
Ἄγρια μαρμαίροντα κακὴν ἐπιειμένα ἀλκὴν
Ἴστρου καλλιρόοιο πόρον διαβάντα σὺν αἰχμῇ,
Θρηικίης δ' ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν.
Αὐτόθι κεν βιότοιο τέλος, καὶ πότμον ἐπίσποι.

Zonaras & Cedrinus ſimiliter hoc vaticinium ponunt: ſed eo loco, quo Socrates dicit δροσερὴν, ſcribunt ἱερὴν, aliáſque voces ponunt differentes, nempe pro λουτροῖο, λουτροῖσι: pro ἄγρια μαρμαίροντα, ἄγρα μαργαίνοντα: pro καλλιρόοιο,

κυμα

λιμμοφίοιο. Socrates ſic interpretatur oraculi verſus. Hoc vaticinium,inquit, contigit poſtea, cùm Valens aquæductum conſtruxiſſet, aquámque copioſam vrbi præbuiſſet,tum barbatæ gentes inuaſerunt agros Romæorum. Hoc vaticinium alio modo poteſt interpretari, poſtea enim quàm Valens aquæductum in vrbem induxiſſet,Clearchus vrbis præfectus ex aquæductu deriuatum maximum ὑδρεῖον conſtruxit in foro nunc nuncupato Theodoſij, quod voce populari decantatum eſt aqua abundans,in quo feſtum hilarem vrbs egit. Hócque eſſe prædictum à vaticinio, καὶ χορείην τερπόμεναι στήσωνται εὐστεφέας κατ' ἀγυιάς. At quædam ſecundũ vaticinium paulò pòſt facta ſunt, cùm murus Chalcedonis euerteretur Byzantij, & Nicomedenſes,& Nicenſes,& Bithynenſes obſecrabant Valentem Regẽ, vt deſiſteret euertere muros. Rex iratus vix ſuſcepit eorum preces,itaque vt ſe à iuramento exſolueret quo ſe obſtrinxerat demoliturum,muros Chalcedonis ſimul demoliri iubebat,& ſimul implere demolita alteris lapidibus longis, & nũc licet videre in quibuſdam muri partibus, vt maximis & admirabilibus ſaxis ſtructura vilis ſuperędificata fuerit à Valente. Similiter Zonaras & Cedrinus dicunt Valentem mulctātem Chalcedonios, quòd tutati fuiſſent Procopium ſuum hoſtem ex ruinis murorum Chalcedoniæ ſaxa traduxiſſe ad ſtructuram aquęductus,quem Zonaras appellat Valentem,Cedrinus modò Valẽtem, modò Valẽtinianum: quo copioſam aquam in vrbem induxit,tum ad vſum alium, tum ad balnea:ex quo vrbis præfectus effecit in Tauro Nymphæum vrbis magnitudine dignum, ſolenníque feſto indicto omnem

popu

populum conuiuio excepit: ac non multo pòst (vt prædictum fuerat) barbarę gentes in Thraciā incursarunt, quæ postea deletæ sunt. Aquæductus Valētinianus adhuc extat excelsis fornicibus, à cliuis quarti collis ad cliuos tertij collis, pergens per decimam regionem, cuius non meminisse antiquam vrbis regionum descriptionem mirarer, cùm meminerit horreorum Valentinianorum, nisi etiam permultorum sua ætate extantiū monimentorum non meminisse scirem, regnante Constantino Leonis filio Iconomacho anno à Christi humano Natali die septingentesimo quinquagesimo nono tanta fuit siccitas, vt ne ros quidem de cœlo caderet, exarueríntque Constantinopoli cisternæ & balnea, & fontes, qui prius iuges fluebant, quod intuens Constantinus Imperator, aggressus est renouare aquæductum Valentinianum, quem cùm vsque ad Heraclium incolumis is permansisset ab auaribus dirutum, restituit accersitis fabris ex diuersis locis ab Asia quidē, & ponto mille ædificatores, & ducētos albatores, à Gręcia quingentos figulos laterculorū, ex Thracia quinq; millia operariorum, & baiulum, & ducentos fabros tegularū: quibus omnibus præfecit principes, executorésq; operum, ac patricium vnum. Itaque opere perfecto, aqua introiuit in vrbem, discurrens per confinia nonæ regionis, & decimæ. Multi enim aquæductus per dorsum sex colliū discurrunt subterranei, & vnus supra terram Valentinianus, quem qui scripserunt de rebus gestis Andronici tradunt per magnum forum euntem, & ferentem aquam dulcem, & puram Andronicum Regem renouauisse, & auxisse, addidisséque ei fluuiū, quem nominant

Hydr

Hydralem: ad cuius fontem turrim & Palatium construxit, quo æstate recrearetur, ex eodémq; fluuio aquã duxit in vrbis locum, quem vocant Blachernam: sed turrim Andronici odio Isacius successor euertit. Procopius dicit Iustinianum Acacij ædem exolescẽtem restituisse, & columnis vndique albis illam circũdedisse, similibúsq; marmoribus ædis solum constrauisse, ædémque lapidum candore vestiisse, vt omne templum niuibus tectum videretur. Porticus autem ædi adiectæ sunt duæ, quarum altera vergẽs ad forum columnis circundata est. Iam antedicta verba Procopij desunt Codici ædito, itaq; eo studiosiùs addidi. Acacij templum Georgius Cedrinus ait fuisse in loco appellato Heptascalo, alij scriptores dicunt diui Acacij ædem appellatam in Scala, quam iam nulli vbi fuerit, cognoscunt: sed qui diligentiùs inquirere volet, dabo ei hanc notulam. Inuestiget domum maximam, quam Cariam historiæ appellant, ex eo, quòd nux esset in area illius: vnde aiunt Acacium martyrem suspensum interiisse, & delubrum inde ei consecratum fuisse, quod aliqui putant in Neorio situm fuisse, ex eo, quòd legerint apud plerosq; scriptores Acacij imaginem ex calculis vitreis inauratis factam, positam in templo ad Neoriũ sito fuisse. Sed hic Acacius alius est, quem non modò Historici, sed etiam Grammaticus Suydas tradunt, Episcopum Constantinopoleos fuisse regnãte Leone Macello adeò ambitiosum, vt multi Acacij imagines ponerẽt in tẽplis etiamnum viuentis. Inde existimatũ Doxomanem, iam verò Placidiæ domum vidimus in prima regione, itaque vide an rectè legatur in hac decima regione domus Pla-

cidiæ, an potiùs legendum ſit Placillæ, an Placidæ: nam Agathius meminit regiarum Placidæ, ſiue Placidi his verſibus, quos cum inſcriptione mox addam:

Εἰς εἰκόνα ἀνατεθεῖσαν ἐν τοῖς πλακιδου, ὑπὸ τῶν
τοῦ νέου σκρινίου ἀγάθιου σχολαστικοῦ.

Θωμᾶν παμβασιλῆος ἀμεμφέα κηδεμονῆα
Ἀνθέσαν οἱ τεὸν τάγμα μετερχόμενοι
Θεσπεσίης ἄγχιστα συνωρίδος ὄφρα καὶ αὐτῇ
Εἰκόνι χῶρον ἔχῃ γείτονα κοιρανίης
Αὐτὸς γὰρ ζαθέοιο θρόνους ὕψωσε μελάθρου,
Πλοῦτον σὲ ζήσας, ἀλλὰ μὲ εὐσεβής.

Poſt Scironides petras, quas antè dixi fuiſſe in latere ſeptentrionali collis tertij, Dionyſius Byzantius in planitie maritima tertiæ vallis, & quarti collis, dicit eſſe littus longum non deterius vllo optimorum ad capturam piſcium: nam maximè profundū eſt etiam iuxta oram maris, & quietum, vbi olim locus Cycla nominatus, ex eo, quòd Græci barbaros ibi intercluſiſſent: vbi etiam eſt ara Mineruæ diſſipatoriæ, deſignans diſſipationem barbarorum intercluſorum. Cycla locum ſequitur Melias ſinus piſcationi aptus ſiquis alter, elatis promontorij lingulis, atque vtrinq; ſaxis occultis concluſus, nunc in hac valle ſinus non eſt vetuſtate obrutus, & exædificatus, quod non modò ex ſinu Melia, ſed etiam ex Strabone coniicere liceat, cùm ait ſinum Ceras ideo appellari, quòd multis receſſibus velut cornu ceruinum ramoſus ſit, nunc receſſus illi non ſunt, niſi perpauci. Zoſimus, qui ſcripſit hiſtoriam temporibus Arcadij & Honorij, teſtatur ſua ætate tantam fuiſſe Conſtantinopoli multitudinem incolarum, vt non modò imperatores

muros

muros vrbis longiùs Constantinianis muris promouerint, sed etiam non paruam partem maris ambientis vrbem obruerint palis circunfixis, & ædificiis supra palos impositis, quid ex tẽpore Arcadij & Honorij, & quantum obrui potuit, ex tot & tantis ruinis vrbis proiectis in mare. Meliam sinum, inquit Dionysius, excipit locus appellatus κῆπος, à terra inter paucas apta ad hortensem culturam: post hortum sequitur locus Apsasius appellatus, ex ea re quam diximus in Bosporo.

LIBER QVARTVS.

De vndecima regione, & de quarto & quinto collibus.

CAPVT I.

NDECIMAM regionem vix agnouissem ex vrbis regionũ descriptione, quæ eam dicit spatio diffusam liberiore, nulla parte mari sociatam esse. Verùm eius extensionem tam planam, quàm etiam collibus inæqualem: nisi addidisset illam continere in se martyrium Apostolorum. Quod etsi hodie non extat, tamen ex memoria senũ Constantinopolitanorum inuestigaui fuisse in dorso quarti collis deuexo in iugũ tertiæ vallis prope officinas Ephippiorũ, & sepulchrum Mamethi Regis: quo cognito, assequor regionem vndecimam in quarti collis fuisse dorso, eiúsque lateribus tam vergentibus ad boream, quàm sitis in eius tergo: háncque regionem attigisse vrbis muros terrestres vndecimam regionem diuidentes à decimaquarta regione, quæ spatio interiecto diuisa erat ab vrbe muro pro-

prio vallata, quam in ſexto colle extra Conſtantiniana mœnia infrà oſtendam, incluſámque poſtea fuiſſe à minore Theodoſio. Conſtantiniani muri traduntur ab Eugenij turri perrexiſſe vſque ad templum diui Antonij, & ædis Marianæ, quæ nuncupabatur Rabdos, inde aſſurrexiſſe vſque ad Exacionion terreſtres, murũ, quod dicunt appellatum fuiſſe ex eo, quòd extra muros terreſtres eſſet columna ſuſtinens Conſtantini magni ſtatuam. Recentes ſcriptores tradunt Conſtantinum excitaſſe ædem diuinæ Trinitatis in loco nuncupato Exacionio, nunc nominatum ædem diuorum Apoſtolorũ, qui, ſi rectè exiſtimo, Conſtantini muros fuiſſe conſtructos in confinio quarti collis & quinti, prope Exacionion. Georgius Cedrinus ait terræmotu horribili cecidiſſe partes vrbis ad Exacionion ſitas, vt muros vrbis, vt templa decora, vt ſplendidas domos, iidem authores recentes non ſibi conſtantes alio loco dicunt porticus à miliario pertinuiſſe ad Taurum vſq; & Bouem æreum, & portas Ioannis Hippodromi, quæ diſtant à templo Apoſtolorũ plus mille paſſibus Romanis, tantundémq; fere à muris à Conſtantino poſitis: id quod coniici fortaſſe poteſt ex Sozomeno. Theodoſius, inquit, contra Eugenium educens exercitum, egreſſus vnum miliare extra Conſtantinopolim in æde diui Ioannis Baptiſtæ, quam ipſe conſtruxerat in Hebdomo ſuburbio, adeò precatus eſt, vt ſibi exercituíq; feliciter exitus belli eueniret: ita enim Græcus habet Codex Sozomeni, Θεοδόσιος δὲ κωνσταντινοπόλεως ἐκδημῶν πρὸς τῷ ἑβδόμῳ μηλίῳ γενόμενος προσεύξατο τῷ θεῷ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ ἣν ἐπὶ τιμῇ ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἐδείματο αἰτῆσαι τε αἰσίαν αὐτῷ καὶ τῇ στρατιᾷ, καὶ ῥω-

μαίοις

μαίοις γενέσθαι τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου. Qui nesciunt Hebdomũ esse suburbanum Constantinopolitanũ, interpretarentur septimum miliare Theodosium extra vrbem egressum: at Hebdomum suburbium esse ex eodẽ Sozomeno liquet, cùm alibi dicit Theodosium caput Ioannis Baptistæ ex vico Coslao nuncupato, qui Pãtichio Chalcedonis vicinus erat, transtulisse, & posuisse ante Constantinopolim in loco Hebdomo nũcupato, quem nos suburbium olim fuisse, nunc verò intra muros vrbis esse in sexto colle declarabo: infra quod si colũna, à qua dicunt appellatum locum Exacionion fuit, illa, quæ in dorso quinti collis bene excelsa vndique procul longè eminere supra omnes domos paulò ante videbatur, facilè intelligeremus muros, quos posuit Constantinus non processisse vltra hanc columnam distantem à templo Apostolorum circiter quatuor stadia. Hãc columnam transferri vidi in ædificationem ædis, quam Rex Soleimanus construere aggressus est. Cuius scapus est marmoris Pyrropœcili, altus circiter sexaginta pedes, eius perimeter est tredecim pedum & dodrantis capitulum Corinthium quidem, sed marmoris albi. Eius stereoma & stylobates, & basis sunt etiam marmoris albi, stereoma altum, vt id scalis ascendere habuerim necesse, stylobates altus quatuor pedes & nouẽ digitos, plinthus pedem & sex digitos. Græci & Turci vtrique sua lingua hanc appellabant columnam Virginis, quã puto fuisse illam celebratã recentiorum scriptis supra collem positam, sustinentem Veneris statuam lapideam, quæ virgines suspectas de stupro discernebat ab integris: nam si integræ & puræ ad eam prope accessissent,

incolumes diſcedebant, ſin corruptæ, inuitæ, & nolẽtes ſe denudantes ſua pudenda oſtendebant. Cùm regionũ vrbis deſcriptio ait vndecimam regionem nulla parte mari ſociatam fuiſſe, exiſtimare oportet planitiem ſitam inter ſinum Ceratinum, & radices collis quarti extra vrbem fuiſſe, cùm etiam eadẽ deſcriptio regionum dicat vrbis latitudinem continuiſſe pedum ſex millia centum quinquaginta, hoc eſt, vnum miliare, & ducentos triginta paſſus, latitudo autem Iſthmi pergens per collem quartum & ſeptimum, per quos antiquus murus pergebat, excedit præſcriptam latitudinem. At Zoſimus antiquus hiſtoricus tradit Conſtantinum magnum muris vrbem cinxiſſe, qui omnem Iſthmum à mari ad mare interciperent. Itaque oportet in decima regione ponere planitiem ſitam inter ſinum & radices quarti collis.

Dè templo Apoſtolorum, & ſepulchro Conſtantini magni, de ciſterna Arcadiaca & Modeſtiaca, de Palatio Placilliano, & Boue æreo.

CAPVT II.

EVSEBIVS ſcribit Conſtantinum magnum templum Apoſtolorum ædificaſſe in altitudinem immenſam, ídque veſtiuiſſe omni genere marmorum variorum, & fulgentium ab imo ſolo ad tectum, quod totum tenuibus lacunaribus auratis ornauit, tegulíſque æreis texit multo auro perlitis ſplendorem eiaculantibus etiam in eos, qui vel procul illas intuerentur. Structura templi ſuperior ex ære & auro eminenti expreſſione elaborata cancellos & feneſtras habens,

habens,templum circundabat.Circa templum aula illuſtris erat in aërem purum & apertũ patens,cuius porticus diſpoſitæ in quadrum circundabant aream ſub dio expoſitam.Iuxta porticus diſtendebantur regiæ ædes,& balnea,& ἀνακαμπτήρια, aliáque permulta domicilia æditimorum,aliorúmq; miniſtrorum templi commodè ædificata. Hæc omnia Pius Rex in memoriam Apoſtolorũ Seruatoris noſtri poſteritati tradidit, duodecímq; ibi loculos velut ſtellas ſacras memoriæ Apoſtolorum conſecrauit, atque arcam, in quam ipſe poſt mortem includeretur, in medio Apoſtolorum poſuit, vtrinq; ſtipatam ſex Apoſtolis. Socrates adiungit corpus Conſtantini aureæ arcę impoſitum,in vrbem Conſtantinopolim tulerunt eius neceſſarij, & ſepeliuerunt in templo Apoſtolorum. Zonaras Euſebium videtur non legiſſe,cùm ait id ſepultum in ęde Apoſtolorum in porticu,quam ad ſepeliendum patrẽ Conſtantius condidiſſe traditur.Secundum viam latam, quæ tendit per dorſum promontorij ab æde Sophię ad portam Adrianopolitanam prope locum,vbi fuiſſe templum Apoſtolorum antè dixi, hodie monſtratur ſolium ex Porphyretico marmore factum,ſed vacuum,& carens operculo,longum decem pedes, altum quinq; pedes & ſemiſſem, quod Græci & Turci dicunt eſſe magni Conſtantini:ſed quàm verè,ipſi viderint.Mihi verò dubium videtur ex Euſebio & Socrate, tradentibus in arca aurea ſitum fuiſſe,niſi fortaſſe arcam auream in ſolium illud Porphyreticũ incluſerint. Zonaras dicit Theodoram vxorem Iuſtiniani ædem nuncupatam Apoſtolorum conſtruxiſſe.Fuerat,inquit,ibi ante Apoſtolorum tem-

plum à Cōstātino ædificatum, non quale nunc eſt, ſed minùs pulchrum, & multò inferius. Procopius iam inde ab antiquis temporibus ait fuiſſe Conſtantinopoli templum omnibus Apoſtolis ſacrum, vetuſtate iam dirutum, ac caſui obnoxium, quod Iuſtinianus totū demolitus non modò renouare, ſed & pulchriùs, & maius efficere ſtuduit in figuram crucis: cuius pars recta ad orientem & occidentem Solem exiſtit. Tranſuerſa verò altera ad vrſam & vētum auſtrum, muris quidem vtraque extrinſecus ſepta, intrinſecus verò circumornata columnis ſupra, infráque ſtantibus. Euagrius videtur ignorare à magno Conſtantino id conſtructum fuiſſe, cùm ait id à Iuſtiniano conditum fuiſſe, qui profecto, vt pleraque alia non primus condidit, ſicut aſſerit Procopius adulans rhetorum more: ſed renouauit vetera, aut collapſa reſtituit, aut incenſa reædificauit. Huius ædis nulla reſtant veſtigia, iam ne fundamentorum quidem: niſi fundamenta quædam Ciſternæ, quæ aquam ſuppeditabant ædi Apoſtolicæ, in cuius quidem ciſternæ ſolo ſunt officinæ, & tabernæ Ephippiorum circiter ducentæ, vbi fiunt, & venduntur non modò Ephippia, cæteráq; equorum ornamenta Turcica: ſed etiam vaſa ex corio ad hauriendam aquam ſcitè facta, tum pharetræ, arcæ corio tectæ. Supra hanc ciſternam ædes Mametana cum Xenodochio ſita eſt in planitie, quā Mamethes, qui vrbem cœpit ex ruinis cùm aliarū ædium Chriſtianiſmo ſacrarum, tum ædis Apoſtolorum vicinæ ædificauit ad ſimilitudinem ædis Sophianæ, ex lapide quadrato: teſtudinéque ſemicircula texit lateritio opere facta, plumbo tecta, vt ſunt omnia Turcica ædificia

ficia

ficia publica: veſtibulóque ornatiſſimo eam illuſtrauit quadrato, tam lato, quàm ædes ipſa, marmoreis pauimentis nitēti,& porticibus in quadrum diſpoſitis: quarum arcus ſuſtinentes concamerationem earundem columnæ ingentes exquiſitiſſimi marmoris ſuſtinent. In medio veſtibulo, ſeu atrio eſt Enneacrunos, deſiliens in magnum craterem marmoreū circa ædem, ingens area partim parietibus, partim longis ædificiis cincta, quorum partem poſſidēt ſacerdotes,& literarum doctores, partem orientalem hortus muris clauſus, in quo medio eſt ſepulchrum Mamethi Regis, quod conſtructum eſt in figuram cylindri, velut delubrum hemiſphericū ex marmore candidiſſimo: tectum plumbo, feneſtris cancellatis, & porta cum veſtibulo ornatum. In huius medio ſolo eſt ſolium Mamethi holoſerico tectū, ſolum ſtratum ſtragulis Attalicis, in quibus deſident perpetui flamines, ſodales illud noctes & dies ſeruantes. Extra aream viam duntaxat inter media Xenodochia ingentia ſunt lapide quadrato ſimiliter ædificata, areas in medio habentia, & porticus columnis marmoreis circūdata. Xenodochiis adnexi horti magni, muris clauſi, denique ædis hæc cum circunuicinis ædificiis claudentibus Ariam, & cum Xenodochiis continet in ambitu circiter ſex ſtadia. Sub horum ædificiorū clauſtro idem Mamethes thermas conſtruxit totius vrbis maximas in ſolo ciſternæ antiquæ, quam arbitror aut Arcadiacā, aut Modeſtiacam, quas regionum vrbis deſcriptio ponit in vndecima regione. Hæ thermę duplices & geminæ ſunt, nempe viriles & fœmineæ, inter ſe quidē coniunctæ, ſed portis diuiſę contrariis, quibus ingreſſus non

patet ex thermis alteris in alteras thermas: deſcribam dunṭaxat viriles, cui ſimiles ſunt fœmineæ. In primo aditu habent Apodyterium, ex quo patet introitus in Tepidarium, ex Tepidario in Caldarium, quibus tribus membris thermæ conſtant inter ſe aditu cõiunctis, ſed tecto & pariete diuiſis in rectum ordinem diſpoſitis. Apodyterium eſt ædificium quadratũ lapide quadrato conſtructum vſque ad cõcamerationem rotundam opere lateritio factam, cuius ambitus interior continens ducentos & quadraginta pedes, & octo digitos, circundatur ſuggeſtu lapideo lato plus ſex pedes, alto tres pedes. Paries Apodyterij à pauimento ad imas radices concamerationis altus triginta ſeptem pedes. In medio Apodyterij ſolo marmoribus ſtrato Crater magnus marmoreus in ambitu continens triginta ſeptem pedes, altus tres pedes plenus aquis ſaliẽtibus. Ex Apodyterio duabus portis patet aditus in Tepidarium ędificium in ambitu interiori continens centũ pedes, conſtans quatuor arcubus ſuſtinentibus tectum hemiſphericum efficientibus octo cellas, quarum vnam dimidio cæteris minor habẽs à tergo latrinas, in quas totius balnei aquæ confluunt ad eas purgandas. In huius pariete fiſtula aquæ defluit, qua Turci, vt ſolent, ab excrementis redditis lauantur. Ex his octo cellis ſunt ſex ſingulæ habentes labrum, ſed ita diſpoſitæ, vt ex duobus arcubus ſinguli in medio habeant vnam cellam, ex qua ad dextram & ſiniſtram ingreſſus patet in aliam cellam. Alij duo arcus ſic cellas habent, vt is, qui eſt verſus portas, ex quibus dixi aditum Apoditerio in Tepidarium, habeat cellam tam magnam, quàm ipſe amplus eſt, in

quo

quo labra sunt vbi in pauimento marmoreo pannos Turci lauant. Quartus arcus substructo muro diuidit Tepidarium à Caldario. In medio Tepidarij est Crater cum Siphonibus salientibus. A Tepidario vna porta aditum præstat in Caldarium tertium membrũ, quod constat octo arcubus sustinentibus hemisphærium, efficientibus octo cellas extra magnũ hemisphærium recedentes circundantibus Caldarium in ambitu continens circiter nonaginta pedes, habens solum marmore stratum, quod medium efficit velut suggestũ octogonum in circuitu continentem quinquaginta septem pedes & dodrãtem, altum duos pedes & quatuor digitos, quem circundat alueus discurrens inter octogonum & pauimentum, quo aditur in cellas, tam altum, quàm octogonum. Cellæ quatuor interiores positæ in quatuor angulis, quoquo versus sunt latæ vndecim pedes & tres digitos, vsum præstantes Laconicorum, quorum sicco calore sudor elicitur, eadem est mensura duarum cellarum extra duos arcus recedentium. Aliæ sex cellæ semicirculæ, quas efficiunt sex arcus, sitæ sunt in ambitu hemisphærici Tepidarij largæ inter imas pilas arcuum vndecim pedes, latæ quinque & dodrantem. Singulæ cellæ habent labrum marmoreum, præterea in vna est solium marmoreum magnum in parietibus Caldarij & Tepidarij, & cellarum, nullæ fenestræ sunt, sed duntaxat in tectis hemisphæricis, quæ tota ferè plena sunt foraminibus, quæ clauduntur vitreis supra tectum eminentibus, lampadis inuersæ similitudinem gerentibus. Extra thermas est hypocausti præfurniũ, largum duos pedes & semissem, totidem altum. Perenni igne milia-

rium æreum inuerſum calefacientis,& flammarum vaporem eiaculantis in cuniculos rectos, & tranſuerſos ſubterraneos calefacientes pauimentũ thermarum ſuperimpoſitum. Riuus ductus ab agro ſuburbano non longè à præfurnio,canalem efficit largũ ſex pedes. Ex hoc deriuantur cuniculi ſiue tubuli diſcurrẽtes per medios parietes circum thermas, quorum vnus tranſiens ſupra patinam miliariam calidam aquam intromittit ſalientem in labra epiſtomiis clauſa,alter ſupra concamerationem primi canalis tranſiens frigidã in eadem labra miniſtrat altioribus fiſtulis,quas epiſtomiis clauſas reſerant,quoties lauantes calidam temperare volũt, ſed de vſu lauandi Turcorum, & de ratione ædificandi balnea ſeparato loco tractandũ eſt. Nunc redeo ad inſtitutam regionem vndecimam, quæ Palatium Placillianum continebat,cuius Procopius meminit:Cùm,inquit, Regem Iuſtinianum Theodora Regina conſolabatur his verbis,Habemus regias alias, quæ Helenæ appellantur, & Placillianæ à Placilla vxore magni Theodoſij, quem vt Iuſtinus Sophiam coniugem illuſtrauit regiis Sophianis nuncupatis, ita veriſimile videtur Placillam nobilitaſſe Palatio Placillano, quam vehementer amaſſe Theodoſium toti orbi patefecit Theodoſij ira,qua ille exarſit in Antiochenos, quos in Laodenſium tradidit poteſtatem, quod Placillæ ſtatuas in foro ſuo poſitas euertiſſent ob nouum vectigal impoſitum.Non addam iam cur Chryſoſtomus Andriantes ſcripſerit.Poteſt etiam legi Palatium Flacillanum,à Flacilla,de qua Claudianus,

Sola nouum Latiis vectigal Hiberia rebus

Contu

Contulit Augustos, fruges æraria miles
Undique conueniunt, totóque ex orbe leguntur
Hæc genera, qui cuncta regant, nec laude virorum
Censeri contenta fuit, nisi matribus æquè
Vinceret, & gemino certatim splendida sexu
Flaccillam Mariámque daret, pulchrámque Serenam.

Bos æreus in vndecima regione fuit, sed in qua parte, coniicere possemus ex magna cisterna, quam recentes Historici tradunt conditam fuisse prope Bouem ęreum à Niceta Eunucho temporibus Theophili Regis, si hęc extaret: aut si extat, eius nomẽ retineretur: aut si forum extaret, quod nonnulli scriptores appellant Bouis forũ. Ioannes Tzetzes in sua historia idem esse dicit forum Bouis & Bouem locum ex æreo Boue sic appellatum. Is qualis fuerit, intelligitur ex Zonara, Phocæ, inquit, tyranni corpus infelix combustum fuisse ad locum nuncupatum Bouẽ, vbi caminus fuit ex ære factus figuram Bouis maximi gerens, ex Pergamo aduectus. Cedrinus scribit in hunc Bouem inclusum martyrem Antypam exustum fuisse. Quanta autem crudelitate laborarint aliquot tyrãni Constantinopolitani, qui maleficos hoc tormento excruciarent, ex Tauro Agrigentinorũ ostenditur, quem Phalaridi tyrãno fecit Perillus à Plinio vocatus, ab aliis rectiùs Perilaus, Atticus faber ærarius mugitus hominis pollicitus igne subiecto, primus illũ expertus cruciatum iustiorem sęuitia artificis: cuius opus, vt Plinius ait, nemo laudat, & diu olim seruatum est, vt quisquis illud viderit, odio persequeretur artificis manus. Quæ causa artificẽ incitare potuerit, vt caminum effingeret in formam Bouis, non aliam veriorem repe-

rio, quàm vsum linguæ Græcæ, quæ caminos appellare solet Boues bonis lateribus, & robore pręstãtes. Vt enim camini habent præfurnium in latere velut portam, ita Perilaus portam in latere Tauri effecit. Bouem hunc æreum traductum Constãtinopolim fuisse ex Sicilia, aut Italia, potiùs quàm ex Pergamo, coniicio ex direptionibus regum Constantinopolitanorum, qui totum orbem spoliarunt vt suam nouam Romam ornarent. Iam verò vbi hic Bos æreus fuerit, à permultis ciuibus percunctatus sum, sed à nemine intelligere potui: quãuis non ignorent Bouem quendam fuisse Constantinopoli æreum, quamuis à maioribus suis, quasi per manus oraculum de hoc Boue æreo traditum iactitare soleant. Quamuis eius interpretationem suis temporibus attribuant rectiùs, quam Ioannes Tzetzes vir quidem eruditus, qui in sua varia historia ante trecentos & septuaginta annos scripta ita id interpretatur. Oraculum, inquit, Constantinopoli iactabatur eiusmodi, βοῦς βοήσει καὶ ταῦρος θρηνήσει. Bos mugiet, taurus lugebit. Ex hoc Constantinopolitani imaginati sunt fore calamitates, & metus, vt innumerabiles exercitus Alemannorum, atque aliarum gentium contra Constãtinopolim venturi essent, omnésque, quòd expectarent vrbis euersionem, direptionémque obstupefacti erant, atque insomniis perturbabantur. Tum vxor Megaletærarchi perterrefacta prænuntiatione exercituum illorum innumerabilium, & peruulgatis versibus fabulosè compositis, effigente animo ea, quę metuebantur, existimauit se videre per insomnium illa, quæ in sermonem hominum venerant. Constãtinopolim primò quidem habere

bere murum lateritium, circa verò Bouis forum, siue ad Bouem, locum visa est videre exercitum, atque copias armatas, circa Taurum hominem mœstum, percussu manuum & lugubri voce dolorem testantem. Hoc insomnium mulier conspicata præsignificare extremam calamitatem impẽdere vrbi arbitrata indicauit Tzetzæ, qui interpretatus est murum lateritium prædicere frugis abundantiam, atque annonæ copiam Constantinopoli. Scitis, inquit, qui adestis, vbertatem annonæ, quæ tum fuit, illud verò exercitum, & multas copias armatas circa Bouem esse, atque mœstum hominem ad Taurum sedere, dixit finẽ esse oraculi peruulgati: illius dico, quod prænũtiat Bouem clamaturum, & Taurum eiulaturum. Sed non vt imaginati sunt ij, qui metus cogitant, sed finem esse ad vtilitatem omnibus nobis ciuibus. Itaque audi Augusta, & doce etiam alios, & dic
» Tzetzes ita me docet, Bouem nos Græci fœminam Bo
» uem nuncupamus quanquam interdum Taurum, &
» Vitulum Bouem appellamus, Taurum autem propriè
» Bouem marem nominamus, Taurum autem hunc Ita-
» lum vocant Latini. Bos igitur nostra nempe vrbs Con-
» stantini ex Tauris Italis Romanis condita omni gene-
» re armorum plena, & commeatibus, & exercitibus clas-
» sicum canet contra hostes, Taurus verò Italus exercitus
» Latinorum expallescet multo metu, & lugebit, si Rex
» non seducatur potentis sermonibus. Arguta quidẽ hæc Tzetzis interpretatio, vt hominis adulantis Reginæ, & sibi facile persuadentis, quæ cupiebat: vt est ingeniosa hominum imbecillitas ad se circunscribendũ. Sed longè verior erat illa, quam redarguere Tzetzes conatur,

peruulgata oraculi interpretatio, quæ tum per animos Constantinopolitanorum peruaserat, exercitum Latinorum expugnaturum esse Constantinopolim, vt reuera paulò post expugnauit, diripuit, incendit, vrbísque tyrannos alios ex Tauri summa colũna Theodosij præcipitauit, alios ad Bouem æreum combussit. Similiter idem Tzetzes argutulus videri cupit coniector alterius oraculi, quod ipse narrat & interpretatur, sed frigidè & ridiculè: vt postea docuit exitus, οὐαὶ σοὶ ὦ ἑπτάλοφε ὅτι οὐ χιλιάσεις. id est, Væ tibi Constantinopoli, septem colles incolenti, mille annos non ages. Id oraculum fuit alterum Constantinopolitanis, vt illud quod antè dixi, Bos clamabit, & Taurus eiulabit. Postquam, inquit, illud ipsum pulchrè & commodè dissoluissem meæ interpretationi, alterum obiectum est: scilicet, O Constantinopolis, quæ septem colles incolis, non mille annos ages. Sic interpretatus sum, non esse intelligendum, vt vulgò intelligunt οὐαὶ aduerbium luctuosum non esse vnã partem, sed duas partes orationis, nempe οὐ negationem, at αἰ significare siue: & ita aptandas esse, siue ô Constantinopolis mille annos non ages. Sed intra mille annos etsi euertaris, tamen non væ, & luctus tibi, sed gaudiũ erit, vt maior extruaris, vt amplius splendeas. Dissolueris enim ad bonum eorum, qui te dissoluent. Occultè adulatur principibus ciuibus factionũ de imperio contendẽtium: nam si de hostibus externis intelligeret vrbem dissoluturis, delira esset illius interpretatio, sed quoquo modo intelligat, delirat. Nam siue à ciuibus, siue ab externis dissoluta est, non gaudium fuit Constantinopoli, neque modò diuinis oraculorum prænuntiationibus

prædictum est Constantinopolim mille annos non duraturam, sed etiam Astronomorum præscientia. Quidam, sicut ait Suydas, historiarum monumentis prodiderunt Constantinum magnum postquam vrbem absoluisset vocasse Astronomum nuncupatum Valētem, illius temporis hominum (qui Astronomiæ darēt operam) præstantissimum, eíque præcepisse, vt vrbis sydus natalitium & horoscopum obseruaret, vt nosceret quot annos esset permansura. Valens in sexcentos & nonaginta annos ipsam duraturam esse vaticinatus est: at hi iam multò antè præterierunt. Itaque, inquit Zonaras, oportet Valentis prædictionem mendacē esse, artémq; Astronomię aberrare ab horoscopò, aut illos annos Valentem dicere conuenit, in quibus politici mores obseruabantur, & tranquillitas, & Senatus honorabatur, & Constantinopolitani ciues florebant, & legitima erat regij principatus administratio, non tyrānis dominantium, communia existimantium propria sua bona, hísque ad suas libidines explendas abutentium. Iam verò vt absoluam oracula, quę à magnis viris tradita sunt de hac vrbe, venio ad Zosimum antiquum authorem, si cum Ioanne Tzetza & Zonara conferas. Ille enim, inquit, Constantinopolim in tantam magnitudinem creuisse, vt nulla vrbs alia esset cum ipsa conferēda, neque magnitudine, neque fœlicitate: sed tamen ait, cùm diu multúmq; considerassem nullam ex deis prędictionem maioribus nostris datam esse de Constantinopolis incremento in meliorem fortunam, multos Historicos, multáque oracula perlegi, ac cùm in his dubitationibus longum tempus consumpsissem, incidi tandem in

oraculum Sibyllæ nuncupatæ Heritreæ, siue Phaellis, siue Phaennus Epirotidis: nã & hæc diuino afflatu percita oracula edidisse dicitur, cui obtemperantem Nicomedem filium Prusiæ, & ad ea accommodantem, quæ sibi vtilia viderentur bellum suscepisse contra patrem Prusiam Attalo obtemperantem. Oraculum autem Sibyllæ habet sic,

Ὦ βασιλεῦ θρηίκων λείψεις πόλιν ἐν προβάτοισιν.
Ἀυξήσεις δὲ λέοντα μέγαν γαμψώνυχα δεινόν.
Ὅς ποτ᾽ ἐκίνησε πατρίας κειμήλια χώρας.
Γαῖαν δὲ αἱρήσει μόχθων ἄτερ, οὐδέ σε φημὶ
Σκηπτούχοις τιμαῖσιν ἐπαγάλλεσθαι μάλα δηρόν,
Ἐκ δὲ θρόνων πεσέειν οἷον κύνες ἀμφὶς ἔχουσιν.
Κινήσεις δὲ εὕδοντα λύκον γαμψώνυχα δεινόν.
Οὐδ᾽ ἔθελον τι γὰρ ἔσσω ὑπὸ ζυγὸν αὐχένα θήσει.
Τότε Βιθυνῶν γαῖαν λύκοι οἰκήσουσι
Ζηνὸς ἐπιφροσύναισι, τάχυ δ᾽ ἐπιβήσεται.
Ἀρχὴ ἀνδράσιν οἱ Βύζαντος ἕδος κατεναιετοῦσι
Τρισμάκαρ ἐφετμαῖς ἣν λύκος αἰνόλυκος πτήξει κρατερῆς
Ὑπ᾽ ἀνάγκης οἶμε γὰρ εἴσασιν τι ἐμὸν ναιόντων ἔθελον
Οὐκ ἔτισι γῆς οἱ πατρὸς νόον ἀλλὰ
Ἀναδέξω ἀθανάτων λογίων θνητοῖς οὐδαίμονα
Οἴδαν. Θρῇσσα κύει μέγα πῆμα. τόκος δὲ οἱ
Οὐκ ἔτι τηλοῦ: πεῖραι παῖδα κακὸν καὶ τῇδε
Φρούσαι: τρηχὺ παρ᾽ ἠπείρου πλευρὰς ἐπιναίεται
Ἕλκος: καὶ μέγαν οἰδήσει ταχὺ δὲ ῥαγὲν αἱμορροήσει.

Hoc oraculum, inquit Zosimus, vt ita dicam, reuera ostendit, & ænigmaticè dicit omnia futura Bithynis mala ob tributorum postea ex ipsis exactorũ grauitatem, & præsignificat, vt principatus celeriter perueniet ad

viros,

viros,qui Byzantis sedē incolunt,ac si longo pòst tempore hæc prænuntiata non acciderint, ne quisquam putet excessisse:omne enim tēpus breue Deo semper consistenti,& futuro:& hæc quidem,inquit, ex oraculi verbis, & rerum euentu coniectaui, sin alia sententia oraculi cuipiam videatur,eam sequatur: deinde vt confirmet suam opinionem de hoc oraculo scribit, vt Constantinus magnus eiúsque filij summis tributis Bithyniam,& totū orbem oppresserint,vt vrbes desertæ manserint.Ioannes Tzetzes nobilis Grammaticus, & Historicus, multis seculis post Zosimum oraculum aliter interpretatur,edoctus tempore rerum inuentore.Quidā, inquit,hoc oraculum dicunt esse Sibyllæ,alij verò Epirotidis Phaennus.Epirotis,inquit,Phaenno tot antè seculis prædixit facta paulò ante nostram ætatem, quomodo Regem Romanum vincent Persæ,supráque collum eius calcabunt velut seruituti addicti, & suus populus & Proceres quomodo hunc ab imperio deiiciēt, & quomodo Persæ obtinebunt omnem Bithyniam, & Scythæ quomodo bellū conflabunt,& suscipiēt contra genus Romanorum:μετ᾽ ἔπος λέγουσα ταύτῃ σωματὶ διῃρημένῳ. Supradictum oraculum, quod de Turcis vaticinatur. Cæteros eius,inquit,versus prætereo,dicam paucos,

Δὴ τότε Βιθυνῶν γαῖαν οἰκήσουσι ζλωὸς ὑπερφροσύνῃσι
Κακὸν δ᾽ ὑπιβήσεται ἄνδρας οἳ Βυζάντιον ἕδος κατναιετάουσιν.

Oraculum hoc etsi antiquissimum, tamen in tot vrbis ruinis nunquam adeò liquidè patuit, quàm nunc sub imperio Turcorum. In supercilio quarti collis vergente ad Solis ortum visitur templum Pantocratoris illustre memoria recentium scriptorum, cuius parietes in-

teriores vestiti crustis marmoreis varij, quod duplices porticus habet, & plura tecta hemisphærica tecta plumbo, quorum maximum sustentatur quatuor columnis Pyrropœcilis, quarum perimeter habet septem pedes: alterum Hemispherium sustentatur quatuor arcubus, quos fulciunt quatuor columnæ marmoris Thebaici. Est item in quarti collis latere meridionali, columna par, & similis ei, quam dixi in Exocionio paulò ante stantem nuper traductam in Basilicam Regis Soleimani. Habet in basi circulum illum laureatum, radiatum, similitudinem crucis labaricæ gerentem, qualis in Xerolophi columna cochlide Arcadij videtur. Ad radices quinti collis est duplex murus intra se claudens vicum domorum, quem nunc vulgò appellant Phanarium, ex eo, quòd vna nocte ad lucernam constructus fuerit instante obsidione. Vbi ex Dionysio arbitror fuisse locũ, qui Mellacopsas appellabatur, cur ita appellaretur ostendi in Bosporo. In dorso quinti collis est ædes Regis Selini cum Xenodochio, eiúsque sepulchro: ibi etiam prope est cisterna ingens in pratum conuersa, spoliata columnis & cameris.

De sexto colle, & decimaquarta regione.

CAPVT III.

VRBIS descriptio regionum, tradit decimamquartam regionem licet in vrbis parte numeretur, tamẽ quia spatio interiecto diuisa esset, muro proprio vallatam alterius quodã modo speciem ciuitatis ostẽdere, esse verò progressis à porta modicum situ planam, dextro autem latere in cliuum surgente

vsque

vſque ad murum ferè plateæ ſpatium nimis pronã con tinere in ſe Eccleſiam,Palatium,Nymphæũ,Thermas, Theatrum,Põtem ſublicium, ſiue ligneum. Quiſpiam fortaſſe,qui Conſtantinopolim non vidit,ex hac deſcri ptione facilè putauerit ſciri poſſe, in qua parte ſit decimaquarta regio., præſertim iam vndecim cognitis, & tertiadecima,& duodecima, quammox cognoſcendis: at cùm nulla extent,quæ traduntur in ea fuiſſe,ne pons quidem ſublicius, neque aqua, quæ hoc ponte traiiceretur facilè cognoſcatur,diſceptatio relinquitur inquirendi in quo loco fuerit:nam neſcio,quæ illa porta fuerit,à qua dicit progreſſis modicum planam,quod verò ait dextro latere in cliuum ſurgente, facilè intelligeretur, ſi ſcirem quid appellet dextrum latus. Iam verò in quinto colle fuiſſe hæc non videtur, ex eo, quòd dicit interiecto ſpatio diuiſam,quo exiguo diuiſa fuiſſet,inconſultúmque fuiſſet, iam muro proprio diſtinguere à propinquis vrbis muris. Huc accedit, quòd nullus pons fingi poteſt fuiſſe in quinto colle,neque in ſexto aut ſeptimo collibus vrbis,neque extra vrbem vllus pons extat, neque vallis intercedens intra quintum & tertium collem pontem vllum habet, neque aquam, niſi cogitemus ſinum aliquem, qui nũc obrutus ſit habuiſſe, qui ponte tranſiretur. Iam ſi exiſtimamus vltra ſextum col lem, vbi vicus hodie Aiuaſarius nuncupatus, faciliùs quidem conſtabit illic pontem fuiſſe, quo traiiceretur ſinus Ceratinus. Vbi prope fundamenta pilarum pontis videntur, at veriſimilius videtur collem ſextum vicinum habitatum fuiſſe propter commoditatem viarum à Thracia, priúſque vicinum, quàm longinquum

censendum inter regiones vrbis, præsertim cùm plerique scripserint sextum collem habitatum fuisse suburbio Hebdomo appellato, quod aliáq; suburbana ædificia, vt intra vrbem includeret, propinquitas loci inuitauit Theodosiũ minorẽ ad promouẽda vrbis mœnia.

De Hebdomo suburbio Constantinopoleos, & triclinio Magnauræ, & Cyclobio, & de statua Mauritij, eiúsque armamentario, de loco nuncupato Cynegio.

CAPVT IIII.

SVBVRBIVM Hebdomum appellatũ in sexto colle fuisse, qui nunc est intra vrbem, ostendit ædes diui Ioannis Baptistæ, quam etiam nunc Græci vulgò vocant Prodromi, ea in latere ad Solis ortum pertinente sita est, à Turcis maxima ex parte diruta, vbi aliquot columnæ marmoreæ extremã rapinam metuẽtes supersunt, sed paucę ex multis ablatis. Quàm autem illa sumptuosa fuisset, cùm alia vestigia indicãt, tum cisterna Boni nuncupata (ex eo, quòd eam Patritius appellatus Bonus condiderit) paulò supra eã ipsam sita longa trecentos passus, columnis & concameratione spoliata, in qua nunc horti virẽt. Sozomenus ait Regem Theodosium maiorem caput Ioannis Baptistæ ex vico nuncupato Coslao, qui vicinus erat Pantichio loco Chalcedonis, traduxisse & posuisse ante vrbem Constantini in Hebdomo nominato, maximúmque & pulcherrimum Deo ibidem excitasse templum. Idem tradit Theodosium cùm educeret exercitum contra Eugenium ex vrbe Constãtini egressum, vt sibi exercituíq; bene & feliciter exitus belli eueniret à Deo precatum fuisse

fuiſſe in æde, quam in honorē Ioannis Baptiſtę in Hebdomo ædificauerat. Procopius nimium rhetoricè adulatur Iuſtiniano, quem inſtauratorem huius ædis tradit ædificaſſe eam in ſuburbio appellato Hebdomo. Zonaras ait regnante Conſtantino Pogonato Agarenos graui claſſe vrbem obſediſſe, quæ ſtationem habebat à promontorio Hebdomo ſito ad Occaſum vſq; ad Cyclobion. Similiter hiſtoriæ aliæ tradunt à promontorio nuncupato Hebdomo ad Occaſum pertinente, ſiue à domo Magnaura vſque ad Palatium Cyclobion ſpectans ad Orientem ſtetiſſe claſſem Agarenorū, ex quibus obiter colligo Magnauram fuiſſe in Hebdomo. Cedrinus Magnauræ ſolarium rotundum ſcribit condidiſſe Philippicum Regem, illícque in atrio ſuam ſtatuam armamentariúmq; collocaſſe. Alij ſcribunt Mauritium Imperatorem Magnauræ triclinium ædificaſſe, in eiúsque atrio poſuiſſe ſuam ſtatuam, armamentariúmque ibidem conſtituiſſe, in triclinium Magnauræ hi verſus extant incerti Poëtæ:

ὀστρακέως τὸ λέπτυνσαν, τόνδε δόμον βασιλῆος
Αἰχμὴν ὀλβοδόθειραν ἀπὸ σταυροῖο λαχόντες
Αὐτὸς ἄναξ ἡρακλῆς σὺν κωνσταντίνῳ ἡγεῖ.

Ciſternam Magnauræ, quæ erat in Palatio Heraclius obruit, quam, vt ait Cedrinus, Macedonius Rex purgauit, in priſtinúmque ſtatum reſtituit. Quidam ſi minus vere, tamen aptè tradunt triclinium Magnauræ nominatum, ex eo, quòd Anaſtaſius Rex cùm ibidem ob horrendam tempeſtatem ventorum & tonitruum, & fulminum extingueretur, clara voce dixerit: Magna perimus aura. Pulcheria Theodoſij minoris ſoror ab admi-

niſtratione imperij remota ſeceſſit, & apud ſe vixit in Hebdomo. Nicephorum Phocam, Zonaras, inquit, appropinquantem vrbi à populi factione Praſina appellata exceptum magno applauſu, eúmque in Hebdomo coronatũ à Patriarcha Conſtantinopolitano. Cur verò id ſuburbium nominetur Hebdomum, exiſtimo à ſeptenario numero ſuburbiorũ, quæ nomina retinuerunt etiam incluſa in vrbem. Procopius tradit Iuſtinianũ in regione vrbis, quæ appellaretur ſecunda, ædẽ diuæ Annæ ædificaſſe, ignotus ſcriptor patriæ Conſtantinopolitanæ rationem affert, cur appelletur ſecunda. In loco, inquit, appellato ſecundo, ſtabat Iuſtiniani Rhinotometi ſtatua, hanc demolitus eſt Bardas Cæſar Michel auus Theophili, & confregit. Appellatus eſt ſecundus locus ex eo, quòd Iuſtinianus in exilium proiectus in Cherſonem à patritio Leone rerum potiente, vbi cùm decem annos exul mãſiſſet, profectus eſt ad Terbelum Regem Bulgarorum, cuius filiam nomine Theodoram duxit, eíque exercitus datus eſt, quem duxit contra Conſtantinopolim ad repetendum ſuum principatũ, quem ciues cùm noluiſſent recipere, ingreſſus eſt per cuniculos aquæductus in vrbem, ad locum vbi reſtabant fundamenta columnæ ſuæ, quam aduerſarius euerterat: & ſecundo regnum adeptus. Secundã columnam ibidem reſtituit, ædémq; ibidem diuæ Annæ ædificauit, ex eóque locus appellatus ſecũdus. At, vt iam dixi, Procopius tradit magnum Iuſtinianum eam condidiſſe in regione ſecunda, quam ante Theodoſium minorem, qui muros vrbis promouit, exiſtimo ſuburbium fuiſſe ſeptimi collis, hoc eſt, duodecimæ regionis ex Cedrino, & aliis.

Fue

Fuerunt,inquiunt,terræmotus horribiles,qui murũ vrbis in Exacionio euerterũt,& templa magnifica,& domos ſplendidas in porta vrbis aurea victoriæ ſignum proſtrauerunt,& in ſecunda regione ad diuam Annam loca tremuerunt. Hæc pluribus dixi,ne quis δεύτερον χώριον putet eſſe in numero regionũ, quas antiqua deſcriptio tradit quatuordecim fuiſſe vrbis. Procopium miror in tot ædificiis vrbis deſcribendis nunquam earum meminiſſe,cùm Iuſtinianus in ſuis cõſtitutionibus meminerit. Inter Palatium Conſtantini, & portam vrbis Adrianopolitanam, extat ædes in ſeptimo colle, quæ etſi iam tot ſecula ſit intra vrbem, tamen etiamnum χριστὸς χώρας appellatur,ex eo, quòd olim eſſet extra vrbẽ ex tribus partibus, vt mos eſt Græcarum ædium ſacrarũ:porticu cingitur,parietis eius intrinſecus veſtiti cruſtis marmoris varij quadratis,ita inter ſe coniunctis, vt diſtinguantur ab imo ſurſum verſus modulis aſtragalorum,aliorum baccatorum,aliorum teretium ſine baccis. Supra quadratas cruſtas diſcurrũt tres faſciæ,& tres velut aſtragali, quorum duo teretes ſupremus quadratus velut regula,ſupra faſciam denticuli,ſupra denticulos folia Corinthia, deniq; marmor ſic menſulis diſtinguitur, vt in commiſſuris eluceat labor Corinthius:ſed is plenior apparet in æde Sophiæ. Iam verò ex his, quæ poſt addam, cognoſcetur Hebdomũ ſuburbium fuiſſe in decimaquarta regionum vrbis continente in ſe Palatium. Nunc ex tot antiquis Palatiis nullius nomẽ extat,niſi Palatij in ſeptimo colle ſiti,quod etiamnum appellant Conſtantini,ex cuius ædificiis reſtat vnum cum aliquot columnis, & ciſterna, in qua elephanti ſtabu-

lantur. In planitie littorali posita ad radices sexti collis vergentis ad ortum solstitij æstiui, est porta Palatina, siue Cynegion appellata, vbi Platani extra portã. Prope portam extant intra murum tres arcus magni, nunc substructi, olim patentes, per quos ingrediebantur triremes in portum manufactum intra muros clausum ad commoditatem propinqui Palatij, nunc obrutum, & conuersum in horti culturam. Cynegion celebre est scriptis recẽtium, vt etiam Suydas non alienum putarit in suum Lexicon hãc historiam inserere. In Cynegio, inquit, appellato proiiciebantur mortis condemnati, erãt quædam illic statuæ. Theodorus Anagnostes eò profectus cum Imerio Chartophylace vidit illic statuam paruam quidem longitudine, sed crassitudine magnam, me autem contemplante, inquit Imerius. Contemplare, quis condidit Cynegion. Cui respondi, Maximinus condidit, Aristides dimẽsus est, statim cecidisse columnam, & afflixisse Imerium, vt euestigio moreretur: ego metu perculsus ad templum fugi, & quod acciderat denuntiaui. Id autem hominibus minimè credentibus, iureiurando asserui, domestici defuncti, & quidam Regis ministri, ad locum mecum profecti sunt, qui cùm admirarentur casum viri, & columnæ, Ioannes quidam Philosophus dixit se inuenisse ab animalculo præclarum virum interiturum, à quo persuasus Philippus Rex, hoc animalculum in eodem loco terra obrui iussit. Iustinus tertius Tyberium & Leontiũ, qui triennium imperauerant è vinculis eductos per forum & theatrum simul iunctos rapi ab equis, atque ad eius pedes detractos cùm eorũ ceruices calcasset, in Cynegio spectante

populo

populo interfici iussit. Id theatrũ, per quod dicit simul iunctos raptos, existimo fuisse theatrum venatorium: nam, vt Romæ fuit θέατρον κυνηγετικόν. Ita fuit Byzantij ex Procopio, qui tradit Iustiniani auaritia theatra, Hippodromos, Cynegesia maxima ex parte omissa fuisse.

De Blachernis, & de Triclinio Blachernæo, & Palatio, aquæductu, & de multis locis antiquissimis.

CAPVT V.

ANTIQVA regionum descriptio dicit quidem decimamquartam ædem sacram cõtinere, sed non nominat, neque meminit Blachernarum, quamuis ita nominarentur antequam Seuerus Byzantium euertisset, vt pòst declarabo, quæ extra vrbem essent non modò eo tempore, quo scripta est illa regionum descriptio, sed etiam viuente Iustiniano, quẽ Procopius scribit ædificasse templum virginis Mariæ ante mœnia vrbis, in loco appellato Blachernis. Miretur hoc templum, inquit, ingressus, ingentem quidem molem citra vllum periculum constitutam, cernens ipsam magnificentiam ab omni insolentia alienam. Puto Iustinianum hoc templũ refecisse, nam Zonaras tradit Pulcheriam Marciani vxorem templum in Blachernis ædificasse, & Mariæ virgini dedicasse. Pomponius lætus hoc à Theodosio conditum tradit, Cedrinus testatur Iustinum nepotem Iustiniani templo Blachernarum duos arcus addidisse. Cùm ex antedictis Procopij constat Blachernas extra vrbem esse, tum ex Agathio. Instantibus, inquit, Barbaris permissu Iustiniani omnia templa extra vrbem sita, quæ à Blachernis initium su-

munt, vſque ad pontum Euxinum ſpoliabantur armamentis, & intra vrbem ſeruanda traducebantur, hodie prope Xyloportam & angulum vrbis occidentale inter radices ſexti collis, & ſinum ædis ſacræ intra vrbem ſitæ, quam virgini Mariæ ſacram dicunt fuiſſe, eíq; fontem ſacrum adhuc ſcaturientem oſtendunt Gręci, Blachernámque locum nominant, veſtigia extabant, cùm veniſſem Byzantiũ, quæ funditus nunc ferè effoſſa ſunt, & deleta. Ex imo cliuo ſexti collis eminenti ſupra templum Blachernæum prodiit aquæductus duabus fiſtulis, eius aqua ſalit, quarum altera clauditur epiſtomio, altera perennis fluit, hunc ex Hydrale fluuio antè dixi Andronicum Regem conduxiſſe in regionem Blachernã, vbi anteà aqua fluuiatilis nulla erat. Anaſtaſius Rex magnum Triclinium ædificauit in Blachernis, quod etiamnum ætate Suydæ dicebatur Anaſtaſiacum, Tiberium Regem conſtruxiſſe publicum Blachernarũ balneum. Zonaras, & alij ſcribunt. In Blachernis regium Palatium fuiſſe etiam nunc ætate Zonaræ, atque multò infra vſque ad Manuelem Regem ex hiſtoria liquet recentiorum, vnde verò locus Blachernas appelletur. In ſuo anaplo Boſporico docet Dionyſius Byzantius, à quo loca deſcripta à quinti collis radicibus, ad extremum angulum vrbis, & collis ſexti, paucis repetã. Poſt locum, inquit, qui nominatur Mellacopſas, hunc antè dixi fuiſſe ſub radicibus quinti collis, duo loca ſunt omni tempore anni piſcationem ad depreſſiones extremas, quas efficiunt ſingulę collium, & ad ſinus profundos quietos à ventis largientia, quorum alter Ingenidas dicitur ab heroe Indigena, alter Piręicus, à Piręo Athenienſi,

nienſi, vel vt alij dicunt, ab antiquo quodam incola: in quorum medio locus eſt nominatus Cittos à copia hederæ ibi facilè prouenientis. Piræico loco continuus eſt Camara locus procliuis, & ventis obnoxium littus, itaque multum à mari percutitur. Inde ſupra Thalaſſa: finis totius ſinus Ceretini vbi eſt initium influentium in ſinum fluminum, nominata enim ſiue ob illorum vicinitatem corrumpentium naturalem maris aquam, ſiue quòd immobilis, & minus affecta ventis, ac potiùs ab influxu fluminum, aſſiduam, mollémque materiam afferentium efficiente mare cœnoſum, vbi tamen eſt copia piſcium, huius maris marcidi primus locus appellatur Polyrrhetius à viro Polyrrheto. Poſt hunc Vateia ſcopia à mari profundo, tertius Blachernas nomen barbaricũ à quodã ibi regnante adeptus, vltimus Paludes.

De ponte, qui eſt ad diuum Mamantem, & de eius Hippodromo, & Leone æreo, de Maurity Regis ſepulchro.

CAPVT VI.

ON Hiſtorici modò, ſed etiam Grammaticus Suydas, tradunt ad diuum Mamãtem pontem fuiſſe duodecim fornicibus conſtantem, multæ enim aquæ eò defluebãt, vbi etiam Draco æreus ſtatutus erat, propterea quòd illic ſerpens aliquando habitaſſe exiſtimaretur, vbi multæ virgines prægnantes fiebant. Baſiliſcus enim quidam, qui amauit hunc locum, quíque ex cohorte Numeriani Cæſaris fuit, illic habitauit, & templum excitauit, quod poſtea Zeno euertit. Conſtantinus Iconomachus Andream Calybitẽ memorabilem virum apud Blachernas in Hippodromo

diui Mamantis flagris interfecit. Zonaras narrat Mauritium Regem ſepultum fuiſſe in templo diui Mamantis prope murum, quem ædificauit Pharaſmanes eunuchus, Iuſtiniani cubicularius. Cedrinus dicit templum Mamantis eſſe prope portam nuncupatã Xylocercon, alij tradunt Crunnam Bulgarorum Regem Conſtantinopolim circuiſſe à Blachernis ad auream portã, quam cùm capere ſe poſſe diffidiſſet, cucurrit ad diuum Mamantem, Palatium illic ſitum incendit, & Leonem æreum poſitum in Hippodromo ſimul & Vrſum, & Draconem, & electa marmora, cùm reuerteretur exportaſſe. Sozomenus loquens de his, qui expulſi ſunt propter Chryſoſtomum, ex vrbe egreſſos ſcribit conueniſſe in locum ſitum ante vrbem, quem Conſtantinus Rex in Hippodromi ſpectaculũ purgauerat, & muris ligneis circundederat, quem arbitror poſtea appellatum Hippodromum diui Mamantis. Zonaras addit Leonẽ Regem metu incendij, quò vrbs conflagrabat exiuiſſe ex vrbe, & plurimùm manſiſſe ad diuum Mamantem. Cedrinus Theophilum Regem dicit certamina equeſtria exercuiſſe ad templum martyris Mamãtis, in Steno ſitum. Ex antè aceruatim collectis patet diuum Mamantem fuiſſe ad Blachernam, pontémque illic fuiſſe, id quod confirmat Ioannes Tzetzes in ſua varia hiſtoria, cùm ait ex Abydi anguſtiis vſque ad pontem Blachernarum Helleſpontum appellari. Ex quo liquet pontem illum fuiſſe vbi pilæ cernuntur lapideæ antiqui pontis, ſed non extra aquam eminentes, niſi aliquando æſtate ſitæ inter angulum vrbis Blacherneum, & ſuburbium, quod Turci appellant Aibaſariũ, hunc illum iam pro-

nun

nuntiare possumus esse, quem antiqua descriptio regionum vrbis appellat ligneũ,& ponit in decimaquarta regione, in qua diximus fuisse suburbium Hebdomum. Hoc vnum aduerte ex Suyda, pontem diui Mamantis habuisse duodecim fornices, itaque lapideum tum fuisse, aut Suydam loqui de alio templo Mamantis alibi sito.

De septimo colle,& duodecima regione,& de columna Arcadij. CAP. VII.

EX COLVMNA Arcadij,quæ etiamnum extat in septimo colle nuncupato Xerolopho diuiso à sex collibus valle lata, colligo fuisse duodecimam regionem,quæ portam auream à ciuitate petentibus in longum plana omnis consistit, sed latere sinistro mollioribus cliuis deducta maris confinio finiebatur: continebat in se portam aureã,porticus Troadeas, forum Thedosiacum, portum Theodosiacum, & columnam intra se gradibus peruiam, quã Arcadius Imperator excitauit in Xerolopho,etiam nũc in nostram ętatem nomen retinente,& supra ipsam collocauit statuam suam, quæ cecidit regnante Leone Conone terræmotu,quo vehementer concussum est Byzantium,& quo multa templa,& domus ciciderunt,multitudóque hominum oppressa est. Cedrinus declarat hãc columnam Arcadij ex omnibus partibus similem columnæ Theodosij in Tauro positæ, habet stylobatem, basim, & capitulum,eius scapus cum spira & capitulo constat lapidibus viginti & vno.Pręterea supra capitulum duo lapides existunt, stylobates constat quinque lapidibus omni

omnibus adeò coniunctè inter ſe cõmiſſis, vt ſi vel terræmotu, vel vetuſtate nunquã concuſſa fuiſſet, ex vno, eodémque lapide tota columna conſtare videretur. Hi lapides alij ſupra alios impoſiti, & coniuncti tanquam ſpõdyli intus excauati totum columnæ ambitum vnũ, & perpetuum præſtant feneſtellis illuſtrem, & gradus efficiunt. Vnus enim quiſque lapis partem graduum efficit, & ambitum ſcapi velut murum, incœpi numerare à lapide ſupremo faſtigiante columnam vſq; ad imum gradum. Supremus igitur lapis continens portam, qua ſcanditur ſupra capituli abacum, altus circiter tredecim pedes, & dodrantem. Concameratus, & conuexus tegit totam columnam, porta alta ſex pedes & duos digitos, larga pedes tres & dodrantem: ſecundus lapis ſex pedes altus continet ſupremum gradum poſitum ſupra abacum capituli. Tertius altus quinque pedes & quatuor digitos, continet abacũ, & totum capitulũ. Quartus, altus quinque pedes exceptis duobus digitis. Quintus altitudinem habet quinque pedum minus duobus digitis. Sextus quatuor pedum & dodrantis. Septimus quinque pedum & digitorum duorum. Octauus quatuor pedum, & quatuor digitorum. Nonus ſex pedum. Decimus quinq; pedum. Vndecimus quatuor pedum, & quatuordecim digitorum. Duodecimus quatuor pedum, & dodrantis. Decimustertius quinque pedũ. Decimusquartus quinque pedum, & digitorum duorum. Decimusquintus quinque pedum & ſemipedis. Decimusſextus quinq; pedum & ſemiſſis. Decimusſeptimus quinque pedum, & decem digitorum. Decimusoctauus ſex pedum & ſemiſſis. Decimusnonus quinque pedum,

& di

& digitorum quatuor. Vigesimus sex pedum & semipedis. Vigesimus vnus, qui initium scapi facit, sex pedum, & digitorum quatuor. Infra scapum lapides continentes spiram, stylobatem sunt sex, quorum summus altus quaternos pedes & dodrantem, secundus totidem, tertius quatuor pedes, quartus pedes quatuor, & semissem, quintus totidem, sextus & infimus quatuor pedes. Singuli supradicti lapides ex se gradus faciũt, & ambitum velut murum distinctũ fenestris quinquaginta sex, gradus autem circiter ducenti triginta tres sunt duorũ generũ. Alij enim per anfractus, alij cochleæ in modum, stylobates ascenditur quinque anfractibus normatim assurgentibus, vnusquisq; anfractus areolam vnam habet, qua ascenditur ex vno anfractu in alterum. Primus anfractus habet gradus sex, secundus totidem, tertius octo, quartus nouem, quintus totidem, omniũ infimus vicinus limini infero ianuæ, altus digitos decem, largus pedem vnum, longus pedes duos, & nouem digitos. Similes sunt totius quinti anfractus, cuius area quadrata quoquo versus lata duos pedes & nouem digitos. Post quinque anfractus est initium scapi, cuius gradus primi alti decem digitos, largi iuxta murulum scapi pedem, in medio pedem & dodrantem, longi pedes duos & nouem digitos, vltimi alti nouem digitos, scapus columnę interior habet ambitum viginti octo pedum, crassitudo muri, quo velut thorace gradus clauduntur, est duorum pedum & trium digitorum, in ima columna, at in summa pedis & dodrantis. Iam si quis me curiosum dicet, quòd singulos lapides mensus sim, curiosiorem dicet illum, quem Thucydides probat, quòd muri

hoſtilis lateres numeraſſet, vt altitudinem deprehenderet: ipſe exteriorem ambitum metiri non ſum auſus, ne demiſſum perpendiculum Barbari deprehenderent altitudinem, neceſſe habui intus latens dimetiri interiores ſingulos lapides, ex quibus innumerum ſubductis deprehenditur colũnæ Cochlidis altitudo, id quod videtur primùm extare ſupra terram, ſunt duo gradus compoſiti ex multis lapidibus. Deinde ſequitur tertius gradus, is eſt lapis altus tres pedes & quatuor digitos, latus quoquouerſum triginta tres pedes & ſemipedē. Supra lapidem, qui efficit tertium gradũ ſtylobates conſiſtit conſtans quinque lapidibus, quorum incipiens à limine portæ eſt altus quinque pedes & ſemiſſem, in quo quidē lapide eſt plinthus planus altus tres pedes quinque digitos. Torulus quinque digitos, Apophygis cum regula dodrantem, altera regula ſuperior duos digitos, corona ſcalpta alta dodrantem. Sophorus egregiè ſcalptus trophæis ex triplici latere, nam latus ad ſeptentriones pertinens, continens portã, non eſt inſculptum. Coronis ſtylobatica inclinatur velut tectum, in qua ima eſt primùm regula, deinde Aſtragalus baccatus, tertio loco Echinus, quarto Aſtragalus intortus vt funis, reliqua pars vſque ad ſummam curuaturam folia ligata in modum manipulorum, recta quidem, & in ſe curuata voluta. Stylobates emittit velut abacum, in quo faſces coronario opere laureati bini in ſingulis lateribus, quorum maior incuruatur vſque ad imam partem abaci. Item in lateribus eiuſdem coronati abaci ſummi exiſtunt ſeptem pueri nudi, tenentes faſcem laureum. Ex vnoquoq; abaci angulo eminet aquila; ſupra ſtylobatis

aba

abacum coronarium exiſtit plinthus columnæ minus proiectus foliis adumbratis, ſupra plinthum torus laureatus alligatus vittis flexuoſis. Toro ſupereſt apophygis, deinde incipit ſcapus columnæ ſcalptus pugnis variis, ſcalptura procedit in modum columnæ, quæ Romę Traiano ſacra eſt inter elices binas cochleæ more ſurgentes. Summus ſcapus nempe Trachelium eſt ſtriis rectis diſtinctus, capituli ima pars apophygis, deinde echinus, tertio loco abacus proiectus extra ſcapum duos pedes, & digitos quatuordecim. Abacus quoquouerſus patet in latitudinem decem & ſeptem pedum, & dodrantis, ſupra abacum exiſtit porta, & velut conus columnę altus portã continens, altior decem pedibus. Hanc Tuſcanam columnam dicere poſſumus cum baſis, & capitulum ſint elaborata opere Tuſcanico.

De ſtatuis, & antiquiſſimo tripode Apollinis in Xerolopho ſtatutis. CAP. VIII.

SVYDAS ſcribit Xerolophon primò quoſdam Thema appellaſſe, ex eo, quòd in eo eſſent quindecim Cochleæ, & Dianæ ſtatua, & Seueri cõditoris, & Themation, tripus vbi hoſtias immolabat Seuerus, vbi multa oracula aliquãdo edebantur, & puella virgo immolabatur. Priſcianus, quem mihi in memoriam reuocauit Benedictus Aegius antiquitatis acer inueſtigator tradit Oeles ſolitos fuiſſe interponere F, digamma, quod oſtendunt Epigrammata, quæ egomet legi in tripode vetuſtiſſimo Apollinis, qui extat in Xerolopho Byzãtij, ſic ſcripta, δημοφάFων, λαFονάFων. Item alio loco Aeoles ſolẽt inter duas vocales eiuſ-

dem dictionis digamma ponere, quos nos in multis ſequimur, ὄFις, ouis: δάφος, dauos: ὠFόν, ouum: & quòd hoc verum eſt, oſtendunt Epigrammata vetuſtiſſima, quæ literis antiquiſſimis ſcripta in multis tripodibus legi, & maximè in tripode Apollinis, qui eſt Conſtantinopoli, in loco quem ξηρόλοφον vocant: ſunt autem ſcripta ſic, δημόFων, pro δημοφόων: λαFοκόFων, pro λαοκόων. Addunt alij fuiſſe etiã in Xerolopho iuxta baſim columnæ Arcadij columnam Theodoſij minoris, & Valentiniani, & Marciani, quę terræmotu ceciderunt. Zonaras dicit Symeonem Bulgarorum principem crudelem, & nunquam quietum contra nationem Chrobatorũ exercitum duxiſſe, à quibus cùm victus eſſet, exercitúmque amiſiſſet locorum difficultate, interea quidam Regi Conſtantinopolitano ſignificauit ſtatuam ſupra fornicem in Xerolopho collocatam, ſpectãtem ad Solis occaſum, deſignare Symeonem Bulgarum, ac ſi quis columnæ caput abſcinderet ſecuturum Symeonis interitum. Itaque Regis iuſſu caput columnæ abſciſſum eſt, & interitus Symeonis ex violento ſtomachi dolore cognitus eſt Regi Conſtantinopolitano diligenter obſeruanti illius tempus interitus. Iam verò portus Theodoſiacus fuit in hortis, quos hodie appellant Blancham, muro vndique clauſis, & ſitis in maritima Propontidis planitie, ſubiecta ſub radices ſeptimi collis, cuius oſtiũ vergebat ad Solis ortum æſtiuum, à quo moles extẽdebatur ad occaſum æſtiuum: ſupra quam nunc muri aſtructi exiſtunt. Vrbis moles adhuc extat larga duodecim pedes, longa ſexcentos paſſus meos, quos conficere ſoleo in ambulando, portus obrutus eſt, latiſſimos hor-

tos

tos habens oleribus cõſitos, & paucis arboribus: ex quibus, vt Fabius ait, non pendent vela, ſed poma. Horti irrigui ſunt ex lacubus, quos habẽt intra ſe perennes, veſtigia nimirum antiqui portus. Cuius circuitum exceſſiſſe milliarium ex mole, & ſitu loci deprehendo, in faucibus portus adhuc nauium capacibus extra murũ vrbis etiamnum videtur turris vndique mari circundata, & ſaxa reliquiæ ruinarum. Scriptor ignotus patriæ Conſtantinopolitanæ tradit primò nuncupatum Thema, vbi Cochleas quindecim diximus fuiſſe, deinde forum Theodoſiacum appellatum: mihi potiùs videtur fuiſſe Arcadiacum, à proxima Arcadij columna: nam forum Theodoſiacum vero propius videtur fuiſſe prope portum Theodoſiacũ, cùm ex architectonica ratione, quæ præcipit forum faciendum eſſe iuxta portũ: tum ex nomine conditoris Theodoſij, qui forum ſuum commodius efficere non potuit, quàm iuxta ſui nominis portum, quem arbitror etiam portum Eleutherij prius appellatum fuiſſe, ſi vera tradunt, qui dicunt Conſtantinum magnum ſaxa fluctibus obieciſſe à mucrone primi collis vſque ad portum Sophiæ, & portum Eleutherij conditum à magno Conſtantino præſidente operi Eleutherio Patritio, ſtatuámque Eleutherij ſtatutam fuiſſe marmoream in eo portu, marmoreum calathum ferentem humeris, & palam etiam marmoream tenentem manu, Palatiúmq; Eleutherij ædificaſſe Hirenam, eiúsque filium Conſtantinum, atque ab hoc Palatio vſque ad Amaſtrianum Hippodromum fuiſſe à magno Theodoſio conditũ, quem euertit Hirena. Zonaras ſcribit Hirenam, cùm ab adminiſtratione imperij remota

fuiſſet à filio Conſtantino in domo ſua, quam ædificauerat in Eleutherij partibus vixiſſe. Porticus, quas regionum vrbis deſcriptio appellat Troadeas, alij vocãt Troadeſias, qui dicunt Conſtãtinum magnum muros promouiſſe vſque ad porticus Troadeſias, portam auream, quam cõtinebat duodecima regio. Troadeas appellatas arbitror, quòd continerent quippiã eiuſmodi quale Plutarchus tradit continuiſſe porticum Variam nuncupatum. Aiunt, inquit, in porticu olim appellata Pleſiactia, nunc verò Pœcila Polygnotum pictorem Troadeas pingentem Laodicæ faciem in imagine Elpinicæ feciſſe. Nunc ex nomine, quod mutatũ eſt non agnouiſſem, niſi ex fonte portæ vicino collegiſſem, quẽ etiamnum appellant χρυσοπήγλω, à porta aurea nomen retinentem. Is adhuc perennis ſcaturit, & religiosè bibitur à Græcis, qui omnes fontes iuxta templa ſitos ſacros habent, & nominant. Iam templũ non extat, quod Procopius deſcribit: Duo templa, inquit, Deiparæ Iuſtinianus conſtruxit ante muros vrbis, vnum in regione appellata Blachernis, alterũ in loco nominato πηγῆ, vbi eſt ſylua magna cupreſſorum, & pratum floridum, hortúsque tempeſtiuos & formoſos fructus producẽs, & fons ſine ſtrepitu emittens aquam quietam & potabilem. Hęc quidem templa ante muros vrbis fecit illud quidem ad littus maris, alterũ prope portas aureas nuncupatas. Quæ quidem templa addit Procopius circa finem murorum eſſe, vt ambo ſint inexpugnabilia vrbis præſidia. Ex quibus coniicio tempore Iuſtiniani angulum vrbis, quem vocant Septem turrium non fuiſſe intra vrbem. Sed murum terreſtrem à porta aurea angu-

lum

lum fecisse vrbis longè interiorem,vt ex studio monasterio colligere licet suburbano olim, quod nunc intra vrbem est penitius,quàm angulus Septē turrium, idem Procopius ait Iustinianum ingredièti portam auream à dextra parte templum diuæ Iæ vetustate collapsum ingenti sumptu restituisse.Iam non modò ex antedictis portam auream assequor vicinam fuisse septimo colli nuncupato Xerolopho,verùm etiā ex Zonara,qui tradit regnante Leone multa templa, multásque domos terræmotu cecidisse, Arcadiíque statuam in columna Xerolophi positam, & in porta aurea Theodosij maioris statuam, & muros vrbis pertinentes ad continētem campestrem.Cedrinus ait eodem terręmotu ad portam auream cecidisse Victoriæ statuam: alij addunt eodem terręmotu quinto Kalendas Nouembris facto ædificia sacra profanáque permulta cecidisse,populúmq; multum extinctum fuisse, & simulacrum, quod stabat supra Attali portam magni Constantini vnà cum ipso Attalo.Longè igitur errant, qui putāt portam auream esse,quàm nunc Oriam vocant,sitam in parte vrbis septentrionali, quam antè dixi portam Neorij, cùm ex antè scriptis liqueat esse in parte vrbis vergente ad Solis occasum æstiuum portam auream, tum ex antiqua vrbis descriptione regionum,quæ tradit vrbis longitudinem à porta aurea vsque ad littus maris directa linea pedum quatuordecim millia septuaginta quinque continere. Cedrinus tradit elephantos collocatos in porta aurea similes esse illis, in quibus olim Theodosius sedens vrbem ingressus est. Quibus adiungunt horū elephantorum statuas in aurea porta statutas ex æde Mar-

tis Athenienſis deportaſſe Theodoſium paruũ,qui con ſtruxit vrbis muros vſque ad Blachernas. Cedrinus dicit Regem Macedonium ædificaſſe magnũ templum Mocij martyris,& ædem diuæ Annæ in loco appellato Secundo.Procopius ſcribit hoc vtrunque templum Iuſtinianum ædificaſſe,vidi reliquias tẽpli Mociani prope ciſternam ſitam in dorſo ſeptimi collis, amplã, non minorem,quàm antè ſcripſi,conſtruxiſſe Iuſtinianum, neque paucioribus columnis ſuſtentatam,quibus nunc ſpoliata ſpectatur,ſolum nomen retinens. Mocia enim nominatur,quam non modò Hiſtorici,ſed etiã Grammaticus Suydas dicit Anaſtaſium Dicorum condidiſſe. Vide an moneta, quã in hac regione ponit antiqua regionum vrbis deſcriptio ſit ædes Iunonis monetæ,an Aerarium : nam reges etiam hodie in regione ſeptimi collis dicuntur caſtello Septem turrium vti pro Aerario Suydas affert ſtatuam Iunonis ſuſtinuiſſe æreum fornicem ad ſimilitudinem forficis capillos tondentis,ſed in quo loco,non explicat:itaque ea,quæ adduxi de moneta,ſint obiter dicta.

De columnis,quæ nunc extant in colle ſeptimo.

CAPVT IX.

AEDES ſacra Studios appellata ab Studio principe ciue Conſtantinopolitano, is, vt ait Suydas,hanc condidit cũ illuſtri monaſterio. Studij meminit Iuſtinianus in nouis cõſtitutionibus, cùm ait duas lecticas,quibus mortui efferuntur,in ſacro theſauro ſitas Studij præclaræ memoriæ, & Stephani magnificæ memoriæ. Studium intelligit monaſterium ità

nuncu

nuncupatum,quod nunc non extat, ædes extat translata in religionem Mametanam, in cuius veſtibulo ſunt quatuor columnæ cum trabeatione egregiè elaborata, in interiori parte ædium vtrinq; columnæ ſunt ſeptem virides, nigris maculis velut fragmentis alterius generis lapidum inſertis diſtinctæ,quarum perimeter eſt ſex pedum & ſex digitorum.Denique earum ratio capitulorum,epiſtyliorum opere Corinthio elaborata eadem eſt, quæ columnarum veſtibuli. Supra illas ſex exiſtunt totidem columnæ in parte ædis ſuperiore. In area ædis Studianæ eſt ciſterna,cuius lateritias cameras ſuſtinent viginti tres columnæ excelſæ Corinthiæ, extra vrbem fuit monaſterium Studianum olim, nunc eſt intra vrbem,iuxta viam,qua itur ex columna Arcadij ad portam Septem turrium, quas claudit murus vrbis habens portam nunc obſtructam, olim patentem, cuius Paraſtades ſunt duæ columnæ Corinthiæ marmoris maculoſi,venis viridibus diſtincti,ſuſtinentes octo columellas efficientes tres arcus, in latere portæ ſiniſtro exiſtũt ſex tabulæ marmoreæ, ſingulæ habentes latera clauſa columellis aliis teretibus, aliis quadratis, continentes ſtatuas eminenter expreſſas affabrè ſcalptas,nudas,clauis pugnantes, quarum ſuperiores habent ſupra ſe cupidines velut præcipites ad volandum,in latere dextro ſunt item ſex tabulæ cinctæ ſimiliter columellis. In prima tabula inferiori iuuenis tenens organum muſicum iacet ſupinus,tibiis implexis, ſupra ipſum impẽdet imaguncula velut Cupido,ſupra Cupidinem mulier:in tabula ſuperiore eſt ſtatua nuda tenens clauam erectam, pelle leonis brachio inuoluto,canes ducens manu ſini-

ſtra. Supra ipſam eminet Leæna turgens vberibus. Alia tabula continet duos agricolas ferentes calathos vuis plenos. In alia tabula eſt eques alatus, equi frenum retinet mulier. A tergo ſunt mulieres duæ, in ſumma parte tabulæ, alia mulier recubat, è regione huius iacet iuuenis. Hæc addidi ob tabularum antiquum opus ſummo artificio factũ. Præterea vidi in ſeptimo colle cùm alias Mameticas ædes, tum quatuor præcipuas habentes veſtibula marmorea columnis marmoreis ornata, duas quidem in latere orientali, quarum duæ habẽt ſex colũnas in veſtibulo bene proceras & craſſas, duas quidem marmoris Thebæi, quatuor verò obſcurè virẽtes marmoris Miſcellanei. Altera eſt prope columnam Arcadij nuper facta ab vxore Soleimani Regis cum Xenodochio luculento, & Gymnaſio profitentium literas Turcicas, & Arabicas, in quibus numeraui pluſquam ſexaginta columnas varias. In dorſo collis ſpectantur aliæ duæ ædes, quarum vna habet balnea adiuncta, & Gymnaſia literaria. In ædis veſtibulo ſunt ſex columnæ Thebaici marmoris, quarum ambitus eſt ſeptẽ pedum, & velut calcaneum æreum, baſes quidem, & capitula Turcico labore exculpta, ſed ſcapi antiquiſſimi, præſertim duarum cingentium aditum ædis, habentiũ Hypotracheliũ ſubtilius reliquo ſcapo Hypotrachelij ima pars æqualis ſcapo habet annulum teretem, ſupra annulum eſt alter annulus latus depreſſus: deinde ſupereſt Hypotrachelium depreſſius reliquo ſcapo, vt eſt hominis collum ſubtilius inter caput & thoracẽ: nullámque vidi aliam Byzantij habentem Hypotrachelium, tantoperè accedens ad rationẽ Vitruuij, tradentis Hy-

potra

potrachelium columnæ Doricæ contrahendum, ita vt in tertio libro de Ionicis est ſcriptum. Alia ædes Mamecana eſt in eodem colle, in cuius veſtibulo ſunt ſex columnæ bene excelſæ:in Gymnaſij atrio ſunt quatuordecim,totidem in porticu vicina.

De regione tertiadecima vrbis Sycena appellata, & de oppido Galata,ſiue Pera.

CAPVT X.

GALATAM oppidum fuiſſe partem Conſtantinopolis oſtendit antiqua deſcriptio regionum,Nouæ,inquit,Romæ tertiadecima regio eſt Sycena,quæ ſinu maris anguſto diuiſa ſocietatẽ vrbis nauigiis frequentibus promeretur, tota lateri montis affixa præter vnius plateæ tractum.Stephanus ait vrbem Sycas contra nouam Romam eſſe ſitas appellatas ſua ætate Iuſtinianas:cur autem ita appellarentur non explicat,ſed ſi ex eo,quòd Iuſtinianus eas ædificiis ornarit, aut collapſas reſtituerit, his enim de cauſis vrbes ſolent mutare nomina. Miror Procopium non meminiſſe horum ædificiorum, cùm totius ſinus Cornu nuncupati ædificia à Iuſtiniano ædificata, vel reſtituta exactè deſcribat,niſi fortaſſe erratum ſit in Procopio ſcribente Iucundianas pro Iuſtinianis:cùm ait regias ſuburbanas Iuſtinianum renouaſſe in æreo loco, & loco, quem Iucundianas vocant, aut ſi in Procopio mẽdum non eſt,erratum videri poteſt in Stephani Codice habente Iuſtinianas pro Iucundianis, at Stephanus longè ante Iuſtinianum ſcripſit.Itaque,ſi vitium eſt,Stephani non eſt,ſed Hermolai Grammatici Conſtantinopo-

leos, qui Commẽtaria Stephani redegit in Epitomen, quã Iustiniano dedicauit. At verò Iustinianeæ potius, quàm Iucundianæ nominandæ videntur Sycæ ex collatione multorum Codicum non modo Procopij, sed etiam Iustiniani editorum, & manuscriptorum. Iustinianus in suis nouis constitutionibus illud, inquit, manifestum est, si maius interuallum sit, & plures sint Decani feretro inseruientes, & plures scholæ propter feretri pondus pauxillum quiddam ipsis dandum esse. Deinde paulò infrà addit sibi similiter videri, si funus effertur intra nouos vrbis muros, & traiectũ τῶν ἰουστινιανῶν ἤτοι συκῶν, hoc est, Sycarum, siue Iustinianarũ, quoniam non longè distant, neque opus est maiore tempore, aut labore ad illuc proficiscendum, sin autem extra muros huius fœlicis vrbis funus ducitur, siue vltra alios traiectus, quàm traiectum Sycenum funus effertur, prętereo cætera. Vbi aduerte πέρασμα Latinè vertendum esse traiectum, non autem terminum, vt habet Latina interpretatio. Ex antedictis patet oppidum Sycas nominatas esse trans sinum, & contra Constantinopolim, sed contra quam Constantinopolis partem non declarat Stephanus: at ex antiqua regionum vrbis descriptione assequor, tradente regionem sextam à foro Constantini vsque ad traiectum Sycenum porrigi, hoc est, Peræum, siue Galatinum nunc appellatum, & ne videar contemnere, recentes afferam. Ex his nonnullos, qui tradunt Absimarum Ducem hostium obsidentium Constantinopolim se recepisse in portum Sycæ, sitæ è regione Constantinopolis. Euagrius scribit capita Longini, & Theodori à Ioanne Scytha Constãtinopolim missa,

ex con

ex contis appenſa ad nuncupatas Sycas in vlteriore littore oppoſito Conſtantinopoli ſitas, Regis iuſſu erecta fuiſſe iucundum ſpectaculum Byzantinis. Idem addit Vitalianum vſque ad nuncupatas Sycas incurſiones feciſſe, contra quem habentem in Sycis ſtationem mittitur à Rege Anaſtaſio Marinus Syrus pugnaturus. Ambæ igitur claſſes ſe præparant, vna ad puppim Sycas, altera Conſtantinopolim habens: primùm remos inhibebant, deinde poſt excurſiones, & leues pugnas vtrinque factas, prælium nauale commiſſum eſt circa loca appellata Vitharia. In fugã ſe conieſſit Vitalianus magna ex parte virium ſuarum amiſſa, vt nemo hoſtium deinde in Boſporo inueniretur. Nec me mouet Strabo, qui videtur extra ſinum Sycam ponere. Ex promontorio, inquit, fretum Boſporium in quinque ſtadia ſtringente vſque ad portum ſub Syca poſitum eſſe triginta ſtadia, ex Syca ad Byzantiorum cornu quinque ſtadia, quæ non diſcreparent ab his, quæ antè dixi, ſi intelligeret Byzantiorum cornu, vt Plinius intelligit promontorium ipſum Boſporium, in quo Byzantium ſitum eſt. At Strabo declarat ſtatim ſubdens cornu eſſe ſinũ longum ſexaginta ſtadia. Itaque aut erratum eſſe Codicis Straboniani arbitror, aut ipſum Strabonem errare cùm ex antè ſcriptis, tum maximè ex Dionyſio Byzãtio antiquiore, & ſuæ patriæ ſcriptore, tradente Sycodem locum eſſe iuxta ſinum Cornu appellatum, in eo loco vbi hodie extat Galata, vt planiùs declaraui in Boſpori circumnauigatione. Longè etiam errant Perotini, qui dictitare ſolent Ianuenſes primos cõditores eſſe Peræ oppidi, cùm multis antè ſeculis condita fuerit, quàm Ia-

nuenſes Peram emiſſent, vel nauatæ in bello opere loco mercedis accepiſſent ab Imperatore Conſtantinopolitano. Cùm Iuſtinianus ponat Sycas intra vrbis muros, & Agathius muris clauſas tradat, cùm ait aduentu hoſtium tantum terrorem iniectum fuiſſe ciuibus Cōſtātinopolitanis, vt Iuſtiniani Regis milites armati inſiſterent muris Sycarum, vt promptè obſiſtere hoſtibus poſſent. Quid quòd Stephanus Sycas appellat vrbem, quam poſtea recentes ſcriptores, ſed antiquiores, quàm Ianuenſes Galatam accepiſſent, caſtellum Galaticum vocant, tradentes claſſem Saracenorum ſtationem à Magnaura ad Cyclobion habuiſſe. Poſt autē duos dies cùm vehemens ventus flaret ad caſtellum Galatam vſque ad Clidion appulſam partem claſſis exuſtam fuiſſe igne, quem Imperator ex Acropoli iacularetur. Zonaras narrat Michaëlem Imperatorem, cùm terra & mari obſideretur in hanc deſperationem veniſſe, vt catenam contenderet ab Acropoli ad oppidulum in contrario littore poſitum. Adhuc Galatæ porta eſt, quæ appellatur catena, ex eo, quòd ab Acropoli vſque ad eam portam catena extenderetur. Auctam vero à Ianuenſibus non ſemel, ſed iterum oſtendunt muri ſæpiùs promoti adhuc extantes ab Oriente duplices, ab Occaſu triplices, deſignantes varia vrbis incrementa. Iam videre licet antiquas Sycas in media Galata muris clauſas, ſitas contra regionem ſextā, & traiectum Sycenum totas affixas lateri montis, quales deſcribit regionum libellus vrbis, præter vnius plateæ tractum, quem ſubiacentium ſub eundem montem littorum tātùm præſtat æqualitas. Oportuit hāc plateam latam fuiſſe centum

tum passus Romanos. Nam tanta hodie superest inter montem & sinum planities,& maior fortasse: quoniam tot post annos dilatata fuerit, vt quotidie videmus excrescere ex proiectione purgamentorum, quæ, vt desideant in profundum, retinentur sublicis arcas ligneas stabilientibus, quas fistucis defigunt incolæ studio augendæ planitie littoralis, & oræ maritimæ efficiendæ propius portuosæ. Verùm vt planiùs intelligatur vbi olim Sycena regio fuerit, Galatæ situm, vt nunc est, describam.

Descriptio Galatæ, & de templis Amphiarai, & Dianæ, & Veneris, & theatro Syceno, & foro Honoriano.

CAPVT XI.

SYCENA regio iam vulgò nominata Galata, siue Pera, rectiùs nominãda Perça, vt Iosephus Iudæam transiordanam nominat Peræam, & trans Euphratem Strabo regionem appellat Peræam. Cur autem appelletur Galata, Constantinopolitani omnes iam prædicant, ex eo, quòd illic olim lac venderetur, aut mulgeretur, decepti nominis allusione: nec dubito si scirent Galatam appellatam olim Sycã, quin etiam auderent eam dicere à ficuum lacte ita appellatam esse. Suámque tum aberrationem à vero tueri possent autoritate Dionysij Byzantij, scribentis Sycam appellatam à multitudine, & pulchritudine arborum ficuum ibi prouenientiũ. Quantò rectiùs coniectassent, si à Galatis populis eam Galatam nominatam fuisse arbitrati essent, adducti Ioannis Tzetzæ ciuis Constantinopolitani, & diligentis Grammatici varia historia abhinc

hinc ferè quadringentos annos conſcripta, quæ tradit Brenum Gallum Ducem Gallorum, quos Græci Galatas appellant, profectum Byzantium illinc traieciſſe: indéq; Byzantij locum appellatum fuiſſe Peram ex traiectione Galatarum, à quibus poſtea arbitror etiam Galatam appellatam. Hæc autem ſita eſt partim in colle, partim in planitie ſubiecta ſub ipſum collem, quē duæ valles efficiunt, vna ab Oriente, altera ab Occidente, vtraq; longa circiter vnum miliare. Collis dorſum procedit à Septentrione ad Meridiem, latum vbique non minus ducētis paſſibus, tam longum, quàm valles, quibus vtrinque clauditur: deinde coniungitur cum reliqua continētis planitie, collis meridianum latus, & planitiem ſub ipſum ſubiectam continentes Galatam, circunſcribit ſinus Ceratinus, Iſthmúmq;, & peninſulam ferè ſemicirculam efficit: vt ſi lineam duceres ab ore & faucibus ſinus ad medium receſſum, quem ſinus Ceratinus inſinuat in vallem, quæ collem Galatinū ab occaſu claudit: incluſum videres intra ſemicirculū, quem deſignaret ducta linea Galatā accedentem ad figuram arcus intenti, niſi eius Cornu vergens ad occaſum dimidio largiùs quàm orientale eſſet, & minus longum. Galatæ circuitus muro circundatus patet quater mille & quadringētos paſſus, latitudo varia: nam media eſt ſexcentorum paſſuum, quorum viginti intercedunt inter ſinum & muros. Iam verò planities procurrens inter ſinum & collem, dilatatur in cētum octoginta paſſus, cliuus verò in quadringentos. Latus Galatæ orientale patet in latitudinem primò quadringentorum paſſuum, deinde contrahitur in ducentos ſexaginta paſſus. Latus

perti

pertinens ad Occaſum extra veterem Galatam ſitũ habet mollem cliuum,& ferè totum ad Meridiẽ, tendentem præter exiguam procliuitatem ſubſidentem ad Solis occaſum iuxta muros veteris Galatæ ſitã:cliui enim collis Galatini duplici deuexitate inclinantur, vna in valles,altera in ſinum. Vnde fit,vt vrbs ſit prona triplici procliuitate,vna à Septentrionibus ad Meridiem,altera ad ortum Solis,tertia ad Occaſum.Decliuitas per mediam Galatæ latitudinẽ decurrens tendit à Septentrionibus ad Meridiem,ita prona, vt in multis locis cliui gradibus molliantur,vt domus ex parte infera ſcalis aſcendantur, ex ſupera adeantur plano pede vſque ad primam contignationem: latus verò tam vergens ad Solis ortum,quàm ad occaſum duplicem deuexitatem habet, vnam à ſeptentrionibus ad meridianum cardinem, alteram ad Orientem, aut Occidentem: vt non modò viæ rectæ,ſed etiam tranſuerſæ procliuitatem habeant, ſed orientale latus procliuius in vtranque deuexitatem, occidentale molles cliuos habet tam rectos, quàm tranſuerſos, deniq; Galata ſic prona eſt, vt ſi eadem altitudine omnes domus eſſent. Superiores contignationes aſpectu maris fruerentur, ex eiſque velut ex theatris naues vltra citráque traiicientes ſpectarentur, neque modò Galata,ſed tota ferè Conſtãtinopolis maris aſpectu frueretur,ſi lex à Zenone conſtituta,& à Iuſtiniano ſancita ſeruaretur,iubens intra centum paſſus neminem poſſe Conſtantinopoli impedire maris aſpectum,neque rectum,neque obliquum. Plana vrbis pars diſcurrens inter imos collis cliuos & ſinum,nuſquã minus ſtricta ducentis paſſibus, in cornibus largior eſt, &

quidem alicubi patet in longitudinem quadringentorum paſſuum, oppidum triplo longius, quàm latius, latitudo tendit à Septentrionibus ad Meridiem, longitudo ab Oriente ad Occaſum, latus occidentale latius quàm orientale, & ferè eadē latitudine qua media vrbs: nam per longitudinem quingentorum paſſuum nuſquam minus lata quingentis paſſibus orientale latus cōtrahitur molliter, quoad eius extremitas in formam cunei reducitur, vbi lata eſt ducentos ſexaginta paſſus. Totum littus, quod circuit Galatam, portuoſum eſt, naues admittens vſque dum contingant oram maritimā. Inter mœnia & ſinum intermiſſum eſt ſpatium, vbi tabernæ & officinæ mercatorum & cauponæ frequentes, & vacua interualla ad exonerandas naues. Portas habet maritimas ſex, quarum tres traiectum frequentem habent ad Conſtantinopolim. Ita enim cōtra Conſtantinopolim iacet Galata à ſeptentrionibus, vt primo, ſecundo, tertio collibus, & valli primæ & ſecundæ Conſtantinopolitanis ſit aduerſa, præ ſe habens ſinum & Conſtantinopolim, à tergo ſuburbana ædificia. Nam ſupra Galatam multæ domus ſuburbanæ partim in collis Galatini dorſo, partim in eius lateribus triplicibus: nam Galata non attingit ſummum verticē collis, imo ex ſumma vrbe, vbi eſt excelſiſſima turris, adhuc reſtat extra vrbem aſcenſus trecentorum circiter paſſuū, plenum ædificiis, inde iugum planum tendens à Meridie ad Aquilonē, largum circiter ducentos paſſus, longum duo millia paſſuum, per quod medium diſcurrit via lata vtrinq; ædificiis cincta hortorum & vinetorum, neque eſt vlla pars amœnior: ex qua eiúſque lateribus videtur

detur ſinus Ceratinus, & Boſporus, & Propontis, & ſeptem colles Conſtantinopolis, & Bithynia, & ſemper niuoſus Olympus. Denique ædificia non modò in colle Galatino, ſed etiam in collibus & vallibus circunuicinis ſitis in littore Galatino poſito contra Conſtantinopolim, tot colles & valles habente, quot Conſtantinopolis, vt iam longè dimidio maiorem, quam ſit Galata vrbem efficere poſſent, ac ſi centum annos fœlicitas imperij Byzantini durauerit, altera Conſtantinopolis futura eſt Galata. Qui ſcribunt Byzantem conditorem Byzantij templum Amphiarai ædificaſſe in Syca, aberrant quidem à rei veritate, ſed non procul. Nam Dionyſius Byzantius tradit poſt locum Sycenum fuiſſe templum Amphiarai ædificatum à Coloniæ deductoribus, quorum princeps erat Byzas. Amphiaraum cùm cæteri Græci, tum Megarenſes honorabant Deum, vt haberent, ſed Amphiarai templum, & ſi non eſſet in loco, quem Dionyſius appellat Sycenum, tamen eius appellatio dilatata fuit, poſtquàm Sycena vrbs condita fuit, vt etiam intra Sycas Amphiarai, & Dianæ Luciferæ, & Veneris Placidæ templa incluſa fuerint, vt planè demonſtraui in tractatione Boſpori. Sed horũ iam nulla reſtant veſtigia, neq; illorum, quæ tradit antiqua regionum vrbis deſcriptio in regione Sycena fuiſſe, neq; hominum vllorum memoria viuẽtium recordatur veſtigiorum, vbi illa fuerint, imo non modò eorum memoriam, ſed ne nomen quidem Sycenæ regionis quiſquam iam, qui vel audierit, vel legerit, reperitur. Theatrum tamen & forum Honorianum dũtaxat ex architectonica ratione coniicere licet, fuiſſe illud quidem in

imis cliuis, vt ſolent eſſe omnia theatra, quorum veſtigia vidi in Græcia. Forum verò in planitie vicina portui, vbi nunc Xenodochium ædificatum eſt in fundamentis templi diui Michaëlis, quod integrum extabat, cùm veniſſem Byzantium, eóque aquæ vberiores adductæ ſunt inuentis cuniculis antiqui aquæductus ſubterranei. Deniq; nihil antiquæ Sycenæ iam apparet, nam columnæ, quæ antiquæ viſuntur in aliquot templis Galatinis à Ianuenſibus foris exportatæ dicũtur, quorum nonnullæ antiquo opere elaboratæ ſunt. Ciſterna diui Benedicti ſpoliata cameris, & columnis circiter trecentis concamerationem ſuſtinentibus, conuerſa in hortorum culturam iam alentium templi ęditimum indicat opus fuiſſe antiquæ opulentiæ. Ex antè ſcriptis cognoſcere potes, quæ monumenta Conſtãtinopolis olim habuerit, quæ verò ædificia publica nunc habeat à Turcis, & qua ratione ſint nonnulla à Turcis ædificata, ſeparato volumine eſſent tractanda. Nunc ſummatim pauca exponam: Aedes Mametanas continet plus trecentas, quarum ſumptuoſiſſimæ à regibus, & regũ purpuratis ædificatæ, ſed omnes tectæ plumbeis tegulis, marmoribus, & columnis marmoreis ornatæ ex ſpoliis Chriſtianarum ædium, vt hæ prius ornatæ fuerant ex veterum deorum ſpoliis. Balnea & thermas habet publicas ſupra centum, quarum quinquaginta magnæ & geminæ, & ferè tales quales deſcripſi à Mametho Rege ædificatas. Xenodochia & publica hoſpitia longè ſupra centum habet, quorum illuſtria aquas ſalientes in medio atrio habent ex agris ſuburbanis ductas, ſed præcipuè excellunt reges Turcorum in aquis ducendis

intra

intra vrbem. Eusebius quidem laudat Constantinum, In mediis, inquit, foris videas fontes boni pastoris insignia habentes, his, qui sacras literas norunt explorata, Danielem, scilicet & leones ex ære factos laminis aureis fulgẽtes. Valens & Andronicus magnis sumptibus flumina procul ab vrbe perduxerunt, partim arcubus adhuc extantibus supra terram, partim opere subterraneo, cæteríque reges ingentes piscinas, & lacus subterraneos, quos cisternas posteritas appellauit permultas in omni vrbis regione ingentibus sumptibus ædificarunt, metuentes obsidionem à vicinis hostibus. At Turcica Constantinopolis iam adeò longinquos habet hostes, vt cisternas, aut diruant, aut in alios vsus conuertat quàm aquarum, atque copia aquarum salientium fruitur perductis ex omni agro suburbano etiam longè remoto: nullum enim est celebre templum, nullum Xenodochium, nullum publicum hospitium, nullæ thermæ nobiles, quæ non habeant aquas salientes in media area. Prætereo bassarum, cæterorúmque purpuratorum domos, omitto Regem ipsum, cuius claustrum, occupans vetus Byzantium, passim perennes fluuios habet longè extra vrbem adductos, prætereo lacus, & castella vbique in foris, in viis creberrima non modò largos potus largientia, sed etiam ex vsibus hominum exeuntia, immunditias vrbis in mare euerrũt, & impuriorem spiritum & causas grauioris cœli auferunt, quibus vrbes haberi solent infames. Prætereo nunc narrare, vt omnia ædificia Constantinopolitana sint facta ex ruinis incendiorum terræmotuum humilia, vt non multa habeant duas contignationes, lapide cæmentitio, aut latere non

modò cocto, ſed etiam crudo refecta, excipio domos Galatæ à Ianuenſibus conditas, & domos aliquot purpuratorum regiorum. Chriſtiani Græci ſuas ſexcentas ædes ſacras amiſerunt, ex quibus nullam retinent nobilem præter ædem monaſterij, vbi habitat Patriarcha, reliquæ aut funditus euerſæ, aut in vſus religionis Mametanæ conuerſæ ſunt: nam quas habent ædes iam ſacras circiter ſeptuaginta obſcuræ ſunt, Franci circiter decem habent, Armenij ſeptem, Iudæorum verò ſynagogæ pluſquam triginta, vix capientes multitudinem maximæ nationis. Ex antè ſcriptis faciliùs fortaſſe cognoſces abſens, monumenta antiqua, quæ tradit antiqua regionum vrbis deſcriptio, quam ſine his præſens videas Conſtantinopolim, quod experietur, qui ſimilia inueſtigare poſt me conabitur, quod vt quiuis propriùs poſſit, adiungã ſtatim de regionibus nouæ Romę Conſtantinopolitanæ (incerto authore, ſed illo tamen antiquo) libellum ſcriptum ante Iuſtiniani tempora.

Regio prima.

PRima regio continet domũ Placidiæ Aug. domum nobiliſſimæ Marinæ, thermas Arcadianas, vicos, ſiue angiportus viginti nouem, domos centum decem & octo, porticus perpetuas duas, balneas priuatas quindecim, piſtrina publica quatuor, gradus quatuor, curatorem vnum, qui totius regionis ſolicitudinem gerat. Vernaculum vnum, velut ſeruum in omnibus, & internuntium regionis. Collegiatos vigintiquinque è diuerſis corporibus ordinati, qui incẽdiorum ſolent caſibus ſubuenire. Vicomagiſtros quinque, quibus per noctem

tuendæ

tuendæ vrbis cura mandata est, quos P. Victor, ac siue Sextus Ruffus vocat, vernaculos fuisse in antiqua Roma, hic in noua Roma appellat denuntiatores. Collegiatorum non meminit, neque Ruffus, neque Victor, omnes meminerunt Vicomagistrorum, quos distinxisse videtur Constantinopolitana descriptio in collegiatos, & Vicomagistros, Latiniùs quidem Vicorum magistri appellarentur ex inscriptione adhuc extante in Capitolio antiquæ Romæ:

Imp. Cæsari diui.
Traiani Parthici fil.
Diui Neruæ nepoti.
Traiano Adriano.
Aug. Pontif. maximo.
Tribunic. Potestat. xx.
Imp. II. con. III. P.
Magistri Vicorum XIIII.

Regio secunda.

SEcunda regio ab initio theatri minoris, post æqualitatem sui latenter molli subleuata cliuo, mox ad mare præcipitiis abrupta descendit, continet in se Ecclesiam magnam, Ecclesiam antiquam, Senatum, Tribunal purpureis gradibus extructum, thermas Zeuxippi, Theatrum, Amphiteatrum, vicos siue angiportus triginta quatuor, domos nonaginta & octo, porticus magnas quatuor, balneas priuatas tredecim, pistrina priuata quatuor, gradus quatuor, curatorem vnum, vernaculum vnum, collegiatos triginta quinque, Vicomagistros quinque.

Regio

Regio tertia.

TErtia regio plana quidẽ in ſuperiori parte, vtpote in ea circi ſpatio longiùs explicato, ſed ab eius extrema parte nimis prono cliuo mari vſque deſcendit, continet in ſe eundem circum maximum, domũ Pulcheriæ Auguſtæ, portum nouum, porticum ſemirotundam, quæ ex ſimilitudine fabricæ Sigma Græco vocabulo nuncupatur, tribunal fori Conſtantini, vicos ſeptẽ, domos nonaginta quatuor, porticus magnas quinque, balneas priuatas vndecim, piſtrina priuata nouem, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos viginti & vnum, Vicomagiſtros quinque.

Regio quarta.

REgio quarta à miliario aureo collibus dextra, læuáq; ſurgentibus ad planitiem vſque valle ducente perducitur, continet in ſe idem miliarium aureum, Auguſtęum, Baſilicam, Nymphæum, porticum Fanionis, liburnã marmoream, naualis Victoriæ monumentum, eccleſiam ſiue martyrium ſancti Memnæ, ſtadia, ſcalam timaſi, vicos triginta quinq;, porticus magnas quatuor, balneas priuatas ſeptẽ, piſtrina priuata quinque, gradus ſeptem, Curatorem vnũ, Vernaculũ vnum, Collegiatos quadraginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio quinta.

REgionis quintæ non modica pars in obliquioribus poſita locis planitie excipiente perducitur, in qua neceſſaria ciuitati ædificia continentur, continet in ſe thermas Honorianas, ciſternam Theodoſiacam,

Pryta

Prytaneum, thermas Eudoxianas, ſtrategiũ, in quo eſt forum Theodoſiacum, & obeliſcus Thebæus quadratus, horrea olearia, Nymphæum, horrea Croadentia, horrea Valentiniana, horrea Conſtantiaca: portum habet Proboſphorianum, ſcalam Chalcedonenſem, vicos viginti tres, domos centum octuaginta quatuor, porticus magnas quatuor, balneas priuatas vndecim, piſtrina publica ſeptem, piſtrina priuata duo, gradus nouem, macellos duos, Curatorem vnum, Collegiatos quadraginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio ſexta.

REgio ſexta breui peracta planitie, reliqua in deuexo conſiſtit, à foróque Conſtantini ſcalam vſque ſiue traiectum Sycenum porrigitur ſpatiis ſuis, continet in ſe columnam purpuream Conſtãtini, Senatum, eiuſdem loci Neorium portum, ſcalam Sycenam, vicos viginti duos, domos quadringentas octuaginta quatuor, porticum magnam vnã, balneas priuatas nouem, piſtrinum publicum vnum, piſtrina priuata decem & ſeptem, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos quadraginta nouem, Vicomagiſtros quinque.

Regio ſeptima.

REgio ſeptima in comparatione ſuperioris planior, quamuis & ipſa circa lateris ſui extremitatem habeat in mare decliuior. Hæc à parte dextra columnæ Conſtantini vſque ad forum Theodoſij continuis extenſa porticibus, & de latere aliis quoque pari ratione porrectis, vſque ad mare, velut ſeipſam inclinat, & ita

deducitur. Habet autem in ſe eccleſias tres, hoc eſt Hirenem, Anaſtaſianam, & ſancti Pauli, columnã Theodoſij intrinſecus vſque ad ſummitatem gradibus peruiam, equites magnos duos, partem eiuſdem fori, thermas Caroſianas, vicos octoginta quinque, domos ſeptingentas vndecim, porticus magnas ſex, balneas priuatas vndecim, piſtrina priuata duodecim, gradus ſexdecim, Curatorem vnum, Collegiatos octoginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio octaua.

OCtaua regio ex parte Tauri nulla maris vicinitate cõtermina, anguſtior magis quàm lata, ſpatia ſua in latitudinem producta compenſat, continet in ſe partem fori Conſtantini, porticum ſiniſtram Taurum vſque, Baſilicam Theodoſianam, Capitolium, vicos viginti vnum, domos centũ octo, porticus maiores quinque, balneas priuatas decem, piſtrina priuata quinque, gradus quinque, macellos duos, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos decem ſeptem, Vicomagiſtros quinque.

Regio nona.

REgio nona prona omnis, & in Nothũ deflexa, extenſi maris littoribus terminatur, continet in ſe eccleſias duas, Cenopolim & Omonœam, horrea Alexandrina, domum nobiliſſimæ Arcadiæ, thermas Anaſtaſianas, horreum Theodoſianum, vicos ſexdecim, domos centum & ſexdecim, porticus maiores duas, balneas priuatas quindecim, piſtrina priuata quindecim, piſtri

piſtrina publica quatuor, gradus quatuor, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta octo, Vicomagiſtros quinque.

Regio decima.

REgio decima in aliud ciuitatis latus à nona regione platea magna, velut fluuio interueniente diuiditur, eſt verò tractu planior, nec vſquam præter maritima loca inæqualis, longitudini eius latitudine non cedente, continet in ſe eccleſiam, ſiue martyrium ſancti Acatij, thermas Conſtantinianas, domũ Auguſtæ Placidiæ, domum Auguſtæ Eudoxiæ, domum nobiliſſimæ Arcadiæ, Nymphęum maius, vicos viginti, domos ſexcentas triginta ſex, porticus maiores ſex, balneas priuatas viginti duas, piſtrina publica duo, piſtrina priuata ſexdecim, gradus duodecim, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos nonaginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio vndecima.

REgio vndecima ſpatio diffuſa liberiore, nulla parte mari ſociata eſt, verùm eius extenſio tam plana, quàm etiam collibus inæqualis, continet in ſe martyrium Apoſtolorum, palatium Flaccilianum, domum Auguſtæ Pulcheriæ, Bouem æreum, ciſternã Arcadiacam, ciſternam Modeſtiacam, vicos octo, domos quingentas tres, porticus maiores quatuor, balneas priuatas quatuordecim, piſtrinũ publicum vnũ, piſtrina priuata tria, gradus ſeptẽ, Curatorem vnũ, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta ſeptem, Vicomagiſtros quinque.

Regio duodecima.

REgio duodecima portam à ciuitate petentibus in longum plana omnis consistit, sed latere sinistro, mollioribus cliuis deducta maris confinio terminatur, quam mœnium sublimior decorat ornatus, continet in se portam auream, porticus Troadeas, forum Theodosiacum, columnam itidem intra se gradibus peruiam, monetam, portum Theodosiacum, vicos vndecim, domos trecentas sexaginta tres, porticus maiores tres, balneas priuatas quinque, pistrina priuata quinque, gradus nouem, Curatorem vnum, Collegiatos decem & septem, Vicomagistros quinque.

Regio decimatertia.

TErtiadecima regio Sycena est, quæ sinu maris angusto diuisa, societatem vrbis nauigiis frequentibus promeretur, tota lateri montis affixa, præter vnius plateæ tractum, quam subiacentium eidem monti littorum tantum præstat æqualitas, continet in se ecclesiam, thermas Honorianas, forum Honorianum, theatrum, naualia, domos quadringentas triginta vnã, porticum maiorem vnam, balneas priuatas quinque, pistrinum publicum vnum, pistrina priuata quatuor, gradus octo, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta quatuor, Vicomagistros quinque.

Regio decimaquarta.

REgio sanè quartadecima licet in vrbis quartadecima numeretur parte, tamen quia spatio interiecto diuisa est muro proprio vallata, alterius quodammodo

speciem

ſpeciem ciuitatis oſtendit. Eſt verò progreſſis à porta modicum ſitu plana, dextro autem latere in cliuū ſurgente vſq; ad medium fere plateæ ſpatium nimis prona, vnde mare vſque modioris hæc, quæ ciuitatis continet partem, explicatur æqualitas, continet in ſe eccleſiam, palatium, Nymphæum, thermas, theatrum, luſorium, pontem ſublicium, ſiue ligneum, vicos vndecim, domos centum ſexaginta ſeptē, porticus maiores duas, balneas priuatas quinque, piſtrinum publicum vnum, priuatum vnum, gradus quinque.

Collectio Ciuitatis.

COgnita vrbe per partes, fas eſt etiam ſitum occluſæ iam vniuerſitatis aperire, vt magnificentiæ vnicum decus, non ſolùm videatur opere & manu confectum, ſed etiam conſpirantibus elementis naturæ fœlicitate munitum. Prouidentia ergo diuina tot futurorum hominum domiciliis conſulente longo tractu in promontorij qualitatem ſpatioſior terra faucibus pontici maris oppoſita, ſinuoſis portuoſa lateribus, anguſtior latitudine circumflui maris tutela vallatur. Hoc quoque ſpatium, quod ſolum apertum maris circulus derelinquit, duplici muro acies turrium extenſa cuſtodit. Intra quas ſepta ciuitas continet in ſe omnia ſigillatim memorata, quæ nunc ad infirmioris memoriæ qualitatem ſummatim collecta referemus. Habet ergo vrbs Conſtantinopolitana palatia quinque, eccleſias quatuordecim, domos diuinas Auguſtarum ſex, domos nobiliſſimas tres, thermas octo, Baſilicas duas, fora quatuor, Senatus duos, horrea quinque, theatra duo,

lusoria duo, portus quatuor, circum vnũ, cisternas quatuor, Nymphæa quatuor, vicos trecentos viginti duos, domos quatuor millia trecentas octaginta octo, porticus quinquaginta duas, balneas priuatas centum quinquaginta tres, pistrina publica viginti, pistrina priuata centum viginti, gradus centum decem & septem, macellos quinque, Curatores tredecim, Vernaculos quatuordecim, Collegiatos quingentos sexaginta, Vicomagistros sexaginta quinque, columnam purpuream, columnas intra se peruias duas, Colossum vnum, Tetrapylum aureum vnum, Augustæum, Capitolium, monetam, scalas maritimas tres. Habet sanè longitudo vrbis à porta aurea vsque ad littus maris directa linea pedum quatuordecim millia septuaginta quinque, latitudo autem pedum sex millia centum quinquaginta. Quòd autem quatuordecim regiones non continerẽt, nisi quatuor mille & trecẽtas octuaginta octo domos, intelligere oportet domos principum ciuium maiores, vt Sex. Ruff. & P. Victorem tradentes quatuordecim regiones Romæ domos continere circiter mille & septingentas quinquaginta quinque, interpretari necesse est illustres & capaces: cùm vtraque Roma vetus, & noua maxima esset, & frequentissimè habitaretur. Nam, vt præteream veterem Romam, profectò noua Roma Constantinopolitana adeò frequens erat eo tempore, quo hæc regionum vrbis descriptio conscripta est, vt etiam, qui habitarent apud vias latas & fora, angustè habitarent: adeóque connexa fuisse ædificia, vt vix locum sub dio apertum inueniretur, vt cœlum quis aspicere posset, suburbanáque ædificia latissimè vsque ad

Silym

Silymbriam, & mare ponticum continuarentur, marisq; non exigua pars ambientis vrbem obrueretur defixis ſublicis ædificia ſuſtinentibus. Hæc idem monumenta & longè plura olim fuerunt Conſtantinopoli, quæ nunc nulla extant præter columnam purpuream, & Arcadianam, & ædem Sophiæ, & Hippodromum ſpoliatum; & ciſternas aliquot. Nam quæ fuerint Byzantij antiqui antequàm euerſum fuiſſet à Seuero monumenta, nemo ſcribit, quamuis plurima coniicerę licet, florentis diu heroicis temporibus cùm ingenia omnium artium erant in pretio, cùm Rhodus tria millia ſignorum habebat non pręſtantior Byzantio, ex cuius muris tanta arte conſtructis, quantopere interiora niterent exiſtimare poſſumus. Hoc duntaxat ſcimus, Darium, Philippum, Seuerum, Byzantij monumenta vaſtaſſe, & Byzantios ipſos cum omnia cõſumpſiſſent, tamen Seueri militibus reſtitiſſe lignis, quæ ex ædificiis detrahebant, & ſtatuis, quas in hoſtes proiiciebãt. Qui autem à Conſtantino reædificati Byzantij tot monumenta perdiderunt, partim autem Attici, partim ſummatim perſtringam. Primùm imperatores diſſentientes, deinde incendia creberrima non modò fortuita, ſed etiam ab hoſtibus tam externis, quàm diſſidentibus variarum factionum partibus iacta, quorum nonnulla tres, alia quatuor dies exurere non ceſſarunt, non modò apta ad comburendum, ſed etiam ex marmore ſtatuas & ſigna, atque omnem ſtructuram ex quauis materia conſtructam, velut quippiam accommodatum ad exurendum aceruos ruderum exagerantia inſtar collium ex omni genere materiæ accumulatorũ, priorem aſpe-
ctum

ctum confundentia, vt ne illi quidem, qui ipsa construxissent agnoscere possent, quid, vel vbi ea ipsa prius fuissent. Neque modo ab hostibus antiqua monumenta euersa sunt, sed etiam ab imperatoribus etiam Constantinopoli amicissimis, inter quos primus Constantinus magnus, quem Eusebius scribit templa deorum diruisse, vestibula vastasse, tecta detraxisse, eorum statuas æreas sustulisse, quibus tot seculis gloriabantur, eásq; in omnibus foris Constantinopoleos proposuisse non ad honorem, sed ad ludibrium, totámque vrbem sui nominis impleuisse æreis operibus summa & antiquissima arte elaboratis, vt eas spectatores ludibrio ha berent, aureas autem deorum statuas, argenteásque è medio sustulisse, reliquásque ex pretiosa materia factas spoliasse, statuas verò ex ære factas reliquisse abiectas. Deinde auget Eusebius, quàm infestus Constantinus fuerit Gentilium monumentis, vt ex toto imperio ea deleri curarit, vt lege edixerit Gentilium templa euertenda esse, quàm etiam ipse Eusebius iis infestus fuerit, quàm etiam reliqui scriptores Christianæ religionis, percipitur ex eorum scriptis: nempe tam acerbos fuisse in deorum monumenta, quàm Mametani nunc sunt in nostrates statuas non modò mediocres, sed etiam illi Coryphæi Basilius, Gregorius, qui non modò in monumenta lapidea deorum sæuierunt, sed etiam in eorum libros, qui de eis lasciuè scripsissent. Quid alios commemorem imperatores Constantini successores omnibus notos, qui adeò infensi imaginibus fuerunt etiam Christianæ religionis, vt non solùm ipsas euerterint, sed etiam earum pictores, scalptores, fictores insectati sint,

vt ex

vt ex earum insectatione, velut alij Parthici, ex Parthia deuicta, sic hi Iconomachi nominati. Sileo terræmotus non modò illos scriptis celebratos, quibus sub Zenone, Iustiniano, Leone Conone, Alexio Cōneno vrbis non modò præclara ædificia funditus euersa sunt, sed etiam tota ferè vrbs, eiúsque mœnia corruerint, vt ea in antiqua sede consistere vix perciperetur, nisi Bosporus & Propontis, antiqui Constantinopolis limites æterni locum, in quo olim fuerit, circunscripsissent. Prætereo vastas vrbis regiones post longa incendia, & bella diu iacuisse desertas inopia ciuium, deinde promiscuè ædificari cœptas nulla cura habita vicos dirigendi, sed omisso discrimine ædificasse in ruinis incendiorum, & terræmotuum, ea fuit causa, vt non modò sicut de Roma incensa Liuius inquit, veteres cloacæ, sed etiam aquæductus & cisternæ per publicum ductæ, nunc priuata passim subeant tecta; formáque sit vrbis occupatæ, magis quàm diuisæ. Prætereo regum Turcicorum claustra ingentia mediam vrbem occupantia, regiorúmq; purpuratorum septa integras vrbis insulas claudentia, & vias publicas occupantia, vel longè auertentia, fundamentáque non modò supra terram extantia, sed etiam substructiones subterraneas abditissimas sagacissimè inuestigatas funditus demoliuntur, ac nisi vidissem per id tempus, quod ego egi Byzantij permulta templa, & palatia adeò penitus à fundamentis imis deleta, & Turcicis structuris postea referta, vt recognoscere nequirem pristinum eorum situm, non tam facile coniecissem, quid demoliri potuissent ab vrbe capta,

quam quotidie, etsi ædificiis publicis ornare studẽt, tamen horridior est, atque obscurior, interdiu, quàm olim noctu, in qua pernoctantium luminum claritudo, sicut Marcellinus ait, dierum solita imitari fulgorem ædificiorum splendorem illustrabat. Nunc diei fulgor casarum obscuritatem detegens reddit obscuriorem. Vnde fit, vt si vel Constantinus, qui illam restituit, ornauit, vel alij, qui eam auxerunt, reuiuiscerent: antiquorum ędificiorum situm non agnoscerent. Quid ego externus, quem non antiquorum ædificiorum vestigia, non statuæ, non inscriptiones, non numismata, non habitatores studiosi antiquitatis me informarunt, qui alienissimi sunt ab omni antiquitate, sed potiùs inquirentem impedierunt, vt nihil metiri, nihil percunctari liberè ausus sim, non modò à Barbaris, sed ne à Græcis quidem, quibus nihil à literis alienius, nihil nomini Latino infestius, quod vt caninum mordent, dente canino detestantur, execrantur, neque offa vlla eos mitigare queas, sed multo succo vuæ, quos vt impleueris, nisi crebras inuitationes feceris, nisi Græco more exclamaueris te bibere, operam & vinum perdideris: neque tamen ab eis quicquam reportaueris, nisi leuia quædam, nisi morem bibendi, quem solum retinent ex moribus antiquorum Byzantiorum. Ad has incommoditates id accedit, quòd ex antiquis scriptoribus Græcis non adiuuari potes ad Constantinopolis cognitionem: non enim Dionysius Halicarnasseus, non Liuius, non Strabo, non Vitruuius, non Varro, non alij infiniti, ad cognoscendam nouam Romam sicut anti-

quam

quam mihi auxiliati ſunt, non Blondus, non Fulgoſius, non alij plerique mihi digitos ad fontes intenderunt, non ignotus ſcriptor patriæ Conſtātinopolitanæ quicquam me docere potuit: ille enim meras nugas habet, & duntaxat docet quis ædes ſacras ædificauit, ſed in quo loco ſitæ fuerint, non docet, qui ſi reuiuiſceret, earum poſitiones ignoraret: adeò omnia immutata ſunt, vt non modò, quæ ſupra memoriam viuentium antiqua dicere poſſumus, ſed etiam quæ ſunt ſupra ſingulos curſus ætatis antiqua dici poſſunt. Sic enim quotidie vaſtantur, vt ſenex neſciat, quæ puer vidit, neque modò ædificia antiqua deleta, ſed etiam locorum nomina, quæ illa tenebant, amiſſa ſunt, aliáque barbara ſucceſſerunt, & planè Scythica, inaudita. Sic enim hæc gens ſuam linguam amat, vt omnium locorum, quæ inuaſerit, ſtatim immutet nomina, aliáque imponat noua incognita, non priſtinorum nominum interpretationem habentia, ſed quiduis aliud potius ſignificantia: nondum enim ſe rerum potiri putant, niſi nominum potiantur, ſic enim Græca & Latina ſuſpecta habent, vt timeant vel à nominibus ipſis. Quid igitur inueſtigaſti? exigua profectò veſtigia cùm ex hominum memoria tum ex ſcriptis authorum quidem tempore recentium, ſed vſu antiquorum: quicquid enim eſt ſupra memoriam noſtram, dicere antiquum poſſumus in recognitione locorum. Ex illis paucis velut ex vnguibus leonem, deprehendi quatuordecim regiones potiùs, quàm ex earum deſcriptionibus non propriis, ſed communibus, & ambiguis, aut

ex veſtigiis ædificiorum, quæ illæ continebant,& memoria paulò poſt extinguetur, ſi Turci valebunt: itaque fiet, vt ne me quidem multò diligentiores poſtea vlla veſtigia reperiant regionum vrbis, eiúsque monumentorum, quibus ſi ſuccurrere magis, quàm anteuertere conatus ſum,& vendicare ab interitu proximè peritura, ſiquidem fortaſſe errauerim, excuſandus ſum, & mea mora Byzantina diuturnior, quàm voluiſſem, non accuſanda, ſed damnanda fortuna, in quam me coniecit Franciſci Regis mors, cuius nutu in Græciam acceſſeram non diu vt deſiderem Byzantij, ſed vt conquirerem Codices Græcorum antiquos, vt non vnius Byzantij,ſed multorum locorum ſitus deſcriberem, vt iuuarem, ſi quid poſſem literas. A quo conatu depulſus, veritus ſum redire priuſquàm quippiam conatus eſſem, quamobrem veniſſem. Itaque meo tenui vectigali Aſiam, Græciámque peragrare conatus ſum, vrbésque nobiles deſcribere: quod addere volui, ne quis putet reditum meum retardatum, vel ab aliqua myro Byzantia, vel ab Aſiaticis delitiis, quas omnes exopto his, qui maluerint meam fortunam calumniare, quàm probare ſtudium, ad quod non vtilitas, non exiſtimatio, cùm domi meliora, & illuſtriora præſtare potuiſſem, in animi tranquillitate, & ſalutari corporis ratione, non Leonis Byzantij, non Paſiadis facetiæ me retinuerunt, ſicut nec me retinuit pronuntiandi vehementia Byzantij Pythonis, quem Demoſthenes etiam apud inferos horrere dicitur, non Barbarorum voces aſperæ, truculentæ, quæ etiam non modò tardigradas
beluas

beluas concitare poſſent, ſed etiam Byzantium ipſum Pythonem ad relinquendam patriam me extrudere potuerunt ad reditum celerem neſcio, ſiue fato, quod me in hos errores ærumnoſos meliora ſentientem rapuit, & ſcientem, & prudentem in omnia ferè pericula coniecit, ſiue conſtantiæ cauſa, ſiue rei honeſtas ad ea me impulit confirmata Platonicorum iudicio, tradentium nullum eſſe modum veſtigandi veri, niſi inueneris, & quærendi defatigationem turpem eſſe, cùm id quod queritur ſit pulcherrimum.

FINIS.

PETRI GYLLII
DE BOSPORO THRACIO
LIBRI III.

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,
SVB SCVTO VENETO.
M. D. LXII.

Cum priuilegio Regis.

Extraict du priuilege du Roy.

AR grace & priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne foys ou plusieurs, ce present liure intitulé, *Petrus Gyllius de Bosporo Thracio, en Latin & en Françoys.* Et fait defences depar ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & personnes quelconques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre, ne distribuer, en ses païs, terres & seigneuries, ledit liure, si ce n'est par le consentement dudict Rouille. Et ce iusques au temps & terme de douze ans, à compter du iour & datte, que sera paracheué d'imprimer ledict liure, sur peine d'amende arbitraire, & de confiscation des liures qu'ilz auroyent imprimez. Et afin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present priuilege, ledict Seigneur veut & entend, que l'extraict d'iceluy estant mis au commencement desdictz liures, serue pour toute notification, sauf en demander copie audict Rouille (si bon leur semble) & ce à leur despens. Car tel est son plaisir, nonobstant oppositions & appellations quelconques, comme plus à plein est contenu & declaré par lesdictes lettres de priuilege, sur ce donnees à S. Germain en Laye, le vinthuictiéme iour de Decembre, mil cinq cens cinquante huict.

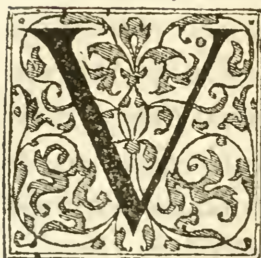
Par le Roy, Maistre Iean Nicot, maistre des Requestes de l'hostel, present.

Signé, Guillaudet.

ILLVSTRISSIMO, ET AMPLISSIMO DOMINO, D. CARDINALI Armaignacio, Patrono & Mœcenati ſuo

ANTONIVS GYLLIVS S. P.

ETERIBVS *non ſolùm is fuit mos, Card. ampliſs. eis, qui inſignem ob cauſam perpetuitatem meruiſſent, ſtatuas erigere, ſed ſummi etiam ipſi viri ſui corporis ſimulachra in publico collocata, conſpici voluerunt, nominis gloriæ ita conſulentes. Quod etſi ambitionis ſpeciem aliquam habere videretur, non vſqueadeo tamen fugiendum, ſed vt virtutis monumenta quæque præclara cẽſeo: ita illud multo perenniùs, quo ingeniorum quàm corporum effigies relinquuntur. Siquidem ſtatuæ & imagines vel vi conuulſæ decidunt, aut vetuſtatis ſitu decoloratæ vaneſcunt: volumina verò (quæ ſpirantia ſunt hominum ſimulachra) nullo modo conuelli, aut ſenio poſſunt obliterari: imo ſanctiora & durabiliora fiunt ipſa vetuſtate. Quæ cùm animo perpenderem, danda mihi fuit opera, vt Gyllij clientis tui, & patrui mei nomen cum tuo ſempiternæ memoriæ traderetur, qua te optimo iure dignũ cenſemus, in quo & vitæ religio & doctrina enitet: quibus haud dubiè vita cõſtat, quòd ex mortalium commercio, eas ſi ſuſtuleris, omnia*

futura ſint incondita, nec minus obſcura, quàm ſi Solem & Lunam demas. Pythagoram nanque ferũt, inter alia ſua documenta admonitos voluiſſe diſcipulos, in primis, vt Deũ religione colerẽt: animum verò diſciplinis. Quorum dogmatum, vt tu cultor es, quantum pietas patitur, obſeruantißimus, ita Chriſtianæ perſuaſionis ſcriptorum aßiduus lector, & imitator, vt nulli clarißimorum videaris ſecundus: nec minus eruditione, quàm Cardinalatu memorãdus. Verùm hoc vnum ſcio, apicem & primatum hunc, non opes, non nobilitatẽ (quæ vel ſola te commẽdare poterat) tribuiſſe tibi, ſed religionem illam doctrinæ coniunctam: quibus ſic te adornatum videmus tanquam alexipharmaco quodam. Hinc factum eſt, vt te conſilio pollente in legationibus obeundis & Franciſcus & Henricus Reges vſi ſint: maximas enim res apud ſummos Pontifices, & vbi viſum eſt, tuo conſilio, autoritate, prudentia, glorioſè confecêre: neque ab his ſolùm in ſapientũ numero habitus es, verùm & à ſummis pontificibus Romanis, & illuſtrißimis principibus. Hac ratione tanto apice & meritißimo, cohoneſtatus es: quo ſane antè dignus eras, quàm acciperes. Quippe viris præcellentibus hoc ineſt, non vt tam ſtudeant aliquid ſuſcipere, quàm mereri. Tam præclaris animi dotibus illud accedit, quòd literatos diligis, ac foues: illorum beneuolẽtiam expetis, muneribus cõcilias. Etenim qui tuus in omnes ſtudioſos ſemper fuit propenſißimus animus, hũc eundem in Gyllium multis ab annis perſpectum habui, maximè cùm illo vita functo, te verò legationem regiam obeunte apud ſummum põtificem Paulum quartũ, illius lucubrationes vnà cum ipſo deperditas nolueris, quas in tui vnius gratiam Romæ cõſcribebat; ſuorum vt errorum prope Vlyxeorũ, tibi rationem aliquando redderet, fata niſi in contrarium ei obſtitiſſent. Quin & ex tua ſingulari

huma

humanitate, beneuolentia haud insueta, te in Galliã redeunte post expletum munus, inter cætera id tibi curæ fuit, vt illinc eius conscriptiones, vel fragmenta potius asportarētur, ne quis eos labores tuo nomine dignos sibi vendicaret. Igitur quod ad Gyllium spectat, si quid vtilitatis hinc percepturi sunt studiosi, tibi acceptum ferent, vt qui tanti semper feceris bonas literas, ab alijs pauci æstimatas. Itaque cùm tu nec clientis industria, nec ille tanti mœcenatis liberalitate vnquam abusus sit, sed eodem animi consilio vterque publicæ & cõmuni omnium vtilitati prospiceret, tu quidem ex animi generositate virtuti, ille ingenio seruire desiderauit. Ita rem habere satis in hũc vsque diem id ostendit, cùm doctrinam doctósque vacuus à negotijs regijs, adiungis tibi, atque concilias. Hinc est, quòd longè maior laus sit tibi tribuenda, quàm cæteris principibus (absit verbo inuidia) in cuius cubiculũ permulti libri ingreßi sunt, qui veri & virtutis viam tradidêre. Quæ omnia cum mihi, beneficia experto, constarent, ne ab aliorum nostri temporis instituto recedere viderer, qui cùm sua scripta in lucem proferunt, vel ab alijs exarata, haud sine inscriptionis tutela & patrocinio ea in vulgus emittũt, præclarum hunc morem mihi retinendum putaui, vt auspicijs, ductúque tuo fœliciſsimo tandem exirent ea, quæ Gyllius conscripsit de Bosporo Thracio, & de Constantinopoli, longè melius ab ipso tot annos lustratis, quàm sint à cæteris, qui hoc idem tentarunt suis libellis. Fecit denique tua benignitas, ea fide & conditione in manus nostras hæc peruenirent, vt vnà cum Aeliano de Animalium historia, & libello Demetrij Constantinopolitani, de curatione accipitrum, ab ipso è Græco in Latinum factis, prælo subijcerentur. Qua in re æquiſsima ipse mihi deesse nolui, deligẽs tuam celsitudinem, cuius fidei & patrocinio hæc opera com-

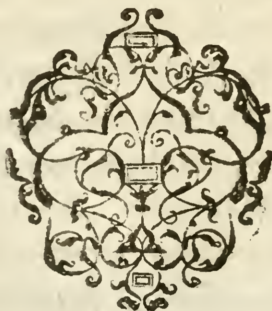
mitterem: neutiquam aberrans à proposito patrui vita functi, qui studia sua in tua fide, tanquam in sinu tuto, suauißimè conquiescere cupiebat, quorum etiam illi semper autor fueris. Porrò autem qualecunque munus literatorium istud fuerit, Cardinalis illustrißime, & amplißime, (erit enim meæ in te obseruantiæ pignus, & grati mei erga te animi argumentum) sic æquo animo amplectaris, quo huius generis solitus es. Quòd si tuæ amplitudini placere indicauero: fiet, vt in his, quæ à te desiderari intelligam, voluntati tuæ à me pro viribus satisfiat.

Bene vale.

AD P. GYLLIVM.

Appellant Itali vulgò sua lilia Gylli,
Nec malè se nomen sic posuisse ferunt.
Gyllius inde tibi est aptum cognomen: vt in quo
Dogmata sub niueis moribus eniteant.

IND

INDEX CAPITVM HVIVS TRACTATVS DE BOSPORO THRACIO.

LIBRI PRIMI.

LIBRI SECVNDI.

De sa

LIBRI TERTII.

PET

PETRI GYLLII
DE BOSPORO THRACIO,
LIBER PRIMVS.

CVM NOVAM Romam Conſtantinopolitanam ſim deſcripturus, mihi priùs deſcribendus videtur Boſporus princeps creator Byzantij melior & præſtantior, quàm Byzas huius vrbis conditor: quanuis hic optimus & Deo ſimillimus fuiſſe traditur, quo vrbs iam tot ſecula carere potuit, & ſitus loci alium conditorem inueniſſet, vt poſtea deſerta inuenit Pauſaniam, deinde funditus euerſa Conſtantinum: at Boſporo ne punctum quidem temporis carere poteſt, ſupra quem Conſtantinopolis ſita eſt. in cuius obſcuritate illuſtranda, ſi longior ero, id attribuendum erit obſcuræ caligini tot ſeculorum, quæ Boſporum Thracium cimmerico longè obſcuriorem effecerunt, & magis clauſum, quàm eſſet ante Iaſonis tranſitum, tenuerunt, vt huius non modò caput ex tanta caligine extaret, hoc eſt cyaneæ petræ, ſed ne eiuſdem quidem plus centũ loca antiqua olim memoriæ prodita ab antiquis ſcriptoribus, quæ latuerunt in tenebris abhinc ferè ruinis Seueri, quorum caligo diſcuti non poteſt, niſi Phineo cæco, qui nobis ve-

lut Iaſoni tranſitum Boſpori demonſtret, oculos reſtituero, id eſt, Dionyſio Byzantio antiquiſſimo Boſporici anapli ſcriptori, iam tot annos in cæcis tenebris iacenti lumen attulero, qui licet hominũ in magna luce verſaretur, tamen craſſa adeò caligine circunfuſus eſt, vt non videretur, niſi quis ſimili ſtudio, quo vti conatus ſum, eius caliginẽ diſcuteret. Ita enim eius nomina antiqua ignorata ſunt, vt nulla iamdudum nota ſint, quæ illuſtrare ob huius freti excellentiam conabor, quod præſtat omnibus fretis. Gaditanũ quidem ſtringit duos orbes, ſed incipientes, ſed vinculo lato ſexaginta ſtadia: at Boſporus duos medios orbes nodo aſtringit non latiori quatuor ſtadiis: adde, quòd Boſporus eſt commodior, hic enim vtroque orbe accolarum multis commerciis coniunctorum frequentatus, portæ habet diſpoſitionem ob communionem mutuam, aliquando ponte iunctus ab his, qui pedibus ex vna continente in alteram tranſire mallent. At Gaditani freti rarus eſt vſus ob inuſitatam Libycorum communionem cum Europeis, & ob longinquam externi maris nauigationem. Thucydides laudat Siciliam, quòd freto viginti ſtadiorum diſiungitur à continenti, ſed id duntaxat inſulam iungit Italiæ, infame non modò ſcopulis monſtroſis & voraginibus, verùm etiam beluis, quibus Boſporus caret; chalcidicum fretum mirabile: ſed ob ſui euripi inconſtantiam ponte quidem iungentis inſulam continenti, at non longiori ſpatio octoginta paſſibus, quibus patet in longitudinem, in latitudinem circiter quadraginta, qui hominum manu obrui poteſt: reliquum chalcidici euripi Euboïcũ fretum

fretum longū & difficile, non enim alia infestior classi statio est. Nam & venti ab vtriusq; terræ præaltis montibus subiti atque procellosi fretum hoc torquēt: Bosporus autem semper portuosus, & nauigabilis, Prætereo isthmum Corinthiacum, qui vt fretum admisisset, duos tamen sinus breues coniungeret, qui non magna nauigationis circuitione iungi possunt: at Bosporus coniungit duo maria, quæ nulla nauigationis circuitione iungi possunt: nisi Bosporo, quem sapienter Euripides clauem nominat ponti, rectè physicam rationem secuti Poëtæ finxerunt, Bosporum minimè peruium, eundémque transire, sine Phineo rege Bospori, Iasonem non potuisse, significantes pontum inuito rege Bospori adiri non posse. Rectè Hesiodus ait Phineū excæcatum fuisse, quòd nauigationem cyanearum & ponti, Phrixo indicauisset. Omitto Bosporum Cimmerium triginta stadia latum & vadosum. qui etsi valde profundus esset, tamen hostes non arceret, sed auxiliaretur hostibus. Conglaciatus enim, pontis vicem præstat, cuius campi minus mansueti, quàm illius montes. Prætereo Hellespontum longè latiorem, & sinu Byzantiaco carentem, de quo rectè Constantinus iudicauit: cùm post habito Hellesponto Constantinopolim in Sigęo promontorio inchoatam eminenti in fauces Hellesponti transtulit ad Bosporum: prætermitto reliquos triplicis orbis limites, pontum Euxinum mare internum, Tanaim, Nilum, quorum nullus contra hostes tam tutus, quàm Bosporus. Illa enim maria latissimè patent. Tanais gelu concretus pons est barbarorum. Nilus longissimus vno loco, custoditus infinitis

locis transiri potest: Bosporus vna claue duos orbes, duo maria aperit,& claudit. Pisciũ copia excellit Massilia, Tarentum, Venetia, sed omnia superat Bosporus: quò velut per portam duplicis maris pisces transire solent. Autumno & verè tam certa lege naturæ, quàm solent grues bis quotannis internum mare peruolare, tãtáque multitudine, vt primo cuique magnum piscium numerum capere & ferire liceat: neque modò ab vsu piscandi instructi, sed etiam totius piscationis rudes, atque adeò pueri, & fœminæ capere possint domi desidentes ex fenestra calathis demissis, hamísque ab esca nudis etiam imperiti piscandi, pelamides capiant tot & tantas, vt toti Græciæ sufficiant, aliísque nationibus. Et ne numerem infinita genera piscium, tot gregalis generis capiunt, vt vno reti permulta nauigia impleãt, ostrearum bonitate excellentium tantam multitudinem, cùm aliis temporibus largitur Bosporus, tum maximam tẽporibus, quibus perlongis Græci vesci nõ solẽt piscibus sanguinis participibus, vt quotidie videas fora multa redundare ostrearum aceruis, hamiarum ignotorum pisciũ Romæ & Venetiis. Suauissimi cibi crebros greges videre licet in Bosporo, eorundẽ quoque pugnas cum delfinis tales spectare, quales traduntur à scriptoribus. Quòd si Bosporani non tantopere terrenis carnibus abundarent, si piscibus delectarẽtur, vt Veneti, si liberè piscari possent, ac non pro tributo mediam piscationis partem dare cogerentur, & reseruare non haberent necesse regi omneis pelamides ex ponto descendentes, profectò omnia fora Byzantina piscium multitudine implerentur. Græci ex an-

tiquo

tiquo quodam prouerbio extollunt Hellespontiorum piscium copiam. Sic enim inquiunt, cùm quis temerę ea, quæ abundant, aliunde affert vt rara, dicere solebant, noctuam Athenas, aut buxum in Cytorũ, aut pisces in Hellespontum, quo multo præstantior Bosporus, per quem primò pisces, pastionibus ponti pingues facti descendunt: deinde ex his, qui Bosporanorum piscatorum insidias effugerunt, latiorem transeunt Hellespontum. Quid quòd sua dulcedine superat cætera maria, & suæ dulcedinis fœcunditate contendit cum mirabilibus fluuiis, inter quos excellit Nilus Aegypto quidem fœcũditatem dans, sed non tam suis natiuis aquis, quàm cœli & terræ siticulosæ natura, id quod deprehenditur ex riuulis fontium Arabiæ, Africæ, Mediæ, Babyloniæ: hi enim sicut Nilus vicina loca, quæ alluere possunt, fertilia efficiunt. Vnde Byzantiis agris Libyæ tam eximia fertilitas, vt terra agricolis fœnus reddat cum centesima fruge? nisi ex vicinis mediocribus fluuiis saxorum mole primùm retentis, deinde per fossas diuisis? Quot in Gallia delitescũt flumina, quæ si per arenas mediam ferè occupantes partem orbis transirent, non mediocrem arenis fœcunditatem darent? Bosporus sua dulcedine piscium multitudinem Niliacis arenis numerosiorem alit, non modò à se procreatorum, sed etiam ab vtroque mari, tum mellis & ceræ, frumenti & vini, cæterarúmque rerum copiam largitur non modò Bosporanis: sed etiam infinitis nationibus longinquis, atq; adeò ipsi Nilo Aegyptóque permulta impertitur. Iure igitur Bosporus vulgò dicitur, Autumno aureus, Vere argẽteus, rectius

appellandus Chryſorrhoas, quàm quiſquã alius, etiam ſi eſſet Chryſorrhoas Damaſcenus. Hic enim vnius Damaſci agros irrigat duntaxat, præterea nihil fert, innauigabilis. Iam quiſpiam cœlum Boſpori damnabit, vt caliginoſum, Apolloniúmque afferet, cùm ſcribit Argonautas ex alta ſpecula inſulæ Cyzici proſpexiſſe κερόεν στόμα Βοσπόρου δίου ἀερῶδες ἤδι ὀμιχλῶδες. Id enim non ex Boſporici cœli natura, ſed ex longo interuallo accidit, quo amplius octoginta millia paſſuum à Cyzico abeſt Boſporus. Loca enim longinqua, & ſi cœli natura lucida ſint, tamen ex longinquo interuallo proſpecta obſcura videntur. Erit alius, qui non probabit Boſpori oras, vt aſperas & planè thracicas: at hæ miti amœnitate certant non ſolùm cum omnis maris littoribus, ſed etiam cum ripis nobiliſſimorum fluminum. Nilus quidem ſuam amœnitatem ex vna ripa oſtentat, ex altera deformat, patefaciens exuſtos, & latiſſimè retorridos campos. Vidi Penei ripas, quas amœnas efficiunt illa nobilia Tempe Theſſalica in nemoroſa conualle inter Oſſam & Olympum ſita, per quæ media Peneus viridis labitur, amœna, vt dicuntur, ſed anguſta: & breuia vndique, montibus in altitudinem immenſam elatis coarctata, vt terror adſit prætereuntibus, qui augetur, ſi Liuio credimus, ſtrepitu Penei agreſte quiddam reſonãtis. Vidi item ripas amœnas aliquot fluminum Mediæ, hæ enim ſunt illa decantata Tempe medica, virore quidem plantarum manu ſatarum læta, ſed vndique montibus aſperis arenaceis, qui natiuis arboribus carent, circundata: veruntamen nulla amœniora ſpectaui valle, per quam defluit Boſporus vtrinq; cin-

ctus

ctus collibus molliter assurgentibus, vallibus leniter pronis vtrisque partim nemorosis, partim vitiferis & frugiferis, partim amœnitate viretorum, floribus, herbis, arboribus etiam fructuosis enitentium, inter quæ excellunt horti Regij: quos singulos quid aliud esse dicam, quàm Thessalica illa Tempe amœnissima, sed longè amœniora, nisi ea Lapithæ Centauri velut dracones Hesperidum hortos custodirent, procúlque spectatores arcerent. Sileo riuos perennes & perlucidos circiter triginta hinc atque illinc delabentes in Bosporum, prætereo fontes gelidos. Quid vnum iam commemorem Nymphæum Chalcedoniorũ situm iuxta Bosporum à permultis antiquis commemoratũ, cùm valles Bospori plusquã quinquaginta nihil aliud sint, quàm Nymphęa virore nemorum & pratorum, topiario & coronario naturæ opere spectabilia. Ora autem maritima collucet plus triginta sinibus portuosis ad marginem vsque profundis, inter quos excellit sinus Chrysoceras, hoc est Cornucopiæ. siquidem aurum omnium rerum copiam largitur. Collucebat olim ab initio Bospori ad finem ædificiis continuis, quæ longis bellis euersa iterum excitantur, vt ab initio sinus ceratini iam littus ad promontorium Estias, littus patens in longitudinem circiter decem miliarium exædificatum sit ferè continuis ædificiis, non modò in sicco, sed etiam media ex parte in mari substructis non modò ad hominum habitationem, sed etiam ad stationem scapharum, atque excipulas piscium: quæ omnia patitur mitis Bosporus. Non enim fremebundo æstu efferuescit in ædificiorum fundamenta, sicut cæ-

tera freta, quæ littoribus fracta, ſpumarum feruorem in ædium pauimenta furiosè iactant, & fremitu terribili murmurantis maris littora plangentia maritimas vrbes vexant, ſed lenis vrbem & ſuburbana alluit, neque ſeſe effert extra littus, quanuis humile & planum. Itaque Iaſonem duodecim diis apud Boſporum ſacrificaſſe, templúmque condidiſſe arbitror, iudicātem non modò hominum, ſed etiam omnium deorum domicilium eſſe Boſporum. Apollo quidem ſex templa habuit iuxta Boſporum antiquiſſimum in vrbe Chalcedone, nullis oraculis cedens, duo Byzantij, vnum in Xerolopho, cum tripode antiquiſſimo, alterum cum luco laurorum iuxta finem ſinus cornu, quartum, iuxta eundem ſinum, quintum in promontorio nuncupato Metopo, ſextum in ſuburbano vico appellato Daphne à profundo luco laurorum Apollini conſecrato, qui in Olympia, vt Mercurium curſu ſecum certantem præuerterit, ita periclitaretur certans in medio Boſporo cum Mercurio, qui ſemper præfuit promontorio Hermæo, obſidente maximas Boſpori anguſtias, cuius radices cùm ſuſtinerent Darij pontem, eiúsque ſedem in ſaxo exciſam, oſtenderunt Mercurij ingenio Darium Aſiam Europæ quaſi compedibus alligaſſe. Iuſtiùs apud Boſporum perenni certamine Iuno, Venus, Pallas contendunt: quàm vbi ſemel contendiſſe dicuntur. Dulcis Venus mare (vnde nata eſt) dulce oſtentat excellere. Iuno colles vberes profert, & promontorium Boſporium, in quo fuit ædes Iunonis acrçæ. Pallas arces Byzantias proponit non iudici Paridi iuueni paſtori, ſed Ioui antiquiſſimo imperatori, & Neptuno,

præſid

præſidentibus Boſporo, cuius portas Neptunus ſeruare traditur, & claues ponti cuſtodire, adiutore filio Byzante fabro clauis ponticæ, hoc eſt arcis Byzantiæ conditore, in qua antiquum Neptuni templum fuiſſe ſcribit Dionyſius. Iupiter Vrius, imperatórque quandiu multúmque Boſpori anguſtias tutatus ſit, declarat fanum Iouis Vrij, in hunc diem nomen retinens: declarat eiuſdem ſtatua in Boſporo ſita, quæ, cùm tam multa bella ex ponto emerſerint, ſeruata eſt, cùm interim ſua ſigna Iupiter pateretur ex Macedonia, ex Græcia auferri. Cùm Lucullus ex ponto auferret coloſſeū Apollinem, tamen illam, etſi in toto orbe pulcherrimè facta haberetur, attingere non auſus eſt: nec arce prius ceſſit, quàm Chriſtus ei ſucceſſit verus Iupiter Vrius, & Imperator: adeò ille Boſporũ amore proſequutus eſt, quem nonnihil augere potuit, id quod ſempiterna nominis memoria Boſporus teſtatur ſe tranſuexiſſe Io, quam Iupiter amauit, Boſporiq; accola Semyſtra educauit Ceroeſſam Iouis & Ious filiam matrem Byzantis, qui condidit Byzantium. Acriùs igitur & commodiùs in Boſporo, quàm in Olympia de Orbis imperio Iupiter cum Saturno colluctari potuiſſet, nec modò deorum hominúmque pater, ſed etiam mater deorum Boſporum accoluit, ſuíſque ædibus arcem oppoſitam arci Iouis Vrij illuſtrauit: neque modò dij deæque inter ſe, ſed etiam ſecum de pulchritudine Boſpori certant, in quo mari Venus dulcior, quàm in dulciore pōti, cuius aqua potui pecorum vtilior, quàm dulcium fluminum. Itaque accolentes pontum omnia pecora ad mare ducunt, vt ex eo bibant, vbi Venus placidior,

quàm in placido Boſporo, vbi Veneris placidæ ara in ſinu auricornu nuncupato, eiuſdémque templum in ſuburbano proximo Chalcedoniæ: & in portu Lyciorum, vbi etſi Boſporus frigidus, tamen Venus frigere non poteſt compreſſa collibus Bacchi & Cereris feracibus. Iuno circa Boſporum duplex & gemina, nempe vtraque continens certat non ſolùm de ſimilitudine, ſed etiam de paritate collium, vallium, fontium, frugum, fructuum: vbi Pallas vrbium, arcium tutrix, arcem architectari potuiſſet commodiorem ad retinendum vtrunque orbem, quàm in Boſporo, vbi Pallas Boſpori primas ſibi partes deberi contendat, quàm in arce Byzantij, quò primùm egreſſi Coloniæ deductores Mineruam coluerunt, arámque Mineruæ ecbaſiæ ibi erexerunt, & Pallade adiutrice ſtatim pugnarunt tanquam pro terra patria, nempe Byzantio, quod lumen eſt clariſſimum Boſpori. Habuit item alterā aram ſupra Boſporum, quam Megarenſes coloniæ deductores Palladis diſſipatoriæ appellarunt ab hoſtibus Barbaris diſſipandis. Diana item, & Ceres, & Bacchus contendunt ornare Boſporū. Ecquodnam aliud tam breue ſpatium ſex templa habuit illuſtria Dianæ, quàm Boſporus? in cuius exordio fuit Dianæ fanum adeò celebre, vt idem fanum ab aliquibus dicatur Dianæ, ab aliis Iouis. Nuſquam Diana ſua retia marina tendit felicius, quàm in Boſporo, in quo medio fuit ædes Dianæ dictynæ. Finis Boſpori habuit templū Dianæ Orthoſiæ, & ædem Perſephone in promontorio Boſporio: itémque in oppoſito littore delubrum Dianæ Luciferæ, atque in Boſpori portu Lyciorum nuncupato

templ

templum Dianæ phoſphori. Sed quid tam multa de diis? cùm poſſem Boſporum ſuis variis & propriis laudibus efferre, niſi hæc pauca præloqui voluiſſem, non tam vt laudem Boſporum ex iudicio Deorum, quàm vt Boſpori nomina antiqua ſummatim informē vſurpata atque appellata ab aris, templis, cæteríſque Deorum monumentis. Itaque Boſporum deorum domicilium appellaui, quòd in eo omnium maiorũ deorum aræ, ædéſque multæ & celeberrimæ fuerunt. Iure igitur nonnulli Boſporum, ſacrum oſtium appellarunt: iure Iaſon duodecim diis fanum conſecrauit propterea, vt mihi videtur, quòd omnes dij ad eum ornandum contendiſſe videntur cōtra Soſtratum, qui Boſporum aſſerit Neptuni opus eſſe: mihi potius ab orbe condito ipſum patefeciſſe videtur architectus ille ſummus, qui elementa creauit & diſtinxit, quomodo Neptuni fortuita vi Euxinus pontus tam ſcitè Boſporũ aperire potuiſſet? in quo nihil fortuitum videtur, ſed ſumma ratione factum, vt vix vlla humana mens maiore artificio excogitare poſſet commodiorem ad nauigandum: aut ſi quis tentaret Boſpori os aliter fingere, ille eſſet, qui in alia corporis parte os hominis, quàm eſt, commodius eſſe debuiſſe, fruſtra probare niteretur. Primùm ſuum introitum inter cyaneas largum viginti ſtadia, montibus cinctum velut brachia diſtendit in complexum introeuntium, deinde ſenſim per longitudinem duorum miliarium vſque ad promontorium Myrleanum coarctatur in anguſtias miliarias, pòſt in longitudinem quinque miliariorum: quoniam rectus procedit, multos ſinus portuoſos efficit, atq; ad finem

vſque magnis anfractibus, & crebris ſinibus pergit flexuoſus vſque ad mœnia Byzantij, cuius mucrone velut roſtro ſcinditur in duas partes, quarum rapidior & maior in Propontidem progreditur paulatim, oris recedentibus, vſque dum inter Chalcedonem & Byzantium dilatatur in quatuordecim ſtadia, ſimiliter pari introitu aſcendentes excipiens in pontum, vt excipit deſcendentes ex ponto. Altera pars ſinum efficit, cornu nuncupatum. ſed quid plura de Boſporo? ſine quo Byzantium nunquam extitiſſet, aut vulgaris vrbs remanſiſſet, cuius conditor & genius Agathodęmon Boſporus iure dici poteſt & debet, ſine quo non modò viuere cum dignitate, ſed ne naſci quidem potuiſſet. Et ne habeam inculcare, quæ poſtea dicam de Byzantio, id ferè omne Boſporo acceptum referre oportet, quod laudis tribui poteſt Byzantio.

De origine Boſpori, & de eius multis nominibus.

CAPVT I.

OSPORI Thracici origo eſt pontus Euxinus. ſupra pontum eſt Mæotis, quam matrem & nutricem ponti diuulgauit hominum ſermo, iam ab vſque antiqua memoria traditus, Mæotidis finis Tanais, limes Europæ & Aſiæ Mæotidem Cimmerico freto excipit pontus, auctus Mæotide, & multis magníſq; fluminibus per Thracium Euripum exit in Propontidem. Et vt magni lacus fluuium aliquem emittere ſolent, ita pontus emittit in mare Aegæum velut flumen maximum, in principio anguſtum, in medio amplum, in fine ſtrictum. Finis appellatur Helleſpontus, medium verò lacus ſimilitu

militudinem gerens Propontis, principium Bosporus. Hunc multis nominibus scriptores appellant: Græci quidam αὐλῶνα. Pomp. Mela, canalem, alij Euripum Thracium. Herodotus modò ponti os appellat, modò αὐχένα. Laurentius vertit collum, poterat purè & Latinè reddere fauces pontici maris: Græci nostræ ætatis λαιμὸν nominant. Turci eodem sensu Bogazin: fauces, inquit Liuius, στενὰ vocant Græci, Bosporum quidam recentes scriptores stenon nuncupant. Pomp. Mela etsi interdum totum fretum nominat fauces, tamen partem vltimam Bospori positam inter Chalcedonem & Byzantium propriè appellat fauces, reliquam oris partem vocat os. In Bospori, inquit, faucibus oppidum in ore Templum est. Oppidi nomen Chalcedon, Templi numen Iupiter, vbi distinguit fauces ab ore, ídq; aptè: siue existimat pontum, vt omnes existimant, exire in Aegæum velut per meatus cuiuspiam animalis, nempe primò per Bosporum, quasi per os & fauces subire in aluum, hoc est in Propontidem: deinde per Hellespontum, tanquam per vesicæ fauces delabi in Aegęū: siue putat mare Aegæum exire in pontum, id quod putare videtur, sed falsò, vt paulò infrà ostendam. Tum enim, reuera, Aegæum à Propontide velut ab aluo eiiceretur in pontum per fauces & os Bospori. Non igitur minus rectè Threicias fauces Bosporū appellabimus, quàm Lucanus Hellespontum appellauit. Cicero Bosporum nunc introitum ponti, nunc os, atq; angustias dicit. Similiter Aristides Bosporum appellat εἰσβολὰς τοῦ πόντου. rectius Philostratus ἐκβολὰς τοῦ πόντου. Cùm Bosporus sit ponti exitus potiùs, quàm introitus Pomp. Mela an-

gustias introitúmque maris venientis, nos fretum: Græ
ci πορθμὸν appellant. Procopius restrictius hunc præfi-
nire videtur in libro inscripto περὶ τῶν ἀνεκδότων, quem
scripsit contra Iustinianum, contráque eius vxorem
Theodoram. Byzantium, inquit, vtrinque fretum ha-
bet, vnum in Hellesponto circa Sestum & Abydum, al
terum in ponti Euxini ore, vbi fanum nominatur: in
Hellesponti freto tributum quidem minimè exigeba-
tur. Præfectus verò à Rege missus in Abydo sedebat
perscrutans, si qua nauis ferens arma sine Regis permis
su iret Bysantiũ, aut si quis Byzantio soluisset, qui non
ferret literas & signa hominum, quibus hæc cura man
data esset. Non enim fas quenquam ex vrbe Byzantio
enauigare sine dimissione virorum operam dantium
magistratui appellato magistro non dimissorum. Simi
liter si quis ad Barbaros mearet, apud fanũ Iouis præsi
debat, qui perscrutaretur, si qua ex Romæorum ditio-
ne ferret, quæ ad hostes efferre non liceret: nihil tamen
huic præfecto exigere licebat ab his, qui illac nauiga-
rent. At ex eo tempore, quo Iustinianus accepit impe-
rium in vtroque freto, constituit tributum publicum,
& stipẽdio quidem vtrique freto præfectos afficiebat.
Verùm edicebat, vt omni vi quàm plurimas pecunias
inde auferrent. Prætereo cætera, quæ Procopius colli-
git contra acerbam exactionem à Iustiniano vtrique
freto constitutam, hoc vnum duntaxat ex his percipe,
Procopium Bospori & Hellesponti summas angustias
strictè nominare fretum, vt Titus Liuius fretum Chal
cidici Euripi vocat summas angustias canalis Eubœá
diuidentis à Bœtia: certis & propriis etiam aliis voca-

bulis

bulis Bosporum scriptores nominant. Ptolemæus os occiduum ponti. Apollonius Argonauticorum poëta σκολίυ πόρυ ςείνοπου appellat. Arrianus fretum Mysium à Mysiis populis, cùm id Mysij accolerẽt: deinde Thracium à Thracibus accolis. Potuit etiam appellari Bithynicum, & Mygdonium, & Bebrycium, cùm Bithynia, quæ claudit Bospori latus dextrum, Asiaticúmq;. Fuerit etiam appellata Mygdonia & Bebrycia. Herodotus nominat Bosporum Chalcedoniæ. Strabo os Byzantiacum. Ioannes Tzetzes appellat Bosporum Damaliten sua ætate nuncupatum, vulgò Prosphorium. Aristides ianuam ponti vocat, imitatus Pindarum, qui fretum Gaditanum portas dicit Gaditanas. Ora enim similia portis habentur: inde fluminum exitus ostia dicuntur. Plinius fretum Gaditanum appellat limen interni maris. Euripides clauem Ponti nuncupat Bosporum. Vnde autem vocetur Bosporus, etsi omnibus clarum, à bouis meatu: tamen dubium controuersúmque inter vetustissimos scriptores est, quænam bos illa fuerit, & quà transierit, quod non tantopere quærendum putarẽ, nisi hoc perspicuo facto, planè intelligere non possumus, vbi locus appellatus Bos siue Damalis, vbi Chrysópolis. Poëtæ tradunt Inachi filiam mutatam in bouis speciem, ira Iunonis fretum hoc transisse, ex eóque Bosporum appellatum fuisse. Polybius addit trãsiisse ex Europa ad locum sua ætate nuncupatum bouem. Arrianus ex quorundam sententia adiungit aliã, bouem fuisse, quæ huic freto nomen dederit, quam dicit Phrygibus vrgentibus incolumẽ transiisse fretum, positum inter Chalcedonem & Byzantium, ducémq;

illis extitiſſe, quibus diuinum oraculum datum erat, vt bouem tranſitus ducem facerent, cui obtemperantes incolumes tranſierunt, huiúſque meatus monimẽtum tradit eſſe bouem æream, excitatam à Chalcidonenſibus, locúmque illic eſſe, qui vſque ad ſuam ætatem forſan ex hac appellaretur Damalis. ſed vbi fuerit locus Bos ſiue Damalis dictus, poſteà ſuo loco oſtendã. Dionyſius Byzãtius affert quoſdam tradere bouem œſtro ſtimulatam ad promontorium, in quo poſtea conditum eſt Byzantium delatam traieciſſe meatum medium, ex eóque hunc Boſporum, illud Boſporium nominatum fuiſſe. Alij verò teſtantur ideo ſic nuncupatum, quòd omne fretum appellare olim ſolerent Boſporum, nonnulli ſcribunt accolas, ſiquando olim hoc fretum traiicere vellent, rates alligaſſe adiunctis bobus, atque ita traieciſſe. Ex eóq; nomen adeptum fuiſſe. Nimphis tradit Acarionẽ hiſtoriæ mandaſſe Phryges traiicere volentes nauem ædificaſſe bouis caput in prora habentem. Hæc quidem ex antiquiſſimis ſcriptoribus attuli, vt cognoſcatur num verè recentes ſcriptores tradãt, inter quos Ioãnes Antiochenus, qui ſcribit à Byzante conditore Byzantij bouẽ in hoc fretum immiſſam traieciſſe ad Chryſopolim, ex eóq; Boſporũ appellatũ fuiſſe, cum Byzas nepos fuerit Ious, quæ antequam Byzas naſceretur, hunc canalem traiecerat.

De Boſpori principio, & fine, & de eius longitudine.

CAPVT II.

HERODOTVS Boſporum Thracium ſcribit longum eſſe centum & viginti ſtadia, ſed loca vnde incipit, & deſinit, non explicat. Polybius

bius ſimiliter longum eſſe dicit, & loca quibus termi-
natur, nominat, nempe ex parte ponti fano nuncupa-
to ex parte Propontidis, Chalcedone. ſed fani nomen
non declarat, Iouiſne, an Dianæ, an Neptuni: nam ho-
rum trium fana ponuntur in ponti introitu. Sed Me-
nippus, & Arrianus in ſuis periplis Bithyniæ id fanum
nominant Iouis Vrij, & ponunt in Aſia, eandem Boſ-
poro longitudinem dantes à fano Iouis Vrij ad Chal-
cedonem. Similiter Pomp. Mela oram Boſpori Aſiati-
cam perſequens tradit templum in ponti ore poſitum
authore Iaſone ædificatum, cui nomen eſſet Iupiter. ex
eóque templo dicit, vt ingens pontus ſeſe aperit: quem
Herodoto teſte, vt videret Darius apertum, profectus
eſt ad Cyaneas à Græcis Planctas nuncupatas, vbi in fa
no ſedens contemplatus eſt põtum mirabilem, ex qui-
bus dubium cuipiam videri poſſit an fanum Iouis fue-
rit in Cyaneis petris: cùm etiam Dionyſius Orbis ter-
ræ ſcriptor tradat ex ore Boſpori Thracij (vbi fama eſt
petras Cyaneas errantes per altum inter ſe concurriſ-
ſe) mare multum aperiri. ſed ingens pontus non modò
ex inſulis Cyaneis ſeſe aperit, verùm etiam ex fano Io-
uis, quod etiam hodie ἱερὸν Græci appellant, poſito in-
tra Boſporum diſtante ab inſulis Cyaneis quadragin-
ta ſtadia atq; adeò pontus pateſcit à loco Boſpori lon-
gè interiori diſtante à Cyaneis plus ſexaginta ſtadia,
quem Dionyſius Byzantius appellat clauem ponti: vbi
dicit pontum eminentibus promontoriis tectum inci-
pere aperiri, nullo impediente amplius verũ aſpectum
maris, Symplegadáſque appellatas olim fuiſſe flexio-
nes multiplicium promontoriorum. Itaque Cyaneas

petras esse non modò insulas nuncupatas Symplegadas, sed etiam rupes cingentes littora Bospori, & radices promontorij, vbi hodie spectatur fanum, ex quo Darius contemplari potuit pontum longe latéque. At fanum nuncupatum alibi, quàm vbi hodie extat, non fuisse videtur ex Strabone, Distant (inquit) fanum Byzantiorum, & fanum Chalcedoniorum à Cyaneis insulis viginti stadia, quorum alterum fuit Iouis Vrij, alterum Serapidis. Quamobrē in sinu, quem Græci huius ætatis appellant Dios sacra, fanum Iouis fuisse videri potest. Præsertim cùm supra id, quod nunc vocāt ἱερὸν, Bosporus pergat angustus vltra duo miliaria, nimirum vsque ad Dios sacra, sed vt ibi aliqua Iouis ara fuerit. Tamen templum Iouis Vrij terminus Bospori ab authoribus celebratus illic non fuit, & erratum esse in Straboniano Codice, vel ex ipsius Strabonis verbis liquet, cùm ait apud templum Byzantiorum, & Chalcedoniorum fretum strictissimum esse totius Bospori, id quod non est apud sinum nuncupatum Dios sacra, tum magis ex Arriano tradente Cyaneas quadraginta stadia distare à fano Iouis Vrij, vbi idem totius Bospori os strictissimum esse dicit, ibidémque esse ostium ponti addit. Philostratus, & Dionysius Byzantius dicunt esse quatuor stadiorū, at obiicietur Polybius scribens fanum Iouis distare ab Europa duodecim stadia, obiicietur etiam Procopius, tradens Asiam atque Europam circum Abydum, & Sestum prope inter se accedere, iterúmque circa Byzantium, & Chalcedonem vsque ad petras Cyaneas olim appellatas, vbi fanum nunc ita appellatum. In his enim locis decem stadiorum

rum interuallo, eóque minus vtraque continens separatur ab altera. Quibus obiectis respõdendum est: non intelligere Polybium de latitudine Bospori, sed de distantia fani ab Europa: fani enim arx sita fuit in supercilio promontorij, vbi etiam nunc castrum est, quod vulgus etiam Græcorum nominat ἱερὸν, id est fanum, aut si intelligit fanum iuxta litus Bospori situm, codicis Polybiani erratum esse, aut ipsum errare dicemus, Procopium prorsus à vera mensura aberrare, siue intelligit de interuallo inter Cyaneas sito, inter quas fretũ intercedens ex Strabone, & meo iudicio patet in latitudinem viginti stadiorũ, siue intelligit Cyaneas cautes, cingentes Bosporum, & promontorium nuncupatum fanum, vbi scriptores longè antiquiores dicunt duntaxat quatuor stadia latas esse angustias supra quas eminent duo castella, alterum ex Asia, alterum ex Europa, quæ Græci vsque ad hanc diem vocant ἱερὰ, vbi antiqua fana fuisse cùm ex antedictis assequor, tum ex meis oculis & pedibus: quibus infrà ostendam ab vltimis Bospori faucibus inter Chalcedonem, & Byzantium sitis, ad castella ἱερὰ esse centum & viginti stadia, quorum situs ostendit nullum locum in Bosporo tam aptum esse ad obsidendas Bospori fauces, quàm locus, vbi hodie ἱερὸν dicitur eiusmodi, qualis à Polybio describitur fanum esse locum natura munitissimum situm in ponti ostio, quẽ Byzantij ingenti pecunia mercati fuerunt oportunitate loci pellecti, ne vllam cuiquam commoditatem relinquerent in pontum, vel ex ponto nauigandi, nisi id cum voluntate faceret Byzantiorum. Is locus si ad superiorem ponti introitum

intercurrentem inter Myrleium & ſinum nũcupatum Dios ſacra fuiſſet, vbi Boſporus largior, & multo rapidior,& vndique ferè rupes præruptæ, nõ tam ipſi alios impediſſent, quàm ſemetipſos non habentes neque commodum acceſſum,neque portum. Adde quòd hostibus commoditatem reliquiſſent muniendi promontorium qùod fanum etiamnum appellatur natura munitiſſimum. Ad cuius radices fretum eſt anguſtiſſimũ totius Boſpori,adde etiam hoc promõtorium plenum ruinis retinere adhuc veſtigia veteris oppidi, in cuius ſummo etiam nunc extat caſtrum muris cinctũ, quod Turcorum præſidio diligenter cuſtoditur, oppoſitum oppido Europæ ſimiliter in ruinis iacenti: quod cum Byzantij tenerent ſitũ è regione fani Aſiatici ab Strabone nuncupati Chalcedonici,perſpexerunt commodiſſimum eſſe vtrunque tenere ad occupandas introitus pontici fauces anguſtas vtrinque portum habẽtes, olim cathenis claudi ſolitas, quæ vſque ad hunc diem in arce fani Aſiatici ſeruari dicũtur. quod diſtat à pharo huius ætatis quadraginta ſtadia, cui vicinas inſulas Cyaneas infrà oſtendam,ex quibus pleniùs liquebit fanum hodie nuncupatum eſſe illud Iouis Vrij fanum antiquiſſimum,quod Polybius,Herodotus,Menippus poſuerunt finem Boſpori. Quos miror non vlteriùs poſuiſſe ſaltem duo miliaria, vſque ad ſinum Dios ſacra appellatum,quò vſque canalis Boſporius pergit anguſtus, vbi non multo latior alicubi, quàm ad anguſtias fani, quum etiam rectiùs finem Boſpori ad Cyaneas inſulas poſuiſſent: vt Dionyſius Byzantius,vt alij plerique. Inter quos Strabo. Cyaneæ, inquit, in ore ponti

ſitæ

ſitæ duæ perparuæ ſunt inſululæ, quarum altera Europæ propinqua, altera Aſiæ, diuiſæ inter ſe freto lato viginti ſtadia. cui conſentit Dionyſius orbis terræ ſcriptor. Sed ſiue Boſpori initium ſit à Cyaneis inſulis, ſiue à fano Iouis, longitudo, quam Strabo attribuit Boſporo, diſſentit ab aliorum longitudine: nam ſi initium ſit à Cyaneis inſulis, quas Strabo dicit diſtare à fano viginti ſtadia, non conuenit cum Arriano, neque cum meo iudicio. Illas enim Arrianus dicit diſtare quadraginta ſtadia à fano, à quo ſi Boſporus incipit, Strabonis mēſura iuſta non eſt: quam ponit hoc modo: Cùm inquit, ex anguſtiſſimo freto intercidenti inter duo fana proceſſeris decem ſtadia, obuiam ſeſe offert fretum coarctans Boſpori fauces in quinq; ſtadia: cùm ab anguſtiis fanorum ad alteras anguſtias, quæ ſunt ad Hermęum promontorium ſint amplius quinquaginta ſtadia. Id quod ipſe menſus ſum. Et Herodotus cōfirmat. Darius, inquit, ponte Boſpori tranſitum coniunxit ad eum locum, qui eſt medius inter fanum, & Byzātium, locúmque vbi pons iunctus eſt, continuatis nauibus. Polybius appellat Hermæum promontorium, à quo vſque ad Byzantiorū cornu nuncupatum Strabo non abſurdè quadraginta ponit ſtadia, ſi rectè dimenſus ſum, & priuſquam dimetirer, collegeram ex Sozomeno. A promontorio, inquit, nuncupato Eſtiis ad Conſtantinopolim nauigatio eſt circa triginta ſtadiorum, à promontorio Hermæo ad promontorium Eſtias recta nauigatio excedit miliare. Ex quo patet à fano Iouis ad cornu Byzantiorum ſtadia eſſe amplius nonaginta. At ex Strabonis menſura eſſent duntaxat ſexa-

ginta, cùm à Byzantio ad fanũ ex antiquioribus Strabone scriptoribus stadia constet esse centum, & viginti: à quibus mensura codicis Pliniani etiam ab Hermolao emendati dissentit. Bosporus, inquit, D. pass intervallo Asiam Europæ auferẽs abest à Chalcedone XII. M. D. pass. Inde fauces primæ VIII. M. CCL. pass. vbi Phinopolis, si errores ibi non sunt notularum numerariarum, vt esse longitudinis non videntur Hermolao, certe mihi errare videtur ponẽs XII. M. D. pass. à Chalcedone ad angustias Bospori largas D. pass. siue eas intelligit esse in Hermæo: vt intelligere videtur alio loco. Angustiæ, inquit, Thracij Bospori appellantur latitudine D. pass. quà Darius pater Xerxis ponte transuexit copias. At, vt iam dixi, Strabo ab angustiis Hermæi promontorij ad cornu Byzantiorum ponit quadraginta stadia. Herodotus ab his angustiis ad Chalcedonem miliaria designat circiter septem, & quingẽtos passus, cùm locum vbi Darius pontem fecit, medium esse dicit inter fanum, & Byzantium: vnde fauces primæ non abessent à Chalcedone octo miliaria. Siue Plinius intelligit angustias fani, tum enim magis fallitur. Nam ex Polybio à fano ad Chalcedonem sunt centum & viginti stadia. Quòd autem addit ab his angustiis ad fauces primas, vbi Phinopolis est, VIII. M. CCL. designat fauces prope Cyaneas, cùm dicit ibi esse Phinopolim, quam alio loco dicit esse iuxta Bosporum: aberrare videtur. Nam siue à promontorij Hermæi angustiis intelligit, sunt amplius XII. miliaria ad Cyaneas, siue à fani angustiis, quas Arrianus tradit distare à Cyaneis quadraginta stadia. Sed quid diutiùs me torquet

torquet Plinij inconſtantia,qui alibi non veretur ſcribere Cyaneas diſtare ab oſtio M. xiiij. ab Europa. M. D.quæ profectò non diſtant ab Europa plus octoginta paſſibus Romanis:neque ab oſtio,etiamſi eius initium ſit à fano Iouis amplius quinque miliaribus. Verùm illi non ferendi ingnorantes initium, & finem Boſpori, quos deſignat Euſtathius. Thracicum, inquit, Boſporum alij dicunt eſſe anguſtias Anapli nuncupati. Ego verò poſtea oſtendã Anaplum eſſe prope Eſtias promontorium, deinde adiungit Euſtathius diligentiùs perfectiúſque tradere qui dicunt ſupra Chalcedonem eſſe os ponti,vbi etiam ſunt maximæ anguſtiæ:nempe deſignat anguſtias,quas dixi vnas apud promontoriũ Hermæum,alteras ad fanum Iouis. In quo errore cognoui eſſe nonnullos Byzantios illic extimãtes Boſporum dici ex eo quòd boues vltrò citróque tranſire ſolitos ſæpe viderint. Plinius ſimiliter anguſtias Boſpori propriè Boſporum appellare videtur,Cùm ait, Boſporus D.P.interuallo Aſiã Europæ auferens abeſt à Chalcedone xij.M.D.P.inde fauces primæ. Nam quòd Xenophontis codices tam editi,quàm nondum editi habeant Chryſopolim Aſiæ vrbem extra ponti oſtium ſitam eſſe,ſic enim græcè eſt,ἔξω τοῦ στόματος,ſed exiſtimo legendum ἔσω,vel εἴσω τοῦ στόματος,cùm omnes Geographi intra Boſporũ conſtituũt Chryſopolim, quæ in penitiore Boſporo eſt:quã Chalcedon,& Byzãtiũ vrbes ab omnibus principibus geographis in Boſporo cõſtitutæ.Itaq; miror Herodianũ ſcribere Byzãtiũ ſitũ eſſe in anguſtiſſimo Propontidis freto,quẽ facile pateret, ſi dũtaxat dixiſſet ſitũ iuxta Propontidem. Quod for-

tasse etiam Herodiani ætate Byzãtium aliqua ex parte, sed minima ex tribus Propontidem attingeret. At ex ea parte fretum angustissimum non est, ac potiùs nullum fretum est, sed lata Propontis, nescio an imitatus sit Polybium, qui Hellespontum appellat Propontidis angustias. Varro Propõtidis fauces dixit, vbi Xerxes pontem iunxit. At hi, etsi poterant appellare ponti secundas angustias & fauces, tamen rectè appellarũt Propontidis. Nam influit in Hellespontum Propontis, at non item in Bosporum: quin nusquam Bosporus rapidior fertur aduersus Propontidem, quàm circa Byzantium. In eodem errore est Eustachius, ponens Chalcedonem in Propontide, sic enim interpretatur Dionysij versum, χαλκίδες μὲν πρῶτα περὶ στόμα γαῖαν, τουτέστι περὶ στόμα, ἤγουν περὶ τὴν προποντίδα, cùm potius interpretari Bosporum debuisset. Similiter labitur Priscianus sic eũdem versum latinè reddens: Sunt Chalcedonij primi post ostia ponti, contra Herodoti Polybij. Strabonis, & reliquorum summorum scriptorum sententiam, qui intercedens fretum inter Chalcedonem & Byzantium appellant Bosporum. Dionysius Byzantius antiquissimus Bosporici Anapli scriptor promontorium, in quo situm est Byzantium appellat Bosporium, ex eo quòd bos illa, quæ nomen dedit Bosporo, ex hoc promontorio transierit in Asiam. Sed quàm interdum Geographiæ negligentes fuerint, etiam insignes Grammatici cùm ex aliis perspexi, tum ex Eustachio, & Prisciano, tum maximè ex Ioanne Tzetze, qui Bosporum Thracium appellandum esse Hellespontium, & totam Propontidem Hellespontiam præscribit, magis quàm docet.

cet. Sed quàm arroganti licentia, ex ipſo loquente cognoſce. Boſporus, inquit, apud nos appellatur Thracius, & Helleſpontius, is, qui communi conſuetudine Proſphorion vocatur. Diſce etiam Helleſpontum, vnde, & quouſque tēdat. Ex Abydi anguſtiis, & ex omnibus mediis interiectis, vſque ad pontem Blachernarum Helleſpōtus appellatur, Bebrycium mare in medio poſitum circumcludens, maréque Heracleæ Thracicæ. Quis autem maris ſcriptor de Boſporis duobus ſcripſerit, & de Helleſponto, è turba multorum Hiſtoricorum haud ſcio, tamen Tzetzem ne mentiri in huiuſmodi rebus exiſtimes, ſed exactiùs dicere omnibus hiſtoricis, & magis memoriter, quàm quiſquam viuentium. Quis talem græculam vanitatem, vel potius abaſgicam ferat? Profitetur ſe neſcire quis è multis hiſtoricis ſcripſerit de Boſporo. Et cùm hæc neſciat, tamen aſſeueranter affirmat ſe omnium optimè ſcire, quis ſit Boſporus, & Helleſpontus. De quibus cùm nihil doceat, ſed Tyrannicè præſcribat pauca, & in his paucis à ſeipſo diſſentit. Helleſpontum enim dicit appellari omne mare, quod intercedit inter Abydi anguſtias, & pontem Blachernarum, hoc eſt totam Propontidem, & partem Boſpori. cur Helleſpontum finit pontem Blachernarum? Cùm prius definierit Boſporū Thracium appellari Helleſpontiū etiam in mediis anguſtiis, vbi Darius pontem iunxit. Quid cauſæ hunc mouerit, cur tam temerè Boſporum præſcripſerit, dicam ne, an iuſſerit Helleſpontium eſſe appellandum? Non reperio: niſi fortè in Homero legerat πλατὺν ἑλλήσποντον. At Euſtathius exponit Helleſpontum anguſtum eſſe inter

Sestum & Abydum: latum verò ad Sigæum, & Rhœtium promontoria. Dionysius Alexãdrinus Aeolidem regionem sitam esse dicit supra magnum Hellespontum, vnde aliqui interpretati sunt Hellespontum sibi partem vicinam maris Aegæi vindicare, partémque Propontidis, at propinquam, alij Tzetze similis πλατὺν καὶ μέγαν ἑλλήσποντον: minus rectè interpretati sunt totam Propontidem, vt ostendam in tractatione Propontidis. Nam Eustathius cùm vno loco ait Propontidem esse os ponti, corrigendus esset, nisi alio loco resipiscere videretur, cùm inquit, exactiùs, & emendatiùs dicunt, qui tradunt os ponti esse supra Chalcedonem, vt tradunt omnes Historici, Geographi, Poëtæque. Dionysius Alexandrinus, & Apollonius Rhodius, qui omnes, vt partiti sint Hellespontum, & Propontidem aliàs dicam: vt verò Bosporum terminarint, iam dixi, cuius de initio, & fine. quid certissimum habeam, si quis meam sententiam fortè requirit: Dico non modò ex capitis, sed etiam ex pedum sensu, initium Bospori à Cyaneis non à fano mihi videri intuenti à promontorio Phari, cui proximæ sunt Cyaneæ insulæ Europeæ ad promontorium Asiæ contrarium, propinquum Cyaneis Asiaticis pontum, coarctari in fretum latum viginti stadia. Vt tam rectè ibi Bosporus vocari debeat, quàm à Chalcedone, vbi finitur. Nam vt spatium, quod intercedit inter Chalcedonem, & Byzantium, dilatatur in stadia circiter viginti, deinde sensim in septem stadia stringitur, sic inter Cyaneas fretum interiectum latum est viginti stadia. Deinde sensim stringitur vsque ad Myrlianum promontorium in angustias paulo latiores an-

gustiis

gustiis fani. sed de Cyaneis copiosiùs dicitur. Iam de initio Bospori loquor, quod à Cyaneis duci asseueranter affirmo. Ergo, dicet quispiam, errarunt Polybius, Herodotus, Menippus, atque alij plerique antiquissimi,& eruditissimi, qui Bosporum fano Iouis terminarunt: errasse non dico, sed ita intelligēdos censeo, cùm id spatij, quod intercedit inter fanum, & Cyaneas Insulas suburbanis duorum fanorũ solo freto diuisorum plenum esset ædificiis, hæc omnia tunc fana fuisse nuncupata, vt nunc eadem loca vocant ἱερὰ, atque ipsum os ponti ab arcibus fanorum ad Cyaneas vulgus vocat ἱερόν. Ita enim malo intelligere tantos autores, vt eos reuerear, potius quàm accusem negligentiam. Quamuis Polybius, id interuallum situm inter fana & Cyaneas excludere ab ore ponti videtur, cùm ait, à Cyaneis ad fanum Iouis Vrij, vbi est ostium ponti, quadraginta esse stadia. Quid enim necesse erat definire, esse os ponti, vbi est fanum, cùm etiam id sit, vbi sunt Cyaneæ? Similiter Strabo sentire videretur, cùm ait, Cyaneas inter se diuisas esse freto lato viginti stadia, tantundémq; easdem distare à fano Byzantiorũ, quod est strictissimum totius Bospori Thracij, quódque etiam est ostium ponti, nisi prius dixisset Cyaneas Insulas in ponti ore sitas esse. Itaque Polybium similiter, vt Strabonem sentire dici cõuenit, potius quàm accusare negligentiam metiendi Bospori veram longitudinem, quæ si à Cyaneis incipit, longior est quadraginta stadiis, quàm si exorditur à fano. Non vt mihi soli videtur, sed & Arriano scribenti, à Cyaneis ad fanum Iouis Vrij esse quadraginta stadia, à fano ad portum Daurus insanæ quadra-

ginta à Daphne Byzantium octoginta ſtadia. Quare miror Dionyſium Byzantium ſcribentem Boſpori longitudinem centum,& viginti ſtadia patere, cùm Inſulis Cyaneis is Boſporum terminet. Niſi arbitrer ipſum ſecutum aliorum iudicium, ponentium initium Boſpori in fano, potius quàm ſuum: aut fortaſſe erratum eſt Codicis tranſcripti à neſcio quo,exiſtimante in Dionyſio ita legendum, vt in aliorum ſcriptorum Codicibus Boſpori dimenſionem legerat.Iam cùm ex antedictis liqueat,totius Boſpori longitudinem eſſe centum, & ſexaginta ſtadiorum, longè errat Solimus Hiſtoricus,Boſporum tradens longum trecenta circiter ſtadia. Et promontorium fanum nuncupatum in ore ponti ſitum,diſtare à Chalcedone ducenta ſtadia, ſiue intelligit medium & directũ curſum Boſpori, ſiue eius oram terreſtrem,quam ipſe,quo ad fieri potuit,meis paſſibus menſus ſum, motus tanta authorum diſſenſione, quæ me currentem incitauit, vt pedibus ſemel, & nauigatione iterum,& ſæpius Boſporum perluſtrarem. Atque ita metirer à fine Boſpori ad promontoriũ Boſporium plus minúsve ſex ſtadia eſſe, à Boſporo promontorio ad Metopum, fauces ſinus Ceratinij menſus ſum oculis totidem ſtadia patere,à Metopo ad fanũ pedibus profectus ſecundum litus Europeum ambulaui circiter triginta nouem millia paſſuum meorum, qui deductis flexibus & ſinibus aduerti abſonam non eſſe menſuram eorum,qui à fano ad vltimas Boſpori fauces inter Chalcedonem & Byzantium ſitas numerant centum & viginti ſtadia: inde vſque ad Pharum,vbi Cyanea Europia oculo quantum æſtimare potui,rectè Arrianus numerat

merat quadraginta ſtadia, pedibus metiri non potui ob præruptum littus rupibus præcipitibus. Quamuis littus totum circuire tentauerim, conſtanti quidem nixu, ſed inconſtanti menſura, vt enim pedibus manibúsque ad virgulta adnitens aſcenderam, confeſtim obiecta rupe præciſa & directa mihi cum periculo deſcendendum erat. Sed ſatis ſupérque de Boſpori longitudine, atque de eius principio & fine, quem aliqui ponunt, vbi principium exiſtit, habentes ratione nauigantium ex Propontide in pontum, magis quàm naturalis principij Boſporici incipientis à ponto, & deſinentis in Propontidem. Quod nihil mihi aliud eſſe videtur, quàm oſtia fluminum appellare initia. Eorúmque fontes finem: vt Cæſar oſtia Rheni vocat capita, alij ſcriptores fluminum, fontes nominare ſolent capita.

De latitudine Boſpori. CAP. III.

VARIA Boſpori latitudo eſt, ne quis forte ſeducatur, Herodoto, aliíſq; ſimpliciter præfiniẽtibus Boſpori latitudinem quatuor aut quinque ſtadiis, ea enim intelligenda eſt anguſtiſſima, vt profectò eſt duobus locis. Primus eſt ad fanum Iouis, vbi Arrianus & Strabo aiunt Boſporum anguſtiſſimum. Philoſtratus & Dionyſius Byzantius idem ſentiunt, atque definiunt largum quatuor ſtadia. Alter locus eſt ad Hermæum promontorium, quẽ Strabo, & Pomp. Mela dicunt latum quinque ſtadia. Polybius ſimiliter ſentit, addítque ſtrictiſſimũ eſſe oris pontici. Dionyſius Byzantius ait: Quatuor ſtadiorum has vtraſque anguſtias fune menſus eſſem, niſi ſuſpitioſi

accolæ me deterruissent. Sed tamen quantum oculis iudicare poteram, mihi videbantur, eadem fere latitudine dimidio quidem arctiores, quam Hellesponti, tametsi Lucanus Hellespontias aut arctiores, aut non minus arctas designare videtur his versibus,

Threiciásque legit fauces, & amore notatum
Aequor, & heroas lachrymoso littore turres.
Quà pelago nomen Nepheleias abstulit Helle,
Non Asiam breuioris aquæ disterminat vsquam
Fluctus ab Europa, quanuis Byzantion arcto
Pontus, & ostriferas dirimat Chalcedona cursu.

Hæ Bospori solæ duæ angustiæ sunt notatæ literarum monumentis. At piscatores nostræ ætatis alias ponunt angustias. Vnas quidem à promontorio Europeo nuncupato Estiis, ad littus Asiaticum, quod vulgò vocatur Cecrium, eásque piscatores nonnulli testantur tam angustas esse, quàm ad Hermeum promontorium, alias angustias definiunt piscatores inter promontorium Argyronium, & Milton. Quas tam angustas inquiunt, quàm ad fanum Iouis. Equidem ipse alias animaduerti angustias inter Coracium promontorium, & portum Lyciorum. Alias inter promontorium Clidium, & littus contrarium vicinum Vico Stauro nuncupato. Reliqua Bospori latitudo varia est, sed vix vsquam excedit duodecim stadia, nisi vbi in aliquos sinus dilatatur. Atque vbi principium est inter Cvaneas latum viginti stadia, & finis inter Byzātium & Chalcedonem, quem Polybius dicit patere in longitudinem quatuordecim stadiorum. Antoninus Pius in suo itinere traiectum ait à Byzantio ad Chalcedonem esse quatuor mille passuum.

ſuum. Plinius Chalcedonem ſcribit diſtare Byzantio ſeptem ſtadia: Idem alio loco, Pelamidū, inquit, omnis captura Byzantij: Magna Chalcedonis penuria M. paſſ. interfluentis medij Euripi: ſic enim legebatur ante caſtigationem Hermolai. At is legendum cenſet D. aut DC. & Strabonem affert id interuallum tradere πεντεσάδιον: quaſi verò duntaxat de loco Boſpori anguſtiſſimo intelligi poſſit. Quaſi verò, vt Plinius ait, ex eo loco territi piſces ſaxi aſpectu miri candoris peterent Byzantium: At locus vbi fuit hoc ſaxum non fuit in Euripi anguſtiis quinque, aut quatuor ſtadiorum: ſed, vt infrà oſtendam, in traiectu lato plus minúsve mille paſſibus. At enim quantum oculis æſtimare potui, Euripus intercedens inter Chalcedonem & Byzantium, non attingit duo de viginti ſtadia Dionyſius Byzantius canalem Boſpori intercurrentem inter promontorium nuncupatum Bouem ſiue Damalim, & contrariū promontorium Boſporium nominatum, in quo Byzantium ſitum eſt, ſcribit latum eſſe ſeptem ſtadia.

De figura Boſpori, & de eius decurſu, certo quidem, ſed multiplici. CAP. IIII.

QVAE Boſpori figura, quíve decurſus an continuatus à principio ad finem decurrere perſeueret, an interdum intermittat defluere, qui flexus, qui ſinus, vtrum canalis per planitiem, an inter montes: rapidus ne ſit locorum anguſtiis, an obiectionibus promontoriorum, quodnam eius littus præceps, & præruptum, & quod planum: iam declarare conabor. Boſporus non rectus procedit, ſed

flexuosus, vt scribit Apollonius Rhodius & Heratosthenes, σκόλιος, at quo modo: non scribunt. Progreditur enim non Meandri more, aut aliorum fluminum, quæ recuruis & tortuosis flexibus feruntur, non aptis ad nauigandum: sed ita ipsum natura incuruauit, vt subinde ad parallelas promontoriorum eminentias fractus, per multósque anfractus retentus, sedatior mearet, aptiórque ad nauigandum decurreret vndique mõtibus cinctus. Vnde fit, vt non modò triginta portus nobiles habeat, sed totus fere portuosus sit, qui si planitie cingeretur, aut rectus pergeret, valde ad nauigandum incommodus esset. At per anfractus portuosos, amplos pergens ad formam normæ ad nauigandum commodissimus habetur. Vt enim norma fabrilis constat regulis duabus, ita iunctis capitibus duobus, & diuaricatis alteris capitibus, vt rectum angulum efficiant: ita Bospori decursus ex ponto exiens à positione cœli media inter Orientem solstitialem, & Septemtriones ad Hybernum occasum directo cursu procedens amplius duo miliaria primum latus anguli normalis efficit ad sinum Bathycolpon nuncupatum, à quo flexus ad Orientem Hybernum recto itinere pergens in longitudinem paulo amplius duorum miliariũ alterum latus normæ complet. Exinde alio facto angulo normali accedit ad promontorium Hermæum circiter tria millia passuũ Romanorum ad occasum versus. Inde à septemtrionibus ad meridianum cardinem à regione cæli media inter Septemtrionem, & ortum solstitialem ad occasum Hybernum peruenit Byzantium: vnde à Septemtrione ad Meridiem rapitur in Propontidem. In summa, ab initio

ad finem

ad finem ſeptem facit anfractus non modò Boſporicus canalis, ſed littus etiam vtrinque canalem cingens. Hi ſeptem anfractus alterni retundunt alternas ſeptenenas rapidas confluentis percuſſiones, & retorquent in contrarium littus. Primus decurſus effluentis Boſpori ab initio rectus defertur in Europam ad locum appellatum Petram Dicæam. Alter in Aſiam ad locum Glarium nuncupatum. Tertius in Europam contra Hermæum promontorium. Non igitur decurſus Boſpori à ponto ad Hermæum promotorium ſimilis eſt ob ſimilitudinem, vt Polybius ait, locorum vtrinque Boſporum attingentium. Cùm iam viderimus ob ſimilitudinem duos decurſus confici vltra promontorium Hermæum diuerſos à communi decurſu Boſpori. Id quod ego iterum, & ſæpius vidi, & piſcatores teſtantur, atque Dionyſius Byzãtius inter Dicæam petram, & promontorium Hermæum ponit ὀξύῤῥουν καὶ ϖρὸσῤῥουν, promontoria ita nuncupata à vehemẽti defluxu Boſpori Quartus decurſus defertur in Aſiæ promontorium vulgò nominatum Moletrinum. Quintus in Europam, ad promontorium, & à quo violenter reiectus, ita fertur in Aſiam vt exiliter deinde repulſus ab Europa iactetur fluctuans iuxta Aſiam primò ad vtrumque promontoriũ, claudens vicum Chryſoceramum, poſtea ad promontorium dictum Bouem, ſiue Damalim. A quo ſeptimus repulſus rapidus fertur ad promontorium Boſporium, ſiue Byzantium nuncupatum. Cuius mucrone diciſſus deffluit in duas partes, quarum rapidior præcipitat in fretum ad Propontidem verſus. Altera debilior exilit in ſinum Cornu appellatum. Hi ſeptem decurſus flu-

ctuum adeo impetu rapido feruntur, vt remos præter nauigantium vi rapiant, molásque versare valeant: vt nouem locis moletrina constitui possint. Neque tantum molas, sed & naues remis, & velis impulsas retardent, & longè retro interdum conuertant: atque adeo pisces ipsos, & cancros à celeritate nominatos equites iter terrestre inire cogant. In cæteris locis defluxus Bosporici feruntur similes ob similitudinem locorum ex vtraque parte canalem attingentium. Quibus similibus vtriusque continentis contractus fluuij in modum descendit. Vnde autem fiat, vt hi septem decursus defluxionis Bosporicæ sint rapidiores cæteris fluctibus, & efferuescentes in terram, cùm littus attigerint, referuescant, & reuoluantur identidem. Profectò id fieri existimo, non tam locorum angustiis, vt quidam putant, quàm anfractibus promontoriorum obiectorum, quibus vt refractus retardatur, sic angustiis procliuior, incitatiórque labitur. si enim angustiis locorum id fieret, rapidior esset apud fanum Iouis. At ibi rapidus non est ob directum canalis alueum. Nam primus anfractus, & vltimus patentes in latitudinem circiter miliaris, non tam angustiis vtriusque continentis refringũtur, quàm obiectione promontoriorũ fluctus reiicientium in contrarium littus, vt ab Hermæo promontorio tanquam ictu quodam repulsus in opposita Asiæ loca recidat, illinc rursus reuertens, ad promontorium Estias fertur, à quo refractus incurrit in locum Bouem. Tantóq; impetu hi anfractus retorquentur, vt non modò vndarum partem maiorem & violentiorem deorsum detrudãt: sed etiam debiliorẽ, & communem Bospori decursum

sursum

sursum versus recurrere cogant. Vidi etiam reflante vento reiectos fluctus à promontorio Bosporio per vertices ferri ad Estias versus promontorium, vbi colluctatio quędam vorticosa videtur contrariorum fluctuum, aliorum descendentium, aliorum ascendentium. Sic enim vndarũ cursus fertur contra promontorium Bosporium, vt & fluuios ingredientes sinum nuncupatum cornu, & fluxum Bospori illuc reiectum exire non permittat: sed cogat eos ascendere vltra tria miliaria, id quod percipitur etiã oculis vulgi, cùm flumina sinum cornu ingressa turbida ex multis pluuiis, non possunt subire cursum fluxus delati à loco Boue nuncupato ad promontorium Byzantinum. Vbi videntur aquæ turbidæ ascendentes amplius stadia quindecim diuisæ à decursu fluxus clari & cerulei descendenti à promontorio Estiis. Ad quod decursus rapidus quidẽ defertur, sed paulo infra multis vorticibus circumfertur ob reiectiones aliorum promontoriorũ. Itidem fluxus ad promontorium Asiæ, quod vulgò vocant Moletrinum, & si assiduo, & rapido cursu deiicitur, vt eius murmur circumsonans audiatur. Tamen paulò infra variè & multipliciter reuoluitur ob repulsiones contrariorum fluctuum. Itaque duplici cursu ferme vsque ad fanum Iouis fluxus Bospori mouetur, vno quidem deorsum versus depulsus à locorum angustiis & reiectionibus promontoriorum, alteri sursum reiecto à violentia fluxus descendentis, & cohercito sinibus, & flexibus. In summa, quos dixi promontoriorum & fluctuum anfractus septies cursum communem Bospori sistunt, & violenter cohercent, vt cogant ipsum retrorsum currere. Ni-

mirum primus decursus contra petram Dicæam olim nuncupatam delatus retundit fluxum Bospori commu nem in Bathicolpon sinum ita nominatum, vsque ad Scletrinum sinum. Secundus, à promõtoriis Asiæ, quorum vnum appellat Dionysius ὀξύῤῥουν, alterum ῥόμβον: repulsus decursum repellit communem in sinum Soltanicum dictum, vsque ad promontorium Turcicum nominatum. Tertius, à promontorio Hermæo reiectus reiicit in sinum Phidalię, vsq; ad Commarodes. Quartus, à promontorio Moletrinario in sinum Anapli appellatum, vsque ad promontorium Amanolum. Quin tus, à promontorio appellato Estiis in sinum τῶν χηλῶν, ad Neocastrũ vsque. Sextus, & septimus refracti à Damalico & Bosporio promontoriis, reiiciunt defluxum debilem ad loca superiora, ad promõtorium Estias versus. Hæc quidem multa attuli, vt planius percipiantur Hipparci per pauca verba, sed multi momenti. Is enim narrat Bosporum, & si solum defluxum habeat, & non refluxum, tamen μονὰς ποιεῖν, hoc est, mansiones facere, stare, subsistere. Ex ante dictis iam facilè cognoscimus Mæotim esse matrem ponti, & pontum Bospori patrem, & propontidis. Et Hellesponti, contra Procopium scribentem duo maria Aegæum, & Euxinum nominatum Pontum coire inter se ad Byzantij partem Orientalem, contra etiam eos, qui asserere audent illorum originem esse à freto Gaditano. Per quod dicunt mare ingrediens nusquam desinere, quoad in Colchos peruenerit. Nam quod, vt ipsi etiam fatentur, effluxus ponti velut fluuius descendat ad vrbem Byzantium, di cunt nihil ad rem referre: omnibus enim fretis affectiones

nes

nes accidere ſolitas eſſe, quæ nulli rationi perſpicuæ videntur, quas nemo vnquam explicare potuit, ne Ariſtoteles quidẽ ratiocinationis naturalis princeps. Qui huiuſce rei cauſa ad Chalcidẽ Eubeoæ profectus Chalcidici freti, quod Euripum nominant, rationem naturalem exactiſſimè ſcrutari volens, cùm diu multúmque huius curſus inſtabiles, & vagos conſideraſſet, miſerè mortuus eſt. Maxima pars ſcriptorum tradit hunc Euripum ſeptem curſus in die definire, totidémque referre. Quid Cicero inquit Chalcidico Euripo in motu idẽtidem reciprocando putas fieri poſſe conſtantius? T. Liuius contradicit, ventósque affert, ab vtriuſque terræ præaltis mõtibus ſubitos, ac procelloſos deiici, fretúmque ipſum Chalcidici Euripi ciere, eiúsq; motum non ſepties die (ſicut fama fert) temporibus ſtatis reciprocari: ſed temere in modum venti, nunc huc, nunc illuc verſo mari, velut monte præcipiti deuolutum, torrentem rapi. Equidem in Chalcidem cùm veniſſem, Liuij ſententiam probare non poterã, cùm nullo flante vento certis temporibus contemplarer modò ferri ab ortu Solis, modò ab occaſu tanto impetu, vt ventos contrarios, & plena nauigia contra nauigantia ſecum aſportaret: moláſque multas ab eo verſari vidi aliquot horas ab ortu ad occaſum Solis, aliquot ab occaſu ad Orientem. Cùm autem ipſe à moletrinariis, qui ex molarum motu acceſſum, & receſſum omnium maxime animaduertere habent neceſſe, percunctatus eſſem, quoties, & quot horas nunc huc, nunc illuc conuerterentur molę, reſponderunt communiter, intra viginti quatuor horas curſum quater mutari ſolitum eſſe: ſex horis ab vna

parte accedere, totidem ab altera recedere. Cùm autem adiungere inciperent, esse quædam tempora, cùm has certas vices non obseruaret: & ipse nimiùm attẽtò vultu, & animo excipiens illorum sermonem, & rei veritatem scire cupiens, quænam essent illa tempora inquirere aggressus, deprehensus à quibusdam Coryceis, & repente correptus, vt explorator aliquãdiu in custodia retentus sum. Iam in freto diuidente Italiam à Sicilia multa præter rationẽ fieri solent. Videtur enim ex mari Adriatico fluxus illuc accedere, & ex mari Thirreno: sed hoc repente crebros vortices à nulla nobis perspecta causa ciere, & naues perdere perspicitur. Propterea quæ à Poëtis dicuntur à Charibdi, absorberi. Qui verò dicunt in freto siculo multa fieri præter rationem, iidem putant plurima eiusmodi præter rationem fieri in omnibus fretis, ex proxima vtrinque terra, cuius angustiis aiunt cursum fluxus in quasdam necessitates cogi, rationem non habentes, quamobrem etsi fluxus à fano Iouis ad vrbem Byzantium videtur ferri: tamen nemo, inquiunt, recte asseret mare Aegeum, & pontum illuc desinere, quorum opinionem confirmare videntur piscatores nostrę ætatis piscari in Bosporo soliti. Hi enim testantur Bosporum immensos gurgites, & voragines habere. Neque omnino totum Bospori fluxum abire Byzãtium, sed eius quandam partem superam, & summam hominum oculis perspicuã ex ponto deferri Byzantium versus, alteram vero partem inferam attingentem vadum contra decursum superi, & summi fluctus procedere, id quod ipsi se colligere dictitãt ex eo, quòd postquam retia deiecerunt in profundam altitudinem,
semper

ſemper ab imo fluxu aſportata feruntur ſurſum ad fanum verſus. Vidi tempeſtatibus nauigia demerſa nuſquam extitiſſe, neque eorum vectores, quod argumento eſt fretum hoc quoſdam abyſſos & voragines habere: in quarum altitudinem contrariis fluctibus præcipitia agantur, ea quæ demerguntur. Sed de his vt quiſque volet, iudicet: ego tamen pontum per Boſporũ in Propontidem non modò decurſus perpetuos medij aluei tenere, ſed etiam ad certos anfractus conuerſiones perpetuas ſempiternáſque cõficere cùm ex antedictis perſpicio, tum ex illis cauſis, quas vt probent paludem Mæotidem exſiccandam eſſe, & pontum conuerſum iri in paludem, quidam afferunt nimirum multitudinem fluminum exaggerantium, differẽtiam vadorum: ex his enim cauſis pontus mihi potiùs aſſiduo decurſu defluxurus per Boſporum, quàm aut Męotis in terram, aut pontus in paludem conuertendus eſſe videtur. Dicunt enim permeantium in alueos fluminum multitudine cùm humor cõtinenter augeatur, nec aliunde exitum habeat, neceſſe fore, excreſcat, vt tãdem efferri per oſtia cogatur: proptereáque cœni, arénæque, & reliquę materię multitudine, quã continenter innumeri amnes defluentes in Mæotidem, & pontum deuehunt adeo al ueos Mæotidis, & ponti complendos eſſe, vt ſuperfluere humorem, & per oſtia exire futurum ſit neceſſe, tandémque Mæotidem in terram, & pontum in paludem conuerſum iri. Nam quòd ad Mæotidem pertinet, Ariſtoteles tradit eius vadum exaggeratione eorum, quæ aſſiduè deferũtur à fluminibus excreuiſſe, vt naues ſua ætate multò minores, quã anno ante ſexageſimo quæ-
ſtus

ſtus gratiam in Mæotidē ingrederentur. Mæotis enim, vt Polybius ait, iam repleta eſt, & altiſſima eius pars quinque, vel ad ſummum ſeptem vlnis altior non eſt. Miror intra ſexageſimum annum maiorem exaggerationem factam eſſe, quàm ab hinc ætate Ariſtotelis, & Polybij. Nam nautæ noſtræ ætatis teſtantur ſimiliter adhuc habere ſeptem vlnas, quid quod ratione, qua demonſtrare conãtur pontum ex accumulatis fluuiorum coaceruationibus replendum eſſe. Eadem probare poſſemus mare internum ex ponti perpetuo influxu exaggerandum eſſe. Nam quòd dicunt vadum ponti minus altum, quàm maris Aegei, idcirco tardiùs pontum exiſtimo paludem fore, quàm ſi magna altitudine eſſet, nam vt fluminum lubrici congeſtus aſſidui ponticum vadum ſublimiùs reddiderint, ſic pontus in ſublime elatus decliuior delabitur in Aegeum, & quantò hinc, atque illinc fit preſſior, atque anguſtior, tantò celerior in Boſporum deuoluitur. Quòd ſi in minorem altitudinem Aegeum mare deprimeretur, quàm pontus, eò putarem pontum exaggerationem fore, repulſante Aegei vado eminentiori. Adde, quòd antequam pōti os apertum eſſet, facilius exaggerari debuit pontus, cùm vndique circumcluſus eſſet montibus, at tum infinitis ſeculis exaggeratus non eſt. Eo minus exaggerabitur, cùm habet exitum, per quem continenter tantum poſſit efferri, quantum infertur, ac ſi vadum magis alleuaretur, tamen palus non fieret. vt enim illud extolleretur, ita pōtus aſſurgeret, præſertim infinitis fluminibus auctus, & eminentibus montibus clauſus. At maris natura eſt, vt ſua vi ſpirabili reiiciat ea, quæ ingerantur. Neque

eadem

eadem maris ratio eſt, quæ fluminum, quantum pertinet ad exaggerationem. Illa enim in oſtiis ſuam vim oſtendunt. ſed ſuos aggeres paulo vltra oſtia promouent, vel ſua imbecillitate, vel repellente vi ponti. Ac tantum abeſt, vt oſtiorum exaggerati congeſtus ponti vada efferant, vt pontum, ſi fortaſſe paulo anguſtiorem reddere poſſunt, eò violentiorẽ facere debeant ad trãſmittendam fluminum materiam reiectam, atque vehementiorem ad vada excauanda in maiorem altitudinem; cur tot lacus immẽſa profunditate vndique influentibus, nullis manifeſto effluentibus, paludes non efficiuntur? Cur ſinus Boſpori nuncupatus cornu, tanta altitudine eſt: in quem cùm duo flumina deuehant aſſiduam terræ aggerationem, & purgamenta Conſtantinopolis, vtrinque proiiciantur, non tot annis aggeratur? prçſertim rapido curſu Boſpori fluxum ſinus retardante & impediente: quia tanta eſt Boſpori rapiditas, vt ſenſim ea extrudat in Propontidem. Quare vt ex his rationibus pontus obruendus eſſe non videtur: ita Boſporus maiori impetu effluere videtur per Boſporum. Quò enim magis ponticum attolletur, eò facilius deferetur, quàm ſi id in altam profunditatem deprimeretur, quàm ſi abyſſos haberet, per quas penetrans in tartarum Platonicum ſecũ aquæ partem deportaret, quas ſi, vt Oceanus vnde recedunt & accedunt omnia flumina, haberet, profectò minus efflueret in Boſporũ: ex eo etiam colligitur Boſporũ exiſtere ex ponti acceſſu, & non Aegæi maris, quòd illius aqua dulcis ſit, vt pôti longè dulcioris mari Aegæo ob copiam fluminũ pontum ſubeuntium. Dulcem pontum Arrianus probat ex

eo, quòd pecora circumuicina eius aquam bibant, ipse Bosporum etiam percipio similiter dulcem esse. Quòd totus aliquando conglaciauerit tempore Copronymi tyranni, anno enim à Christo concepto septingentesimo, & quinquagesimo sexto, hyems fuit perfrigida acerrimáq;, & gelu maximum, vt ponti Euxini ora maritima in latitudinem centum milliarium glacies rigore in lapidis duritiem conuersa sit: glaciésque à summo mari ad profundũ crassa extiterit triginta cubita. Præter hæc cùm eiusmodi glacies fuisset niue tecta, creuit viginti alia cubita ita mare, vt cõtinenti assimilaretur, & pedibus calcaretur hominum, cæterorúmq; animalium mansuetorum & agrestium à Zicchia ad Danubium, & reliqua ora maritima vsq; ad Mensembriam. vt Bosporum Thracium vltro citróque transirent iumenta onusta, & boues plaustra onusta trahentes, deinde Februario mẽse glacies in plurimas sectiones collibus & Insulis multorum iugerũ similes, & pares disrupta, & ventorum vi Byzantium per Bosporum acta in Propontidem, & in Hellespontum, in quibus essent animalia mãsueta & agrestia viua, & mortua gelu constricta: ex his glaciei sectionibus quædam in Acropolim Byzantij impacta contriuit gradus, quibus è mari in vrbem ascendebatur, alia glaciei sectio ingentis molis ad murum allisa illum magno impulsu concussit, vt non modò muri, sed etiam domus vicinæ labefactarentur: atque alia pergrandis glaciei moles à manganis ad Bosporium portum, hoc est primum collem olim Byzantium, nunc Regis claustrum cinxit. Cuius altitudo muros superabat. Equidem ipse vnam, & alteram hyemem

mem Byzantij frigidam sensi, semélque & iterum vidi Bospori sinum nominatum Cornu ab ostiis fluminum ad Galatam conglaciasse, non quidem glacie, quæ susti neret homines, sed tamen tanta, vt scaphæ vltro citróque commeare non possent, nisi remis ante glacies fran geretur: sed hæc hactenus generatim de Bosporo. Nunc per partes singula eius loca tam antiqua, quàm noua proferam, tum promontoriorum, & vallium situs, & fluuiorum ortus, & perennitates, & portuum commoditates, & sinuum felicitatem, è quibus primũ tractabo sinum Cornu appellatũ, Bospori nobilissimã partem.

De Bospori sinu Cornu nuncupato.

CAP. V.

VM EX ponto Bosporus ad Byzantij accessit promontorium Bosporium appellatum, huius promontorij rostro in duas partes scinditur, quarum maior & violentior inter Chalcedonem & Byzantium per fretum pergit ire ad meridiem, altera debilior cursum suum inflectit ad occasum in sinum, quem efficit Bosporus intercedentem inter Constantinopolim & Galatam: hunc sinum Procopius scribit indigenas appellare Cornu, à Ceroessa matre Byzantis: qui Byzantiũ condidit. Dionysius Byzantius similiter Cornu nuncupat, & rationem huius nominis affert à similitudine, quam habet cum cornu. Strabo appellat cornu Byzantiacum, & declarat, cui cornu similis sit, nempe ceruino, nam in multos sinus perinde, quasi in ramos quosdam diffunditur. Plinius, eiúsq; simiolus Solinus, promontorium, in quo

ſitum eſt Byzantium, vocant modò Chryſoceras, modò Auri cornu. Marcianus Capella ceras Chryſeon, arbitror Capellam, & Solinum ſecutos Pliniani Codicis erratum, aut Plinium ipſum errare, id quod vel ex Plinij verbis percipi poteſt, cùm ait ex ea cauſa Byzantij promontorium Auri cornu appellatũ eſſe, quod Thunni aſpectu ſaxi albi in littore Aſiæ ſiti repente territi ſemper præcipiti agmine promontorium Chryſoceras petant, cùm ea de cauſa potius ſinus appellãdus ſit Auri cornu, præſertim ciuibus Byzantinis ita ſinum ſuum appellantibus, è quorum numero eſt Dionyſius Byzantius, cui potius, quàm Plinio fidem adhibere debemus, & Straboni, quos vidiſſe conſtat Ceras Byzantiacum. At Plinium fortaſſe decipere potuit ambiguitas Polybij, ſcribentis Boſpori fluxum repulſum à loco Aſię nominato Boue ferri Byzantium, à quo inquit ſciſſi Boſpori parua pars in ſinũ ſuum delata definit Cornu nominatum, maior verò fertur per meatũ. Aut ſi Plinius deceptus non eſt ex eo, quòd fortaſſe Polybius ſit in eadem ſententia, poterimus vtrumque appellare Cornu. Cùm permulta promontoria à Geographis cornua appellentur, vt Cyprus ceraſtis à multitudine promontoriorum, præſertim cùm Byzantij promontorium multos Colles habeat, quibus curuata in tria cornua Conſtantinopolis tricornis rectius, quàm triangula appellari poſſit. ſed illi ferendi non ſunt, qui tabulis etiam iterum & ſæpius editis tradunt cornu Byzantium eſſe promontorium Galatæ, ſitum contra Conſtantinopolim. Sinus initium faciunt duo promontoria, vnum à Meridie appellatum Boſporium, alterum à Septẽtrionibus

nibus Metopum olim dictum. Tria enim promontoria triangulum efficientia inter ſe, diſtantia plus minúsve milliare ſupra Boſporum eminent. Duo quidem ab Europa in faucis ſinus impendent, ſcilicet Boſporium & Metopicum, tertium ab Aſia Damalicum appellatum: à quo Boſporus tendens ad occaſum flectitur ad Meridiem, ex quibus cognoſcitur Procopius errare, tradens à Sycis nũcupatis fretum cornu nominatum incipere. Oſtia cydari, & Barbiſæ fluminum ſinui cornu finem conſtituunt, cuius longitudo ab ortu æſtiuo procedit circiter octo ſtadia ad occaſum hyemalem, deinde ad occaſum æſtiuum, inde flectitur ad Septẽtriones, quem iure ceras Chryſeon appellauit antiquitas: cùm & piſcoſus, & portuoſus maximè ſit, vno ore multos intra ſe portus amplectens, vniuerſos vſque ad marginem littoris profundos montibus circumdatos efficientibus octo flexus, quatuor quidem à latere dextro ingredientium, in quo eſt Galata primum flexum in longitudinem circiter bis mille paſſuum collis Metopicus, & Galatinus leuiter incuruant, vt nuſquam hic flexus latior ſit centum paſſibus. Secundus flexus fit à colle Galatino, ita eminenti in ſinum ceratinum, vt ille ex tribus partibus eò alluatur, collíſque Galatini latus vergens ad occaſum hunc flexum efficiat longè intus recedentem, vt ſi ab intimo flexu rectam lineã duceres ad collem Metopicum, eminentem ſupra oſtium ſinus intra lineam, includeres totum oppidum Galatam, & maximam partem ædificiorum ſuburbanorum, partim eminentium ſupra Galatã, partim in collis iugo ſitorum. Huius flexus maxime portuoſi receſſus longior, quàm

nauale longiſſimum triremium regiarum in circuitu eiuſdem explicatũ,altero tanto latiorem reddit ſinum ceratinum,quàm patet inter Conſtantinopolim,& Galatam. Terminatur Mucrone vireti Regij inchoante tertium flexum minus curuum, ſed eadem ferme circuitus lõgitudine. Poſt quam ſinus inflexus ad ſeptentriones,quarto flexu mediocri accepto finitur oſtiis Cydari,& Barbyſæ.Iam verò ſiniſtrum ſinus latus,in quod eminent ſex colles Conſtantinopoleos, ſimiliter quatuor flexus admittit vrbis,primus collis adeo eminet in ſinus oſtium, vt totus vltra alios colles in altum proiectus ſit, & tanquam de induſtria immiſſum brachium protegat ſinum à ventis, ſecundus, & tertius colles interiùs recedunt ad Meridiẽ verſus.Reliqui ſic eminent in ſeptentriones,vt duos receſſus duorum arcuum ſimilitudinem gerentes accipiant Quorum primum exprimunt radices primi,& quinti collium eminentes. Alterum quinti,& ſexti in ſinum proiectæ, hos duos receſſus tertius maximus flexus intra ſe includit. Adeo enim extra cæteros ſiniſtri lateris colles eminet, primus collis efficiens angulum vrbis ab ortu Solis,& ſextus inflectens alterum vrbis angulum ab occaſu, vt ſi lineam ab horum alterutro. mucrone duceres ad alterum mucronem intra lineam, includeres ſinum Ceratinum, & Galatæ planitiem maritimam.Id quod diuino munere tributum tuetur ſinum,atque defendit à ventis. Quartum receſſum extra vrbem recipit ſiniſtrum latus, vbi ſinus ipſe, & colles circumſurgentes inflectũtur ad Septentrionem magno naturæ beneficio. Ne ab occaſu venti incurrere directi poſſint in longitudinem ſinus.

Vnde

Vnde fit,vt ex omnibus partibus excipio fauces circũdatus collibus perpetuo dorſo coniunctis, quos inter & ſi intercedunt crebræ valles, tamen dorſum non penetrant, & breues ſunt. Aut ſi vna aut altera oblonga eſt, in valliculas deſinit flexuoſas,inter quas interiectus aliquis collis in earum fauces eminet. Strabonis longitudo,quam ſexaxinta ſtadiorum attribuit ſinui ceratino, congruit fere cum mea dimẽſione, Procopij longè diſſentit à rei veritate,tradentis ſinus ambitum continere quadraginta ſtadia:lõgiùs verò aberrat Laonicus Chal condylus ſcribens Byzantij portum ſecundum vrbem intus procedere ad ſtadia octoginta, ſinus altitudo varia. Nam ab oſtio ad medium ſinum nuſquam minor dicitur viginti paſſibus,vbi multis locis excedit triginta,alicubi quadraginta, aut amplius. Cùm autem vltra Byzantium proceſſit vſque ad oſtia fluminum,partim vadoſus eſt,partim paluſtris, vt nauicularum curſus dirigatur palis fixis ſignantibus partem nauigabilem.Primò enim ſyrtes, deinde paludes,& permulti Euripi circumdantes pluſquam triginta Inſululas.Illius ſimiliter latitudo varia eſt in faucibus plus minus ſex ſtadiis, patet. Deinde paulatim ſtringitur vſque ad mediam Galatam, vbi in ſtadia paulò plus tria coarctatur. quæ arctiori cathena claudi poſſint, quàm latior eius alueus inter Acropolim & Galatam ſitus contra hoſtium naues olim conſtringi cathenis ſolitus, neque modò tormentis bellicis ſaxa emittentibus ex vtroq; littore, ſed etiam machinis ignem liquidum profundentibus hoſtiles naues ab his aditu arceri, atque etiam exuri igne ſpeculari poſſe demonſtrauit Prœlus,quem dicunt ſpecula

cula ignifera, quæ ipſe fabricatus eſſet, ex muro Conſtantinopolis appendiſſe contra naues hoſtiles, quæ his ſpeculis ignem ex ſolaribus radiis cõceptum in ſe ipſas proiectam conflagrarunt, atque vectores. Quod olim Dion Archimedẽ excogitaſſe narrat obſidentibus Syracuſas Romanis, denique ſinus vbi latiſſimus eſt, ſex ſtadia non excedit. Nec dubium eſt, quin olim latior eſſet, pluréſque receſſus haberet, quàm nunc habet, coarctatus emiſſitiis purgamentis aſſiduis, & ſubſtructionibus ædificiorum. Ne quis miretur, ſi minus cornu ceruino ſimilis ſit, minúſque in multos ſinus perinde, vt in ramos quoſdã, vt Strabo ait, ſcindatur, in quos irruentes pelamides capiãtur. Nam cùm ex Sublicis, quas crebras vidi, immitti & defigi in littore ſinus in ſubſtructionem ædificiorum, atque ad oram maris efficiẽdam magis portuoſam, tum ex Dionyſio Byzãtio percipio, alios receſſus, aliámque oram olim fuiſſe, quàm nunc eſt: tum ex Zoſimo, qui ante mille annos ſcripſit vſque adeo vrbem excreuiſſe hominũ multitudine, vt etiam in foris anguſtè habitarent, vt non parua pars maris circum vrbem in terrã conuerſa eſſe palis in circuitu defixis ædificia ſuſtinentibus. Verùm vt ex his ſinus alicubi coarctatus fuerit, profectò non minus profundus factus eſt, atque adeo magis portuoſus, vt nauis appulſæ puppis mare intueatur, prora verò terræ aſſideat: velut vtroque elemento inter ſe certante, vtrum magis poſſit vrbi inſeruire. Hic ſinus omnes portus maris commoditate applicandi præſtat: in cæteros enim omnis portus vi remorum aut ventorum applicatio fit: in illam ſine ventis, ſine remis, naturalis & perẽnis Boſpori

curſus

cursus naues inducit, & reducit. Postquam enim naues ad huius ostium aditúmq; accesserunt, deinde absque gubernatione eunt, & sua sponte ad portum appelluntur: totus enim sinus portus est. Et hæc quidem ab initio Bospori ad finem deorsum versus generatim dixi, nunc oram maritimam per partes describã à fine littoris Europei sursum versus ad initium, quod est ad Cyaneas. Inde deorsum Chalcedonem vsque imitatus Anaplum Dionysij, quem potissimum sequor, Menippíque & Arriani, aliorúmque Periplos in declarandis nominibus locorum antiquis, quæ cum respublica Byzantiorum floreret, in vsu erant ante Seueri ruinas.

LIBER SECVNDVS.

De Bospori ora Europea, eiúsque locis intra Constantinopolim sitis. CAPVT I.

OSPORI latus Europeum in angulo definit, quo vrbis latus Orienti expositum flectitur ad occasum, & Propontis incipit efficere latus vrbis Meridianũ. Simul & ab eodem flexu vrbis latus ad ortum Solis spectans incipit procedere ab occasu fermè brumali ad ortum solstitialem in longitudinẽ plus minus miliarij vsque ad tigna in speculam sublata piscatorum regiorum. Deinde amplius quatuor stadiis pergit à Meridie ad Septentrionem ad promontorij Bosporij rostrũ vsque, quo Bosporus scinditur in duas partes: quarum maior cingit vrbis latus vergens ad Orientem, id est vrbis frontem, & primam peninsulani

promontorij partem:in qua olim fuerunt illustria loca nuncupata mangana,& Arcadianæ Thermæ.Et primę regionis pars, quæ continebat domum Placidiæ Augustæ, domum nobilissimæ Marinæ, porticus perpetuas duas,gradus quatuor.In hac etiam vrbis frōte fuit pars secundæ regionis,quæ ab initio theatri minoris post æqualitatē latenter molli subleuata cliuo, mox ad mare præcipitiis abrupta descendebat,continebat in se templum magnum, & antiquum, senatum, tribunal,thermas Zeusippi, porticus magnas quatuor, nunc continet claustri regij partem sitam in latere primi vrbis collis pertinente ad Solis ortum, quem quidem collem circuit vltima pars Bospori propriè à Dionysio Byzantio appellata promontorium Bosporium,in quo situm fuit antiquum Byzantium. De promontorio inquit, quod « Bosporium appellamus,peruulgatur sermo,bouē œstro « stimulatum ex promontorio Bosporio transnatasse in « Asiam.Idem Dyonysius alibi ait,parum abfuisse,quin « Byzantium conderetur in loco nuncupato Semystra à « nutrice Ceroessæ matris Byzantis, nisi coruus rapuisset « ex media flamma partem victimæ,eámque in promon « torium Bosporium tulisset, quod signum secuti colo- « niæ Megaricæ deductores Byzantium condiderunt in « promontorio Bosporio. Idem alio loco, dum loquitur « de Metopo loco ita appellato: Ostreodē inquit locum « excipit Metopon appellatum, ex eo quòd vrbis aspe- « ctui obiicitur. Nam intuetur ipsum promontoriū Bos- « porium,quod Nicephorus historicus appellat promontorium aquilonare. Prospiciebatur inquit classis Latinorum iam præternauigans Byzantij aquilonare pro-
monto

montorium, vbi duæ turres constructæ existunt ex lapidibus albis,& expolitis,vbi etiam Demetrij martyris constitutum est templum, videbatur autem Latinis laboriosus flexus ob maris vertices, & velut labyrinthos quosdam,qui illic semper fieri solent ad similitudinem Scyllæ, & Carybdis, quas Græci decantant in freto siculo esse.In hoc promontorio Dionysius ponit arã.Mineruæ Ecbasiæ ex eo nominatæ, quòd huc egressi primum Coloniæ deductores statim tanquam pro patria terra pugnassent.Similiter Cyzici fuit ara Apollinis Ecbasij Argonautæ,inquit Apollonius,cùm nauem extra vrbem appulissent Cyziceni illos interius nauem appellere suaserunt in portum vrbis, vbi Ecbasio Apollini in littore aram excitarunt ex eo,quòd nauis Argo in Dolioniam egressa fuisset. Deilochus templum esse dicit, non Ecbasij Apollinis, sed Iasonij Apollinis. Socrates dicit id templum appellari Cyziceni Apollinis, quam Dionysius appellat Ecbasion, Mineruã possemus etiã appellare Ecbateriam,vt Syphnei Dianã appellarunt.

De ora sinus Ceratini cingente vrbis latus vergens ad septemtriones,& de eius antiquis locis.

CAPVT II.

MOENIA vrbis à propontide vsque ad mucronem promontorij Bosporij alluũtur extremis faucibus Bospori nullo spatio à mœnibus & mari intermisso, nisi paulo antequam perueniatur ad Bosporium mucronem ducentorum passuum in longitudinem:vbi nauale exiguum regiorum Lemborum, quibus enauigare Rex solet in

agros ſuburbanos,& machinæ bellicæ. Inde à mucrone promontorij Boſporij, vnde incipit ora ſinus Cera-tini claudens latus vrbis cõuerſum ad Aquilonem vſque ad finẽ vrbis, mœnia non attingunt mare: ſed ſpatium relinquunt. Quod quale ſit, & quantũ, quibúsve rebus occupetur, dicam per partes. Id ſpatij, quod eſt in ſummo mucrone, patet in latitudinem alicubi circiter viginti paſſuum, ſed latiorem mediam, nempe circiter octoginta paſſuum, vbi eſt porticus tecta plumbo, ſuſtentata duodenis colũnis marmoris ophitiſi, laqueata lacuſculis auratis, & perſica arte pictis, exiguo vireto cincta prę ſe habet Boſporum: à tergo portam ferream, qua patet aditus in clauſtrum regium. Hæc aperta nauigantibus retegit viam decumanam Regij horti molliter aſſurgentem ad Regis palatium, ab hac porticu vſque ad vrbis portam Oriam appellatã, ora intermiſſa inter murum Regios hortos claudentem, & littus magnis ſaxis præmunitum incluſa tenetur à Rege conſita malis punicis, cæteríſque plantis: in qua media eſt mediocris receſſus maris opere abductus in tectam ſtationem nauigiorum, quibus cultores regiorum hortorum vtuntur ad vehenda Regi neceſſaria. Iuxta eſt domus amœna præ ſe habens mare, à tergo portam, qua patet aditus in regios hortos. In hanc domum ſecedere ſolitus regiis hortis præfectus negotiatur cum vrbis incolis. Hæc ora priuſquam eſſet conuerſa in clauſtra regia, continebat domos piſcatorũ, & forum piſcarium, cùm verò Byzantiorum reſpublica floreret, duos portus intra murum cathenis clauſos habuit, quorum brachia ſuſtinebant turres valde eminentes. Fuit etiam portus

Phoſpho

Phoſphorius ab Stephano commemoratus. Fuit Neorium, fuit ſcala Timaſi, vt in tractatione vrbis pleniùs monſtrabitur. Pro porta quam vulgo vocant Oriam corruptè, quaſi olim Neorij portam, ſpatium iacet vacuum ad exonerandas naues accommodatū, patet ducentos quadraginta paſſus in longitudinem: in latitudinem verò ante portam centum paſſuum. Paulò vltra portam in quinquaginta ſtringitur, vnde traiectus eſt ad Chryſopolim, & Chalcedonem, vbi etiam oræ maritimæ præfectus tribunal habet, vbi item domus portorij Turcici, vt in contrario littore Galatino eſt altera domus conſtituta ad exigendum portoriū Francorum. Poſt hoc interuallum eſt forum piſcarium, ex quo magnus traiectus patet ad Galatam, quem antiqui appellabant traiectum Sycenum. A tergo eſt vrbis porta piſcaria nuncupata, qua aſcenditur ad magnum forum, quod Turci nominant Bezeſten. A porta piſcaria ora maris frequens ſuburbanis in longitudinem quadringentorum quinquaginta paſſuum continuatur ad portam fructuariam, quam Turci appellāt Gemicapi, vbi omne genus fructuum tam recentium, quàm conditorum, & frugum eſculentarum venalium, mercatus habetur: vnde magnus traiectus exiſtit ad Galatā. A porta fructuaria ad portam lignariā ab aceruis lignorum venalium conſtructis in ampla area ante portam Explicata appellatam, intercedunt ducenti paſſus iuxta littus, pleni ædificiis, & variis tabernis: aliis obſoniorum, fructuum, aliis aliarum rerum. Inter ædificia & murum vrbis excurrit via lata ſilicibus ſtrata, & iuxta muri crepidines conſtituta ſunt aquæ caſtella, quorū alia perēni

fiſtula aquam largiuntur, alia operculis ad tempus reſerantur. A porta lignaria in longitudinem trecentorum paſſuũ inuenio domos perpetuas exceptis viis intercurrentibus, alias vbi ligna materiaria venduntur, alias vbi capſæ fiunt. Deinde ſuccedit ſpatium trecentorum paſſuum ab ædificiis vacuum, ſolam viam ſilicibus ſtratã, & Eſcharidas à Græcis dictas, in quas ſubducuntur nauigia, & palos defixos, ad quos illa alligantur, continens, aquáſque ſalientes extra muros ex aquęductibus vrbis claras & liquidas, partim potabiles, partim reſilientes in Euripos, marmoreos ad pãnos lauandos: deinde breui ſpatio exædificato ſuccedit porta farinaria, à Turcis vocata Vmcapi. Ante portam eſt area lata, vbi frumenta & farinæ venduntur. Eſt etiam ædificium magnũ, plenum ſaccis farinæ quadratis, laneis. Iuxta naues ſtant frumentariæ permultę, & ſcaphæ plurimæ, traiicientes in vlteriora ſuburbana. Eſt item ædes Mametana plumbo tecta, cum turri excelſa, vnde exclamare preces presbyter, & euocare ſolet incolas viculi ſuburbani ſiti ante hanc portam, ex qua ingreſſus patet in viam aſſurgentem per mediam vallem, tertio & quarto vrbis collibus clauſam. Hæc quidem etſi peruulgata, tamen negligenda non cenſui, vt faciliùs perueniatur in notionem antiquorum locorũ, quæ à promontorio Boſporio ad portam farinariam ponit Dionyſius Byzantius. Supra etiam inquit, promontorium « Boſporium templum eſt Neptuni antiquũ, apud quod « fuit lapis in mare eminens, quem Byzantini in locum « ornatiorem ſupra ſtadium transferre conantibus non « permiſit ſe transferri, ſiue amans locum mari vicinum, «
ſiue

» siue ostendens parui momenti esse pietati diuitias. sub
» templo Neptuni intra vrbis murum, in locis, in plani-
» tiem explicatis erant stadia & gymnasia. At ex maris
» parte erat nauigatio in sinum ceras leniter fluens, pri-
» mam promontorij Bosporij conuersionem, circumfle-
» xionem, quæ excipiebat tres portus, quorum medius sa
» tis profundus à cæteris ventis tegebatur, ab Africo tu-
» tus omnino non erat: deinde turris bene magna rotun-
» da continenti iungebat vrbis mœnia. Primus post mœ
» nia campus erat peninsulæ ceruicis sensim descenden-
» tis ad littus, & ne vrbs esset Insula prohibentis. Post erat
» templum Telluris super mare, cuius quidem fastigium
» tecto carens significabat antiquam terræ libertatem.
» Eius parietes, quibus claudebatur, erant facti ex lapide
» expolito. Paulò supra Telluris ædem erant templa Ce-
» reris, & Proserpinæ paria, in quibus picturæ multæ pri-
» scæ felicitatis insignes reliquiæ, & statuæ exactæ artis,
» nihilo summa arte elaboratis inferiores erant. Item in
» abscessu maris duæ ædes Plutonis & Iunonis, quarum
» solum nomen extat. Illud enim Persæ exusserunt in ex-
» peditione Cyri contra Scythas, ea vlciscentes, quæ By-
» zantina ciuitas commisisse cōtra Regem accusabatur.
» Plutonis templum Philippus Macedo inopia materiæ
» demolitus est, locorum verò nomina remanserunt. Hic
» enim Plutonis acra, ille Iunonia acra dicitur, vbi quot-
» annis victimam primo anni die mactat gens Megari-
ca. Hæc quidem Dionysius, qui cùm ait Iunonis & Plu
tonis ædes fuisse κατὰ ἀπόβασιν τῆς θαλάσσης, videri potest
acram significare oram maris, potiúsque promonto-
rium, quòd nullum sit in hac oræ parte, nisi Dionysij
tempo

temporibus mare attingeret radices secundi collis. At nunc ab huius radicibus, simúlque à mari intermissa est planities. Ac si ætate Dionysij non attingeret mare radices secundi collis, possumus interpretari τὴν ἀπόβασιν τῆς θαλάσσης, ad recessum abscedentem à mari. Nam Iunonia acra mihi fuisse in cliuis potius secundi collis, quàm in ora maris, sub ipsum subiecta videtur ex Coloniæ Byzantinæ deductoribus partim Megarẽsibus, partim Corinthiis, qui magna religione colebãt Iunonem acream appellatam ex eo, quòd statuta esset in acropoli Corinthi. Fuit etiam non longè à Corintho altera Iuno acrea in promontorio sita, cuius meminit T. Liuius. Promõtorium inquit, est aduersus Sycionem Iunonis, quam acream vocant, in altum excurrens. Post acram Plutonis & Iunonis Dionysius ponit Scyronias petras " nuncupatas à Corinthiis participibus coloniæ deductæ " Byzantium, qui his petris nomen imposuerunt à simi- " litudine loci difficilis, qualem habebant petræ Scyro- " niæ, sitæ inter Megaram, & Isthmum Corinthiacum. " Ex his Dionysij verbis has petras etsi nunc non extantes, olim excisas ad molliendos vrbis cliuos, tamen extitisse ad imas collis tertij radices ostendam in descriptione vrbis. Nunc redeo ad continuandum spatium inter sinum & mœnia situm, quod reliqueram ad portam Vncapam, vltra quam in longitudinem quadringentorum passuum ora sinus procedit, occupata aut ædificiis, aut aceruis coctorum laterum venalium, partim integrorum, partim in puluerem contritorum ad testacea & signina opera conficienda, inde domus piscatorum vsque ad portam Blacherneam tenent oram

sinus

ſinus patentem in longitudinem ter mille, & quadringentorum ſexaginta paſſuũ, quorum primi octingenti finiuntur porta Iubalica nuncupata, contra quam eſt medius flexus naualis regij ſiti in contrario littore. A porta Iubàlica ad portam vulgò appellatam Agiam à vicina æde diuæ Theodoſiæ trecenti ſexaginta paſſus. ab Agia porta ad ſecundam portam Phanarij ſexcenti paſſus. Phanarium eſt pars vrbis oræ maritimæ, quam murus vrbis claudens duas portas habet, in quas eminent cliui quinti collis, quibus finitur flexus ſinus primus inchoatus à promontorio Boſporio, & incipit ſecundus flexus finitus radicibus ſexti collis. Quicquid eſt muri inter portas Phanarias, caret turribus, ſed eſt duplex murus, alter in littore, alter in cliuo collis quinti: vterque cingit locum nominatum Phanariũ. A porta Phanarij, cuius è regione eſt finis naualis regij, proceſſi octingentos paſſus, vſque ad portam appellatam Palatiam, contra quam in vlteriore littore eſt finis vireti regij, & initium frequentis vici, quem Agiam paraſceuen Græci vocãt. Vltra portam Palatinam progreſſus circiter centum viginti paſſus, animaduerti tres magnos arcus aſtructos vrbis muro, & ſubſtructos, per quos olim Imperatores ſubducebãt triremes in portum opere factum, nunc exiccatum & conuerſum in hortos cõcauos præ ſe gerentes ſpeciem portus obruti. Ab his arcubus diſcedens trecentos paſſus offendi ſpatium in centenum paſſuum longitudinem ab ędificiis vacuum: Vbi attingit muros mare vadoſum, vt facile ſit ſuper id ædificare: poſt octingentis paſſibus confectis, perueni ad portam Blacherneam, qua finiũtur domus piſca-

torum ex media parte fundatæ in terra, ex altera parte ſubſtructæ ſublicis in mare vadoſum defixis. Inter ſublicas locum relinquunt portuoſum, quo nauigia piſcatoria ſubducūtur in ſtationem ſub domos piſcatorum. Piſces velut in latibula & paſcua refugientes, capiuntur retibus appellatis hypocis ſuſpēſis ex tigno, hoc genus piſcationis tanquam domeſticum exercent fœminæ. Viri autem procul piſcantur: neque ad hanc piſcationem opus eſt magnis inſtrumentis, ſed duntaxat vno tigno ſine ſtipite, ſiue arboris trunco, ſiue nauis exoleſcente malo, ſiue antenna habente infimum caput intra domum piſcantis ſubnixum, alterum ſupremum extra domum eminens leniter pronum. Ex cuius ſummo capite appenſam hypocam fune per trochleam traiecto demittunt in aquam fœminæ feneſtris inſiſtentes, & ſubtrahunt aliquantò poſt, cùm fœminis licet eſſe otioſis à cęteris negotiis domeſticis: aut ſi nihil aliud negotij habent, ſedent in tabulatis prominentibus, vel mœnianis nentes aut ſarciētes, aut omnino animi cauſa otiantes, ſpeculantur piſces retia ſubeuntes, ad eósq; ſubtrahendos aſſurgunt, & remiſſis hypocis, ad officia domeſtica redeunt. Cùm hanc piſcationem ſpectarem, videbar intueri tale quippiam, quale etiam fieri vidi in palude praſiade, quam accolentes ſupra defixas ſublicas in media palude tabulata collocant ſuſtinentia caſas, vno ponticulo aditum habentes ex cōtinenti. & fores inter tabulata compactas deorſum ad paludem verſus deferentes, in quibus degunt. Puerorum paruulorum pedes fune alligant, metuentes ne in paludem delabantur. Tanta eſt in hac palude piſciū copia, vt quoties

ties quis ianuam reſerauerit, ex eáq; calathum aut ſportam demiſerit vacuam, paulo poſt retrahat piſciũ plenam. Paulò vltra portam Blachernæam obiicitur murus tranſuerſus, à mœnibus vrbis ſinúque intermiſſum ſpatium ſecans, habens portam, ex qua ſexagenis paſſibus confectis, alter murus tranſuerſus obducitur primo muro ſimilis, abhinc centum paſſus vrbs finitur angulo vno, ex tribus, grandibus vrbem triangulam efficientibus. Ab hoc angulo ad portam Neorij via lata patet, ſilicibus conſtrata ſecans ſpatiũ, quod dixi ambire muros, contractũ quidem, ſed variæ latitudinis. Nam ante vrbis portas pleraſq; latius eſt quinquagenis paſſibus. Id minutatim excutere volui, vt pateant loca facilius antiqua, quæ Dionyſius Byzãtius deſcribit à tertio colle ad ſextum collẽ. Poſt, inquit, Scyronides petras, quas antè dixi fuiſſe olim ad radices tertij collis, longum littus ad piſcatum, atque ad vadi altitudinem nullis littoribus etiam optimis deterius: nam ex paucis vſque ad marginem profundum eſt, & mare placidum & quietũ, & littus aditu facile, nuncupatum Cycla, ex eo quòd in hoc littore Græci barbaros circumcluſos deuiciſſent. In eodem littore ara conſecrata eſt Mineruæ diſſipatoriæ, deſignans ex circumcluſione multitudinis diſſipationem. Hucuſque Dionyſius. Cycla & ara Mineruæ diſſipatoriæ fuerunt in maritima planitie ſubiecta ſub vallem vrbis tertiam, quam efficiunt tertius & quartus colles, Cyclobium à poſteris appellatum arbitror ex Zonara, cùm ait: Imperatore Conſtantino pogonato Agarenos graui claſſe vrbem obſediſſe, quæ ſtationem habebat à promontorio Hebdomo ſito ad occaſum vſ-

que ad Cyclobion. Similiter alij Historici tradunt ab Hebdomo promontorio, atque à domo Magnaura ad occasum pertinentibus vsque ad palatium Cyclobion, spectans ad Orientem, stetisse classem Agarenorum. Quid sit Hebdomum promontorium, ostēdam in tractatione vrbis. Deinde Dionysius: Cycla, inquit, Melias sinus excipit, piscosus quidem si quis alius: in omnibus enim omnes superat promontoriis prominentibus, & cautibus sub aqua delitescentibus vtrinque conclusus. Hic sinus à quodam Heroë indigena nuncupato Melia nomen adeptus, vt plurimum nunquam fallit piscatorem. Cùm ex his verbis Dionysij, tum ex eius anapli ordine sinum Meliam existimo alibi esse non potuisse, quàm in tertia vrbis valle cincta vtrinque promontoriis tertij & quarti collis, quæ etsi iam intra muros vrbis clausa est, tota exædificata & sicca, tamen eam olim recessum maris fuisse, posteáque exiccatam, & terra aggeratam fuisse ad suscipiendas domorum sedes, vero proximum videtur, cùm ex eo, quòd eius longa planities ad libellam ferè æquata, supra mare parū eminet, tum ex illis causis, quas suprà demonstraui, cur Bosporus minus nunc sit sinuosus. Post Melianum sinū Dionysius ponit locum nominatum κῆπον, aítque nomen adeptum esse ex terra inter paucas, ad culturam hortorum idonea, maris verò lucrum aduentitium acquisiuisse. Non enim mare olim ibi indagabatur, sed otiosum manebat, cùm tamen piscibus diuersoriū præbere soleat. ἀψασιεῖον ab Arcadio nominatum in hoc loco situm est, & Iupiter ἀψάσιος colitur, ita vocatus à Dionysio, nisi Codicis erratum sit: cùm tamen à Callima-

cho in

cho in iambis Apeſas appellatus ſit, ſicut Stephanus ſcribit. Non Ioui Apeſanti ſacrificauit equas arcadicas. Pauſanias ſupra Nemeam inquit, Apeſas mons, in quo Perſeum primum Ioui Apeſantio rem diuinam feciſſe tradunt. Statius Papinius de eo ſic dicit:

Mons erat audaci ſeductus in æthera dorſo,
Nomine Lernei memorant Apeſanta coloni.
Gentibus Argolicis olim ſacer.

An Byzantius κῆπος ſit ex his, quos adeptus eſt auus Demoſthenis Gylon appellatus, aſſequi nõ poſſum ex Aeſchine tradente Gylonem figulum auum Demoſthenis, cùm hoſtibus prodidiſſet Nympheum ponticum, quod tum Athenienſium erat, mortis condemnatum ab Atheniẽſibus, effugiſſe, & perueniſſe ad Boſporum, & illic accepiſſe donum à tyrannis, nominatis κήποις: neq; declarat Aeſchines, neq; quiſquam alius, an apud Boſporum Thracium, an Cymerium, hi horti fuerint, an tyranni illi eſſent Byzantij, qui tum ab Athenienſibus defecerant, & potentibus ciuibus tyrannicè gubernabantur, an Nympheum prope Heracliam ponticam conſanguineam Byzantiorum, nempe coloniam Megaricam ſitum Glyconis proditione adepti ſint. Poſt
» Apſaſion Dionyſius ponit promontorium plurimùm
» ſuper alia promontoria eminens, vẽtorum violentiam
» excipiens. Huius promontorij eminentia abrupta abit
» in mare, & haud firma pręterit profundum mare. Nam
» promontorij pars inferna ſectionem petræ in multam
» auulſionem abrumpens exigua coniungitur continen-
» ti diſſoluendæ, & quàm mox ruinam editturæ ſimilis:
» vnde ſimilitudo aſpectus illi nomen dedit. nam Mella-

pocopſas nominatur. Ex hac Dionyſij deſcriptione, & ordine narrandi alibi eſſe non poteſt hic locus, quàm ad radices quinti collis, vbi paulò antè dixi, nunc eſſe locum Phanarium nũcupatum. is etſi opere exciſus eſt iam ante tot ſecula, tamen adeò natura rupibus præruptis & præcipitibus exiſtit, vt nondum penitus exciſus ſit, quin adeò alicubi præciſus, vt ob directos cliuos ædificia non habeat: & ſi qua pars habet, ea caſuris ſimilia videntur. Inde Dionyſius poſt locum inquit, qui appellatur Mellapocopſas, duo loca ſunt, omnibus anni temporibus piſcium captum largientia à ſummiſſionibus promontoriorum, & remiſſione maris in hæc loca refuſi, altè ſinuoſi, placati & tranquilli. Horũ locorum vnus appellatur Ingenidas, alter dicitur Pireicus, vt multorum hominum habet ſermo, à Piræo Attico: vt quidam dicunt, à quodam antiquo Heroë indigena. Inter hæc duo loca eſt Cittos locus ita dictus à multitudine hederæ ibi facile prouenientis. Pireico ſuccedit continuò Camara accliuis, & ventis expoſitum littus, quod multam maris refractionem excipit. Ex his, quæ iam dixit Dionyſius, & poſtea dicet, Ingenidam & Pireicum, & Camaram fuiſſe exiſtimo partim in radicibus ſexti collis, partim in ima planitie vallis quartæ clauſæ quinto & ſexto vrbis collibus, ſinum efficientibus in mediam vallem inſinuatũ: ſed temporibus Dionyſij longè penitius inſinuabatur, nunc minus in vallem recedit tot ſeculis aggeratus ſubſtructionibus vrbis. A radicibus ſexti collis ſinus incipit eſſe vadoſus ex parte vrbis ob breuia, & ſyrtes, ex altera parte profundus, deinde vtrinque vadorum frequentia nauigatio

palis

palis defixis regitur, vt à flexu, quo incuruatur ad Septentrionem vſque ad oſtia fluminum, ſit paluſtris & lutulentus, vt vento agitatus turbidus fluat, frequentibúſque Inſulis ſit aggeratus, quas habet amplius quadraginta ſyluis cannarum tectas, infirmas, vt etſi in aliquarum parte ſiccis pedibus inſiſtere queas, tamen in alia cœnoſa nequeas. Prima Inſulula incipiens à radicibus collis ſiti inter flumina, diuidens eorũ oſtia, producitur in paſſuum longitudinem circiter ſexcentorũ, reliquæ diuiſæ exiguis Euripis parum altis & cœnoſis, qui dudum obruti eſſent cœno, delabente ex proximis oſtiis fluminum, niſi excreſcentes Inſulas ad fingendos lateres reſcinderẽt laterum figuli. Hi vbi palàm in terram paluſtrem defixerunt, ſeſe totos demergunt, ne capitibus quidem ſupra aquam extantes, vt palàm fruſto terræ exciſo onuſtam extrahere queant. Inſularum Euripi piſcoſi ſunt, latibula piſcibus præbentes, qui cùm hyeme alij capiuntur, tum æſtate Mugilum copia ſupra ſtoreas exilientium ad id præparatas, vt Venetiis ſolent ſupra rates ad horum piſcatum accommodatas. Nunc in his Inſulis cerui non ſunt, vt olim erant, propter proximam vicinitatem vrbis, proptérque propinquos vtrinque colles antiquis nemoribus ſpoliatos, quibus olim veſtitos fuiſſe oſtendam ex Dionyſio Byzantio: nunc quàm pulchrè deſcribat hanc Boſpori partem
» paluſtrem, ſubiungam. Locum, inquit, nuncupatũ Ca-
» maram, quem antè dixi fuiſſe ad radices ſexti collis, ex-
» cipit σαπρὰ θάλασσα, id eſt, marcidum mare finis totius
» ſinus. Iacet enim in fundo ſinus nuncupati cornu. In-
» uenit hoc nomen, ſiue à vicinis fluminibus in ſe exeuntibus

tibus, natiuas aquas maris corrumpentibus, siue ex eo nomē reperit, quia immobile ventis agitari non potest ob vadorum aggerationem, quam deferũt ostia fluminum continuam & mollem, palustre efficientes mare, in quo etiam pisces capiuntur. Primus huiusce maris marcidi locus appellatur Polyrrhetius à viro Polyrrheto. Post hunc locus est nominatus βαθεῖα σκοπία, hoc est profunda specula ab altitudine maris. Tertius vocatur Blachernas à quodam Rege ibi regnante. Hęc quidem Dionysius. De his paludibus intelligit Nicephorus historicus, cùm ait, Aduentante classe Latinorum Regis Constantinopolitani, triremes subductas fuisse circum fluminis ostia, vbi & sinus finis & fluminis, vbi exaggerata multa arena & materia vtrinque stringens os, & vix angustum quendam aditu difficilem meatum intermittens, non modò magnis triremibus, sed & dicrotis, & vacuis nauigiolis ob breuia & vada. Ex Dionysij verbis postremis percipitur, quæ fides adhibenda sit recentibus scriptoribus Blachernas tradentibus ex eo appellatas fuisse, quòd ibi sinus palustris sit, proptereáq; obrutum fuisse dicunt illis temporibus, cùm Marcianus & Pulcheria magnum templum Blachernarum ædificarunt. Verùm etsi obrutus fuit, & Græci vulgò in hunc diem locum palustrem appellare soleant βλακὸν, vnde illi putant Blachernas vocatas fuisse: tamē Dionysio antiquissimo scriptori potius credendum censeo. Is deinde subiungēs: Maris, inquit, marcidi vltimus locus appellatur paludes, ex eo, quòd in illo subsideat lutulenta fluminum secessio. Non enim illius vadum arena, sed cœno tectum est, neque nauigiis, nisi perparuis

nauig

naugabilis est. Inde cœnũ ſublime vſque ad exitus fluminum, quorum vterque fertur ſeparatus ab altero: in exitu ambo coniunguntur, & velut per vnum oſtium exeunt in ſinum cornu. In mediis paludibus boum nutricibus ſunt prata vberes paſtiones largientia, etiam ceruis: hos Deus deſignauit cum deductoribus Coloniæ conſilium petentibus, vbi conderent vrbem, appellatam Byzantium, ita reſpondit:

Ὄλβιοι οἰκείνην πόλιν ἀνέρες οἰκήσουσιν,
Ἀκτῆς Θρηικίης ὑγρὸν παρ᾽ ἄκρον στόμα πόντου,
Ἔνθα ἰχθῦς, ἔλαφός τε νομὸν βόσκουσι τὸν αὐτόν.

Hæc quidem dicta ſunt de re, quæ accidit. Cerui enim tempore hyberno ex ſyluis deſcendentes depaſcunt paluſtrem arundinem: piſces verò maris, & fluminum participes in tranquillitate ſinus Ceratini deliteſcunt pigri, in vbertate pabuli deglutiũt vadi radices. Hęc quidem Dionyſius. Mihi verò potius oraculum videtur, hunc locum non intellexiſſe, ſed promontorium Boſporium, vbi extremum os Boſpori, vt poſtea admonuit Apollo, colonię deductores deceptos illo loco, qui cùm ad has ſinus extremas paludes pararent condere Byzantium, coruus rapuit victimæ partem, eámque deferens ad promontorium Boſporium, declarauit oraculum præſignificare Boſporium promontorium, quod definit extremum os Boſpori, vbi cùm eſſent nemora, & oræ maris paluſtres compaſcuæ, iiſdem paſtionibus veſcebantur cerui, & piſces. Verùm vt ab initio litoris Europei vſque ad finem vrbis, quæ olim loca antiqua habuerit, quæ've nunc noua habeat Boſpori ora, declaraui: ita deinceps vſque ad Cyaneas declarare ab vrbis

fine constitui. à quo quidem fine in longitudinem bis mille passuum progressa ad flexum, quo sinus tendens ad occasum incuruatur ad septentriones, maritima planities continuatur cum ima vallis planitie, in bis mille passuum longitudinem, & latitudinem quadringentorum patente, & paulò quidem amplius: quà vallis insinuatur in plures quàm quindecim valliculas alias rectas, alias transuersas, omnes in vnum collium dorsum desinentes natura fauente quieti sinus. Hæc planities, siue maritima, siue in vallem insinuata, tota ædificiis ferè occupata est, suburbanis vicum efficientibus, partim in planitie, partim in collibus positum quatuor millia passuum circuitu complexum. Non enim vbique ædificia inter se continentia, sed sparsa vagantur. Totus à Mechmetanis vicus habitatur. Itaque vndecim ædes habet ceremoniæ Mechmetanæ. Earũ cæteris præstant tres, ad quarum maximam Turcorũ Rex sacrificium, quod Corbanum vocant, facere solet, cùm quippiam arduum aggreditur, iuxta ædis vestibulum, ornatum duodecim columnis marmoris Thebæi. Situm est sepulchrum Hemispherio Cylindraceo, clausum nescio cuius hominis, quem Turci valde sanctum habent, & perpetui sodales Flamines custodiunt, circũlucentibus noctes diésque amplius septuaginta funalibus cereis, tectum purpura, hunc Turci vocãt Aibasarium, à quo vicus nomen adeptus est. Sæpe ab his Flaminibus percunctatus sum, quis sanctus esset Aibasarius, à quibus nihil aliud assequi potui, nisi Aibasarium appellari Mechmetanæ religionis vnũ ex assertoribus, inter quos numerant tanquam principem Arium, Græcus nescio quis

quis mihi confirmabat esse sepulchrum reliquiarum Iob,sed nihil ex monumentis literarum proferebat,in quibus duntaxat legi Arcadium Imperatorem ossa Samuelis prophetæ à Iudæa Constantinopolim transtulisse,tam hilariter obuiã illis procedente populo,quàm si Samuelem viuentem cernerent. Quidam afferunt Aibasarium vicum appellatum ab Agio Basilio, sed nullum ex literis producunt testimonium, mihi potiùs locus hic sacer fuisse videtur,diuo Mamanti, vt literatis testimoniũ ostendam in descriptione vrbis. Ab hoc vico vsque ad ostia fluminum ora sinus in septentriones flexa aliquantum spatium procedit hortis frequẽs, & ædificiis paulò vltra castellũ aquæ defluentis ex collis valde proni medio cliuo, vbi sacer fons perennis fluit,quem circũdant fundamenta antiquæ ædis,quam vulgus Græcorum appellat diuam Photinem : cùm tamen in hoc loco,aut non longè remoto fuisse videatur ædes diui Cosmæ & Damiani ex Procopio, cùm ait ad finem sinus in loco arduo,& vehementer sublimi templum diuis Cosmæ & Damiano iam ab antiquis vsque temporibus constitutum fuisse:quod statim videtur ab ingredientibus sinum Ceras.Iustinianus Imperator habitus medicis iam vicinus ad moriendum, diuorũ precibus seruatus,vt illis gratiam referret,templum illis sacrum immutata pristina forma, quæ ignobilis erat, & ornamenti expers,pulchrè & magnificè instaurauit,& luminum splendore illustrauit id templum.Si fortè accuratiùs exquirere velis,vide Anthymi martyris ędem, quam Procopius ponit è regione in littore vlteriore. Iam autem à fonte diuæ Photinæ ad ostia fluminum,

& promontorium Semyſtræ ambulaui circiter mille paſſus. Cur verò vocetur Semyſtra, & quibus nominibus appellentur flumina, Dionyſius Byzantius docet.

De flumine Cydari & Barbyſæ ex anaplo Dionyſij.

CAPVT III.

LVMEN, inquit, Cydaris venit ab occaſu æſtiuo, Barbyſes verò à Borea vento. Barbyſen alij dicunt educatorem Byzantis, alij nauigationis ducem eorum, qui cum Iaſone, & Mineis nauigarunt ad Colchos, quidam Heroëm indigenam fuiſſe, vbi flumina delata ad obuium promontorium craſſum inter ſe coëunt in mare exeuntia: ibi ara eſt Semyſtræ, à qua locus nomen inuenit. Semyſtra nutrix fuit Ceroëſſæ matris Byzantis. Io enim cum Iouis arte in vaccam conuerſa, iráque Iunonis œſtro alato ſtimulata multas terras percurriſſet, apud hunc locum parturiendi dolore affecta. nam erat diuini ſeminis plena, infantem fœminam peperit. hanc tollẽs Semyſtra lactat, & nutrit gerentem inſigne transformationis maternæ, cornuum enim typi ex fronte eminebant, vnde appellatur Ceroëſſa: ex hac & Neptuno genitus eſt Byzas, vir ſimiliter vt Deus honoratus, à quo Byzãtium conditum eſt. Semyſtra locus parum abfuit, quin vrbs efficeretur, nam ibi duces Coloniæ vrbẽ condere conſtituerant, niſi ex media flamma coruus rapuiſſet partem victimæ, eámque in Boſporium promontorium tuliſſet. Hoc ab Apolline oſtentum coniecerunt Gręci à paſtore edocti, qui ab ſpecula intuitus erat, vbi coruus victimę rapinam depoſuiſſet, ſecutíque ſignum

cond

„ condiderunt Byzantium in promontorio Boſporio. Hucuſq; dicta ſint ex Dionyſio, quæ iam inde ab antiquiſſimis temporibus peruulgata, ſi quis me otioſior altiùs conſideret, non ſine phyſica ratione inueniet Io vaccam cornigeram peperiſſe Ceroëſſam iuxta fluuiorum oſtia, hoc eſt cornua, iuxtáque ſinum Cornu nuncupatum: è quibus aqua dulcis prodiens ſupra ſalſam ſinus, & freti ſummam aquam, fertur velut altera Io, ſinúsque Ceratinus agnoſcetur verus filius Ceroëſſæ & Neptuni, id eſt, aquæ dulcis & ſalſæ, veriórque quàm quiſquam Byzas deprehēdetur conditor Byzantij. Iam quale ſit promontorium, ad quod dicit Dionyſius flumina exire in mare, profectò obtuſum, & vt ille ait, craſſum in altitudinem editum amplius mille paſſuū, quorum ſeptingenti inferiores ſunt decliuiores, quadringenti ſuperiores minus procliues. Iugi ceruix, quà promontorium adnectitur dorſo mōtis, latior non eſt triginta paſſibus, anguſtata duabus vallibus, vna à Meridie, in qua ſumma depreſſa eſt foſſa conſeruatrix niuium, ſuis labris ſuſtinens ligneum tugurium faſtigiatum in mucronem metæ, cuiuſmodi plurimæ circa vrbem videntur: altera valle promōtorij ſtringitur à Septentrione, in qua ima eſt ſacer fons, quē G æci Agiaſma appellare ſolent. Promontorij radices partim attingunt ripam Cydari, partim impendent in planitiem à ripa & promontorio intermiſſam, latitudinis trecētos, longitudinis plus minus quingentos ſeptuaginta paſſus habentem, circuitu complectentem circiter mille & quingentos paſſus. Secundum hanc mediam eſt coitus Cydari & Barbyſę fluminum, quorū vterque paulò

ſupra eandem planitiem fluit ab altero ſeparatus promontor o longo & acuto: id exiſtimo eſſe, quod Dionyſius Drepanum vocat. A tergo, inquit, Semyſtræ, paulò ſupra fluminum oſtia initium circumflexus in alterum latus ſinus ceratini efficit promontorium Drepanum inflexum, cuius cacumen acutum appellarunt Bucolon, hoc eſt, Bubulcum, grata memoria proſecuti indicem, ex hoc loco ſpeculatum vrbis conditorem coruum. Ex his Dionyſij verbis aduerte, quem is appellat Barbyſem, Suydam, reliquóſq; recentes ſcriptores ſcribere Barbyſſum. Quàm rectè fides ſit penes emendatos codices. Barbyſe nomen adeò iam ignotū eſt etiam accolis, vt aliter appellare Byzantini neſciant, quàm Chartaricon fluuium ab officina oſtiis fluminum propinqua, vbi chartæ contuſæ explanātur: ruſtici, qui accolunt eius fontes, hunc nominant Pectinacorion à vico ita nuncupato illius fontibus vicino. Longus eſt circiter quindecim miliaria: lenis adeò fluit, vt in neutrā partem moueri videatur, adeóque profundus, vt pontibus etiam tota æſtate tranſeatur. Eadem eſt eius latitudo, ſpatio ferme decem miliariorum, in quo quidem ſpatio Euripi ab eo deriuati omni anni tempore præcipites verſant molas moletrinorū ſexdecim. Fluit per mediam vallem planam & pratenſem, vt à fontibus vſque ad oſtium ſit perpetuum pratum, cuius maximam partem Rex poſſidet. Quæ quanta ſit, coniectare etiam abſens potes ex quadringentis agricolis Chriſtianis, quos, cùm illuc profectus eſſem, offendi vno ordine diſpoſitos herbā ſecantes, quibus præerant Turci quinque equites, octo pedites opus vrgentes, totidem quadrigas

drigas fęno onustas inueni, singulas vno pare boum tra ctas, quatuor rotis sustẽtatas posterioribus maioribus, excelsioribúsque ad excipiendas priores. Incidi item in Genisarios, qui circiter trecenti emissi dicebantur ad colligendas fluminum & lacuum nymphæas, quibus Barbyses & Cydarus abundant, quibúsque regiæ potiones fiunt Regi visitatæ, vt Christianis vinolentę. Sed redeo ad Barbysen, primò à Septentrione ad Meridiem aliquot miliaria procedit, deinde varios flexus efficit, nunc ad ortum æquinoctialem, nunc ad hybernum, nunc inter ortum & Meridiem, tandémque spatium quatuor miliariorum progrediẽs ab ortu solstitiali ad occasum hybernum, exit in sinum ceratinum. Illius val lis per anfractus normales similiter, vt Bosporus pergit, quem habet parallelum, ita vt si is porrigeretur vsque ad pontum, vt quidam ipsius vallem porrigi dicunt, Insulã efficeret Barbyses & Bosporus, qui ab illius ostio proficiscuntur ad eiusdem fontes. Vident illum à ripa dextra duos fluuios accipere, vtrosque venientes ab ortu Solis, tota æstate perennes: vnum in medio cursu, alterum paulò infra suos fontes perlucidũ, etiam totam æstatem molas versare valentem, quem scriptores vocant Hydralem: nunc eius nomen ignorantes, alij appellant Belgradum à vico prope ipsius ripas sito: alij flumen nominant Camerarum à fornicibus, quibus du cebatur Constantinopolim. Hunc enim Andronicus Rex excelsis fornicibus, operéque subterraneo in vrbem perducere aggressus est, cum, vt cætera vrbs aqua abundaret, tum maxime hi, qui habitarent circa Blachernas, vbi cogitabat magnum nymphęũ construere,

vt ibi

vt ibi habitantes copiosiorē aquam haberent: at morte interceptus, opus reliquit imperfectum, quod posteri Reges absoluere neglexerunt, vt opus nimium sumptuosum, vt etiam Isacius Rex, qui Andronicum & regno, & vita priuauit, turrem & palatium, quæ Andronicus ad secessum temporis æstiui prope fornices fluminum ædificauerat, demolitus fuerit, hoc pulcherrimum factum Andronico inuidens. Hac ætate prope fornices, quos dixi transuersos secare Barbysem, vicus est, quem Pyrgon vulgò appellãt, etiam si iampridem ibi nulla turris, nullum palatium sit, tamen olim fuisse Pyrgi incolæ dicunt, saxáque effossa ex fundamentis murorum se vidisse testantur incisum nomen Andronici habentia. Iam Hydralis influit in Barbysem fornicibus diruptis, quibus Constantinopolim ducebatur. Cydarus fluuius, quem vulgò Machleuam appellant, similiter, vt Barbyses fornicibus trãsuersis secatur, Hydralem, & Barbysæ partem Constantinopolim ducentibus longior quidem est, quàm Barbyses, sed minor, similitérque fermè, vt Barbyses per anfractus fertur, à quo velut ferè parallelo curuo ipse curuus distat vario quidem interuallo, sed perpetuo collino inter fornices vtriusque patente in latitudinem circiter quatuor miliariorum, vario etiam cursu progreditur. Nam à fornicibus, vltra quas non progressus sum, vidi ipsum ab occasu ad ortum Solis tẽdere, deinde flecti ad Meridiem: postremò amplius duo miliaria à Septentrionibus ad Meridiem proficiscẽtem influere in sinũ Ceras. Quamobrem Dionysium, cùm ait Cydarum venire ab occasu æstiuo, intelligere non oportet, cùm interuallo

circiter

circiter duum miliariorum ostio propinquus accedit.

De locis appellatis Mandris, & Dryi, & de luco Apollinis, & ponte Philippi, & de cubis Canopi.

CAPVT IIII.

» POST buculam, inquit Dionysius, sunt loca
» nuncupata Mandræ, & Drys: ille quidem à
» loco quieto & tecto, mari enim tranquillo al
» luitur. Drys verò habet lucum Apollini sa-
» crum. Post promontorium est longus sinus Auleon appellatus. Id promontorium à Septentrione clauditur valle Barbysæ, à Meridie, valle efficiente sinũ longum, quẽ Dionysius appellat Auleona, cuius ora lunata patet in longitudinem mille & septingentorũ passuum, in qua media est Regis viretum insinuatum in imam planitiem vallis à Septentrionibus clausæ promontorio elato in passus circiter octingentos, quorum imi trecenti valde decliues, reliqui leniores. Dionysij ætate puto imam vallem, in qua nunc est Regis viretum, fuisse palustrem, & partem sinus Auleonis, siue Aulonis, cuius è regione in vlteriore littore fuit locus nominatus
» Semystra. Post Auleona Dionysius dicit esse pontem
» Philippi Macedonis opus, quo sinus Cornu traiiceretur.
» Philippus enim in vadum saxa deiecit, eorúmque
» multitudinem supra vadum accumulauit multis ope-
» ris, vt pontis commoditate vti posset abundè ad com-
» meatum terrestrem. Nam classe Byzantiis par non fuit,
» multo mari imperantibus. Iuxta hunc pontem fuit Ni-
» cei heroïs ara, & locus leniter circumflexus ad capien-
» dos pisces receptaculum, & locus, qui dicitur Neosbo-

los, is eſt nouus iactus. Inter promontorium, quo ſinus prius pergens ad occaſum flectitur ad ſeptẽtriones, intérque vicum Aibaſarium ſupra aquam paulum extantia videntur æſtate pilarum fundamenta, quæ an ſuſtinuerint pontem Philippi, an aliorũ, iudicare non poſſum. Hoc vnum duntaxat poſſum ex Dionyſij verbis elicere, vel in illarum loco, vel propinquo fuiſſe pontem Philippi. Ante trecentos annos fuiſſe pontem, vel in prædicto, vel propinquo liquet ex Tzetze, vt alibi dicetur. Nam ante mille annos fuiſſe pontem ſublicium oſtendemus in antiqua deſcriptione regionum Conſtantinopolitanarum, qui omnes bellis ſubſecutis euerſi ſunt. Mechmetes Rex, qui Conſtantinopolim cepit, vt vrbem ſtrictius obſideret, pontem effecit à contrariæ continentis regione appellata τῶν ἱερομαρέων, ad vrbem ferentem doliis ligneis inter ſe aptè colligatis & firmiter, vt traiicere poſſet milites ab exercitu obſidente Sycas, ad vrbémque, vt eam vndique obſideret. Iam verò in littore, quod modò deſcripſi à loco appellato Mandris vſq; ad aram Nicei herois, percipitur ex Procopio fuiſſe templum Anthymi martyris, cùm ait Iuſtinianum in cliuo arduo ad finẽ ſinus ædificaſſe ædem diuorum Coſmæ & Damiani, in alteráque ſinus parte templum, vbi nullum prius fuerat, dicaſſe Anthymo martyri ſecundùm ſinus oram, vbi maris fluxus templi crepidines alluit iam mitigatus. Non enim cum fremitu murmurantis maris ad illius ſaxa frangitur, ſed iam mollis & lenis, tacitúſque accedit ad id templum, in magnam altitudinem editum, lapidum decore, auróq; ornatum, nunc nulla extant illius veſtigia, neque quiſquam

quam reperitur, qui, in quo loco id fuerit, à maioribus audierit, aut legerit. quin potius omnes prorſus ignorant vllum templum in hoc littore fuiſſe, à promontorio, quo dixi ſinum incuruari ad ſeptentriones, incipit flexus longus, & molliter curuatus, finitur mucrone vireti regij ab Abramo Baſſa conſiti. Huiuſce flexus ora ædificiis plena eſt, & figlinis laterculorum coctilium & crudorum cum in multas inſinuata valliculas, tum penitius in vallem diuæ paraſceuæ longam duo miliaria, cuius ima planities attingens ſinus oram, lata quadringentos paſſus, deinde ſtatim ſtringitur in ducẽtos, ſenſimq; anguſtata attollitur in cliuos. Clauditur duobus collibus, vno exædificato ab occaſu treis tumulos emittente, qui in ſinum eminentes efficiunt duas valliculas: ab ortu Solis includitur altero colle ex tribus lateribus pleno ędificiorum, vſque ad oram maris, vt mediæ ædificiorum partes ſublicis ſuſtineãtur in ſinus vadum defixis. In ſumma valle olim fuit templum Panteleemonis iuxta fontes riui perennis, olim in ſinum influentis: nunc partim deriuatus eſt opere ſubterraneo in propinquum Regis viretum, partim in balneum, & hortos ſub vallem ſubiectos conſumitur. Ne quis miretur, ſi illum iam non videat ſupra terram fluere, qualem Dionyſius informat, deſcribẽs hæc loca. Circa, inquit, locum re, & nomine Actinen, ſunt cubi, Canopi, & fontes: valde enim locus irriguus eſt: Cubi autẽ ſunt inſignia Perſicæ hiſtoriæ: huc enim nonnulli deſcendebant ad animorum remiſſionem, & ludos, vt amœnitate littoris perfruerentur. Canopi nomen inuenit à ſimilitudine delitiarum, quæ huic loco eſt cum Aegy-

ptio Canopo. Ciſon fluuius, hanc oram ſecans ſinui nomen dedit. Fluit perēnis, ſed haud nauigabilis eſt. Hæc quidem Dionyſius, quē miror ex eo, quòd ait, non eſſe nauigabilem, cùm iam tam exilis ſit, vt ad irrigandos hortos totus conſumatur. Itaque arbitror partim terræ motibus, quibus obnoxia eſt regio Conſtantinopolitana, partim ſubterraneis ſubductionibus in regiū hortum attenuatum eſſe: nunc in hoc loco vicus eſt longus aquis abundans, quò Conſtantinopolitani frequentes ſecedere ſolent, vt maris & terræ delitiis fruantur, rectè appellatus hic locus Cubus Canopi, ſiue quia Aegyptiorum Plato κυβείαν inuentum eſſe dicit, & Canopum mollioris remiſſionis Aegyptiis ludus erat, ſiue quia Byzantij coloni Attici mores ſequebantur Atticorum, vnde oriundi erant. Attici enim maximo ſtudio κυβείαν amplectebantur, vt etiam in ædes ſacras congregati taxillis luſitarent. Hunc locū iam Greci appellant Agian paraſceuen, quem Imperatore Iuſtiniano diui Laurentij appellatum fuiſſe exiſtimo ab æde diui Laurentij in hoc ſuburbano conſtituta, quam Procopius antea ignobilem & obſcuram, tradit Iuſtinianū nobilem & præclaram reddidiſſe, in ſiniſtra ſinus parte ſitam è regione diuæ Mariæ in Blachernis nunc neutra extat: funditus enim vtraque euerſa eſt, exceptis fundamentorum exilibus veſtigiis. Procopius obſcurè locutus videri poteſt, cùm ait Laurentianam ædem in ſiniſtra ſinus parte ſitam fuiſſe: neque addit, quorum ratione ingredientiúmne in ſinum, an egredientium: ego illam appellaui dextram, habens rationem ingredientium, & naturalis ſinus principij, quod naſcitur à Boſporo, non ab hoſtiis

hoſtiis fluminum, vbi ſinus finitur. Vltra templum diui Laurentij Procopius ſcribit, Priſco & Nicolao diuis ædem Iuſtinianum ex integro conſtruxiſſe, vbi Byzantij loci amore capti plurimum verſantur, partim loci amœnitate ducti, partim venerantes diuorum ædem decoram, quam longè in altum Rex vim impetui maris afferens conſtituit. ¶ De Regio nauali, & de locis antiquis, quæ olim fuerunt, vbi eſt nunc nauale. Poſt vicum ſuburbanum Canopicum ſequitur viretum regium, quod olim partem fuiſſe Canopi exiſtimo ex loci ſitu, & ex auditione ſenum teſtantium, priuſquam id conſitum eſſet, Conſtantinopolitanos frequentes eò ſecedere ſolitos ob loci amœnitatem, amplius decem ſtadia circuitu complectitur. Eius media pars poſita in maritima planitie, altera in colliculis & valliculis ſylua cupreſſorum, arborúmque fructiferarum adumbratur, vt regia domus arboribus circumſita à prætern auigantibus non perſpiciatur, diſtinctum eſt viis & herbis conſitum eo ordine, quo cætera vireta, quæ cupreſſos non obliquis ordinibus in quincuncem diſpoſitas, ſed ſecundum vias habent directas in ordines rectos. Vireti ora maritima, parietibus clauſa media, angulatum mucronem agit, procurrẽtem in ſinum, velut linguam cùm natura, tum magis opere productum: ex quo extremo ædicula in ſinum eminet velut ſpecula ſublicis ſuſtentata, quibus velut clatris piſces ſubeunt in piſcinam proximam. Huiuſcemodi ædiculas vndique feneſtratas Turci Sardaca appellare ſolent, quæ vel in locis eminentibus, vel vndique patentibus, vt in mediis domorum areis, aut in earum frõtibus velut Meniana

construere solét, aut quadrata, aut hexagona, aut octogona, aut ligneis testudinibus, aut hemisphæriis præclarè laqueatis, & Persica pictura collucentibus, illa ædicula finitur flexus à nobis iam excursus, incipítque alter finitus sycarum promontorio: recessus intimus abductus in hunc medium flexum cuneatus est, deinde molliter dilatatur in longitudinem octo stadiorum, occupatam triremium regiarum sicco nauali loculato. Sic enim triremes centum & tredecim in aridum subductæ existunt, vt totidē ædificiis, velut loculamentis continuis separentur, clausis ab vtroque latere parietibus tectum imbricatum sustinentibus à fronte, à tergo apertis, præ se habentibus sinum, à tergo murum claudentem totum nauale. is, cùm venissem Byzātium, ex crudis factus erat laterculis, pòst ex lapidibus cœmentitiis, atque inter loculamenta & murum additæ sunt cellæ vsibus triremium accommodatæ, etiam addita ædificia armamentaria plumbo tecta supra naualis partem, quæ pertinet ad occasum, eminent colliculi, valliculis distincti, tecti sepulchris Turcorum & Iudæorum, à medio sinus & naualis flexu vallis nascitur pergens à Meridie ad Septētriones, cuius ima planities ad libellam æquata angustior non est quadringentis passibus, neque vbi in valliculas insinuatur, latior sexcentis. Eius maritima pars attingens nauale, habitatur frequenti vico, quem vocant Cassin Bassam: à Satrapa, qui in eo loco amplas thermas construxit plumbo tectas, vario marmore constratas: reliqua vallis planities tota consita est hortis vberibus, per hanc mediam fluuius, sed haud perennis fluit. Olim perēnem fuisse existimo,

ſtimo, nunc partim permultis iugibus puteis vſque ferè ad labrum plenis, partim aquæductibus & terræmotibus exhauſtus, curſum æſtiuum perpetuare nequit. Vallis latus, quod efficit collis ſycenus editum in altitudinem ſeptingentorum paſſuũ tegitur ſepulchris Turcicis, quæ ornant ſtellæ lapideæ, & virentes ſyluæ cypreſſorum: alterum vallis latus ad Solis ortũ pertinens, procliuiùs quidem, ſed non altiùs quadringentis paſſibus, continens ſepulchra Iudæorum, tecta aut menſis lapideis, aut carinatis operculis. Hæc vallis cùm proceſſit quatuor ſtadia in longitudinẽ, obiectu duorum collium ſingulorum vicos ſingulos habentium, ſcinditur in treis valles pratis, hortis, vineis cultas, quarum duæ extremæ maiores, quæ in valliculas quatuordecim interciduntur, deſinẽtes omnes in dorſum perpetuum, alias flexuoſas, alias tortuoſas, id quod efficit nauale tutiùs à ventis ſeptentrionibus. Paluſtrem fuiſſe olim hanc vallem & nemoroſam, coniicio ex Dionyſio Byzantio. Poſt, inquit, cubos Canopis, eſt palus habens radices ſub aqua latentes, claudens ſinum, vbi eſt receptaculum piſcibus capiendis aptum, ſaxis concauis ad ipſos introitus obuiam procedentibus, in quæ delabuntur piſces noctis tenebris errantes. Poſt paludem ſunt Chœragia nuncupata, à rebus, quæ ibi fiunt, nominata. quoniam apri ex montibus deſcendentes, ad hæc loca abacti, à venatoribus fraude capiuntur. Omne enim ſinus latus vento noto obiectum, ſyluis plenum erat. Ex his Dionyſij verbis percipio, vallem illam paluſtrem fuiſſe, nunc exiccata eſt, vel exædificationibus, vel agriculturis, vel puteorum copia, vel aquæductibus,

atque

atque omne sinus latus vento noto expositum, ab arboribus nudum est, nisi manu satis.

De Isthmo Ceratini recessus: de sepulchro Hipposthenis: de sycis, & delubro Amphiarai.

CAPVT V.

EINDE Dionysius addit secundum locũ, ad quem desinit recessus Ceratini sinus. Incipit Isthmicum promontoriũ apertam iam & multam Propontidem prospiciẽs, in quo sepulchrum Hipposthenis extat herois Megarensis, à quo locus nomen adeptus est, quod Isthmicum promontorium Dionysius dicit: id intellige esse collem, in quo nunc situm est oppidum, nuncupatũ Galata. Nam si à primis faucibus Ceratini sinus lineam duceres ad eiusdem recessum intimum, in quo antè dixi Regium nauale esse, intra lineam includeres collem Galaticũ: ex cuius iugo prospicientibus multa aperitur Propontis. Post Hipposthenem, inquit Dionysius, locus est appellatus Sycodes à multitudine & pulchritudine ficuũ arborum: quidam curiosiores dicunt, primam ficum arborem ibidem natam esse. Locum hunc cùm declarabo, Sycenam regionẽ decimam tertiam vrbis, ostendam esse Galatam, quam olim primùm appellarũt Sycas, pòst Iustinianas: postremò Peram, siue Galatam. Inde Dionysius persequens suum anaplum, ponit Amphiaraï delubrum, quod Byzantij Megarensium coloni construxerunt memoria & honore prosequẽtes Amphiaraï Oiclei filium. Amphiaraum cùm cæteri Græci, tum Megarenses honorarunt Deũ, vt haberent, atq; ab eius

ab eius ſolo, in quo fuit humatus, oracula peterent.

De ædibus Dianæ luciferæ, & Veneris placidæ, & de loco Oſtreode, & Metopo, & de ara Apollinis.

CAPVT VI.

» POST, inquit, Amphiaraï delubrũ eſt Syaphas locus Auletes nominatus, is vnà cum aliis colonis Byzantium deductus fuerat, cui Apollinis ars reliquit nominis memoriam. Inde eſt Bolos, is eſt iactus ad piſcationem hybernam percommodus loci natura, in quo eſt templum Dianæ luciferæ, & Veneris placidæ: exiſtimatur enim largiri ventorum commoditatem, eósque turbulentos placare. Deinde eſt locus Oſtreodes, à rebus, quæ ibi fiunt, nominatus. Maris enim vadum oſtrearum multitudine exalbeſcentium conſtratum fit perſpicuum aſpicientibus maxime in tranquillitate & quiete ventorum. Hic autem locus ſemper alit, quòd impendatur, & in commune conferatur. Eſt enim luxurioſis locus generationis oſtrearũ contendentis cum earũ piſcatione. Oſtreoda locum excipit nuncupatum Metopon, hoc ſub aſpectum vrbis ſubiectum eſt: aſpicit enim Boſporium promontorium, nomen inuenit à figura. Nam ex continentis parte planum eſt terrenis tumulis, ex parte maris, decliue & præceps: non tamẽ diuini teſtimonij expers eſt, etenim apud ipſum colitur Apollo. Ex his Dionyſij verbis ſcimus Metopon eſſe frontem ante vrbis oculos poſitam, quam prius niſi cognitam habeamus, aſſequi nequimus, intra ne oppidum Galatam, an paulò, an longè extra Galatam fuerint templa Amphiarai Dianæ

luciferæ, & Veneris placidæ, & locus Ostreodes. Cùm igitur nulla pars Europæ posita sit ante oculos Byzantij, nulláque rectè intueatur promontorium Bosporiũ, nisi collis nascens prope portam Galatæ, cùm eius frõs tota subiecta sit sub aspectum promontorij Bosporij, patet illum esse, quem Dionysius appellat Metopon, Græci huius ætatis appellant acram Spandoninam, quæ quàm sit in conspectu Byzantij Rex Soleimanus declarauit, cùm nullam aliam ob causam id vsurpauit longo vireto, quàm vt in conspectu suo colles haberet sylua virenti vestitos, & vt excluderet oculos id incolentium despicientium in claustrũ sui palatij in promontorio Bosporio siti. Quale illud iam sit, subiungam. Ex duabus partibus mari alluitur, ab ortu Solis Bosporo, à Meridie sinu ceratino, interiùs ad septentriones recedit, quàm collis Galatinus, quem antiqui Sycenum appellabãt: vt velut de industria cedere videatur colli Syceno. Ne illi aspectum Solis Oriẽtis tollat, duobus cornibus prominet, vno in sinus ostium, altero in portam Sycenam triplici latere deprimitur, primo in vallem, qua clauditur ab occasu, quáque separatur à colle Syceno, vineis, hortis, ædificiis plena, desinenti in planitiem, quæ ante portam Sycenam explicatur, in qua iacent globorum marmoreorum magni acerui, simúlq; magna multitudo machinarum bellicarum, vnde porta nomen habet: vbi thermæ & officinæ fabriles fusiliũ machinarum bellicarum. Alterum promontorij latus demittitur ad Meridiem, totum obiectum oculis veteris Byzantij valde procliue, vt eius ascensus gradibus, aut anfractibus moliatur, vsque ad mare pronũ deijicitur, vt

tur, vt

tur, vt littus ſit excelſum, præceps, præruptum: lateris media pars intumeſcit duobus tumulis ab infera parte præcipitibus, à ſupera explicatis in planitiem leniter aſſurgentem ad promontorij faſtigium, porrectum in longam planitiem. Ora maritima ſub hoc latus ſubiecta producitur in longitudinem mille paſſuum, quorum quadringentæ ſycenæ portę propinquiores patent in latitudinem quinquaginta paſſuum, vbi communis ambulatio ſuburbana platanis adũbratur, in qua olim ædes diui Conſtantini, cuius ſuperficies nunc non extat. Duntaxat gradibus lapideis in fornicem ſubterraneam Græci deſcendunt ad potionem aquæ fontanæ Conſtãtino ſacræ: reliqua oræ maritimæ pars tota procliuis, excepta via humano opere explanata. Tertium promontorij latus, ſimiliter valde procliue & præceps vſque ad littus, vergens ad Solis ortũ, intuens promontorium Aſiæ Damalicum, quo Boſporus contendẽs ad occaſum flectitur ad Meridiem. Ex antedictis apparet, Metopon eſſe, aut totum promontorium, aut eius partem eminentem in primas ſinus fauces, quam vulgò appellant acram Spandoninam: ſi totum Dionyſius intelligit, exiſtimare debemus Bolum, templa Dianæ & Veneris, locúmque Oſtreodem fuiſſe intra vrbem Galatam, eámque vrbis partem non comprehenſam fuiſſe intra locum Sycodem, vt non videtur ex antiqua regionum deſcriptione, vrbis ponente in latere Galatæ meridiano Sycenam regionem, quæ etiamnum cernitur in media Galata propriis muris clauſa, oppoſita Conſtantinopoleos valli, in qua ima eſt traiectus Sycenus, Galatæque latus vrgens ad Solis ortum poſt Syco-

dem fuiſſe, quod incipit ab angulo diuæ Claræ, quō ſinus tendens ad occaſum brumalem, flectitur ad occaſum ferè ſolſtitialem, quoque finitur receſſus, inchoatur à promontorio Spantonino, longus duo millia paſſuum, quorum octingenti intra vrbem, iactus hybernæ piſcationi aptus videtur angulus ſoli expoſitus, à ventis ſeptentrionibus tectus, in quo hodie ſpectantur duæ ædes ſacræ, quarum vnam Franci appellant diuam Claram: alteram Græci Photinen, quaſi Phoſphoron, non ſine antiqua ratione, quoniam hîc eſſet ædes Dianæ phoſphori, & Veneris placidæ, quæ etiam Phoſphoros, ea eſt lucifera, nominatur. Nam primi illi propagatores religionis Chriſtianæ, quò facilius nationes à cultu antiquorum deorum ad verum pietatis cultum paulatim abducerent, verámque religionem illos colere aſſuefacerent, ſub antiquis deorum nominibus noua induxerunt diuorum nomina. Suidas ſcribit Conſtantinum Regem Romæorum, filium Leonis Iſauri Iconomachi Venerem coluiſſe, eíque humanas victimas mactaſſe in regione vrbis Peræa, vbi diuæ Mauræ tēplum eſſet, quod is demolitus, locum effecit homicidiarium, quem Mauram nominauit, in quo nocte pueros ſacrificabat. Exiſtimo illam ædem primò appellatám Phoſphoron à Diana lucifera, deinde Photinam, poſt Mauram. Vide, an ſit vitiatus Codex Suidæ habens ſanctæ Mauræ pro ſancta Photina. Nam cùm Iconomachus Conſtantinus imaginū cultum oppugnaret, veriſimile videtur ædem diuæ Photinæ contumelioſè appellaſſe diuæ Mauræ: nunc nemo eſt, qui audierit, aut legerit in regione vrbis Peræa diuæ Mauræ ædem fuiſſe, ſed duntaxat

taxat

taxat Photinæ. Adde, quòd littora contraria multa de paritate & similitudine inter se contendunt, vt duæ Cyaneæ, vt duo angustiarum fana, vt alia pleraque, vt littus diuæ Photinæ fortasse. ideo ædem Dianæ Phosphori habuit, quòd sit è regione Phosphorij portus in contrario littore siti, ex eo appellati, quia illic Diana Phosphoros lucem Byzantiis attulerit contra Philippum Macedonem cuniculis Byzantium oppugnãtem. Venus verò placida non commodiùs collocari potuit, quàm in hoc littore, vbi Bosporus labitur placidus & silens: in qua parte regionis Pereæ Constantinus Veneris cultor colere Venerem meliùs potuit, quàm in antiquissima Veneris sede. Iam cognitis ædibus Dianæ luciferæ, & Veneris placidæ, & Metopo, iudicare possumus Ostreodem locum fuisse inter ædem diuæ Photinæ, & primas radices promontorij Spantonini, præsertim si id totũ intelligit Dionysius Metopon esse: quanuis ostrearum piscatio frequentiùs hodie exerceatur à sycarum porta ad finem promontorij Metopici, & eò vlterius ob vadum maris purgatum & apertũ, in quod spargũtur & disseminantur quotannis ostreæ integræ, non, vt olim falsò acceperam, diuisæ atq; disruptę. Tamen antequam esset littus subiectum sub partem oppidi Galatę obiectum Orienti, ostrearum piscationem copiosam præbere potuit. Postea verò quàm huius littoris pars vadosa ędificata est, pars quotidie, aut obruitur proiectis oppidi purgationibus, aut frequẽtium nauigiorum stationibus occupatur. Piscatio ostrearum nunc minus exercetur in hoc suburbano littore, etiamnum exalbescente ostreis sua sponte prouenientibus,

non autem ſeminatis, vt ſeminantur circa promontorium Metopicum quotannis in hunc modum. Poſteaquam Græci à piſcibus ſanguine participibus ſuã longam abſtinentiam ſuſtentarunt oſtreis luculentis quidem, ſed ſanguinis, vt ipſi putant, carentibus, ex locis paulo remotioribus ab vrbe naues oſtreis plenas ad hæc loca maritima vrbi propinquiora adducunt, atque in mare palis abiiciunt oſtreas integras, non diſſectas, vt mendaces quidam mõſtroſarum narrationum fictores in Italiam ſparſerant & diſſeminauerant, vt me imprudentem deceperint, vt vix cùm veniſſem Byzantium, prudens factus, à peritis piſcatoribus diſſuadere potuerim imperitorum opinionem iamdudum confirmatam. Ex illa igitur ſparſione & diſſeminatione fit, vt quotannis oſtrearum genus renouetur, luxúsq; morum Græcorum redintegretur. Sin autem minus totum promontorium intelligit Metopon eſſe Dionyſius, ſed ſolam promontorij linguam eminentem ſupra primas ſinus fauces: tum coniectare poſſumus Oſtreodem locum occupaſſe oram maritimam alluentem vrbis latus Orienti aduerſum, & radices promontorij Spantonini ſpectantes ad meridianam cœli regionem.

De Aiantio & Palinormico, & templo Ptolemæi, de Iaſonio, & luco Apollinis, & de alijs antiquis locis.

CAPVT VII.

SED REDEO ad Dionyſium, qui à Metopo deinceps ita anaplum perſequitur. Poſt, inquit, Metopon, eſt Aïantion nomen adeptum ab Aïace Telamone, quem propter

quan

» quandam vaticinationem colunt Megarenses ex insti» tuto eorum, qui deduxerunt coloniam. Inde procidens » præcipitium conuersum in mare, nominatum est Pali» normicum à secunda applicatione. Postquàm enim Co» loniæ deductores ad eum locum naues primò appulis» sent, ex eóque soluissent, rursus ad eundem locum re» uerterunt. Paulò supra præcipitium Palinormicon exi» stit templum Ptolemæi Philadelphi, quem Byzantij æ» què ac Deum venerati sunt, quòd ex eius in vrbem ani» mi magnitudine fructum magnũ accepissent. Etenim » Byzantiis Ptolemæus in Asia regionem, frumentíque » multas myriades, & sagittas, & pecunias dederat. De» inde est locus dictus Delphinus, & Charandas. causa » nominum hæc est: Vir Chalcis nominatus, genere By» zantius, scientia citharœdus, nullis summis citharœdis » inferior, cùm Orthium carmen caneret, Delphinus ex » pelago extitit, séque ad audiendum erexit cantilenæ » impetum, maritimæ oræ insistens, extra mare eminẽs, » aspectum sublimem gerens, vt vehementi cantu im» pleretur, ob audiendi studium nihil à vadi commotio» ne læsus: cùm autem Chalcis canere desinebat, Delphi» nus mare subibat, ad locúmque consuetum redibat. » Charandas pastor accola, siue inuidia, atque odio in » Chalcidem, siue auaritia incitatus, Delphino insidia» tus est sensim ad maris oram allabenti, cúmque subli» mem accedentem interfecit: non tamen piscatione po» titus est. Chalcis enim suum auditorem magnifica se» pultura affecit, locísque nomina Delphinum & Cha» randã imposuit, illum donans honoris memoria: hunc » ignominiæ. Postea est acra in breuẽ recessum insinua-

ta, basis ipsius & radix petra in fundo Thermastis ap- "
pellatur. Post hanc ipsam littus noto vento apertum no "
minatur Pentocontoricon à nauibus quinquaginta re- "
mos habentibus ad littus id appulsis. Scytham enim di "
cunt nuncupatum Taurum ex suis sedibus migrantem "
huc appulsum fuisse, atque ad Cretam nauigasse, Pasi- "
phaën Minois filiam stuprasse: vnde nata fabula amo- "
ris, & prolis ex ipso procreatæ. Deinde succedit Iaso- "
nium, ex eo nomen adeptum, quòd Iason nauigans ad "
Colchos, illuc appulsus fuerit, vbi est nemus profundæ "
laurus plenum, aráque Apollinis: littus autem longum, "
omne vẽtis occiduis & meridianis expositum. Vbi in- "
frà ostendero Iasonium esse vicum, quem Græci hodie vocant Diplociona, Turci Bisitas, facilius percipietur Aiantion templum Ptolemæi, Delphinum & Charandam petram Thermastin Pentecontoricon loca sita fuisse inter Metopon & vicum Diplociona. Ea vt magis perspicua fiant, priùs pergo exponere situm reliquæ oræ maritimæ, quam cõtinuare intermiseram ad promontorij Metopici mucronem præcipitem & præcisum vsque ad mare, via duntaxat intermissa humano opere explanata, iactis in mare vadosum & saxosum ædificij, aut molis substructionibus, vbi finitur longus flexus à promontorio Clidio inchoatus. Ab illius igitur mucrone seu rostro passus trecentos progressus, incidi in vallem diuidentem Metopicon promõtorium à colle, in quo est suburbanum Aiatis Bassæ, cuius imæ radices maritimæ porriguntur in passuum longitudinem circiter octingentorum, quorum primi quadringenti maritimam habent planitiem patentem in pas-

suum

ſuum circiter quadringẽta latitudinem. Suprà impendent cliui, imi quidem præcipites, & ferè directi in altitudinem ferme centenum paſſuum: inde à medio colle ad ſummum verticem exiguè proni: at reliqui quadrin genti planitiem maritimam non habent, ſed cliuos à mari ad ſupercilium collis præcipites, excipio imam planitiem vallicula mediæ inter cliuos interiectæ, quæ medium Aiacis viretũ, perennibus fontibus irriguum ſecans cingitur duobus tumulis præcipitibus & præruptis, altero eminente ſupra ſcalam commercij, vbi fundamenta videntur antiquæ molis, partim ſub aqua deliteſcentia, partim ſupra mare extantia, quæ piſcatores vocant Caridata: neſcio an quaſi fortaſſe Charandam à Dionyſio nuncupatam, altero tumulo præcingitur vſque ad mare præcipiti atque imminente in vallem, qua à ſeptentrionibus clauditur, lata iuxta littus ducentos octoginta paſſus. Ipſa à ſeptentrionibus clauſa colle radices præcipites agente, & propagante ad mare vſque latas centũ paſſus. Ab earum initio ora maris, quæ tendebat à promõtorio Metopico ad cœli partem mediam inter Vrſam & Aquilonem, flectitur ad ortum æſtiuum. Iam vallem & collem occupat regius hortus cir cuitu quatuor millia paſſuum complexus, virens ſylua cupreſſorum arborúmque frugiferarum, Carabolus vo catus à Satrapa illius conſtructore: quem aiunt piſcatores obruiſſe maris receſſum inſinuatum in imam horti vallem, cinctam à ſeptentrionibus colle, radices præruptas & ſaxeas vſque ad mare ſpargente. Sub his radicibus Dionyſius ponere videtur petram Thermaſtin. Nam, vt ipſe ait, hæc acra inſinuabatur in breuem re-

cessum,& post eam littus est noto vento apertum, quæ aut excisa est:aut si nunc extat,non agnoscitur.præsertim si Dionysius acram non intelligit esse promontorium,sed simpliciter oram maris, quæ tota ab hoc loco ad collis Metopici promontorium alluitur mari vadoso crebris petris supra aquam eminentibus inculcato. Earum quæ'nam sit Thermastis, internoscere difficile est, iam tot seculis ora maritima immutata, aliis saxa littorea exscindentibus,aliis imos collium cliuos explanantibus, aliis sinus vallium obruentibus. Hæc commutatio me impedit, quò minus iudicare audeam,an Palinormicon fuerit iuxta collis Metopici promontorium,an ad radices collis eminentis in scalam commercij. Hoc vnum arbitrari possum Palinormicon fuisse, secundum radices alterutrius horum collium à valli- cula regij horti, ad quam coniectaui fuisse Thermastin petram, ora maritima, quæ dirigebatur ad septentriones, flectitur ad plagam cœli mediam, inter solstitialem & æquinoctialem ortum:in qua plaga longi latíque horti Rostanni Bassæ, & Aenobarbi regiæ classi præfecti, eiúsq; sepulchrum iuxta littus situm,circumclusum ædicula rotunda desinente in conuexum, tegulis plumbeis tectã ædiculam area quadrata circumsepta muris, platanis,& populis adumbrata: & ne maris fluctus mortuum pyratam submergant, quem viuum submergere non potuerunt, cùm aliis saxis littus muniuerunt, tum duabus columnis marmoris Thebæi terræmotu collapsis, à quibus stantibus vicinus vicus proximus appellatus est Diplocion,constitutus in maritima planitie, cuius plurima pars patet in latitudinẽ

quadr

quadringentorum passuum, & ampliùs, cùm insinuatur in duas valles, quarum vna diffunditur in planitiem septingentis passibus longiorem, hortis collucentem, fontibúsq; perennibus vtrinque collinis vineis, & agris frumentariis cinctam, in qua est vicus Diplocion, vbi olim fuisse Iasonium, arámq; Apollinis, & lucum profundæ laurus coniicio cùm ex eo, quòd situs hic locus est in littore longo ventis meridianis, occiduísque exposito, vt ait Dionysius, tum ex eius ordine narrandi ante dicta loca, & consequentia. Locum, vbi fuit ara Apollinis, & magnus lucus laurorum, vero proximum videtur eum fuisse, quem posteri appellarunt Daphnē, cuius meminit Stephanus. Daphne, inquit, insana, portus est iuxta os ponti, in dextro littore constitutus nauigantibus ad pontum: in sinistro verò ascendentibus ad anaplum extat suburbium Daphne nūcupatum, quod etiam appellatur Sergium ex Procopio, aliísque scribentibus, anaplum esse ad promontorium Estias, hoc duntaxat assequimur, Daphnen suburbium esse inter Byzantium, & promontorium Estias, nulliúsque scriptoris traditione propiùs accedi potest ad cognitionem Daphnę, quàm ex his, quę modò Stephani & Procopij attuli. At verò Dionysius ad ipsius notionem nos, aut quàm proxime perducit. Quispiam fortasse obiiciet, in hoc sinistro latere fuisse itē Daphnen Medeæ, quam postea ex Dionysio ostendam fuisse inter locum nuncupatum senem marinum, & promontoriū Estias in valle, in qua etiam nunc visuntur rudera ædis Demetrianæ, dubiúmque sibi atque controuersum videri dicet, vtra Daphne fuerit suburbium Byzantij. Mihi

vero propius videtur Byzantios Daphnen, arámq; Apollinis coluisse & frequentasse, quàm Daphnen Medeæ Pharmacidis. Cultus enim deorum loca incolis frequentia efficere solet. Vt enim Antiochia Daphnen suburbium frequentans effecit nobile & maximum ob cultum Apollinis daphnici: ita Byzantiū Daphnen, arámque Apollinis frequēti cultu effecit suburbium Daphnen in planitie Diplotionis ampla, culta, vrbíque vicina, mitibus & vitiferis collibus cincta potius, quàm in vallicula Demetriana angusta, vndique asperis collibus circunclusa, nondum exædificata, lōgè ab vrbe remotiori, quàm Diplocionis planities, in qua potius, quàm in valle Demetriana fuisse suburbiū Daphnen. Præterea coniicio ex historia Euagrij narrantis Mammianum insignē senatorem in Daphne suburbio construxisse Antipharon è regione balnei publici, in quo statuta esset Ammiani ænea statua. Antipharon appellatam arbitror, ex eo quòd sita esset contra Pharum, quam Marcellinus dicit fuisse Byzantij in promontorio Chrysocera nuncupato, quod Dionysius appellat Bosporium. Illa si fuisset constituta in valle Demetriana, non vrbi aduersa fuisset, sed prorsus ab vrbe auersa longè posita extra conspectum vrbis impeditum intermedio colle excelso Clidio appellato, Agathium historicum suburbanum habuisse in vico Daphne coniicere possumus ex eius Epigrammate inscripto in hortum maritimum:

Εἶξον ἐμοὶ Δάφνης ἱερὸν κλέτας, ἔνθι πόντου
Κέκλινον ἀγχιάλου κάλλος ἐρασμίας·
Ἐνθάδε γὰρ νύμφαι δενδρῖτιδες, αὖτ' ἐνὶ πόντῳ

Νηρεΐ

Νηρεΐδων ξυνὴν θεοῦ συγκλυσίην·
ἀμφὶ ἐμὲ γὰρ μάρνανται, δίκασε δὲ κυανοχαῖτα:
Καὶ με παρ' ἀμφοτέροις μέσον ἔθηκεν ὅρον.

Si Agathij poëmata, quæ inſcripſit Daphnica, nactus fuiſſem, ſcrutatus diligenter eſſem, num à ſuburbio Daphne daphnica ſua poëmata appellauerit, ex hoc Apollinis luco tripodem illum factum fuiſſe veriſimile videtur: cuius Sozomenus meminit. Cum tempore Valentis Imperatoris,inquit,Hellines quoſdam in Philoſophia præſtantes habitos religionis Chriſtianæ incrementa ægrè ferentes, ſcire ſtudentes, quis Valenti ſucceſſurus eſſet omnibus vaticinationibus exquiſiuiſſe: denique tripodem ligneum ex lauro confeciſſe, & nominibus, & verbis, quibus ſoliti erant, peregiſſe, vt comprehenſione literarum ſecundum vnumquodque elementum ſub machinatione tripodis & vaticinationis ſignificantium demonſtrarent nomen Regis. Cùm autem ipſi inhiarent Theodoro Hellinicæ religionis viro in aula regia præclaro, in re militari eximio, Theodori nominis literarum compoſitio accedens vſque ad delta decepit Philoſophos, vt quàm mox Theodorum regnaturum ſperarent. Etenim hoc facinore patefacto, adeò Valens exacerbatus eſt, vt iuſſerit comprehendi Theodorum & tripodis artifices, imperarítque illum quidem viuum exurendum, illos verò ſecuri feriendos eſſe, adeóque Valens effreni ira exarſit, vt etiam in eos, qui Philoſophi non eſſent, ſed ſimili veſte, atque Philoſophi vterentur, cædes proceſſerit.

De Rhodiorum portu, & de Archio loco.

CAPVT VIII.

POST Iaſonium lucúmque Apollinis, Dionyſius anaplum continuans, ponit Rhodiorum τὸν περίβολον, ad quem rudentibus naues alligabant Rhodij, metuentes maris tempeſtatem. Cuius vt idem ſcribit, tria ſaxa ad ſuam ætatem ſeruata extitiſſe dicit, reliqua permulta temporis vetuſtate cecidiſſe. Hunc Peribolon fuiſſe, vt exiſtimem eo in loco, quem hac ætate piſcatores nominant Rhodacinion, non modò nominis ſimilitudo, ſed etiam Dionyſij ordo narrandi antecedentia & conſequentia me adducit. Hoc enim proprium habet imperitū vulgus, vt nomina locorum, quæ non intelligit, immutatione literarum in alia nomina aliquid ſibi notum preſertim ridiculum deriuet. Dicax enim vulgus & ridiculum eſſe ſolet, præſertim Græculum, quòd omnia nomina finire gaudet hac terminatione acion, quam literati ſolent attenuare, & diminuere in ion, vel arion: vt ψωμὸς, ψώμιον. παῖς παιδίον, vel παιδάριον; vulgus ψωμάκιον, παιδάκιον: ſic ῥοδίων νεῶν detorſit in ῥοδάκιον νεῶν. Hæc quidem nimium fortaſſe minutatim excuſſa, ſed quæ indicent magnam deprauationem antiquorum nominum. Iam verò quod Rhodacinion appellāt, nihil aliud eſt, quàm ſaxum ſupra aquam eminēs, ad alia ſaxa adnitens, olim ad portuoſæ molis ſubſtructionem in vadum deiecta: diſtat quidem aliquot paſſus ab ora maris, at ab Aenobarbi ſepulchro paſſus circiter ſexcētos. Poſt Rhodiorum Peribolon Dionyſius ponit Archium nūcupatum locum campeſtrem, agri bonitate præditum, & vitium

" amantem, collibus cinctũ circunsurgentibus, ad mare
" procidentibus: per medium eorum fluuius descẽdit in
" maritimam oram mollem & profundam. Hunc inco-
" luit Archias Thasius Aristonymi filius: qui cùm in hoc
" loco vrbẽ condere pararet, à Chalcedonensibus prohi-
" bitus est, metuentibus exædificatum locum contra se
" fore. Archias illis, qui cum eo solum vertissent, Aënon
" dedit habitandum, locóque nomen reliquit Archium.
Archias Thasius etsi locum hunc terra maríque præstantem delegerat, tamen quòd præterita sede Byzantij hunc locum elegisset, non minus cæcus fuit, quàm Archias Megarensis, quem Pomponius Mela scribit cõdidisse Chalcedoniam. Archium locum, esse vicum, quem nunc Græci Agion phocam appellant; situs præ se fert constitutus in maritima planitie vallis, in valliculas amplius quinque diuisæ, patẽtis in longitudinem plus minus duobus millibus passuum: in latitudinem iuxta mare circiter sexcentorum: fertilis vitium & cerasorum, ab vtroque latere collibus cinctę procumbentibus ad mare; per quam mediam defluit riuus alueo prope oram maris profundo, vtrinque ingentibus saxis munito: is æstate etsi perennis non fluit, tamen eius gurgites perennes restant. Bonitate terræ incolæ dicunt hanc vallem præstantiorem & fertiliorem valle Diplocionica, iuxta vicum nominatum Agion phocam, situm in illius vallis planitie, ora maris mediocriter sinuosa portum efficit assiduis nauibus frequentem. Ora maritima inter Iasonium & Archium media passuum millibus amplius duobus in longitudinem patens explanata est, partim excisis imis cliuis collium impen-

den

dentium, non in magnam quidem altitudinem elatorum: sed præcipitem & penè directam, partim obruto oppressóque mari à seruis Aenobarbi, qui breui tempore eam totam exædificarunt, portuosámque effecerunt vsque ad marginem maris magnarum nauium capacem, perpetuáque ædificia, & continuos hortos substruxerunt in mari vadoso, marísque partem intra substructiones intermiserunt, quæ portus vicem præstat, & piscinæ crebræ piscium frequentia multorum quotidie subeuntium, exeuntiúmque.

De sene marino, & parabolo, & de calamo, & Bythio.

CAPVT IX.

DIONYSIVS loca oræ Bosporicæ sinistræ " prosequens, post Archium, inquit, promon- " torium eminet, in altitudinem præcipitem " abrumpitur discedens ad mare, fluctus ma- " ris densos & violentos, quibus crebris verberatur, exci- " piens. In promontorij vertice senex marinus statutus " est, quem alij aiunt Nereum, alij Phorcyn, alij Proteũ, " quidam patrem Semystræ, nonnulli indicem nauiga- " tionis, & demonstratorem Iasoni fuisse, ducémque an- " gustiarum Bosporiarum. Quidam vates Latiades ora- " culum in somnio sibi visum dedit posteris colonis Me- " garensium, oportere sacrificare marino seni: itaque in " hoc loco publicè colitur senex marinus. Hunc senem " marinum statutum fuisse in promontorio, quod nonnulli Historici, atque etiamnum vulgus Græcorum appellant Clidion, assequor cum ordine Dionysianę narrationis antecedentium locorum & consequentium, tum

tum ſitu oræ maritimæ, quæ ab Archio loco quadringentos paſſus vſque ad Clidion progreſſa nullum promontorium, nullum littus habet, cui conueniat deſcriptio loci ſenis marini, quàm promontorium Clidion: quod vt melius noſcatur, ſubiiciam, quale nunc exiſtit. Id præceps & præruptum vſque ad mare excipit ſuo mucrone fluctus, ictúsque maris adeò vehementer, vt hi poſtremò ab ipſo repulſi, deferantur iuxta Aſiam vſque ad Byzantium, littúsque Europeum, non amplius excipiat fluctus Boſpori deſcẽdentes per anfractus, ſed à promontorio Clidio velut claue claudatur, & protegatur, nomen adepto ex eo, quòd Byzãtinis Boſporum claudere & finire videtur. Boſpori enim aſpectus ex vrbe Byzantio ſurſum verſus iuxta littus Europeum nauigãtibus non patet vltra Clidion, cuius cliuus medius in altitudinem ducentorum paſſuum adeò pronus eſt, vt ſcandi non poſſit, niſi anfractibus in latitudinem patens plus minus quadraginta paſſuum. Inde breui ceruice lata ſex paſſus dilatatur aſſurgens in altitudinem bis mille paſſuum, ab Aquilone cingitur planitie inſinuata in vallem Demetrianam: ab altera parte cingitur valle, in tantam edita altitudinẽ, in quantam ipſius promontorij iugum. Sed redeo ad Dionyſij anaplum.
" Marino, inquit, ſeni vicinus eſt παράβολος: is eſt iactus te-
" merarius nuncupatus à piſcatione temeraria, incertáq;
" ob maris aſperitatem inæqualem. Fluctus enim deſcen
" dens in littus aſperum, piſcationes efficit temerarias, pa
" rum voti cõpotes, & ferè fruſtratorias. Deinde eſt Ca-
" lamus, & Bythios: ille à Calamorum multitudine, hic
" ab alta protectione promontoriorũ circunſurgentium

nominatur, in ipso est laurus Medeæ Oetæ filiæ, plan- „
ta, vt fama est: huic parallelus est collis sensim supinus, „
declinans ad mare, nominatus Bacca Isidis matris deo- „
rum. Ex his Dionysij verbis consequimur Parabolon, Calamum, Bythiam loca esse inter Clidion promontorium, & promontorium claudens vallem Demetrianam ab Aquilone. Hæc duo promontoria sinum efficiunt leniter inflexũ, in quo insulæ, seu scopuli, seu syrtes, quarum vna est vadosa & sicca, arenosa, paulum eminens supra aquam, statio auium marinarũ. In hunc sinum desinunt duæ valles, minor prima est, distans à mucrone Clidij quingentos passus, in quo interuallo olim fuit Parabolos, nunc exædificatus est. Vltra valliculam septingentis passibus cõfectis, incipit maior valicula, habens contra se turrim vireti regij, in littore Asiatico sitam, nominatã Phylacen: desinit in medium sinus flexum, Demetriana nominata ab æde diui Demetrij sita in cliuo, vbi fons diuo Demetrio sacer, exilis quidem, sed perennis scaturit, ex alto specu concamerato hominum opere, in valliculæ maritima planitie porrecta in passuum longitudinem circiter octingentorum, existũt etiam nunc pauci calami, olim multi, à quibus locus nominatus fuit: deinde Bythias, à quo arbitror Bytharia, quorum meminit Euagrius, cùm ait Vitalianum vsq; ad nominatas Sycas incursionem fecisse, contra quem in tentoriis versantem ad Sycas defixis Rex misit marinum Syrum. Congressi igitur ambo exercitus, ille à prora habens Sycas, hic Constantinopolim, primò se continebant, deinde post leues pugnas, inter duos exercitus prælium nauale cõmissum est circa

Bytha

Bytharia appellata. Fugit Vitalianus læsa prora, & magna parte exercitus amissa, reliqui fugerunt, vt nulli hostes reperirētur neq; in Anaplo, neq; circa vrbem. Promontorium, quod ab Aquilone vallem Demetrianam claudit, saxeum eminet in mare, in quo olim Baccam Isidis fuisse puto. Id intus recedit, neq; impedit mutuos aspectus promontoriorum Clidij, Estiarúmq; vltra hoc promontorium eminentiū, flexum admittentium amplius tria millia passuum circuitu littoreo complectentem, intra se includentem duos sinus, Demetrianum & Michaelium diuisos promontorio Bacchico.

De vico Michaelio, & de promontorio appellato Estijs.

CAPVT X.

A PROMONTORIO iam dicto progressus sexcentos passus, perueni ad vicum Michaelium in maritima vallis planitie situm, lata iuxta mare quingentos passus, longa sexcentos: inde supra maritimam planitiē vallis mille & quadringentos passus in altitudinem erigitur, tota validè angusta & procliuis circunsurgentibus collibus vsque ad fluuij ripas valde pronis, excepta semita humano opere facta. Summa dilatatur in campestrem planitiem, ex qua nascitur fluuius æstate exilis, sed perennis, & qui omni anni tempore fistulæ quincunciali sufficere posset. Per mediam vallem delabitur ad vicum Michaelium, quem Græci hodie appellant Asomaton, ab æde olim nobili Michaelis Archangeli militis incorporei, quod Sozomenus Constantinum magnum tradit extruxisse in Estiis aliquando nuncupatis, atq; ex eo, quòd

ibi Michael Archangelus apparuiſſe creditur, locum dicit Michaelium appellatum eſſe iuxta medium fretum Boſpori ſitum in dextro latere ex ponto nauigantibus Byzantium, diſtantem à Conſtantinopoli itinere marino ſtadia circiter triginta quinque, terreſtri circuitu ſeptuaginta: ora maritima ab ortu ad occaſum procurrens, in qua dixi ſitum eſſe vicum Michaelium. Circuit ſinum intimum valde portuoſum vſq; ad marginem magnarum nauium capacem, quem colles vndique tuentur ab omnibus ventis, excepto meridiano, quem frangunt curſus rapidè incitati cõtra Meridiem præcipitantes: locum quem Sozomenus appellat nunc Michaeliũ, nunc Eſtias, Procopius appellat Anaplum. Duo, inquit, erant templa Michaeli Archangelo dicata, inter ſe oppoſita, Boſpori freto diuiſa, vnum in loco appellato Anaplo in ſiniſtro littore nauigantibus ad pontum Euxinum, alterum in contrario littore, quod antiqui πρόχθους nominarunt ex eo, exiſtimo quia littus multum proiiciatur ex hac ora, nunc autem nominatur βρόχοι, temporis lõgitudine, accolarum inſcitia deprauante nomina. Hæc duo templa cùm vetuſtate temporis ſacerdotes proſpicerent ruinas editura, & metuerent eorum caſu oppreſſum iri, à Iuſtiniano deprecabantur inſtaurationem amborum ea forma, qua olim fuerat. Non enim vlla ædes ſacra ædificari noua, vel exoleſcẽs reædificari poterat, niſi ex pecunia regia non modò Byzantij, ſed ne vſquam quidem locorum Romani imperij. Rex his motus, vtrunque à fundamentis demolitus eſt, quorum alterum in Anaplo reædificauit in hunc modum: Saxis iniectis oram illam circũplexus

ad teg

ad tegendum portum, littus maris in forum transformauit. In hoc loco mare quietum communicat applicationem nauigiis, quæ mercatoris ad ſaxa iniecta appellentis merces ex tranſtris nauium in terram exponunt. Aula poſt maritimum forum ante templum ſita eſt, qui illic ſpatiantur, marmorum decore lętantur, & aſpectu maris, fruuntur cõmunibus auris excitatis tum ab impetu vndarum, tum ex collibus impendentibus. Porticus in orbem ambit templum, ſolùm ab Oriente intermittens ſacrũ adytum, templum mille coloribus variatur, tectum in tholo ſublime effertur. Quis pro dignitate huius operis enunciare poſſet elegãtes columnas, & totius ædificij ſtructuram? quis marmorum venuſtatẽ, quibus muri & ſola veſtita ſunt? quis auri multitudinem immenſam circa omne templum velut ipſi innatam fuſam? Hoc igitur templum in Anaplo nuncupato in hunc modum Archangelo elaboratum eſt. In contrario littore paulùm à mari diſtat locus natura quidem planus, compoſitione verò lapidum in altum effertur. Hîc Archangelo cõſtructum eſt templum decore quidem excellẽs, magnitudine verò primum. hæc ex Procopio addere volui, ex eo quòd in æditis codicibus Procopij non habentur tum neceſſaria futura ad declarationem contrarij littoris. Horum templorum etiam fundamentorum ſubſtructione effoderunt, vt nihil ex his iam ſuperſit, niſi vt in oculis erutis foſſæ & ſcrobes effoſſarum ſubſtructionum. Hoc loco Procopius reſtrictiùs definit Anaplum, quàm Dionyſius, qui ſcripſit Boſpori Anaplum eſſe totam nauigationem ab vrbe Byzantio ad pontum Euxinum. Similiter Stepha-

nus Anaplum ponit in dextro Bospori latere, cùm ait Chrysopolim esse prope Chalcedonẽ in Bithynia, Anaplum nauiganti in dextra: idem tamen aliis locis, siue Stephani compẽdiarius Hermolaus Grammaticus restringit Anaplum. Portus, inquit, mulierũ est circa Phidaliam inter Anaplum & Olosthenium, vbi intelligit Anaplum esse aut ad promontorium Hermæum, aut apud Estias. Scholia in Dionysium scriptorem orbis incerta tradunt fretum Bospori angustissimum inter Ciconium & Anaplum: verùm vbi Ciconium sit, suo loco explicabimus. Sed ne quis decipiatur inscitia illius, qui in libros Sozomeni edidit Elenchos, dum Michaelium locum, quem Sozomenus dicit esse in locis quondam nominatis Estiis, enarrat esse Sostheniũ procul inde remotum ampliùs duodeviginti stadiis. At Estias alio loco esse non posse, statim monstrabo quàm ad promontorium, claudẽs ab Aquilone Michaelium sinum ex Polybio. A promontorio, inquit, Hermæo, quod infrà ostendam nunc appellari Neon castrum, decursu Bospori conuertitur in Asiæ oram, inde rursus in Europam ad promontorium Estias. Qui norunt Bospori decursus deferri per anfractus alternos Asiæ, Europæque, planè illi sciunt illos ex Neocastro deferri in promontorium Asiæ, vbi molæ versantur, inde rursus conuerti in Europam ad promontorium, quo excipitur nominatum à Græcis Mega rheuma, cingens ab Aquilone vicum Michaelium. Quale autem sit Mega rheuma, & promontorium Estiæ, Dionysius Byzantius apertius declarat. Post collem sensim supinum, inquit, "
promontorium protenditur multùm, portum insinuãs "
crasso

» crasso præruptóque incursu boreales maris ictus propulsans. Ab occasu enim portum præbet sufficienti magnitudine, protectum à ventis: reliqua promõtorij pars excipit fluctuum vim multam, audacémque, & similem statuæ virili: nunc enim mare miscet & conuoluit in orbem, nunc impetus vndarum in contrariam partem impellit. Multas naues vidi onustas secundo vento currentes retrocessisse fluctu oppugnante ventum: rursus verò ad saxa promontorij reuertitur impetus vndarum, & ex refractione velut auulsus & separatus à pelago contra pelagum ipse per se currens vrgetur: vnde fit, vt nautæ necesse habeant iter pedibus conficientes, funibus naues trahere, in quas fluxus multus incursans, nautas vi agit, & retrahit in contrariam partem, metúsque & desperatio subit. Tanquam non iterum tentandum sit, nonnunquam fluctibus cedentibus ad ipsa saxa crepidinis littoreæ contendunt contra fluctus firmantes remos ad cautes, & vim maris inhibent auxilio continẽtis. Postea verò quàm coloniæ deductores promontoriũ Bosporium prætergressi, viderunt magnam multitudinem Barbarici exercitus tenere oram maritimam, in quam descendendũ erat, occuparunt locum nuncupatum Estias, vacuum à custodibus, & Barbaris anteuerterunt. Fuit enim illis compendiaria nauigatio, at Barbaris longus terræ circuitus ob sinus. Demonstrantur autem quædam semitæ, impressiones in saxis cancrorum marinorum pedestri itinere rapidissimum fluxum prætereuntium. Hæc quidem Dionysius rectè narrat. Vidi ipse ibi saxa attrita longo cancrorum excursu, ac si non vidissem, à vero remotum non existimassem,

maſſem, cancrorum forcipibus duris poſſe atteri ſaxa, cùm aſſiduo pedum attritu formicas excauare ſilices, viámque facere videamus. Quæ de cancrorum itinere terreſtri Dionyſius ſcribit, Aelianus confirmat, ſed in qua Boſpori parte id fiat, non explicat. In Thracio, inquit, Boſporo fluctus rapidi ex ponto deferuntur, & anguſtiis diſtringuntur, vt cancros contra venientes facilè euertere poſſint: quod ipſum cancri præſentientes, poſtquàm eò peruenerunt, ſinguli in ſinuoſo quodam loco ſe tenent, ſimul & reliquos expectant, deinde in eundem locum congregati, adrepentes per præcipites crepidines, in ſiccum aſcendunt, & fluctuum vim euadunt, iter pedibus conficientes. Cùm autem hanc violentiam pedibus prætergreſſi ſunt, rurſus per crepidines in mare recurrunt. Aduerte non modò hoc promontorium Eſtias appellari, ſed etiam magis propriè maritimam planitiem promontorio clauſam, vbi vicus Michaelius, quem Sozomenus ſitũ eſſe dicit in Eſtiis nuncupatis, cui conſentit Polybius, cùm antedictum promontorium appellat τὰ περὶ τὰς ἑςίας ἄκρα καλούμενα. quæ Perotus vertit promontoriũ Eſtiæ: rectius vertiſſet promontorium circa Eſtias, aut Eſtiam, niſi hunc locum Eſtias in numero plurium appellarent Polybius, Sozomenus, Dionyſius Byzantius. Ex cuius cauſis, quas affert, cur appellentur Eſtiæ, veriſimiliùs videtur Coloniæ deductores prætergreſſos promontorium Boſporium, cùm vidiſſent maximam multitudinem Barbarici exercitus tenere oram maritimam, ad quam deſcendere ipſi conſtituerant, claſſem appuliſſe in ſinum ſubiectum ſub planitiem vici Michaelici, quàm applicuiſſe

euisse ad ipsum promontorium importuosum. Ex antedictis iam manifestum est, promontorium Estias esse id, ad quod defertur fluctuum vehemẽs incursus, quem Græci huius ætatis μέγα ῥεῦμα propriè appellant: à maximo fluctu totius oræ Europeæ, qui etsi promontorio refringitur, longéque & valenter repellitur in contrariam partem, sæpe autem repulsus, sæpius rursus impellitur, vrgetúrque à contrauenientibus fluctibus, vt eorundem à fronte, à tergo, à lateribus repulsorum colluctatio quædam vorticosa videatur, etiam nullis flantibus ventis, qui aliquo promontorio repercussi, atque in se volutati facere solẽt vortices non modò in terra, sed etiam in mari. Tamen hîc tanta est decursus præcipitantis Bospori, vt rapido cursu semper deorsum secundum promontorium feratur, vt nauigantibus sursum versus partim sit in terram descendendum, nauísq; funibus trahenda: partim remis adnitendum ad saxeam maris oram. Neque modò Cancris iter pedibus suscipiendum, sed etiam vidi Hamiarum piscium impetu fluctuoso gaudentium celeritatem retardari: qui etsi hamos maximè internoscere solent, tamen nusquam minus hamorum insidias deprehendunt, quàm hîc fluctibus impediti: itaque frequentissimi ibidem capiuntur, reliquorúmque piscium greges fluxu retardati pigrè ascendunt, vt interdum ex terra, lapide, aut bacillo, aut conto eos ex naui ferias, ac capias: ac si tot, & tantas molas versare posset, quot moletrina collocari possent iuxta promõtorij radices Orienti obiectas, tamen non collocantur, ne impediatur nauigatio. Nulla enim nauis silentibus ventis sursum nauigare potest, nisi ex

terra funibus trahatur, aut valenti remigatione impellatur. Quale autem & quantum ſit Eſtiacum promontorium, quod tantos fluctus efficit, profectò non in magnam aut altitudinem editum, aut latitudinem protenſum, ſed humili, non latiùs quadringentis paſſibus, neque trecentis excelſius, neque circuitu octo ſtadiorum patentius, duos ſinus claudens, alterum à Meridie, alterum à Septentrionibus: illud ipſum duplici valle clauſum, altera Michaelica, quæ multò longior, quàm promontorium ipſum: altera tam longa, quàm id longum exiſtit. Ab eius radicibus Orienti obiectis in longitudinem minus quingentorum paſſuum protéſis cliui ſaxei attolluntur in altitudinem plus minus ducentorum octoginta paſſuum: inde iugum planũ non excedens quingentorum paſſuum longitudinem: in quo conſtituta ſunt moletrina ventis verſatilia. Reliquum promontorium totum vndique procliue eſt, excepta ceruice plana quidem, ſed quaternorum paſſuum latitudinem non excedente, qua aſſurgit in excelſum collem triplici cliuo depreſſum, in paſſuum altitudinẽ elatum circiter duum millium, clauſum duabus vallibus, vna deſinente in ſinum Michaelium, altera in ſinum, in quo poſtea Dionyſius ponit τὰς χηλάς. In collis ſummo vertice extat luculenta ciſterna, lateritio opere facta, perennem optimámque etiam nunc aquam continens in mediis ſubſtructionibus antiqui ædificij dudum diruti, vnde videtur tota ferè Propontis, & Boſporus à Byzantio ad Daphnen inſanam, non impediente excelſo promontorio Hermæo, quo ille excelſior exiſtit.

De locis

De locis nominatis Chelis. CAP. XI.

» EINDE adiungit Dionysius. A promon-
» torio Estiaco flexus iam nauigationẽ quie-
» tam stabilémque efficit. Post Estias sunt χη-
» λαὶ nuncupatæ à similitudine figuræ: harum
» quidem alteræ breuiores, alteræ maiores, ambæ verò
» portus existunt: apud ipsas templũ est Dianæ dictymæ.

Hoc loco Dionysius scalas, siue molis brachia appellat chelas à similitudine forcipum siue brachiorum, quibus portuum moles scalæque similes esse solent, siue sint rates in mare proiectæ, siue saxa in vadum abiecta, ponticulorum vicem præstantia, quæ Hellines à figuræ similitudine Chelas propriè appellarũt, posteri Græci Bathra, Latini Scalas, seu gradus nominarunt ab vsu potius quàm à similitudine scalarum nauticarum. Hæ ab scandendo dictæ, nihil aliud sunt, quàm trabes latæ inclinatæ, in gradúsq; exasperatæ, illæ verò planæ collocantur, & plano pede adeuntur. Sed tamen ex illis ad naues, quia velut gradus iacitur, ideò iamdudum inueterata consuetudine etiam scalæ nominantur, deprauatè quidem. Nam primùm χηλαὶ, deinde χάλαι à Græcis iam ignorantibus, quid significent χαλαὶ, deinde vulgi consuetudine, quæ literas deprauare solet, scalæ: vt iam Græcorum vulgus ignoret, quid sibi velint χηλαὶ, quid βάθρα, sed duntaxat nouit scalas. Quàm autem celebres olim essent hæ Chelæ, declarant piscatores, qui ex tot oræ Bosporicæ nominibus vix paucula quædam retinentes, medium sinus fluxum Estiaco & Hermæo promontoriis clausum etiam nunc appellant chalas, quasi χηλὰς, cùm tamen in hoc sinu nulla portus bra-

chia, nullæ ſcalæ ſunt publicæ, niſi breues paucis trabibus compactæ, parum in altum proiectæ, & quæ excipere duntaxat poſſunt parua nauigia, quibus Rex, Regíſque olitores deſcendere ſolent in hortos proximos fontibus perennibus irriguos, virentes ſyluis cupreſſorum, plantíſq; fructiferis, ſitos partim in ima vallis planitie deſinente in medium ſinus flexum, partim in eius cliuis eminentibus ſupra ſinum circuitu terreſtri ter mille & ſeptingentos paſſus complectentem, è quibus mille & quadringentos occupant regij horti, maritimam oram attigentes. Scalæ aut molis brachia hîc conſtituta non fuerunt ad protegendam portam à ventis, nam vtrinque excelſis montibus clauditur, emittentibus quidem ex ſeſe quinque valliculas in ſinum valde pronas, & minimè montis dorſum penetrantes. Sed quòd ſinus intimus vadoſus ſit, ideò χηλαὶ aſtructæ ſunt, vt è nauibus in alto ſtantibus pateret deſcenſus ad templum Dianæ dictymæ ſitum in medio ſinus flexu: nam deſcendendi alia, quæ cauſa fuiſſet, niſi templum Dianæ dictymæ, quod piſcoſi Boſpori permulti piſcatores frequentabant, hàc quotidie ſurſum deorſúmque tranſeuntes. Non enim, vt quidam exiſtimarunt venatorum Solis retibus, ſed etiam piſcatorū Diana præeſt. Non enim video, cur ſi ſolis venatoribus dictyma faueret, Byzantij illi veteres non ignari, vnde Diana dictyma appellata eſſet, eius templum ſecundum littus remotum à venatione poſuiſſent.

De pro

De promontorio Hermæo, & rapido cursu Bospori: de Pyrrhia Cyone: de Bospori summis angustijs: de ponte Darij. CAP. XII.

ONS diuidens duos sinus Chelarum & Phidaliæ clausus non modò his finibus, sed etiã duabus longis vallibus in hos sinus desinentibus, supra cæteros oræ Bosporicæ montes ex Europa in Asiam longè prominet, & promõtorium velut mucronem procul in Bosporum proiicit, vt Bospori fretum cogat in summas angustias, vt radices maritimas vsque ad littus pronas propaget in longitudinem excedentẽ ter mille & quadringentos passus, cùm eius ceruix interiecta inter summas valles, quibus ipse cingitur, latior non sit septingentis passibus, eiusdem latus meridianum claudens sinum Chelium, mari quieto alluitur: oriẽtale verò tertio anfractu ex septem decursibus fluctuum, quos antè dixi facere Bosporũ, cùm totum ferè inquietum, tum maximè duobus locis, primò medium latus oriẽtale transuerso impetu circumsonante percutitur: deinde ad eiusdem lateris finem secundum arcem oppositam arci Asiæ appellatã Neon castrum, in promontorij mucrone non amplius transuersus fertur, sed rectus pręcipitat rapido impetu, vt naues sursum nauigantes iuxta marginem oræ procedere cogat, & mordaciter vrgeat, vt ruffus ille canis, à quo Byzantini locum hunc nominarunt Pyrrhiam Cyonẽ, quasi malitiosum canem. Laus enim comæ apud antiquos erat ruffus color, sed Comœdia postea hunc in malam partem vertit, vt iam apud comicos Pyrrhiæ & Xanthiæ appellentur serui malitiosi. Post, inquit Dio-

nyſius, Dianæ dictymæ ædem turbulenta eſt, & vehementer contento fluxu commota nauigatio. Locus autem dicitur Pyrrhias Cyon, vt mihi videtur, à ſimilitudine, quam habet mare hoc cum cane. Vt verò plurimorum obtinet ſermo à cane paſtoritio littus hoc circumcurſante latrantéq; eos, qui violentia fluctus iuxta marginem littoris nauigare haberent neceſſe. Ibi quoque meatus freti arctiſſimus, dirimens duas continentes. Ibidem etiam dicitur fuiſſe Darij tranſitus. Hinc enim Androcles Samius pontem iunxit in Boſporo. Hic locus cùm alia præbet hiſtoriæ monumenta, tum ſellam in petra exciſam, in hac enim aiunt ſedentē Darium ſpectatorem fuiſſe pōtis, & tranſeuntis exercitus: quam Dionyſius δίφρον, Herodotus προεδρίαν appellat. Omne ſaxum mouiſſem, quo ſellam Darij inuenirem, niſi arcis cuſtodes non modò pedibus iter faciētes, ſed etiam nauigantes ſcrutarentur, perenníque vigilia hoc littus circumcurſarent ſerui Pyrrhiæ acerbiores, non modò canibus Pyrrhiis, ſed etiam odioſiores Pyrrhæis hominibus, de quibus olim peruulgatum eſt prouerbium, ſi quid mali contingeret, deprecabātur Pyrrhæis odio omnium vicinorū execrabilibus. Sella Darij iam non extat exciſis ſaxis in ædificationes, aut oppreſſis iacto fundamento arcis totum littus occupantis, quò Darij pons pertingebat. Herodotus non meminit ſellæ Darianæ in Boſporo exciſæ, ſed in Helleſpōto ſcribit Xerxi præparatam fuiſſe: qui poſtquam in media Abydo fuit, videre voluit omnem exercitum. Erat enim illic in cliuo ſolium prius factum ei aptum ex albo lapide. Id enim fecerant Abydeni Regio mandato, in quo Rex

ſedens

ſedens ſpectauit exercitum, & claſſem. Veriſimile eſt Darium ſedentem in ſolio, ſpectaſſe exercitum tranſeuntem, cùm more Perſico reges Perſarum delectati ſint conſpectu exercitus ſui, vt Xerxes Darij filius pugnam etiam naualem commiſſam ad Salaminem ſpectauerit etiam ſedens. Ex Aeſchylo, qui in tragœdia nuncupata Perſis, ſic ait:

Ξέρξης δ' ἀνῴμωξε κακῶν ὁρῶν βάθος.
Ἕδραν γὰρ εἶχε παντὸς εὐαγῆ στρατοῦ.
Ὑψηλὸν ὄχθον ἄγχι πελαγᾶς ἁλάς.

Itémque hac in re veriſimile eſt, imitatum fuiſſe Xerxem patris Darij rationē, præſertim cùm Darius Mandroclem haberet Darianæ gloriæ ſtudioſum, quem eſt vero proximum, in cliuo eminente ſupra pontem excidiſſe ſolium, cùm is ponte confecto à Dario magnis præmiis affectus, ad viuum depinxerit totum pontem Boſpori, & Regem Darium in regio ſolio ſedentem: eiúsque exercitum tranſeuntem, eáque depicta in Heræo, hoc eſt templo Iunonis, cum hac inſcriptione ſuſpenderit, & dicauerit:

Βόσπορον ἰχθυόεντα γεφυρώσας ἀνέθηκε.
Μανδροκλέης Ἥρῃ μνημόσυνον σχεδίης.
Αὑτῷ μὲν στέφανον περιθεὶς Σαμίοισι δὲ κῦδος.
Δαρείου βασιλῆος ἐκτελέσας κατὰ νοῦν.

In edito Herodoti Codice μανδροκλέης legitur: in quodam manuſcripto ἀνδροκλέης nomen Græcis vſitatum eſt & nobile, illud ignobile, & prorſus paſtoritiū. Quo loco fuerit ἡραῖον, cui hæc dicarit Androcles, non explicat Herodotus, an id eſſet iuxta Boſporum, an illud, quod inter Chalcedonem, & promontorium nuncupatum.

patum. Acritas ponit Menippus in periplo Bithyniæ: an cùm Samius esset Androcles in loco Thraciæ appellato ἡραίῳ à Samiis habitato, an in templo Iunonis Samiæ, quod illustre Samos Insula habebat, eam picturam suspenderit. Quod si ἡραῖον fuit in loco, vbi Darius põtem iunxit, vt verisimile videtur, miror Herodotum, cùm ait: Locus Bospori, quem põte iunxit Rex Darius, mihi, inquit, coniectanti videtur medius inter Byzantium & fanum in ore ponti situm, cur non locum nominauerit ἡραῖον. Neque Dionysius Byzãtius meminit, cùm cæterorum templorum iuxta Bosporum sitorum meminerit: at neque Hermæi meminit, cùm ex Polybio Hermæum alibi esse non possit, quàm vbi est Pyrrhias Cyon. Hermæũ Europæ, inquit Polybius, in promontorij eminentia quadam, iuxta os ponti, inter Byzantium & fanum situm, distat ab Asia quinq; stadia, secundum locum strictissimum totius oris pontici, qua aiunt Darium ponte Europam iunxisse Asiæ, cùm trãsiret contra Scythas. Censerem in Polybio legendum ἡραῖον, potiusquàm ἑρμαῖον, nisi omnes codices Polybij, quos mihi videre contigit, haberent ἑρμαῖον. Cur verò ita appellatum, nemo scribit, an à templo Mercurij, an à lapidum aceruo in viis dubiis consecrato, an à lapidibus quadrangulis Hermæis nuncupatis, quales esse potuerunt stelæ, quas marmoris albi Darius in hoc loco posuit, in vna incidens literas Assyrias, in altera Græcas. Itaque rectè potuisset Herodotus Darij stelas appellare Hermas: vt Aeschines nominat Hermas honoris causa excitatos cum inscripta laude alicuius. Sic enim ait Aeschines contra Ctesiphontem. Dedit populus Atheniensis

nienſis eis honores magnos, tres lapideos hermas ſtatutos in porticu Hermorum, atq; in ſingulis inſcripſit laudem illorum: deinde narrat, quid inſcriptum in primo Hermorum, quid in ſecundo, quid in tertio, denique omnes ſtelas lapideas, omnes cippos Hermas appellare poſſumus. Tzetzes nobilis Grammaticus, & qui exactiùs omnibus Hiſtoricis, Geographíſq; ſe Boſporum ſcire gloriatur, hunc locum non appellat Hermæum, ſed Heræum: cùm ait, Mandrocles Samius architectus, Boſporum Helleſpôtium nauibus iunxit ſiue circa Damalim, ſiue circa Heræum, ídque Herodotum ſcribere aſſerit. Equidem fateor Herodotum ſcribere, vt Androcles, quæ pinxiſſet de ponte, & Dario, eiúsque exercitu, ea ſuſpenderit ad Herǫum: ſed in quo loco id fuerit, Herodotum declarare nego. Veruntamen non abſurdè, vt Tzetzem puto coniectaſſe, Heræum fuiſſe circa locum, vbi Darius pontem iunxit. ita abſurdiſſimè ambiguum ponit locum, vbi pons iunctus eſt, eſſe ſiue circa Heræum, ſiue circa Damalim. Qui ſi exiſtimaſſet, vt exiſtimare debebat Herodotũ verum, & diligentem Geographum fuiſſe: ſi Herodoti hiſtoriam, quam citat, perpendiſſet, nunquam Boſporum appellaſſet Helleſpontiũ, non confudiſſet tria maria, quæ Herodotus tribus nominibus diuidit in Boſporũ, Propontidem, Helleſpontum, nunquam ſcripſiſſet Darij pôtem iunctum fuiſſe circa Damalim. Damalis enim, ſiue Bos, locus ex his, quæ antea attuli, & poſtea afferã, fuit in promontorio Scutarico ſeptem ſtadia diſtante ab vrbe Byzantio, vbi ſi pons iunctus fuiſſet, alterum pontis caput aut attigiſſet Byzantium, aut littus, vltra

Peram ſitum, vbi Boſporus octo ſtadiis latior eſt. At ex multis ſcriptoribus ſcire poterat, Darij pontem fuiſſe in anguſtiis quinque ſtadiorum, Herodotúmque animaduertere poterat,cùm ait:locus, vbi Darius pontem iunxit, mihi coniectanti videtur medius inter Byzantium & fanum. Vbi rectè ſcribit Herodotus, qui non vt Tzetzes ſe ſcire gloriatur,ſed ſimpliciter dicit ſe con iicere:vbi reuera medius non eſt, ſi Herodotus μέσον intelligit in duas æquas partes diuiſum. Nam cùm Boſporus ſit longus centum viginti ſtadia, oporteret locũ, vbi pons iunctus eſt,diſtare Byzantio ſexaginta ſtadia, cùm non diſtet ampliùs quadraginta quinque ſtadiis, vt non mihi ſoli videtur,ſed etiam Straboni,qui ab anguſtiis vſq; ad Byzantium numerat quadraginta quinque ſtadia:cui accedit Sozomenus,inquiens, Eſtias diſtare à Conſtantinopoli triginta quinque ſtadia. Ab Eſtiis ad promontorium Hermæum coniicio rectam nauigationem plus minus eſſe decem ſtadiorum: ſed Sozomenus non rectè Eſtias dicit eſſe in medio Boſpori freto.Iam ex antedictis deprehenduntur etiam illuſtres literarum monumentis,imperiti fuiſſe Boſpori,in quorum numerum redigere poſſem Euſtathium cum aliis locis, tum eò quòd nuſquam locum, vbi pontem Darius iunxit, nominare audet, cùm illi opportunitas frequens data fuerit,præſertim vbi ait Thracium Boſporum Darium iunxiſſe περὶ τὸ τὸ ἱερὸν στόμα: qui ſi intelligit ſacrum os, vt alij plerique, partem Boſpori inter duo fana ſitam,longè errat:ſin Boſporum totum,profectò præ ſe fert ignorare nomen loci,vbi pons iunctus fuit. Nam quid attinebat addere circa alicubi ſacrum

os,po

os, potiùs quàm circa Hermæum promontorium, vt Polybius clarè dicit? Prætereo alia eius loca, vbi propemodum necessitas eum adducebat, vt nominaret Hermæum, præsertim vbi disputat, quæ pars Bospori existimanda sit strictissima, alios ait existimare, vbi sunt angustiæ circa Anaplum nuncupatum, neque declarat, in quo loco sit Anaplus, cùm explicare debuisset se intelligere Anaplum circa Hermæum, aut Estias. Quod si illius sunt etiam scholia in Dionysium, quæ vidi antiquis literis scripta tradentia totius Bospori fretum angustissimum esse inter Anaplum & Ciconium, magno beneficio nos affecisset, si nobis explicuisset, vbi Ciconium, vbi Anaplus: quod vtrunq; cùm sit aut ad Estias, aut ad Hermæum, cur abstinet ab eruditis antiquísque nominibus? Nam Iornandi homini Gottho ignosco tolerabili scriptori rerum Gothicarum, in quibus tradit Darium nauibus à Chalcedonia ad Byzantium tabulatis petiisse Thraciam. Iornandes Bosporum non viderat, at Tzetzes & Eustathius totam fere vitam vixerunt apud Bosporum. Laonicus Chalcondylus in historia, quam scripsit de bellis Ottomanorum regum, arcem in Hermæo promontorio sitam, quæ nunc à Græcis appellatur Neon castrum, id est noua arx, vt propriè nominat λαιμοκοπίαν, quasi Bospori fauces frangentem, ita non rectè eam dicit sitam esse in Propontide, cùm ex iam dictis constet, illam esse iuxta medium Bosporum, sed vt à quo, & quando hæc arx constructa sit, & qua ratione, ipsum Laonicum audiamus. Ineunte, inquit, vere Mechmetes Amurati filius in Europa iuxta Propontidem, vbi ex Asia angustissimus Bospori traie-

ctus est in Europam, ædificauit oppidulum Læmocopien appellatum, húcque Asianis Europeísque coactis, & partibus huius oppiduli tributim ædificandis datis, celeriter opus confecit. Id autem effecit, vt sibi tutus vltro citróque traiectus esset, & vt ne occidentales homines triremibus se à transitu prohibere possent, résque in Asia innouare, magno etiam vsui hanc arcem fore sibi in obsidionem Byzantij prospiciebat. Aedificauit autem turres treis maximas omnium, quas vidimus, duas quidem versus continentem, tertiam versus mare, eásque plumbo texit. Muri quidem latitudo crassa est viginti duos pedes: turrium verò crassior triginta pedibus. Post autem quàm in hunc modum spatio trimestri hanc arcem ædificauit, statim excurrit solum hosticum. Ineunte hyeme Turachanem misit in Peloponnesum, iterúmque ineunte vere Mechmetes exercitum duxit in obsidionem Byzantij, quem traiecit angustias freti, vbi prius in Propontide arcem ædificauerat Læmocopien, quam in hunc diem Turcicum præsidium vigilanter tuetur. A solis Turcis hæc incolitur. Turribus eius vtuntur pro carceribus ad tuendos principes viros Christianos in bello captos. Extra arcem secundum littus ædificia continuantur in longitudinem circiter quatuor stadiorum, habitata similiter à solis Turcis, vbi ædes Mamethanæ religionis, & balnea publica, & aquæ salientes subterraneo opere adductæ. Iam ex antè scriptis liquet, pontem Darij fuisse in angustiis Bospori iuxta Pyrrhiam Cyonem, Hermæúmque promontorium, sed in qua parte angustiarum, coniecturæ relinquitur eius, qui cum iudicio vidit Bosporũ. Nam inter

interuallum angustiarum ab Europa in Asiam obductum transuersum patet circiter quinque stadia: at sursum versus secundum decursus Bospori in longitudinem circiter trium stadiorum directum. Diuersus est defluxus Bospori. alicubi enim rapidior, alicubi sedatior in primo stadio pertinente sursum strictior est, & sedatior: at in aliis duobus stadiis rapidior & vorticosior. A porta enim Neocastri ad finientem latus orientale angulum, quo promontorium Hermæum abducitur in occasum ad sinum Cheleum, fluxus rapidus est & vorticosus, & minus angustus traiectus. Itaque Mandrocles nobilis architectus euitare debuit vortices, & rapidum fluxum. Vltra igitur Neocastri portam pons iunctus fuit, non recta via à castro Hermęo procedens ad castrum Asiæ, sed obliqua paulò supra castrum ad locum, quem iam Græci appellant Cormum, corruptè quasi Ciconium, quod ex Anaplo Dionysij pòst ostendam, eo loco fuisse, quem nunc appellant Cormũ. Darij pontem quanuis Herodotus non aliter describit, quàm duntaxat nauibus iunctum fuisse: tamen talem, qualem postea Xerxes Darij filius in faucibus Hellesponti iunxit. Verisimile enim est filium secutum patris architectos, tum ratio suadet melius fieri non potuisse à Dario, quàm aut à Xerxe in Hellesponti angustiis, aut à Romanis in Rheno, Eufratéque & Tigri: fecerunt hunc ferme in modum. Naues planæ à littore ad littus contrarium, certum interuallum distantes, inter se disponuntur, quarũ proræ contra decursum confluentis directæ stabiliuntur ancoris, aut aceruis lapidum, virga aut ramo circumtorto circunclusis, in va-

dum deiectis, ex prora appensis. Supra naues trabes transuersæ immittuntur nauigia colligantes & stabilientes, partim inter se, ne collidantur, partim vt axes sustineant, transitũ præbituras: præterea duo validi funes, aut ferreæ catenæ sublimes supra nauigia ex vtroque latere suspensæ, vna paulò supra proram, altera infra puppim succulis contentæ in littore defixis stabiliunt naues, atq; tuentur contra ventos: à tergo, à fronte, à lateribus trabes transuersæ positæ defendunt. His præscitis faciliùs intelligetur dubia & perplexa Herodoti descriptio, cùm ait Xerxem, vbi primus pons, qui nauibus iunctus fuerat in Hellesponto, dissolutus fuit, indignatum trecenta verbera mari inflixisse, duóque vincula ferrearum pedicarum iniecisse in mare, vt id tanquam seruum constringeret, & pro vno ponte, duos pontes ex trecentis circiter nauibus fieri iussisse, ancorísque firmari, vt immotæ manerent, atque à continěti ad contrariam continentem validis, simos funes contendisse vnguibus ligneis, hoc est, quasi succulis. Equidem ipse primum pontem puto non ancoris, sed lapidũm aceruis, non catenis, sed funibus stabilitum, tempestatibus dissolutum fuisse. Itaque Xerxem duos pontes postea fecisse trecentis circiter nauibus, totidémq; ancoris ferreis, duplicíq; catena ferrea stabiliisse. hócque Græcos poëtas Xerxis hostes, quibus Herodotus interdum seduci solet, designasse, cùm tragicè exaggerantes traiectum Xerxis, dicunt Xerxem dissoluto primo ponte trecenta verbera Hellesponto inflixisse, hoc est proiectione trecentarum ancorarum Hellespõtum tanquam ictu percussisse, & duo vincula ferrearum pedica-

dicarum iniecisse,id est duplicem catenam,vt apud oppidum nuncupatum Zeugma ex eo, quòd nauibus ibi pons iunctus diuturnus permãserit duplici catena corroboratus ferrea,quam ab ætate Alexandri ad suam ætatem Plinius tradit extitisse apud Eufratẽ in vrbe appellata Zeugmate,qua Alexander magnus ibi pontem vinxerat,cuius annulos, qui refecti fuissent, ait rubigine infestatos fuisse,carẽtibus ea prioribus. Cùm ex media per Mesopotamiam iter faceremus ad Syriacam Beroam,quam nunc vocant Calep,in arce Byrana sita in Mesopotamia iuxta Euphratẽ,inter Zeugma etiamnum appellatum, & Hierapolim extabat ferrea catena, eam antiquissimam esse dicebant, quæ cùm tot secula illęsa permansisset,paulò post,quàm hâc exercitus traiectus est, dissoluta est. Alij dicebãt,metu Persarum, alij auaritia,ferríque attriti vetustate:quo attritissimo, opera quę dicuntur damascena fieri solent, Turcorum Satrapas adductos,catenã hanc dissoluisse. Quę,vtrum esset illa, quam Plinius commemorat, scire non potui, peruetustam certè coniectaui ex annulo vno, quem vidi Beroæ vetustissimum quidem, sed penè totum rubigine carentem. Miror Pomp. Melam exaggerãtem mirum,atque ingẽs facinus, Xerxem ex Asia in Græciam peditem maria transgressum fuisse, Ciceronémque in immensum Xerxis traiectum extollentem. Xerxes, inquit,maria ambulauit,terrámque nauigauit. Idem alio loco:Maria pedibus peragrauit,classibus montes. Cùm mare Adriaticum tempestuosum intercedens inter Hydrontum, & Apolloniam ampliùs sexagenis millibus passuum latiorẽ Hellesponto pedestri continuare exer-

citu:

citu:pontibus iactis primùm Pyrrhus Epiri Rex cogitauerit. Poſt eum M. Varro cùm claßibus Pompei piratico bello præeſſet; ſed vtrunque aliæ impediuere curæ. Rex Turcorum quoties exercitũ traiicit in Aſiam, paucis diebus poſſet Boſporũ nauibus cõſternere ponte ſuperimpoſito, totúmque exercitum breui tempore traiicere, ſed vtriuſque Continentis dominus multos dies conſumere poteſt in exercitu tranſportando, quẽ paucis nauibus triremium ſimilitudinem gerentibus latis traiicit ita accommodatis, vt plano pede in nauem, velut in pontem ex littore ingrediantur equi.

περὶ τοῦ κλύδωνος ῥοώδους: de petra Phidalia, & portu mulierum, & de loco Cyparode.

CAPVT XIII.

OST Pyrrhiam Cyonem Dionyſius ponit promontorij in directam altitudinem editi oram maritimam ſurſum nauigantibus arduam & difficilem præteruectis ob violentum coitum vtriuſque Continentis repugnantem anguſtè præterfluenti Boſporo. Fluctus enim ebullit efferueſcítque continuis vorticibus non minus, quàm lebes igne ſubdito efferueſcere, flammæque exceſſu ebullire, æſtuoſóque ſonitu ſtrepere ſolet. Itaque ora hæc à natura ſua nominata eſt ῥοώδης, hoc eſt fluctuoſa. Ex his Dionyſij verbis, tum maximè ex locis antecedentibus, & conſequẽtibus cognoſco eam oram eſſe, quam Græci nunc vulgò appellant φωνῆα corruptè, quaſi φώνημα, à vociferante ſono fluctuum, qui ex contrario littore Aſiatico reiecti, magno impetu in medium incurrunt,

runt, latus vergens ad Solis ortum promontorij Hermæi intumeſcentis in multos tumulos: quorum medio ex latere tumulus impendens in oram maritimam nuncupatam φώνημα, præcipitibus & directis rupibus propendet vſque ad littus, excepta via in rupe humano opere excauata, explanatáq;. Locus dictus Phonema paſſus paulo amplius mille, totos ferè exædificatos ſuburbanis ædificiis Læmocopiæ, diſtat à mucrone promontorij Hermæi: totidem abeſt à ſinu Phidaliæ, & portu mulierum: quem vbi ſtatim oſtenderimus illum eſſe, nunc à Græcis appellatum Sarantocopam, ſine vlla dubitatione aſſequemur promontorium ῥοῶδες aliud eſſe non poſſe, quàm Phonema, cùm inter Pyrrhiam Cyonem, & ſinum Phidaliæ ad nullam maritimam oram tantopere fluctus reſonent, quàm ad medium Hermæi promontorij latus: quod etſi à medio vſque ad finem ſui mucronis decurſu Boſpori incitato alluitur: nulla tamen promontorij pars tam apertis oculis, quàm media percipitur circunſonare murmure circumfluenti. Ab hac enim parte fluctus refracti reſonant, partímq; reuoluuntur, partim iuxta littus deorſum rapidi præcipitant, vt nautæ ſurſum nauigantes neceſſe habeant nauem remorum contentione impellere, & ne deorſum retrocedant, contorum firmitudine ad littoris crepidinem adniti. hunc fluxum, quē Dionyſius tradit in medium promontorij latus efferueſcere. Polybius dicit in finem lateris ad frontem Hermæi promontorij incurrere: cùm ait ſecundum alia loca decurſum Boſpori ſimilem eſſe ob ſimilitudinem locorum, vtrinque Boſporum cingentium. Cùm autem incurrit in Europæ

Hermæum promontorium, vbi oſtium ponti anguſtiſſimum non patet ampliùs quinque ſtadiis, vbi Darius ponto nauibus iuncto Boſporum tranſiuit, tum defluxus in anguſtias coactus, velut plaga accepta à promontorio Hermæo ſe vertit ad contraria Aſiæ loca, at plagam non accipit ab ea promõtorij parte, ad quam Darij pons iunctus fuit, vbi duntaxat rapidus defertur ſecundum littus: ſed longè amplius mille paſſibus à medio promontorij latere. At ferendus Polybius, vt communis hiſtoricus geographicè res ipſas deſcribens communiter intelligit totum decurſum Boſpori à medio latere ad finem vſque, quem Dionyſius topographicè & propriè diſtinguit in duos vehementes defluxus: vnum appellat ἄκραν ῥοώδης: alterum Pyrrhiam Cyonem. Deinde, inquit Dionyſius, promontorium prætergreſſo „ occurrit Petra à natura, non ab hominum manu facta, „ colore albo, alarum ſimilitudinẽ aquilæ præ ſe gerens, „ & tanquam plantam pedis extẽdens, atque in alteram „ partem contrahens velut ludicrum quiddam naturæ „ omnia imitantis, nominatur Phidalia, quam neſcias, di „ cere ne debeas Inſulam, an Continẽtem: illam quidem „ ob naturam, hanc verò ob vicinitatem. Quidam aiunt „ appellatam eſſe φειδαλίαν, ex eo, quòd primùm in ea „ piſcatio appareat: alij dicunt filiam Barbyſſæ fuiſſe. „ Cùm autem complexu venereo ſe miſcuiſſet cum By- „ zante, commotam verecundia ſtupri, & metu patris, ſe „ in mare proieciſſe, atq; periiſſe. Neptunum autem pro- „ genitorem cùm miſericordia adductum, tum beneuo- „ lentia ſui generis, continentis magnam partem abru- „ piſſe, eámque in profundo defixiſſe, ac firmaſſe, poſte- „ rísque Inſulam habitam fuiſſe ſepulchrum Phidaliæ. „

„ Sinus ab Oriente interiùs recedit profundus,& satis capax, breui Continentis circuitu conclusus. In medium sinum descendit χειμάῤῥους. is est riuus hybernus:nam summa æstate deficit. In hoc sinu est portus mulierum nominatus,siue ex eo, quòd nihil offenditur neque à mari,neque à Continenti. Non enim minus à fluctibus maris tutus est, quàm à vehementibus ventis, terra protectus: siue ex eo ita appellatus est,quòd absentibus viris magnam multitudinem piscium hunc portum ingressam mulieres ceperunt. Hæc quidem Dionysius. Stephanus verò vrbium scriptor aliam rationem adfert, cur Phidalia,& portus mulierum appelletur. Circa,inquit, nominatam Phidaliam mulierum portus est inter Anaplum & Leosthenium, vbi dicunt Phidaliam vxorem Byzantis, vnà cum mulieribus vsque ad hunc locum eos, qui cum Stræbo fratre Byzantis ciuibus viris absentibus vrbem inuasissent, insecutam fuisse, ac vicisse, indéque portum mulierum nominatum fuisse Suidas scribit,cùm in palatio Heraclius versaretur,appellato Heræo, præfectúsque exercitum collegisset, & nauigiis pontem in freti angustiis iunxisset, ad littora sinus Phidaliæ traiecit, & per pontem Barbyssæ ad vrbem accessit: præter hos nemo meminit portus mulierum,nisi Plinius.Sed ex tot portibus Bospori percipere ex Plinio non poteram,neq; planè ex Stephano, quanuis tradente illum esse inter Leosthenium & Anaplum, qui cùm non doceat,vbi Leostheniũ, vbi Anaplus, dubium mihi relinquebatur, quis in tam portuoso, tam sinuoso Bosporo esset portus mulierum, nisi tandem incidissem in Dionysij Anaplũ, ex quo assecutus por-

tum mulierum esse inter Pyrrhiam Cyonē & Leosthenium, quem post ostendam eum esse, quem iam Græci appellant Solthenium, sine vlla dubitatione assero sinum Phidaliæ, & portum mulierum, illum esse, quem Græci nostræ ætatis appellant Sarantacopam, cùm inter Pyrrhiam Chionem, & Leosthenium nullus sinus intercedat, in quem fluuius descendat, nisi Sarantocopeus ita nuncupatus à pōte ligneo, quadraginta sublicis velut pilis sustentato, passus circiter trecentos longo, quo paludes transeuntur cannis plenæ. Hic sinus portuosior & profundior à Septentrione est, quàm à Meridie, procedit ab ortu ad occasum, illius recessus interior paulò ampliùs octingentos passus circuitu littoreo complectitur. Desinit in paludes cannis plenas, in quas medias descendit fluuius ex valle, quæ à medio sinus flexu pergit ad occasum, vtrinque continetur arduis collibus vitiferis, & pomiferis: paulò supra paludes in duas scinditur valles, rectam & obliquam, vtranque in multas insinuatam valliculas, omnes refertas vitibus & cerasis. Ex recta valle riuus descendit perennis spatio millium circiter trium & quingentorum passuum: deinde assumpto exiguo riuulo, sed perenni defluente ex obliqua valle ad dextram manum sita, defluit in paludes paruus quidem, sed tamen gurgites habet omni anni tēpore piscosos, & fluit perennis etiam summa æstate, contra quàm tradit Dionysius, qui profectò hunc perennem dixisset, si tam diligenter eum perscrutatus fuisset, quàm alios non perenniores, neq; maiores, quos perennes esse tradit. Inde addit idem « Dionysius portum mulierum, continuò subsequitur «
locus

» locus κυπαράδης, nuncupatus à cypresso arbore. Ad hũc vsque diem piscatores nomen retinuerunt. Locũ enim, quo finitur flexus cœptus à Pyrrhia Cyone etsi in valli-cula situm, cypressis quidem carenti, & tota consita vi-neis, Cyparisson tamen appellant, distantem à ponte, quo transiri dixi intimam sinum Phidaliæ, circiter se-
» ptingentos passus. Post Cyparodem Dionysius ponit
» templum Hecatæ super petram, quę accessu ventorum
» fluctibus percussa valde resonat. Circum enim ipsam
» fluctus concitatus diffringitur: hæc verò quantum in se
» suscipit, tantum reiicit sub crepidinem oræ maritimæ. Piscatores huius ætatis locum maritimum situm inter Cyparodem & Leosthenium sinum appellãt Triuiam, Latino nomine, ignorantes Hecaten Græcum nomen, longa Romani imperij consuetudine aliquot Latina nomina vsurpare assuefacti: à vallicula Cyparode qua-dringentos passus progressus sum ad alteram vallicu-lam, ex qua vsque ad portum mulierum totum littus excelsum est, atque præruptum & saxeum, in quo ferè toto videntur fundamenta antiquorum ædificiorum: inde ampliùs octingentis passibus confectis per oram maritimam leniter pronam perueni ad imam tertiæ valliculæ planitiem, à qua circiter ducentos passus ab-est sinus Leosthenij initium.

De sinu Leosthene. CAP. XIIII.

SINUS Leosthenius ab ortu Solis ad occa-sum porrigitur in passuum longitudinẽ cir-citer mille & quadringentorum: eius latitu-do varia. Prima enim in ostio patet in latitu-

dinem paulò minus quatuor ſtadiorum:media non patentior duobus ſtadiis,deinde ſenſim coarctatur in ducentos, poſtremò in ſinu intimo centum non attingit. ex tribus partibus excelſis collibus cingitur, itaque vndique ab omnibus ventis tutiſſimus eſt, etiã ab Oriente flãtibus. nam ſolſtitiales repellit cornu lateris dextri eminens in ſinus aditum: reliquos Orientis ventos, vt debiliores facilè frangit ora Boſpori Aſiatica, quæ æditis collibus continetur:ac ſi in medium ſinum vallis intimum penetrat,tamen ad portum non adſpirat ventorum vis ob flexiones vallium obiectúsque collium, quibus fit,vt etiã in medio ſinu nauigantibus is ex parte vallis clauſus eſſe videatur,valde portuoſus eſt,vt naues admittat vſque ad marginẽ littoris ob profundam altitudinem eiuſdem latus dextrum,quod ſitu differt à latere ſiniſtro:nam ſiniſtrum ab oſtio in longitudinem circiter mille paſſuum habet littus excelſum, præceps & præruptum, inde per longitudinem quadringentorum paſſuum planitiem intermittit anguſtã quidem, ſed hortis & ædificiis plenã. Dextrum latus planitiem maritimam habet, ædificia admittentem, hortósque, quod à Gręcis habitatur frequenti vico,tam ferme longo, quàm ipſum latus longum eſt. Turci intimum receſſum accolunt frequentiori vico ſito in maritima planitie vallis ab ortu Solis ad occaſum excurrentis, cuius ima planities in pratorum paſtiones diffuſa, cincta vtrinque collibus vitium,aliarúmque arborum fructiferarum feracibus: à ſinu progreditur librata paulò amplius bis mille & ducentos paſſus, nuſquã ſtrictior centum paſſibus,neque latior ducentis, in duas inde valles
diuid

diuiditur, vtrasque tantundem fere longas, ex quibus riui descendunt, qui simul coniuncti, omni anni tempore perennes per mediam vallis planitiem defluunt in medium sinum intimum emittentes profluentem in alueo angustiore exiguum quidem, vt qui summa æstate circulum implere possit haud multo patentiorem circuitu sesquipedali. Veruntamen maior esset, nisi ex eius fontibus opere subterraneo ad hominum potiones & lauacra deduceretur in vicum Leosthenium, per quem medium fluuius partim salsus delabitur, auctus ex recessu sinus octo passus in latitudinem patés scaphis tutam stationem præbens: sed vt & sinus & fluuius magis perspicui & clari fiant, afferam ea, quæ de his Dionysius scribit. Post templum, inquit, Hecatæ sequitur Lasthenes appellatus à viro Megarensi Lasthene, similis sinui nuncupato cornu. Est intimo recessu palustri, & promontoriorum eminentia, & profunda altitudine, quantum magna cum paruis licet conferre, ad introitum strictus est, procedens autem valde dilatatur: tranquillus & tutus est, circundatus montibus, quibus velut muris munitur contra ventos, in quem descendit quidam fluuius perennis quidem, sed nauibus inaccessus. In hoc loco Amphiaraus ex oraculi diuino præcepto colitur. Dionysius introitum sinus appellat recessum intimum, cùm tamen introitus rectiùs appellaretur ostium, aditúsq;, quo Bosporus ingreditur in sinum, & quo nauigantes introeunt in portum. Sed in hac re ille similis videtur magnis scriptoribus, quos antè dixi introitum Bospori appellare exitum, ostiáque fluminum vocare capita. Quem Dionysius appellat Lasthenem,

nem, Stephanus Leosthenium nominat. Leosthenes notum & nobile nomen: Lasthenes ignobilius est, & minus notum. Itaq; mihi potius Leosthenes, aut Laosthenes legendus videretur, nisi etiam Lasthenem, hoc est saxeo robore præditum dici posse ex Plinij colligi possit codice habente Casthenem, pro Lasthene. Quidam Byzantini hodie appellant Sthenion: alij Sosthenium, vtrique deprauatè: in eodem errore sunt recentes scriptores, inter quos est Leontius Scholasticus, aut qui hanc inscriptionem scripsit in Leontij versus:

Λεοντίου Σχολαστικοῦ εἰς εἰκόνα ὀρχηστρίδος ἱσταμένης ἐν τῷ Σωσθενίῳ.

Εἰμὶ μὲν Ἑλλαδίη Βυζαντίας, ἐνθάδε ἔστην
ἧχι χοροστασίῃ ἔαρι, δῆμος ἄγει.
Ἐς πόθι πορθμὸς γαῖα μερίζεται· ἀμφότεραι γὰρ
ἄντυγες ὀρχηθμοὺς ἤνεσαν ἡμετέρους.

Quòd autem Dionysius Leosthenium sinum similem esse dicit sinui Cornu appellato, rectè addit, qua re simi lis sit, nempe profunda altitudine, circũclusione montium, recessúq; palustri: at figura dissimilis videtur. Ille enim similis cornu ceruino, hîc Bubulo, quod non deprauatè à medio retorquetur paululum in lunatũ mucronem, cuiusmodi nonnulla habentur, quibus puluerem machinæ bellicæ milites gestare solent. Iure igitur Leosthenium appellare alterum Bospori cornu possumus. Nam post sinũ Chrysoceras maximus sinus Leosthenius, & tutissimus portus totius Bospori maximè sinuosi & portuosi censendus est. Solus Plinius meminit portus Senum, oram Bospori Europeam persequens hoc modo: In Bosporo, inquit, sinus Lasthenes, portus Senum,

Senum, & alter mulierum, qui si rectum ordinem seruat, Lasthenes sinus est portus Senũ, cùm inter Lasthenem, & portum mulierum nullus portus sit, præsertim si honorificè appellatus est ex eo, quòd senili consilio vti viderentur, qui ad eum vndique tutum appellerentur, siue ridiculè ita nominatus, quòd debilis nautę etiã nauigia infirma eò applicare possint. Dicaces enim Bosporani nonnulli, nihil cedentes Leoni, aut Pasiadi Bosporianis, quos per facetos habitos fuisse legimus. Sed hæc coniectura non minus incerta, quàm Plinius incertus in persequendo recto ordine locorum. Quid si portum Senum coniiciamus esse sinum diui Demetrij, ex eo, quòd claudatur promontorio nuncupato sene marino: at hoc incertum. Quòd si ea de causa eum putemus appellatum, qua Chij portus, cuius Aelianus meminit. In Chio, inquit, ad portum nominatum γερόντων, magnus cicurum est piscium numerus, quos Chij ad solatium senectutis exacta ætate affectos alũt, adhuc dubium erit, in quo Bospori loco ille fuerit. Quamobrem cùm sententiam meam fluctuantem nullis ancoris retinere queat portus Senum, hunc non minus incertum, quàm Plinium, qui illum introduxit, relinquo, méque ad Dionysium, velut ad Helicem nautæ, dirigo certissimum Bospori circumnauigatorem omnium senum, qui Bosporum nauigarũt iam inde à ruinis Seueri, qui Byzantium & Bosporica loca euertit, & longissima caligine circumfudit, à dextro cornu sinus Lasthenici septingentos passus progressus sum, vsque ad riuum hyberno tempore fluentem per vicum magnum, quem Neochorion appellant, ex eo quòd recenter habitari

cœptus sit: ex cuius riuo procedens, mille & quingentos passus inueni flexus angulum, quò littus pergens ad plagam Septentrionum vicinam ortui solstitiali incuruatur ad occasum solstitialem. Hunc angulum piscatores iam appellant Commarũ, cùm tamen iampridem huiuscemodi arbor nulla ibi extitisse dicatur, sed fuisse olim liquet ex Dionysio.

De Commarode, & Bacchijs petris, & Thermemeria: & de portu Pitheci, & sinu appellato Pharmacia.

CAPVT XV.

OST Lastheniũ, inquit, Commarodes existit, à sylua Commarorum nominatum, mari fluctuoso verberatum. Post Commarodes consequitur littus editum, asperum, cautésque concauę ex mari eminentes, quas antiqui Bacchias nominarunt, ex eo, quòd circum ipsas concitato motu fluctus furere & bacchari videntur. Hîc Demetrium Philippi ducem exercitus cùm vicissent Byzantij, θερμημερίαν nominarunt locum à re ipsa, quæ contigerat. pugnam enim naualem illius diei magna solertia, & summo ardore pugnauerant. Sub oram autem prominentem subit, & succedit sinus, in quo est portus Pitheci, quem aiunt Regem Barbarorum hunc locum accolentium à Steropeo vnà cum suis filiis ducem extitisse traiectionis in Asiam. Huic continens est ora prærupta & præceps, deinde consequitur littus inclinãs in sinum nominatum ὄλσιον καλὸν, quẽ circuit littus & mare exiguo spatio contractum, vt continens quidem natura existat: at aspectu Insula esse videtur. Inde statim succedit

» cedit sinus nuncupatus Pharmacias à Medea Colchi-
» de, quę in hoc loco reposuit Pharmacorum arculas. Est
» autem pulcherrimus & commodissimus ad piscatio-
» nes, & ad naues appellendas aptissimus. Etenim vsque
» ad marginem littoris profundus, à ventísque maximè
» tutus habetur. Piscium multitudinem ad se allicit. Syl-
» uæ autem densæ, & profunda nemora omnis generis, &
» prata impendent, velut arbitror, certante terra cum ma
» ri. Eius circuitus adumbratur sylua imminente in ma-
» re, per quam mediam in sinum descendit fluuius sine
» strepitu fluens. Pharmaciam locum illum esse, quem nunc Græci appellant Therapiam, paulò infrà ostendam, quàm declarauerim, quo iam nomine appellentur, & quo siti loco sint Pitheci portus, & sinus vocatus δοῦλος καλὸς. Hos cùm esse constet inter Commarodes & Pharmaciam, subiiciam, quale & quantum littus interiectum sit inter Commarodes & Pharmaciam: (hoc enim littore cognito percipiemus facilè, in qua littoris parte illi positi fuerint ab angulo flexus, qui incipit à loco Commarode) secundã oram Bospori præruptam & præcipitem mille & ducentorum passuum processus feci vsque ad vallem, quam Græci Libadion, id est, herbidum locum appellant, nunc pratensis non est, sed totus vineis consitus: fuisse tamen antea dictitant, ignari λιμῶνα πιθήκου traductum fuisse in Libadion vulgi consuetudine soliti ea, quæ non intelligit, traducere ad similia sibi nota. Sed vocent Græci iam, vt libet, tamen alibi, etiam si nomine careret, esse non posse, quàm secundum vallem Libadicam, percipio ex eo, quòd inter Commarodes, & Pharmaciam nullus sinus manifestus

existit, nisi Libadicus, leniter curuatus, profundus, & portuosus vsq; ferè ad marginem littoris, duobus promontoriis præruptis, & pręcipitibus interclusus. Sinum intimum attingit ima vallis Libadicæ planities lata passus circiter ducentos, in qua olim vicum fuisse appa ret ex ruinis fundamentorum. Iam explorato perceptóque portu Pitheci percipiũtur inter Libadicam vallem & Commarodes extitisse saxa illa, & cautes, quas Bacchias appellauit antiquitas: quæ si tot & tãtæ nunc non extant, quantæ traduntur à Dionysio: id attribuendum vel auaritiæ, vel inopię hominum, qui, vt exigua impen sa seruorum ædificent, saxa ex litomiis non eruunt: sed agrestes cautes, non modò cæmentitiis operibus ineptas, sed etiam abhorrentes à calce, ex omnium littorum crepidinibus & præcipitiis exscindunt ad structuram vilium ædificiorum. A valle Libadica littus excelsum & abruptũ paulo plus mille passus excurrit ad vallem, quam appellant Linon, sitam prope sinum Pharmaciam, cuius maritima planities ducentorum & sexaginta passuum latitudinem complet. Olim habitatam fuisse ostendunt permulta ædificiorũ fundamenta. Vallem subsequitur promontorium, diuidens sinum vallis à sinu Pharmacia, quod in centenum passuum latitudinem suam radicem agit, sub qua existit Insula, seu potius scopulus in multa saxa diuisus, in passuum longitudinem circiter centum sexaginta, ab ortu solstitiali ad occasum brumalẽ porrectus: distat à Continenti quadraginta passus, circundatus mari vadoso, genu tenus alto, à Græcis appellatur Catergo, hoc est triremis, à similitudine, quam prę se gerit triremis. Hoc scopulo

ſcopulo & promontorio ſuper ſcopulum impendente ab occaſu ſolſtitiali clauſus ſinus, ſub valle Linon ſubiectus, ab ortu brumali cinctus promontorio pręcipiti, & penè directo ille ipſe eſt, quem Dionyſius nominat βύθιον καλὸν, id quod percipitur cũ ordine Anapli Dionyſiani, tum ſitu exiguæ Inſululæ, qua clauditur. Adeò enim exiguo maris ſpatio ea ſeparatur à Continenti, vt cùm natura ſit inſula, aſpectu videatur Continens. Temporibus Dionyſij Inſulam non fuiſſe, ſed viſam fuiſſe patet ex eius verbis, cùm ait: Littus id, quod claudit ſinum βύθιον καλὸν, adeò contractum fuiſſe breui maris ſpatio circundatum, vt cùm natura eſſet Cõtinens, aſpectu Inſula videretur: nunc à Continẽti abſciſa eſt, vel temporis longa vetuſtate, vel potiùs hominũ opere omnia ſaxa, vel deformiſſima in viles ædificationes exſcindentium, atque vt clariùs noſcatur ſinus Pharmacias eſſe, quem hodie appellant Therapiam, ſubiiciam, qualis ſit ab ortu æſtiuo ad occaſum æſtiuum, in paſſuum longitudinem circiter ſeptingentorum procedit varia latitudine. Nam à faucibus ad medium in paſſus laxatur paulò plus trecentos: à medio ad intimum receſſum aſtringitur in plus minus ducentos, ambitu littoreo amplius mille & quadringentos complectitur. Profundæ altitudinis eſt à latere pertinente ad ſeptentriones, & nauium capax vſque ad oram maris: littus Meridianum magna ex parte vadoſum & præruptum, vndique à ventis tutum eſt: à Meridie quidem excelſis collibus, quorum vltimus efficit promontorium, quo ſinum βύθιον καλὸν antè dixi ſeiungi à ſinu Therapico: ab omnibus ventis ſeptentrionibus atque ſolſtitialibus

illum protegit promontorium peninſulanum, ab vna parte freto Boſporico, ex altera clauſum ſinu: vndique procliue, excepta ceruice media, & mediocri dorſo, in quo ſtatuta ſunt moletrina vento verſatilia: ex eodem paulò ante eminebat turris olim Pharus nauigantibus, quam à Turcis euerti vidi. Promontorij mucro in tria latera decliuem radicem in paſſuum latitudinem agit ſexaginta, editur in altitudinem centenum paſſuum: inde dorſum molliter aſſurgit. Ab Occidente, etſi ſinus leniter aperitur valle: tamen hæc poſtquam ab intimo ſinu in planitiem centenum pedum proceſſit, in duas diuiditur valles obiectu collis, qui valles recuruat, ne di recti venti deorſum deſcendant in ſinũ. Ex altera valle fluuius omni anni tempore perennis defluit in mediũ ſinus receſſum. Aeſtiuo tempore exiſtit ea magnitudine, qua fluuius Leoſthenicus. Vidi eius fontẽ ab oſtio, & ſinu diſtantem paulò ampliùs mille & quadringentos paſſus, ab æſtiuo occaſu ad Solis ortum ſimiliter æſtiuum per vallem decurrit anguſtam, ex qua naſcitur, ſed non ex ſumma: nam ea vltra fontem altiùs aſſurgit. Iam etſi colles valléſque ſinum Therapicum cingentes, nemoroſi non ſunt, vt tradit Dionyſius eos eſſe, qui claudunt Pharmaciam, ſed exculti vineis, & ceraſis conſiti, aut vbi hæc deſunt, erycis tecti, tamen ſinum Pharmaciam alium eſſe non poſſe, quàm Therapicum, cùm ex antedictis intelligi poteſt, tum ex conſequentibus locis Anapli Dionyſiani, à quibus ad Commarodes nullus ſinus eſt, in quem deſcendat fluuius aliquis, neque in quem conueniant cætera, quæ tradit Dionyſius: nimirum ſolus inter ſinum Leoſtheniũ, & Bathycolpon,

colpon, paulò vltra ſinum Therapiæ ſitum pulchritudine portus, & copia piſcium excellit. Quòd autem ſyluæ denſæ, & profunda nemora non circumſepiant ſinum Therapicum, vt Dionyſius ſcribit circumſepire Pharmaciam, id agricultura accidit, non natura loci. Nam olim cùm eodem ex Dionyſio nouerimus totum ſinus Ceratini littus ſyluis tectum fuiſſe, nunc à nemoribus nudum, videamúſque oram Boſpori Aſiaticam, ſinui Therapico oppoſitam, nemoribus veſtitam, quis dubitat, quin littus Boſpori Europeum fuerit nemoroſum, ſimiliter vt Aſiaticum, non ob aliam cauſam ſylueſtre, quàm quòd abhinc centum annos agricultura vacat, conuerſum in ſaltus venationum regiarum. Sinum Pharmaciam appellaui Therapicum, à vico ſito in eius littore, quem Græci iamdudum nominãt Therapiam, ex eo arbitror, quòd vulgus Græcorum aliter venenum appellare neſcit, quàm Pharmacũ, quod venenatum, & expiabile nomen mutarunt in expiatum & ſalutare, ne nautæ portum optimum deteſtarentur, execrarentúrque vt venenũ, vt κάθαρμα. Erat enim Pharmacum olim tale, ſi deorum indignatione fames, aut peſtis, aut alia quæpiam calamitas vrbem apprehenderet, hominem omnium deformiſſimum in vrbis laborantis expiationem ad victimam ducebant, ipſiq; pro hoſtia ſtatuto de manu dabant caſeum, offam, ficus, quem tanquam Pharmacum vbi ſepties ſcyllis, & ramis ficuum agreſtium concidiſſent, igne ex agreſtibus lignis facto, cremabant, eiúſque cineres ad expiandam vrbem laborantem proiiciebant in mare. Itaque non ſine cauſa commutatum nomen arbitror, etiam inter-

cedente

cedente regis decreto, cuius maximè intererat nobilem portum vindicare ab infami nomine. Nam nisi regio iussu, difficile videtur pertinaciter dicacem nautarum nationem abstinere potuisse à tandiu inueterato nomine mordaci, ídque perniciosum acerbúmque salutari nomine mitigasse, præsertim mulierum precibus malè audientium, ob Medeæ cistam ibi depositam, vt malè in hunc diem audiunt Thessalæ mulieres ob Cistam Pharmacorum, quam fugiens Medea abiecit in Thessaliam: neque modò nomine Medeæ, sed etiam re ipsa in hunc diem malè audiũt, vt Pharmacides. Equidem cùm perlustrarem Thessaliam, incidisséque in panegyricum totius Græciæ, maximum celebrari quotannis solitum, mense Maio apud vicum nuncupatum Moscolurum, non longè distantem à Pharsalia, percontatus sum ab hospite, num essent in Thessalia Pharmacides, qui affirmabat nonnullas esse, quæ edere crederentur non minus mirabilia, quàm illa, quæ de Thessalis mulieribus tradit Lucianus.

De saxis, & cautibus littoris excelsi, prærupti, præcipitísque, & de clauibus ponti: de petra nominata Dicæa.

CAPVT XVI.

PHARMACIAM, inquit Dionysius, subsequuntur saxosa littora, & præcipitia in mare impendentia, velut visionis flexamina: ex eo, quòd oculis flexibilem aspectum obiiciant. Aperitur enim pontus tectus eminentibus promontoriis, nullo amplius impediẽte verum aspectum. Quod

„ Quod enim crebrò finis eſſe videtur, ídque rurſus inue
„ nitur principium, poſtea maris latentis viſio conciliat
„ fidem rei, quæ non credebatur. Illa autem ſaxa, & cau-
„ tes littoris nominarunt κλεῖδας καὶ κλεῖθρα τοῦ πόντου, hoc eſt
„ claues, & clauſtra ponti. Iam prætergreſſo claues aſpe-
„ ctus magis quàm pōti adeſt petra in acutam verticem
„ faſtigiata, nucis pineæ ſimilitudinem gerens, quæ Di-
„ cæa, id eſt, iuſta nominatur, ex eo, quòd triremibus na-
„ uigantes in pontum mercatores apud hanc petram de-
„ poſuiſſent aurum, pacti inter ſe, non prius alterum illud
„ eſſe ſublaturum, quàm ambo ſimul ad petram conue-
„ nirent. Altero pactionē prætergreſſo, ſermo hominum
„ habet, aurum delituiſſe, recuſante petra impiam fidem
„ ſocij perfidi, quouſque ſimul ambo eò cōuenientes de-
„ poſitum acceperunt: petræ autem præmium remanſit,
„ huius iuſtitiæ nomen. Quantopere res humanę inter ſe
differant felicitate memoriæ & poſteritatis, cùm ex vr-
bibus & libris antea animaduerteram, quorū non me-
liores, ſed bonum genium ſortiti peruenerunt ad æter-
nam poſteritatem, tum nuper conſideraui ex petra Di-
cæa, cuius hiſtoria vſque ad hanc diem remanſit in me-
moria & ſermone Boſporanorum, cùm memoria alio-
rum nominum longè nobiliorum funditus interierit.
Nunquam cognouiſſem petram Diceam, niſi forte in-
cidiſſem in ſermonem piſcatorū de petra in littore ſita
narrantium hiſtoriam, quam narrat Dionyſius de pe-
tra Dicæa, quæ vbi & qualis ſit, poſtea dicam, quàm o-
ſtendero, vnde incipiunt aperiri clauſtra ponti. Supra
littus ſaxoſum, & rupibus crebrum, quas velut radices
in mare proiiciunt, cliui prærupti & præcipites, à The-

rapia progressus sum quingentos passus vsque ad vallem, quam Græci hodie appellant Dialithra corruptè, quasi τὰ ἐλεύθερα. Ab hac valle aperiri incipit pōtus, sensimque latiùs panditur vlteriùs pergentibus. Ima huius vallis planities maritima, nunc est plena vineis, olim ædificiis: vt ostendunt rudera non modò parietum, sed etiam columnarum marmorearum. Hanc ipsam vallem mille passus prætergressus exigua semita vix vnius hominis capace, transuersa inter directos & præcipites cliuos eminentes supra littus arduum & saxeum perueni ad locum appellatum Brologenem, vnde mihi rectus Bospori canalis vsque ad pontum perspiciebatur, & simul tota porta ponti aperiebatur, atque pōtus ipse tantum patens, quantum porta retegebat, longè prospiciebatur recta via petere locum, vbi iuxta petram Dicæam subsidebam in cliuo, quod in altitudinem circiter centenum passuum ex mari editum erat. Inde paulùlum recreatus surrexi ad considerandam petram, an esset illa Dicęa, quam describit Dionysius. Circunspexi eam passus circiter sexaginta ambitu cōplecti, ipsámq; dimensus sum à latere supernos cliuos suspiciente, erigi in altitudinem duodenum pedum: à contrario latere despiciente mare, dimidio altiorem esse, cùm ex mari suspicitur, similis est nuci pineæ, non modò lateribus: sed etiam vertice in multos mucrones leniter fastigiato, pineorum nucleorum similitudinem gerentes. Quò enim longius remotam prospicis, eò propius accedere videtur ad similitudinem pineæ nucis: nam longo ex interuallo conspicitur, etiam vltra Cyaneas ex ponto eam assequebar desinere in verticem acutum. In hanc petram

petram cùm aſcendiſſem, ex eius ſummo vertice vidi foramen in altitudinem concauã deprimi penitus abditam, penetrans latus petræ, deſpiciens ad mare, quòd imum velut fundum pertuſum fuiſſe videtur ab hominibus longa auditione opinantibus ex ſuperno foramine aurum penitus abditum fuiſſe. Iam Boſporani hanc petram nonnulli dicunt eſſe illam, in quam aurum abditum fuit. Alij aiũt, ſub hac ipſa fuiſſe alteram petram huic ſimilem, ſitam in littore, vndique mari circundatam, ſed ante paucos annos, quàm huc veniſſem, à ſeruis Aenobarbi Turcicæ claſſi præfecti incitatis auri cupiditate, quam hauſerant ex ſermone hominum, aurum ibi deliteſcere, exciſam in fragmentáque diſſectam fuiſſe, quam piſcatores ſoliti erant appellare Brologenem, adiungúntque vnum ex eius exciſoribus oculum amiſiſſe ex reiectione cæmentorum petræ, nomen iuſtitiæ, vſque, arbitror, ad interitum retinentis. Verùm vt petram exciderint, ſemper verſabitur ſermo, illic theſaurum abſconditum fuiſſe, vt longè antea verſatum fuiſſe arbitror, quàm à Dionyſio petra hæc diceretur ſimilitudinem gerere pineæ nucis. Nam, vt quidam ſcribunt, Lampſacum vrbẽ Helleſpontiam prius, Pythiam appellatam, ex eo, quòd Phrixus theſauros hîc poſuerit. Thraces enim theſaurum πυθύλω dicunt. Ita petram Dicæam primùm Pythyam nominatam fuiſſe, quam amiſſa antiqua cognitione Thracicæ linguæ posteri ignorantes Pythyn à theſauro nũcupatam fuiſſe, poſtea fortaſſe petram στροβιλοειδῆ dixerunt eſſe, ex eo, quòd στρόβιλος ſit ἡ πυθύς, καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ.

De sinu nuncupato profundo, de fluuio eiusdem nominis, & Saronis ara: de agro nominato Calo.

CAPVT XVII.

A DICAEA petra littus recedere in sinum incipit introrsus in profundum angulum, qui conuertit, circunscribítque primum anfractum Bospori: hunc sinum Dionysius appellat Bathycolpon. Prope, inquit, petram Dicæã nuncupatus βαθύκολπος: is est sinus profundus, non tam circunscriptione sui intimi recessus perpulchri, & in profundam latámque arenam porrecti, quàm magna altitudine maris. Cliui enim ardui & pręcipites vicini proximi sunt oræ maritimæ. Fluuius in sinũ exit, cui idem, quod sinui nomen est. Hîc existit Saronis herois Megarici ara, & iactus piscium sibi idoneo & maturo tempore conferta, & continenti natatione primò sursum, deinde deorsum Bosporum commeantium maris altitudine deceptorum. Hunc Megaricum heroem arbitror esse illum Saronem deum marinum, qui nauticarum rerum scientiæ præesse existimatur, à quo Megaræ vicinus sinus Saronicus appellatur, cuius ara faciliùs vt cognoscatur, vbi sita fuerit, & qualis sinus sit nuncupatus Bathycolpos, subiungam littus, quod sub petram Dicæam succedit, à qua quingentos passus discedens, imam vallis attigi planitiem, quæ panditur in passuum latitudinem quadraginta; vbi vestigia quædam ædis diuæ Euphemiæ spectantur: in littore vltra vallem ducentos passus est fons Euphemiæ sacer, perenni riuulo scaturiens, lateritio opere concameratus. A fonte octingentos passus progressus sum ad petram mari circundatam,

datam, paululum ex aqua extantem, quam piſcatores Trapezam appellant, ex eo quòd tanquam menſa plana ſupra aquam emineat. Ab hac Trapeza breui decurſo ſpatio eſt profundæ vallis ima planities, intimum Bathycolpi receſſum claudens, mõtanam finiens oram maritimam, quæ à Commarode incipit pergere ab ortu brumali ad occaſum ſolſtitialem, ſaxea, montoſa, in quam impendent ardui cliui, per quos tranſuerſos iter fit malè tutum obliquis ſemitis exiguis, valde à littore altis, ex quibus permultis ſine præcipiti caſu ne tranſuerſum quidem pedem diſcedere licet. Bathycolpos ad ſimilitudinem quandam anguli normalis accedit, quò Boſporos prius pergens, ad occaſum ferme brumalem flectitur, ad ortum hyemalem normæ ſimilitudinem gerens, non modò alueo, ſed etiam vtraque ora angulum normalẽ efficiens, inter Bathycolpon & promontorium in contrario littore ſitum, quod mucrone intus recuruato angulum Boſpori interiorem agit. Bathycolpos in exteriorem anguli partem incuruatur. Hic ſinus etiam olim appellari potuit Saronicus, ſiue ab ara Saronis in eo ſtatuta; ſiue à querno nemore, quo olim redimitus erat. Saronem enim antiqua Græcia quercum appellabat, vnde Saronicus ſinus & Saronidæ Philoſophi Gallorũ, alio nomine Druydæ appellati. Aram Saronis iam conſtat eſſe in littore Bathycolpi, ſed in qua ſinus parte, etiam ex verbis Dionyſij conſequen-
» tibus aſſequimur. Paulò, inquit, ſub promotorio Saro-
» nico ſitus eſt καλὸς ἀγρὸς, ob vtranque commoditatem
» terræ & maris à natura nomen habet. Vſque ad hanc ætatem nomen retinet, ſenes enim antiqui καλὸν ἀγρὸν,

iuuenes καλὸν ἀγρὸν appellant agrum,qui claudit Bathycolpon,quo cognito percipimus,aram Saronis fuiſſe in promontorio intercedente inter Trapezam & maritimam planitiem vallis claudẽtis intimum receſſum Bathycolpi, in quem medium deſcendit fluuius. Bathycolpus, à ſinu nomen adeptus per latam vallem, quam Turci appellãt alij Biutere, quaſi magnum nemus, alij Biudere, quaſi magnum fluuium, quod olim à Græco nomine tranſtuliſſe videntur. Græci iam neſciunt vbi ſit Bathycolpos,ſed Turcico nomine appellant Biudere,aut καλὸν ἀγρὸν: is hodie qualis ſit, quantúsq; fluuius Bathycolpus,vt faciliùs percipiatur,deſcribam vallem continentem boni agri maximam partem, per quam mediam fluuius Bathycolpos defluit in ſinum ſui nominis. Hæc ab ortu Solis æſtiuo ad occaſum æſtiuum procedit, cuius ima planities librata patens ſeptingentos paſſus in latitudinem, primùm à mari pergit pratenſis in paſſuum longitudinem circiter octonum millium,cincta vtrinque collibus vitiferis, & frugiferis: inde inſinuatur in multas valliculas nemoroſas, ipſa tota nemoroſa, circunſepta collibus ſyluestribus,vbi vagantur greges ceruorum & aprorum. In valle intima ac penitus abſtruſa ſunt regij horti, quos irrigant riuuli perennes ex ſumma valle in vnum alueum coeuntes, altis ripis coercitum, & dẽſis arboribus circumueſtitum, vt introrſus perſpicere nequirem. Itaq; fortaſſe primùm Bathys appellatus nomen dedit ſinui, ſiue à profundo alueo,ſiue à profunda valle,recedẽte in profundos ſaltus excelſis roboribus obſcuros, ex valle Bathycolpo longè latéq; porrectos ad pontum vſque,atq; ad fontes

Barby

Barbysæ, & Cydari agrestium animalium venationibus refertos. Fluuius Bathycolpus exiguam paludem prope ostium efficit, omni anni tempore perennem: etsi ipse summa æstate vsq; ad mare perennis non fluit, ex eo quòd partim in regis hortos, partim in prata consumitur, partim priuatur riuo manante ex summa valle desinente in vallē Bathycolpon deriuato, opere subterraneo ad vsum vici Turcici iuxta sinum siti, cui vicinus est alter vicus explicatus in passuum longitudinem circiter duum millium, maxima ex parte à Græcis habitatus, totus tractus continens hos duos vicos, & vallem Bathycolpon, collésque impendentes, nunc vulgò καλὸς ἀγρός appellatur, ídque rectè: abundat enim ex terra frugibus fructibúsque, ex mari piscium multitudine, vt nusquam in toto Bosporo piscatio luculentior exerceatur densis piscium gregibus in hunc sinum aberrantium anniuersariis transitionibus: quas quotannis bis factitare solent, primas sursum verno tempore: alteras deorsum ineunte hyeme.

De promontorio Simæo, & sinu Scletrina: & de aris Apollinis, & matris deorum. CAP. XVIII.

A BATHICOLPI valle trium millium & quadringentorum passuum ora maritima progressionem habet ad vicum, quem etiam nunc Græci nominant Scletrinam, situm in sinu, quem à Meridie claudit promontorium, sub quo piscatorum speculæ tres in littore defixæ sunt: singulæ duobus tignis constantes in excelsum excitatis, quę intercipiunt & iungunt trabes crebræ immissæ ad facilem

lem aſcenſum ſpeculatoribus præſtandum. Id promontorium Dionyſius appellat Simam. Poſt, inquit, καλὸν ἄκρον eſt Simas promontorium, & Veneris meretriciæ ſtatua. Simam enim quandam habet hominum ſermo valde pulchram & ingenioſam, & ſolertem hunc locum incoluiſſe. De preternauigantibus merere ſolitam ſtipendia Veneris hanc primùm exiſtimo appellatam Simętham: deinde, vt vulgus contrahere ſolet nomina, Simã à Simætha meretrice Megarica, nobilitata amore Alcibiadis, & verſibus Ariſtophanis, cùm inquit:

Πόρνην δὲ σιμαίθαν ἰόντες μεγάραδε,
Νεανίαι κλέπτουσι μεθυσκόττα βοί.

Megarenſes enim, qui Byzantium Coloniam deduxerunt, cùm alia Boſpori loca nobilitarunt nominibus ſuorum nobilium ciuium, tum hoc promontorium illuſtrarunt ſua nobili Simætha, à qua multas poſtea meretrices Byzantias, vt ab vrbe Megara oriundas appellatas fuiſſe Simæthas, vero proximum videtur. Ad hæc Dionyſius adiungit, Promontorium nuncupatum Simam prætergreſſos excipit Scletrinas ſinus, neſcio vtrũ ex aſperitate ſylueſtris terrę, an ne à flumine in ſeipſum deſcendente: atque etiam ſuccedunt aræ Apollinis, & matris deûm, & breui interuallo ad põtum nauigatio. Promontorium Simęthicum à Meridie continens Scletrinam ſinum, radices maritimas agit in paſſuum longitudinem quingentorum, à quibus imi cliui eriguntur in aſcenſum præcipitem trecentorum paſſuum: inde æquior aſcenſus exiſtit ad verticem, quo vallis Bathycolpica diuiditur à valle Scletrina. Hæc quidem à fluminis oſtio, ab ortúque æſtiuo proficiſcitur in paſſuum

ſuum longitudinem circiter duum millium: inde flectitur ad ſeptentriones interuallo duorum plus minus milliarium, cuius ima planities partim pratenſis & vitifera, partim ceraſis conſita, quæ, quantum oculis æſtimare potui, non minus patet, quàm quadringentos latitudinis paſſus, in longitudinem mille paſſuum. Inde vallis coarctatur, circumſurgentibus montibus arduis, adeóque procliuibus, vt eius latus meridianum aſcendi ſolitum ſit longis anfractibus, veſtitum: profundis ſyluis, ceruos, apros, aliásque feras adumbrantibus continuatis cum nemore Biutericæ vallis. Latus claudẽs vallem à ſeptentrionibus præcipites quidem imos cliuos habet, ſuperos verò lõgè remiſſiores, pręſertim vbi metallorum ſecturę eminent. Flumen Scletrinas à ſumma valle oritur, poſt ex eius lateribus augetur riuulis cum aliunde manantibus, tum maximè à lateris meridiani cliuis continentibus tria monaſteria ſoliuagorum hominum ſuſtentata præcipuo vectigali, quod colligitur ex ceraſis, inter ſe paruo interuallo diſtantia, è quorum fontibus tres riuuli, omni anni tẽpore perennes in Scletrinam delabuntur ſinguli implentes fiſtulam ferme quincuncialem. Sed etſi multis riuulis perennibus augetur: ſumma tamen æſtate eius alueus exareſcit, ex eo quòd alicubi abſorbetur terra arenoſa & rara in longitudinem quatuor ſtadiorum: deinde in longitudinem octingentorum paſſuum exiſtit vſque ad oſtium, & vicum Scletrinam ſecundum mare ſitum; vbi exiguam paludem cannis plenã efficiens, duobus oſtiolis in mare exit, quæ ambo efficerẽt ea magnitudine fluminum, qua exiſtit Pharmacicus.

De Milto promontorio, & fano Byzantiorum: de Serapio, & templo Phrygiæ deæ. CAP. XIX.

VALLE Scletrina perrexi mille passus ad vallem nuncupatam Cerasiam à cerasis, in huius maritima planitie consitis, patente in ducentorum latitudinem passuum, totam vitiferam. Ab hac progressum feci sexcentorum passuum ad alteram vallem, quæ maritimam planitiem habet non latiorem ducentis passibus, vitium tamen feracem, arborúmque fructiferarum. Huic valli succrescit promontoriũ, quod Dionysius appellat Amilton, iam Græci nominant Tripition, nescio an à Tripode Apollinis, cuius aras Dionysius in sinu Scletrina paulo antè posuit. Mons ipse, qui Tripition promontorium longè in Bosporum emittit, hinc clauditur valle posita contra fanum Iouis, illinc valle Scletrina, à qua sensim suas maritimas radices proiicere & flectere ad Solis ortum incipit, vt eius promontorij mucro, & Simæũ promontorium efficiant latiorem sinum Scletrinam: inde paulatim ad Septentrionem flectitur in vallem Iouis fano oppositam, mille & septingentos passus circuitu maris arenosi, & vittis quibusdam in vado distincti complectuntur promontorij Amilti radices directæ, præruptæ, præcipites, vt via nulla pateat in littore, sed in cliuis arduis semita duntaxat humano opere explanata, quæ non minori complexu maris circumeuntur, nec minus in Bosporum proiiciuntur, quàm radices promontorij Hermæi. Duas angustias illæ efficiunt, vnas obliquas ad promontorium fani Asiatici, alteras rectas ad promontorium Argyronium in littore contrario situm,

tum, quas nonnulli piſcatores dicunt proximè accedere ad anguſtias fani, quod obliquum habet, ac ſi recta è regione oppoſitum eſſet fano Iouis, anguſtiæ fani tribus ſtadiis aſtrictiores, aut profectò nõ laxiores eſſent. Sub promontorium Amilton ſubit vallis oppoſita fano Aſię, diuidens collum fani Europei ab ipſo promontorio Amilto, quæ poſt breue longitudinis interuallũ, quam ſuam imam planitiem mare attingentem explicuit in latitudinem plus minus quadringentorum paſſuum, coarctatur in duas valles anguſtas & nemoroſas obiectu collis intermedij, quarum altera claudit à ſeptentrionibus montem, ex quo proiicitur promontorium Amilton: altera ſuperiorem collis partem fani Europei: nam inferiorem huius partem claudit planities vallis nondum in duas valles diuiſæ. Collis hic triplici decliuitate propendet, vna ad Solis ortũ, altera ad Meridiem, tertia ad Occaſum. Siquidem ipſum à lateribus cingunt valles præcipites, & penè directæ, à fronte verò Boſporus, in quem ille ipſe collis demittit dorſum in omnem partem procliue, eminens ſupra Boſpori anguſtias ſitas inter duo fana, inter ſe quidem oppoſita, & Boſporum in ſummas anguſtias cogentia, aliquantum differentia. Nam fanum Aſiaticũ ſitum eſt in promontorio extra cæterum littus Aſiæ proiectum in Boſpori fretum, ſubmittens dorſum ab Oriente ad ſeptentriones. At Europeum fanum poſitum eſt in colle emittente dorſum à ſeptentrionibus ad Meridiem, impendente quidem in Boſporum, ſed non proiiciente ſuas radices extra oram maris antecedentem & conſequentem. Nam antecedẽs longè altius proiecta eſt à vicino pro-

montorio Amilto: consequens verò attingens vallem, & radices collis fani Asiatici, æqualis, & par lõgè cum subsequenti progreditur. In collis cliuis vergentibus ad Solis ortum, & Meridiem oppidulum situm fuit, quod Dionysius appellat πολίχνιον, Polybius, Serapion, Strabo fanum Europæ Byzantiorum, Græci hodie appellant ἱερὸν ῥωμελίας, ex eo, quia situm sit in ditione Europea, quam nominant ῥωμελίαν. Illius muri amplius decẽ stadia circuitu complectuntur, vt patet ex ipsorum fundamentis, quæ anno, antequam hæc scriberem, ferè tota extabant, humiliora quidem paulò supra terram, at excelsiora in altitudinẽ viginti pedum etiamnum eminebant: sed eorum maritimam partem adeò funditus euerti vidi, vt ne substructiones quidẽ reliquerint. Muri per cliuos sic excurrebãt præcipites, vt totum ipsum oppidum valde propẽdebat, excepta Acropoli sita partim in cliuis, partim in collis ceruice breui & plana in viginti circiter passus coarctata, vtrinque vallibus collem cingentibus. Inde ceruix paulatim assurgit in excelsum verticem montis, vnde Constantinopolis videtur, in quo quidem vertice veterem Pharũ fuisse postea ostendam ex Dionysio. Vt enim collis fani emittit angulum quoquo versus decliuẽ ad suas radices eminentes supra Bosporum, ita oppidum proiiciebat mucronem vndique procliuem, partim obliquè eminentem supra vicum, quem nunc vocant Bostnicum à Bostnis eum incolentibus, partim recta impendentem supra angustiarum Bosporicarum portum, quem Græci appellant Mauram molem, hoc est nigram: à ponto Euxino proximo, quem Græci iam aliter appellare nesciũt,

quàm

quàm mare nigrũ: contra Aristotelem, qui censet pontum Euxinum albiorem esse mari Aegęo ob fluminum multitudinem pontum ingredientium. Sed Græci nautæ magis perspexerunt cœli conditionem, quàm colorem ponti. Is enim frequenti caligine circumfundi solet, vt non modò littora vectores, sed ne gubernator quidem in puppi stans proram videre queat. de quo rectè Valerius Flaccus:

Illic vmbrosæ semper stant æquore nubes.

Et incerta dies.

Ita enim Cimmeri longè latéque tenebras spargunt in pontum, vt Constantinopolis interdum caliginibus circumfundatur. Nostrates ex antiqua fama pontum Euxinum rectè vocant mare maius. Heroicis enim temporibus simpliciter ponticum pelagus, vt quendam Oceanum arbitrati sunt. Qui illud vsque adnauigabant, non aliter in exteriora ingredi maria credebãtur, quàm qui extra columnas progrediebantur. Quamobrẽ propriè pontum appellauere, sicut Poëtam intelligimus Homerum. Portus Mauræ molis subiectus erat sub fanum Europeum, portu naturali carens, qualem habet fanum Asiaticum. Idcirco Byzantij, cùm nollent se inuitis quenquam in pontum nauigare, oram sub Byzantiacum fanum subiectam portu carentẽ, quò astrictiùs obsiderent angustias, molibus munierunt, vt earum ex vno brachio in Bosporum ampliùs octoginta passus Romanos proiecto, catena extenderetur vsque ad littus fani Asiatici, vt inuitis fanis nemo nauigare posset in pontum. Itaque adhuc commercij scalas appellant ruinosas moles etiã nunc extantes. Illic enim olim por-

torium perſoluebatur. Catena etiam hac ætate aſſeruari dicitur in arce fani Aſiatici. At moles iampridem diminuta erat, ſed tamen paulò ſupra aquam extabat. At nuper auaritia quorundam Barbarorum infinita ſaxa inde aſportata ſunt in ædificationes ſuas magno dãno nauigantium, qui iam non vident illius cæca fundamenta ſub aqua delitescentia. Sed quid ſentiat Dionyſius de promontorio Amilto, & de oppido fani Europei, ipſum loquentẽ audiamus. Poſt, inquit, Scletrinam exiſtunt Milton promontorium nominatum à ſimilitudine coloris, atque contigua domus cuiuſdam nauarchi, & littus arduum directúmque & præcipitium ad Solis ortum inclinatũ. Circa autem ipſum eſt mare teniis diſtinctum, & fanum cunctum contra frontem fani Aſiatici ſitum. Aiunt hîc Iaſonem litaſſe duodecim diis. Hæc fana ſunt oppidula iuxta ponti oſtium poſita. Eſt etiam templum deæ Phrygię ſacrum illuſtre & publicè cultum. Ex his Dionyſij verbis cognoſcimus etiam tum fana fuiſſe oppidula, vt ex veſtigiis murorum vſque ad hanc diem percipitur. Strabo fanum Europeum appellat fanum Byzantiorum. Aſiaticum verò fanum nominat Chalcedoniorum, ambóque dicit pari interuallo diſtare à Cyaneis. Polybius ſcribit, cùm rediret Iaſon à Colchis, ſacrificaſſe duodecim diis in loco fani Aſiatici ſiti contra Serapion Thraciæ: ex quo patet Serapion fuiſſe apud fanum Europeũ. Cuius non meminiſſe Dionyſium, ſignificare videtur Polybium & Dionyſium non eadem ætate vixiſſe. Dij duodecim hi habentur, Iupiter, Iuno, Neptunus, Ceres, Mercurius, Vulcanus, Apollo, Diana, Veſta, Mars, Venus, Minerua. Tem

ua. Templum Phrygiæ deæ matris deorum Rheæ nuncupatæ in cliuis debuit potius esse, quàm in maritima planitie, ex eo, quòd montibus gaudeat, ideóque ὀρεία appelletur, & turrita dea: quia olim arces, quibus Rhea patrocinatur in montibus sitæ essent, ob loci robur Rheam habentem caput turritum mulieres Cilices, & Turcicæ, & Mysiæ imitantur, ferentes capitis tegmen, turris similitudinem gerens. Itaque illius templum mihi fuisse videtur in his locis, vbi hodie duæ ædes sacræ sunt, altera diui Nicolai, altera diuæ Mariæ. Iasonem excitasse aras Rheæ verisimile est, cùm duodecim diis in contrario littore excitaret, præsertim Argonautis Rheam maximè venerantibus, vt cuius statuam constituissent in Dindymo monte eminenti supra Cyzicũ: item aliis locis, vt apud Phasim. Arrianus ait in sinistro latere Phasim ingredientibus statuam fuisse deæ Phasianæ, quam ipse Arrianus Rheam existimauit fuisse ex figura. Nam manibus gestabat Cymbala, & leones sub throno habebat, in quo Rhea sedebat, vt Athenis in æde matris deorum, quam à Iasone similiter statutam fuisse colligo, ex eo quòd Arrianus ait in loco, in quo fuit Rheæ ara. Fuit etiam ancora lapidea Argous, qua Iason profectus est ad Colchos. Illam verò quam statuit apud Bosporũ, similem coniicio Phasianæ Rheę & Dindymenæ: nam Dindymena similiter leones habebat, quam Constantinum magnum in forum Byzantinum vnà cum leonibus Zosimus tradit traduxisse.

De Chrysorrhoa fluuio: de secturis metallorum: de Pharo antiqua. CAP. XX.

A VALLE cingente fani collē amplius mille & sexcentorum passuū ora maritima processum facit ad vallem, in qua summa est ædicula Mariæ virginis, quam vocant Castaniotam à sylua castanearum circumuigentium, in qua est fons sacer, perennem etiam summa æstate riuum emittens per vallem angustam, & iuxta ripas maxima ex parte inaccessam. Hic riuus ille est, de quo Dionysius, postquàm commemorauit fanum deæ Phrygiæ, sic ait: Post hæc Chrysorrhoas fluuius per angustam & aditu difficilem vallem à tergo positam delabitur leni fluxu, arenam auro similem deferens: circa hunc secturæ sunt, & terræ fossiones, & cuniculi acti ad scrutandas metallorum venas antiquorum virorum opera scrutantium diuitis terrę facultates. Paulò vltra fluuiū sunt nuncupata chalcæa, locus vicinus mari fluctuoso quidem, sed tamen piscoso: nominatus est ab ære metallo. In summo vertice collis, secundum quem descendit Chrysorrhoas, existit Timæa, turris admodum excelsa, circunspecta, & permulto mari illustris, ad salutem nauigantium excitata. Vtraque enim pōti pars caret portubus naues excipientibus. Nam maris insedati & turbulenti littus longum in neutram continentem flexiones habet. Ex hac turre faces ardentes noctu sublatæ perferebantur, rectæ viæ ad ponti ostium duces. At Barbari verarum facium fidem auferebant prætendentes ex Salmydessi littoribus fraudulentas faces, vt in errorem nautas inducerent, in naufragiáque subducerent.

Ora

„ Ora enim maritima importuoſa eſt, & maris vadum „ ob exceſſum aquarum ancoris non firmum, & paratum „ his, qui aberrarunt à recta via, naufragium, ſignis veris „ confuſis cum falſis ſignificationibus. Iam verò lucer- „ nam extinxit tempus omnia conſumens, & turrim ma- „ gna ex parte diſſoluit. Ex his Dionyſij verbis cùm cæte- ra ponti littora aſſequimur, tum maxime Salmydeſſi eſſe importuoſa, Thracéſque naufragiorum deprædationibus maxime deditos eſſe. Dionyſio conſentit Xenophon, cùm ait Græcorum exercitum, cuius ipſe dux eſſet acceſſiſſe ad Thraces, qui incolunt Delta regionem ſitam ſupra Byzantiũ: deinde Salmydeſſum perueniſſe ad ea littora è mari in breuia, & quaſi æſtuaria quædam impactas naues quamplurimas in pontum venientes frangi, eáſque Thraces prædari diuiſis inter ſe littoribus, columnarum poſitione per interualla erectarum. Nam antequam id fieret, inter eos de pręda cædes plurimæ fiebant. Equidem à Boſporo obiui pedibus ad Salmydeſſum oram ponti importuoſam, longè latéque apertam ſeptentrionibus ventis, in medio itinere vidi locum, quem Xenophòn appellat Delta: cæteri ſcriptores Delcon, ſiue Delconem: hodie nominãt Dercon, id oppidum eſt, quod ab vrbe Byzantio abeſt iter pedeſtré vnius diei. Ex tribus partibus clauditur lacu dulci, niſi cùm tempeſtatibus mare incitatum exiguo Euripo intromittit, à quo piſcis Delcon appellatur ab Athenæo commemoratus, is qualis ſit, in noſtris piſcationibus informabitur. Inde rediens ad Cyaneas, vidi nauem nigra caligine ponti aberrantem ab oſtio Boſpori in littus importuoſum, aquilonibus impulſam

collidi, naufragósque omnes vectores incolumes enatare in littus, Thracésque accolas opem naufragis ferre, à prædáque se abstinere: siue olim longa Romani imperij consuetudine mansuefacti, siue nunc coërciti acerba seueritate dominantium. Ex antedictis iam liquet, Pharum antiquam ostij pontici non ibi fuisse, vbi nunc est iuxta Cyaneas petras, imo longè interius in summo montis emittentis collem fani vertice eminente supra vallē, per quam defluit Chrysorrhoas fluuius, vnde longè latéque patet pontus, & Bosporus, & Propontis, & Constantinopolis. Locus enim commodior neque tutior fuisse videtur ad Pharum efferendam in altum, quàm hic omnibus verticibus Bosporanis excelsior, vicinus fano Europeo sub ipsum subiecto, vnde defendi poterat cōtra Barbaros hostes Phari, quam prope fanum olim fuisse Philostratus significat, atque adeò ostendit expressa pictura, quam sub oculos postea subiiciemus, cùm ad fanum Iouis perueniemus: aut si Pharus non extitit in vertice collis eminente supra latus meridianum vallis Chrysorrhoæ, certè eminuit supra latus cingens eandem vallem à septentrionibus, ídque ex his, quæ postea affert Dionysius, coniectura assequimur. His, inquit, antè commemoratis locis proximus succedit Phosphorus locus, qui vel à Diana, vel à vicina antiqua Pharo cognomen traxit. Huic adiunctum & continens longum littus vocatum Ephesiorum est portus, à multis nauibus Ephesiorum huc appulsis.

De por

De portu Ephesiorum, & de Aphrodysio: de portu Lyciorum, & de Myrleanorum domicilio.

CAPVT XXI.

" POST Ephesiorum portum, inquit Diony-
" sius, est Aphrodysium, formidabili tectum
" præcipitio. Hunc post, est portus Lyciorum,
" is subarenosum littus & sterile habet, in par-
" uo ambitu valde bonus & firmus, tutúsque est. Super
" hoc est Myrlæum domicilium eorum, qui ob seditio-
" nem à Myrlæa in exiliũ proiecti huc solum verterunt.
Cùm ex Dionysij descriptione, tum ex his nominibus in hunc diem retentis perspexi Ephesiorum portũ esse, vel eum, quem Græci iam appellant magnam Aphosiatin, vel eum, quem paruum nominant Aphosiatin, vel vtrunque angusto promontorio diuisum. Greci vsque ad hanc diem Myrelium appellant sinum quidem paruum, sed portuosum, ac primum totius Europei littoris Bosporici intrantibus ostium ponti, quo cognito, intelligo portum Ephesiorum alium esse non posse, quàm eum, quem vulgò nuncupant Aphosiatin. Nam à promontorio, quod à septentrionibus claudit vallem Chrysorrhoæ vsque ad portum Myrileium nulli portus sunt, nisi Aphosiatis magnus, & paruus: hi cuiusmodi sint, iam designaturus sum. Littus fermè rectum procedens, quod intercedit inter vallem Chrysorrhoæ, & promontorium diuidens magnum Aphosiatin à paruo Aphosiate. Pedibus obire non potui, propter mare contingens imos montiũ cliuos valde pronos: sed quatenus oculis assequebar, octo stadia superare non videbatur. Promontorium, quod à magno diuidit paruum

Aphosiatin, inter vtrunque portum patet in latitudinem passuum circiter ducẽtorum. Totum saxeum existit rupibus paululum sinuosis eminens in mare directis ad perpendiculum more muri, ex ea præsertim parte, quæ attingit paruum Aphosiatin directa præcisa in semicirculum, in conum velut turris in tectum fastigiata: ab hoc promontorio paulo amplius mille passus vsque ad promõtorium ab Aquilone claudens magnum Aphosiatin, littus sabulosum procedit in formam arcuatam. In hunc valliculæ etsi desinunt, à ventis tamen non minus tutũ ipsum pręstant, quàm colles: non enim dorsum montis penetrant, atque etiam commodiorem descensum in portum præbebant villis, quas olim fuisse in supercilio vallium apparet ex fundamentis ædificiorum, vbi fontes perennes. Promontorium, quo dixi claudi hunc sinum ab aquilonibus, excelsum est, vndique præceps, & præruptum, & quod pedibus iuxta littus circuiri nequit, ter tanto proiectius in mare, quàm promontorium diuidens magnum Aphosiatin à paruo Aphosiate. Inter portum magni Aphosiatis, & Myrileium sinum, intercedunt plus minúsve mille & quadringenti passus, quantum metiri potui, incedens in dorso montis per semitas pastorum, densis dumetis implicatas. Nam cliui excelsi à supercilio ad littus præcipitibus rupibus abrupti subsident, vt nulla via pateat: à Meridie clauditur promõtorio toto saxeo, quod ab exteriori parte habet cauernosas rupes altè sonantes, cùm sunt tempestates, vt prænauigantes ignari putẽt tormentorum bellicorum sonitum esse: ab interiori parte sinum attingẽte admittit cauernas, è quibus vna longa est plus

est plus triginta passus, vtrinque præcisa ad perpendiculum, cuius ima depressio tantundem patet, quantum summa labra. In hoc promontorio etiamnum extant vestigia quædam antiquorum ædificiorum, reliquiæ domicilij Myrelei. In Dionysiano codice legendũ puto potius Myrleium, quàm Myreleium: nusquam enim reperio Myrleiã, sed Myrlæam vrbem Bithyniæ, postea appellatam Apameam. Myrleanus igitur sinus ab occasu insinuatur in vallem, per quam descendit fluuius in sinum ortus à vertice collis eminentis supra vallem Chrysorrhoæ, in quo dixi antiquam Pharum olim fuisse, & à fontibus pergit, à Meridie ad septentriones in longitudinem circiter quatuor miliariorum: inde ad Orientem procedens circiter octo stadia ingreditur sinum Myrleanum: omni anni tempore fluit liquidus, & clarus, quo factum est, vt sinus hic sæpe à diuersis habitatus fuerit, primùm à Thracibus Phineo Regi subditis, deinde à Lyciis: postremò à Myrleanis, vnde sinus appellatus Lyciorum, deinde Myrleanorum. Profundus est, & magnarum nauium capax, vndique ferè tutus: ab ortu Solis contra se habet sinum vulgò nominatum Dios sacra: eius saxa sunt obscurè Cyanea, vbi sunt totius Bospori viciniora ponto. Iam verò vbi fuerit Aphrodysium, quod ex Dionysio ante posui inter portus Ephesiorum & Lyciorũ, id existimo fuisse propiùs portum Lyciorum, quàm Ephesiorum. Vt enim Ephesij Dianam colentes verisimile est Dianam Phosphoron posuisse prope portum Bosporanum, Ephesiorum dictum: ita Lycios existimo statuisse prope portum sui nominis statuam Veneris, quam cultu eximio

prosequebantur, vt Lyciorum Reginã versibus decantatam Procli Lycij Philosophi. Prope enim Myrelium formidabilia præcipitia, quorum ima pars subsidet, & subducitur, summa proiicitur, vt domorum proiecta tecta, quibus statua aráque Veneris, vt ait Dionysius, tegebatur. Itaque rectiùs interpretandum putaui Dionysium, cùm ait: ἐπ᾽ αὐτῷ λιμένι λυκίων Μυρλειόν ἐστι. Supra hunc portum Lyciorum est Myrelium, quam si interpretati fuissemus. Post hunc portum Lyciorum est Myrileium, nam tum Lyciorũ portus esset magnus Aphosiatis, & Aphrodysium fuisset in promontorio, quod paruum Aphosiatin à magno diuidit: at ibi Aphrodysium non tectum fuisset formidabili præcipitio. Illud enim non ab imo subducitur, neque à summo proiicitur, sed dirigitur ad perpendiculum.

De Gypopoli, & de aulis Phinei, & Amyci Bebrycis.

CAPVT XXII.

PROMONTORIVM, quod à septentrionibus claudit sinum Myrleium, totũ saxeum, & parum latum existit, vt quod in passuum longitudinẽ plus minúsve latitudinem passuum non excedat aliam ducentorum, aliam trecentorum. Ex tribus partibus mari, aut flumine circundatur, à Meridie quidem sinu Myrlæano, & flumine. Illius mucro non latior ducẽtis passibus cingitur Bospori angusto canali: at ab Aquilone iam latioribus primis faucibus Bospori clauditur. Ab huius quidem promontorij mucrone progressus paulò amplius sexaginta passus, vides eius latus vergens ad primas Bospori fauces,

& pontum rupibus excelſis, præruptis propendere directis à ſummo promontorij vertice ad imas radices mare attingentes, quæ receſſus admittunt paruos, refertos ingentibus ſaxis, abruptis, ex antiqua ruina deſinentes in ſpeluncas prominentibus rupibus tectas, quarum vna vergens ad Solis ortum in omnes partes patet vigintiquinque paſſus: eam olim arbitror Thracum agreſtium latronum domicilium naturale fuiſſe, priuſquàm ædificia incolere aſſuefacti eſſent. Olim maiores ſpeluncas fuiſſe oſtendunt crebra ingentiáq; ſaxa ante ſpeluncas proiecta, ab impendentibus ruinoſis rupibus abrupta longa temporis vetuſtate. Nam veteres Thraces ex latrocinio viuentes externorum adeò crudeles hoſtes fuerunt, vt de ſuo in externos odio cognomen dederint ponto non modò inhoſpitalitatis cuiuſdam, ſed perpetui odij ſine exceptione omnem peregrinationem præcidentis, ἄξεινον omnes appellarunt, Sophocles ἀπόξεινον, Lycophron κακόξεινον, cùm ob eius nauigandi difficultatem, tum ob eiuſdem accolas Barbaros, qui Boſporum ſic clauſum tenuerunt, vt Poëtis materiam dederint fingendi, petras Cyaneas inter ſe concurriſſe, eáſque ante Iaſonem nunquam apertas fuiſſe. Hoc interpretari poſſumus vtrinq; latrones Boſporum totum olim Cyaneas appellatum accolentes intercepiſſe nauigantes in pontum, commodiorémque iuxta Boſporum ſedem habere non potuiſſe ad obſidendas ponti portas, quàm hunc locum ſitum in primis faucibus Boſpori habentem ſpeluncas ſaxeas naturales, quales tempora illa poſtulabant, quæ alibi in toto Boſpori littore Europeo nullæ aliæ ſunt, quàm hæ habẽtes pro-

ximum

ximum fluuium perennem & potabilem, tantúmque, quantus nullus longo interuallo reperitur: non Scletrineus, qui propinquior eſt, non cæteri omnes littoris Europei maiores defluunt in Boſporum. Quamobrem miror Dionyſium hunc præteriiſſe, cùm alios minores, & toto anno minime perennes haudquaquam præterierit. Hæ rupes ſuis radicibus ad mare adhæreſcentes eminent ſupra mare in longitudinem mille paſſuum præciſæ, directæ vbique inter ſe continentes, excepto exiguo ſinu intermedio, ex quo aſcenditur in iugum promontorij depreſſum inter rupes vtrinq; eminentes multis proiectionibus, ſubſidentéſque multis contractionibus in multos vertices faſtigiatas, vt caſtella quędam agreſtia prętemauigantibus eſſe videātur turribus elata, aſpectu horrido & planè Barbarico. Non vno lapide illæ conſtare videntur, ſed multitudine lapidum inter ſe compactorum terra Cyanea conuerſa in ſaxa fragilia, vetuſtate inter ſe cohærentia, Cyaneo quidem colore, ſed aliquantùm vario, alia enim obſcuriora, alia dilutiora. Has rupes arces Phinei pulchrè deſcribit Dionyſius. Poſt, inquit, Myrileum, eſt Licnias forſitan no- "
minatus, ſiue ex eo, quòd ad ſimilitudinem cunarum "
concauus ſit, ſiue ex eo, quia ſecundum imas ſuas par- "
tes vndique ſuam proiectam eminētiam dilatat. Apud "
hunc locū eſt collis ſaxeus nuncupatus Gypopolis co- "
gnomen adeptus, ſiue ab immanitate Thracica & Bar- "
bara, agreſtíque: aiunt enim hîc habitaſſe Phineo Regi "
ſubiectos crudelitate plurimum eminentes: ſiue etiam "
appellatus eſt Gypopolis, ex eo, quòd Vultures frequen "
tes apud hunc locum verſari gaudeant. Hæc quidem "
Diony

Dionyſius. Poſſet item appellari Gypapolis per alpha ἀπὸ τῶν γύπων, ἤγουν τῶν σπιλαίων. Num verò hęc, an alia quædam vicina fuerit aula illa, decantata quidem ſcriptis multorum antiquorum, ſed recentium omnium ignoratione obſcurata, ad quam Phineus Iaſonem, cæteróſque Argonautas excepit: ex his quæ quàm mox ſubiungentur, coniicito. Aſclepiades quidem & Didymus narrant Iaſonem nauigantem ad Colchos, cùm veniſſet ad regionem Bithynorum, exceptum fuiſſe à Phineo in ſuam aulam. Sed hæc an fuerit in Aſia, an in Europa, dubia videtur ex authoribus duplicem tradentibus Bithyniam, vnam Europeam circa Salmydeſtum in Thracia conſtitutam, alteram Aſiaticam, Phineúmque omnibus Thracibus, etiam Aſiaticis nuncupatis Bithynis imperaſſe: nec dubium tollunt, ſcribentes Phineum habitaſſe circa Salmydeſſum, Phinopolímque fuiſſe inter Salmydeſſum & Cyaneas. Vnde quibuſdã aula fuiſſe videtur, in qua Phineus excepit Iaſonem, vt mihi etiam videretur, niſi extra Boſporum ab omnibus Geographis conſtitueretur: niſi fortaſſe Plinio, qui eam interdum conſtituere videtur intra Boſporũ, cùm ait: Inde fauces primæ, vbi Phinopolis oppidum fuit. Sed alio loco ſecum diſſentit, cùm oram Thraciam inceptam ab Iſtri oſtiis ad Boſporum perſequens narrat Thynniam, Salmydeſſum, Deuelton, Phinopolin. Sed à Boſporo Laſthenes, ex quo quidem ordine verborum excludit à Boſporo Phinopolin. Quamobrem Phinopolis extra Boſporum ſita non fuit aula Phinei, in qua excepit Iaſonem Phineus. Nam ſi vſque ad Phinopolim Iaſon nauigaſſet, iam prætergreſſus Cyaneas, non

necesse habuisset petere consilium à Phineo, qua ratione Cyaneas præteriret. Verùm aulam Phinei fuisse iuxta Bosporum inter Cyaneas, intérque aulam Amyci Bebrycum Regis, à nemine certius intelligere possumus, quàm ab Orpheo antiquissimo, qui vnus ex Argonautis fuit, à quo omnes didicerunt, si quid veri de aula Phinei scripserunt: verùm in qua parte Bospori, intelligere non possumus, nisi prius cognouerimus, vbi fuerit aula Amyci. Vtrasque iuxta Bosporum, illam in Europa, hanc in Asia fuisse ex Orpheo & Apollonio assequi potuisset Plinius & Hermolaus, si diligenter vtrosque perpendisset. Sic enim Orpheus ait, cùm Argonautæ preternauigassent Cyzicum Rhyndacem venisse ad Cion locum situm iuxta Propontidem, inde tum soluisse:

Ὅτε μεσάτην ἠῶ φέρεν ὠκέας ἵππους
Ἥλιος, κραιπνὸς δ' ἐξ ὄρεος ἔπνεεν οὖρος.
Ἐν δ' ἔπεσεν ἀργενναῖς ὀθόναις, Τῖφυς δ' ἐγεγώνει.
Νηὸς ἔσω πειρᾶν θοὸς δ' ἐκπέσματα λύειν,
Οἵ ἐς κυβερνητῆρος ἐφημοσύναις ἐπίθοντο,
Αὐτὰρ ἐπ' ἠῶοι λυγρὴν ἐπεράσσαμεν αἶαν·
Ἔνθ' Ἄμυκος Βεβρύκεσσιν ὑπερφιάλοισιν ἄνασσε·
Ὅς τε πανομφαίου Ζηνὸς θέμιν οὐκ ἀλεγίζων,
Ὅστις ἐπὶ σταθμοὺς, ἠδ' ἀστεμφῆ δόμον ἵξῃ,
Θῆκε τὸ συγμαχίης ὑπέροπλος πειρηθῆναι·
Τὸν μὲν ἄρ' ἠΐστωσε βίῃ κρατερὸς Πολυδεύκης·
Λαὸς δ' ἂν Βεβρύκων μινυαὶ χαλκῷ κατένηρον
Ἔνθα δ' ἀφορμηθέντες ὑπ' εἰρεσίῃ τε καμόντες
Βιθυνῶν τὸ μέγα ἄστυ πλατείῃ κέλσαμεν ἀκτῇ
Σπεύδοντες προχοαῖς, ἠδ' ἐν νιφαργέσιν ὕλαις.

Ἔσσυθροι αὐλισθέντες ἐφοπλισσάμεθα δόρπον·
Ἔνθα τότε αἰνόγαμος φινεὺς ὑπερφιάλῳ θυμῷ,
Λοιοὺς ἐξαπλάωσε γόνους προβλῆσι πέτραις,
Θυρσὶν ἑλὼν προέθηκε γυναικῶν εἵνεκα φίλτρων.

Deinde paulò infrà ait:

Αὐτὰρ ἐπεὶ φινῆος ἀγυιοεῖδαι λιπόντες
Αὖλιν ὑπέρμεγα λαῖτμα θαλάσσης ἐξικόμεθα
Ἄγχου κυανέαις πέτραις.
Ἀλλ' ὅτε δὴ πορθμοῖο κατὰ στόμα, καὶ διὰ πέτρας
Κυανέας ἤμειψε λάλος τρόπις, αὐτίκ' ἄρ' αἶγε
Βυσσόθεν ὀρεχθοῦντο, καὶ ἔμπεδον αἰὲν ἔμιμνον·
Καὶ τότε δὴ προσφυγόντες ἀδέκεα πῆμα ὀλέθρου
Ῥηβαίου προχοαῖσι μέλαιν' ἐξικόμεθα ἀκτήν.

Ex his quidem percipimus aulam Phinei fuiſſe inter Cyaneas, intérque aulam Amyci, ad quam Pollux vicit Amycum Regem Bebrycum. Sed vtrum in Europa, an in Aſia fuerit vrbs illa magna, quam dicit eſſe Bithynorum ſitam in lato littore, Orpheus non declarat: nam ſi legatur

Ἔνθα δ' ἀφορμισθέντες ὑπ' εἰρεσίῃ δὲ κάμνοντες
Βιθυνῶν τὸ μέγα ἄστυ πλατείῃ κέλσαμεν ἀκτῇ.

Videtur oſtendere illam fuiſſe aulam Amyci, ex eo, quòd Apollonius Poëta quidem Argonauticorum, ſed Orphei interpres: aulam Amyci ſcribit fuiſſe in lato littore, cùm ait:

Οἱ δὲ χθονὸς εἰς ἀνέχουσαν ἀκτὴν
Ἐκ κόλποιο μάλ' εὐρεῖαν ἔσαντο.

At potius mihi legendum videtur in Orpheo, ἔνθεν δὲ ἀφορμισθέντων: ex eo, quòd ante Orpheus dixit, tranſiiſſe ad locum:

Ἔνθα ἀμυκοῖο Βεβρύκεσιν ἄνακτος.

Vbi Pollux Amycum deuicit. Sed tamen etiamnum ex Orpheo dubium videtur, vtrum illa magna vrbs fuerit in Aſia, an Europa, itémque an aula Amyci in Europa, an Aſia, an iuxta Boſporum, an in Propontide. Nam Dionyſius ſcriptor orbis, poſt Bithynos, póſtque oſtium ponti ponit Bebrycas. Charon narrat Lampſacenorum regionem prius appellatã fuiſſe Bebryciam, vnde Tzetzes auſus eſt totum Helleſpontum appellare Bebrycium, & totam Propontidem Bebryciam, ſed & Bithynos accolentes Boſporum appellatos fuiſſe Bebrycas, cùm ex Nymphe Heracleota colligitur, tradente Bithynos etiam appellatos fuiſſe Mygdones & Bebrycas: quos Strabo dicit antè Bithynos Myſiam incoluiſſe, oriundos à Bebrycibus Thraciæ, tum Bithynos Boſporanos nuncupatos fuiſſe Bebrycas, liquet ex aula Amyci Bebrycum Regis, quam iuxta Boſporum in Aſia ſitam fuiſſe deprehendo ex Apollonio Orphei interprete, non minus egregio Argonauticorum Poëta, quàm Geographo vero: qui vt narrauit, quemadmodum præternauigarint Cyzicum vſque ad Cion: inde, inquit, ſoluentes:

Νῶϊ δὲ πανημερίην ἄνεμος φέρε, νυκτί τε πάσῃ
λάβρος ὑποπνείων ἀγὰρ οὐδ' ὑπὸ πίθον ἀνοῦ
Ἠοῦς τελλομένης, οἱ δὲ χθονὸς εἰς ἀνέχουσαν ἀκτὴν
Ἐκ κόλποιο μάλ' εὐρεῖαν ἐσίδοντο·
φρασσάμενοι κώπῃσιν ἅμ' ἠελίῳ ἐπέκελσαν·
Ἔνθα δ' ἔσαν σταθμοί τε βοῶν αὖλίς τε ἀμύκοιο
Βεβρύκων βασιλῆος.

Deinde poſtquam narrauit, vt Pollux vicerit Amycũ, vt lauro

vt lauro coronati Argonautæ cænaſſent, adiungit:

> Ἦμος δ' ἠέλιος δροσερὰς ἐπέλαμψε κολώνας,
> Ἐκ περατέων ἀΐων, ἤγειρε δ' μηλοβοτῆρας,
> Δὴ τότε λυσάμενοι νεάτης ἐκπείσματα δάφνης.

Poſt addit, vt toto illo die afflictati tempeſtatibus fuerint, poſtridiéque peruenerint ad maritimam domum Phinei, vt quæ Phineus dixerit Argonautis:

> Πέτρας μὲν πάμπρωτον ἀφορμηθέντες ἐμοῖο·
> Κυανέας ὄψεσθε δύω ἁλὸς ἐν ξυνοχῆσι
> Αὐτίκα Βιθυνῶν ἐπιδεξία γαῖαν ἔχοντες,
> Πλώετε ῥηγμῖνας πεφυλαγμένοι εἰσόκεν αὖτε
> Ῥήβαν ὠκυρόην ποταμὸν σκόπελόν τε κολώνης.

Ex his patet aulam Phinei fuiſſe in Europa iuxta Boſporum vicinam Cyaneis, aulámque Amyci fuiſſe in Bithynia Aſiatica: ſed an iuxta Propontidem, an iuxta Boſporum, coniicere licet ex eo, quòd Orpheus dicit Argonautas ex eo ſoluiſſe circa Meridiem vento ſecundo: ſimiliter Apollonius ait ex Cio ſoluentes totum diem, & totam noctem ſecundo vento & copioſo vectos fuiſſe, poſtridie manè vento ceſſante remorum vi appuliſſe nauem ad eum locum, vbi eſſet aula Amyci, vbi Pollux ex prouocatione vicit Amycum. Iam verò à Meridie ad poſterum diem vento ſecundo vſos conficere potuiſſe amplius centum miliaria exiſtimo ex mea nauigatione, qua intra vigintiquatuor horas à monte Arganthonio eminente ſupra ſinum Cioticum, peruenit ad Boſporum diſtantem à Cio plus centum miliaria. Ex quibus etiam veriſimile videri poſſet, aulam Amyci in Boſporo potiùs quàm in Propontide, ſi nulla eſſent apertiora argumenta ad probandum au-

Iam Amyci esse iuxta Bosporum. At alia permulta certiora sunt, quorum nonnulla, cùm alia ex Apollonio colligere possumus, tum iuxta locum, vbi interfectus est Amycus, fuisse πάτλω δάφνlω, quam non Apolloniũ poëticè finxisse, sed reuera in hoc loco fuisse permagnam, ex Andræta Tenedio & Apollodoro infrà ostendam: quam posteri appellarunt laurum insanam, vbi Plinius dicit fuisse portum Amyci, quem Arrianus appellauit portum laurus insanæ. Eúmque tradit quadraginta stadia distare à fano Iouis Vrij, octoginta ab vrbe Byzantio. Ex his manifestum est aulam Amyci fuisse in medio Bosporo, aulámque Phinei fuisse inter medium Bosporum & Cyaneas. Sed in quo loco nunc coniiciamus, vero proximũ est. Cùm Phineus haberet greges boum, & ouium, equorúmque, Réxque esset Thracię, habitasse prope flumen. A medio Bosporo in Europa ad Cyaneas primus est Pharmacius fluuius situs contra portum Amyci, in quo non fuisse Phineum, cùm excepit Iasonem, Bospori latitudo ostendit, quæ haud excedens miliare, non tenuisset Argonautarum traiectum tantum temporis, quantum Orpheus & Apollonius tradunt consumpsisse ab aula Amyci ad aulam Phinei: deinceps sequitur Bathycolpus fluuius, vbi aula Phinei fuisse non videtur ex loci interuallo. Ille enim distat à portu Amyci circiter tria miliaria: non enim Argonautæ diem vnum consumpsissent in tria miliaria conficienda. Restat vt Scletrinas aut Myrleanus habuerit domum Phinei, sed vter habuerit, ex his, quæ mox afferam, coniicias. Scletrinas habuisse videtur ex his Apollonij versibus, cùm ex hospitio Phinei Argonautæ

nautæ ſoluiſſent, ait: Δώδεκα δωμήσαντες βωμὸν ἁλὸς ῥηγμῖνι πάρος, καὶ ἐφ' ἱερὰ θέντες νῆα θοὴν εἰσβαίνομεν ὄφρα τάχιστα. Hoc eſt, in littore vlteriori aram erexerunt, quod infrà oſtendam eſſe in eo loco, vbi eſt fanũ Iouis Vrij, cui domum Phinei propinquam fuiſſe antedicti Apollonij verſus deſignant. Inde adiungit, vt ex eo loco, vbi fanum eſt, ſoluentes nauigarunt ad Cyaneas promontorium. Fanum eſt magis intra Boſporũ, quàm Myrleanus fluuius duobus miliaribus. Itaque ſi aula Phinei fuit ad Myrleanũ, oportuit Argonautas retrocedere duo miliaria. Sed id ferri poteſt, nam vatis Phinei vaticinio illud templum excitarunt duodecim diis: veriſimiliúsque videtur aulam Phinei fuiſſe prope Myrleanum fluuium, vbi fuit Gypopolis, quàm prope Scletrinam ex Orpheo, cùm ait, Argonautas poſtquam reliquiſſent aulam Phinei ſupra magnam vndam maris, acceſſiſſe prope Cyaneas: ſed clariùs ex Apollonio, cùm ſcribit Phineum dimittentem Argonautas. A me, inquit, diſcedentes quàmprimum videbitis Cyaneas, ex quibus oportuit domum Phinei propinquam eſſe Cyaneis. Adde, quòd aulam Phinei dicit Orpheus fuiſſe, vbi excęcauit filios, eósque in petras eminentes proiecit. Ex quibus videtur aula Phinei propinquior Myrleano, quàm Scletrine, quòd circa Myrleanum rupes ſunt eminentes & præcipites, frequentari ſolitæ vulturibus, & coruis, miluíſque, hoc eſt, arpiis rapacibus. In contrario littore eſt promontorium, quod Dionyſius Byzantius appellat Coracium, in hanc diem nomen retinens: pręterea quòd nulla alia pars Boſpori, quàm circa Myreliũ & Gypopolim ventos rapidiores habet. Venti enim Arpiæ dicuntur. Homerus

merus in ſynonymia ponit θύελλας καὶ ἁρπυίας ἀντὶ τοῦ καταιγιδώδεις πνοάς· τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν· τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ θύειν, ὅ ἐστι μετὰ βίας ἄγειν. atque vt ſolemus Arpyias ἁρπακτικὰς κύνας appellare, ita latrones rapaces Thraces Arpias vocare poſſumus. Nam quòd Orpheus dicat aulã Phinei fuiſſe in ſyluis, nunc nullę ſunt in Myrleano, ſed neq; item in ſinu Pharmacia, cùm olim fuiſſe denſa & profunda nemora antè ex Dionyſio acceperimus: ſed de his rebus tam antiquis, quas ne antiqui quidem permulti etiam literarum monimentis clari benè nouiſſe videntur: cuiuis curioſiùs relinquo iudicium.

De petra Dotina. CAP. XXIII.

PAVLO vltra Gypopolim (inquit Dionyſius) eſt petra Dotina nominata, non in magnam maris altitudinem abdita, neque ſupra aquam extans: naues in ipſam impinguntur. Petræ nomen ironia, diſſimulantiáque ridet nauigantium ignorantiam. δωτίνην vocant Dorienſes, ab aliis Græcis nominatam προῖκα. Byzantius colonos Megarenſium lingua Dorica vſos fuiſſe, cùm ex his cognoſco, tum magis ex pſephiſmate, quod à Byzantiis decretum in gratiam Athenienſium Demoſthenes citat contra Aeſchinem. Dos, inquit, Varro, erit pecunia, ſi nuptiarum cauſa data, hæc Græcè δωτίνη: ita enim hæc à Siculis nominatur. Iam verò vt ab vrbe Byzantio ad Pharum & Cyaneas pedibus profectus ſum ſecundum littus, ita à Pharo ſimiliter pedibus Byzantium reuerti, quàm proximè ad littus accedere potui. Sed primum à Pharo ad Myrelium non potui, quòd littus præceps &

præru

præruptum ſit, perpetuis rupibus editum in altitudinem plus minúsve quadraginta paſſuum. Supra hoc littus exiſtit planities, campeſtris, colliculis, & valliculis diſtincta longe latéque patens, ſenſim aſſurgens vſque ad verticē collis, in quo antè dixi fuiſſe antiquam Pharum. Itaque à Pharo ad Chryſorrhoam iter feci per ſupercilia collium, per deſertas paſtiones plenas erycis, aliíſque fruticibus, vbi nihil cultum apparet, præter exiguas arationes, non tam iniquitate terrę, quàm inopia agricolarum, ſi quà deſcenſus patet ad littus, vt patet ad Myrelium, & ad portum Epheſiorum, ſtatim latæ rupes me impedierunt, vt ex altis littoris crepidinibus mihi ſæpe aſcendendum fuerit ad circuendas rupes obuias, & per directos & præruptos cliuos repere quadrupedis more habui neceſſe. A Chryſorrhoa iuxta littus iter habere potui ad promontoriū Smilton, quod præceps & abruptum non peruium eſt, niſi in excelſis cliuis: inde ad Bathycolpon iuxta Boſporum perrexi: à Bathycolpo ad Cōmarodes exceptis vallibus via non patet in ora maritima, ſed anguſtiſſima ſemita habetur in arduis cliuis, confragoſis, & abruptis à Commarode ad Leoſthenium iter confeci ferè ſecundum littus: à Leoſthenio ad portum Phidaliæ, excipio valles, via duntaxat patet per altos cliuos: à Phidalia ad oppidum nuncupatū Sycas, ſiue Iuſtinianas via patet iuxta Boſporum: à Sycis Byzātium traiectus eſt breuior quatuor ſtadiis, à quo quidem traiectu appellato Syceno ad finem Boſpori planities maritima Conſtantinopoleos partem continens acceſſum latum, largitur etiam quàm proximè ad Boſporum.

De Panio promontorio Phari, & de Cyaneis petris.

CAPVT XXIIII.

OST Dotinam petram, inquit Dionysius, « existit promõtorium nuncupatum Panium « parallelum Cyaneis, hoc est, quasi par & æ- « mulum contra Cyaneas situm, interceden- « te medio maris littore: in fine autem promontorij, par- « uæ Insulæ termini pontici maris à Continente direm- « ptæ paruo maris spatio intermedio, quod perleuibus & « perparuis nauigiis permeari & transiri potest ob mare « minime profundum. Sublimes autem Cyaneæ, & su- « pra mare elatæ, aspectum gerentes similem Cyano, si- « ue à terra multiformi, siue ex refractione maris: supra « Cyaneas ara existit Apollinis à Romanis statuta. Pro- « montorium Panium totum saxeũ nihil aliud est, quàm Isthmus peninsulanus, ex tribus partibus mari circundatus, ab Oriente quidem Bosporo, à septentrionibus sinu ponti scopuloso, importuoso, patenti in longitudinem circiter mille & ducentorum passuum: ab huius intimo recessu linea secans promontorij dorsum, hoc est, ceruicem Isthmi ducta ad Bosporum extenditur in passus septingentos. Cliui à summo mucrone ad ceruicem in passuum altitudinem efferuntur circiter mille & ducentorum. Contra Cyaneas emittit duos mucrones totos saxeos. Primæ quidem maior est, & rectus assurgit in medium promontorium, sub imas radices admittens breuem quendam recessum diuturnis & vehementibus fluctibus excauatum, cauernis & fossulis saxeis plenum, qui exarescit, cùm est mare tranquillum: cùm verò est ventus, cõcitatum impletur fluctibus, sed

cauer

cauernæ ſemper aqua plenæ remanent. Alterum verò mucronem emittit minorem & obliquum: à dorſo demiſſam, velut pollicem porrectum in obliquam manus partem. is mucro magis meridianus exiguum ſinum efficit, admittentem duntaxat ſcaphas. Littus autem contra Cyaneas, ſitum intercedens inter vtroſque mucrones, longum circiter trecentos paſſus, in Panij ſupercilio eminenti ſupra mucronem maiorẽ exiſtit Pharus quaſi φανὸς: vnde à Græcis huius ætatis omnia ferè nomina diminuere in άδιον ſolitis appellatur φανάδιον. id turris eſt octogona, in culmine habẽs lucernam omnibus noctibus lucentem nauigãtibus, vndique clauſam vitreis feneſtellis, plumbo, non gypſo compactis, quod oſtendit non Turcorum, ſed Chriſtianorum opus eſſe. Ex vertice Panij promontorij quoquo verſum vides longè latéque pontum Euxinum, tanquam ex Panio Alexandria olim videbatur: hac etiam ætate ſpectatur in media Alexãdria Panium quoddam manufactum, faſtigiatum in acutum verticem, excelſum, colli ſimile, ex cuius culmine tota vndique Alexandria, ſimúlq; hinc mare internum, illinc Mareoticus lacus videtur. Duobus promontoriis Panio & Ancyreo finitur pontus, incipítque Boſporus. Iuxta Ancyreũ exiſtunt Cyaneæ Aſiaticæ, iuxtáque Panium Cyaneæ Europeæ, diſtantes à Panio ſibi oppoſito ab occaſu paulò ampliùs ſeptuaginta paſſus Romanos. tantundem enim in latitudinem patet Euripus, Cyaneas à Continente ſeparans, quem vadoſum & ſaxeum nudus trãſire conatus, de medio curſu reuocatus ſum. Itaque conſcenſa ſcapha, per hunc penetrãs aduerti Cyaneas ab occaſu qui-

dem circumnauigari non posse, nisi nauigiis perparuis ob vadosum Euripum à Septentrionibus Orientéque circuiri ab omnibus nauibus posse. Cyaneæ nihil aliud sunt, quàm vt dicuntur, petræ: eas enim nunquam Insulas appellant Orpheus, Apollonius, Valerius Flaccus, Herodotus, Dionysius Alexandrinus: sed duntaxat petras nominant. Strabo verò & Dionysius Byzantius vocant Insulas magis propriè. Valerius Flaccus nunc scopulos, nunc cautes, nunc rupes nuncupat. Eurypides Didymos petras, quæ profectò nihil aliud sunt, quàm duo scopuli, vnus Asiaticus, alter Europeus, diuisus in quinque petras vna radice nitentes, sed ab imò ad summum rimis diuisus: quarum primam Pharo viciniorem à petra diuidit fissio, rimáque alta quinquaginta dodrantes, alicubi patens in latitudinem trium pedum: in qua quidem fissione consistit saxum plaustrici oneris magnitudine à prima petra gradum atque aditum iaciens ad secundam petram in fissionem proiectam ex antiqua ruina, quam summam scopuli verticem edidisse significant circum scopulum permulta abiecta saxa. Primæ quidem petræ iugum in omnes partes patet sexaginta septem dodrantes: secũdæ verò dorsum planum, in quo statuta est columna, in dodrantum longitudinem panditur cẽtum & quinquaginta: in latitudinem verò quinquaginta. Secundam à tertia diuidens fissio paulo latior est sexaginta dodrantibus. Tantundem patet fissura tertiam à quarta seiungens, altitudo totius scopuli, quem dixi diuisum in quatuor petras, non excedit octoginta dodrantes. Ambitus superat duo millia dodrantum. Ascensus in huius iugum non patet, nisi

vno

vno aditu, eóque perangusto, quo quadrupedis in modum irrepitur. Scopulus etsi totus saxeus, tamen ex eius dorso aliquot frutices enascuntur, vt caprifici, vt pruna agrestia, sed rarissima. Cùm sunt maris tempestates, fluctibus obruitur vsque adeò, vt columna aspersione fluctuum attingatur. Fuit aliquando scopulus integer, nullis rimis scissus, sed saxa circumproiecta ostendunt ruinarum editione scissum fuisse: vnde factũ est, vt eius radices multas cauernas & latebras habeãt, partim aridas, partim mare admittẽtes, vbi non modò pisces, sed etiam multi homines delitescere possunt. Quinta petra longè humilior cæteris, fastigiata in duos vertices, exiguo Euripo diuisos: illius quidem radices sub aqua iuxta vadum cum radicibus scopuli, quem iam dixi in quatuor petras diuisum, continuantur, coniunguntúrque: sed ab hoc scopulo quadrifido separatur Euripo vadoso, pleno ingentibus saxis ex aqua extantibus, quæ ab ipsis scopulis abrupta esse videntur. Circum hos omnes scopulos similiter ingentia saxa abrupta iacent, Euripíque vadum intercedentis inter Panion, & Cyaneas saxeum, & cauernosum, introspexi. Vt verò proximum videatur Cyaneas olim abruptas à Panio promontorio fuisse similiter toto saxeo. Quare non sine physica ratione vbi animaduertissent Poëtæ Cyaneas terræmotu, aut temporis vetustate ruinas edidisse, & circunfractas esse, finxerunt inter se concurrisse: in quo concursu quid veriùs esse apparet, quàm id, quod tradit Valerius Flaccus. Cyaneæ iuga præcipites illa remittunt. Nam reuera earum iuga ruinis illisa remissiora sunt facta, earundémque moles illisæ. Nam quod Apollonius

ait petris Cyaneis, κοῖλαι σπήλιγγες ὑπὸ σπιλάδας κλυζούσης ἁλὸς ἔνδον ἐβόμβεον: ex antè iam dictis non fictũ eſſe præſcimus. Quòd autem Cyaneas Aſiaticas concurriſſe contra Europeas Cyaneas, quæ modò clauſas, modò apertas videri tradiderint, ex eóque ſynormadas, & ſymplegadas, & planctas appellauerint, non mendacium commenti ſunt, ſed phyſicam veritatem expreſſerunt ex antiquis duabus Cyaneis, hoc eſt, ex duobus littoribus Boſporum cingentibus, quæ vtraque antiquiſſimis tẽporibus ſymplegades, & planctæ appellatæ ſunt, id eſt, vt Valerius ait, errantes per altum Cyaneæ. Illæ redeunt, illæ æquore certant. Ex eo, vt ait Eratoſthenes, quòd anguſtum fretum & flexuoſum multis anfractibus circumſeptum nauigantibus videtur tum concurrere & congredi, occultari, claudi, tum rurſus digredi aperiríque: proximo enim acceſſu aperiuntur, mox digreſſu rurſum deliteſcunt Cyaneæ. Dionyſius Byzantius vt Cyaneas conſtituat Inſulas eſſe, tamen omnes Boſpori anfractus ait ſymplegadas dici poſſe. Neq; verò, inquit, Boſporus directus, ſed continuus, & parallelis promontoriis fractus: præuertunt enim, & tanquam ſe inuicem ſupplantant, & propemodum ſe decipiunt promontoria prohibentia nauigantes vlterius progredi. Vnde, vt ipſe ait, mihi videntur Symplegades nominaſſe petras, quoniam adnauigantibus modò aperiri, modò claudi videntur fallente aſpectu opinionem: id enim quod videtur finis, ſtatim principium eſſe apparet. Quamobrem magis properè Boſpori anfractibus conuenit nomen ſymplegadum & planctarum, quàm Cyaneis Inſulis, quæ traduntur inter ſe cõcurriſſe: quia,

vt Plinius ait, paruo inter se discretæ interuallo intrantibus geminæ cernerentur, paulúmque deflexa acie, coëuntium speciem præberent, id quod non satis probabunt nauigantes ex ponto in Bosporum. Nam Cyaneæ Insulæ adeò sunt vicinæ Continenti, vt particulæ Continentis esse videantur, neque, nisi proximè accesseris, eas à Continenti distinxeris. At vtruque latus Bospori intrare volentibus in Bosporum, modò clausum, modò apertum Bospori canalem ostendit non modò procul ex agitatione nauis, modò directa via ad os adnauigantis, modò obliqua, sed etiam proximè, atque adeò intra Bosporum nauigantibus crebrò claudi & aperiri Bosporus videtur ex crebris promontoriorum flexibus. Rectè igitur Frontinus Cyaneas vocat Bosporum. Philippus, inquit, cùm angustias maris, quæ Cyaneæ appellantur, transnauigare propter Atheniensium classem, quæ opportunitatem loci custodiebat, non posset, scripsit Antipatro, Thraciam rebellare, præsidiis, quæ ibi reliquerat, interfectis, vt sequerētur omissis omnibus, quæ epistolæ, vt interciperentur ab hoste, curauit. Athenienses arcana Macedonum accepisse visi, classem abduxerunt. Philippus nullo prohibente angustias freti liberauit. Sic Cyaneas intelligere videtur fœdus illud illustre, quod Athenienses post pugnas nauales percusserunt cum Rege Persarum, quæ sic abiecerunt Regis animam, ὥστε συνθέσθαι τὴν πολυβόητον εἰρήνην ἐκείνην, ἵππου μὲν δρόμον ἀεὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀπέχειν θαλάσσης. ἔνδον δὲ κυανέων καὶ χελιδονιῶν μακρᾷ νηὶ καὶ χαλκεμβόλῳ μὴ πλέειν. Iam etsi ex his, quæ antè dixi de aulis Amyci & Phinei, liqueat Orpheum duas petras Cyaneas non intelligere

totum

totum Bosporum, aut multiplices anfractus parallelos Bospori: tamen ex eo clarè elicere non possumus, an duntaxat intelligat Cyaneas Insulas, an etiam vtrunque littus circumuicinum Cyaneis. At ex Apollonio non solùm eius æmulo, sed etiam enarratore assequimur, petras Cyaneas aut esse, quas Insulas diximus, aut rupes & cautes vtriusque littoris à Myrleano sinu vsque ad Cyaneas. Sic enim Apollonius ait, vbi Argonautæ duodecim diis aram posuissent, in eo promontorio, quod etiamnum ἱερὸν Græci appellant.

Γαίης δ' αὖ δίπλακα πείσματα ἔλυσαν·
οἱ δ' ὅτε δυσκολίοιο πόρου στείνωπον,
τρηχείῃς σπιλάδεσσιν ἐεργμένον ἀμφοτέρωθεν,
δινήεις δ' ὑπένερθεν ἀνακλύζεσκεν ἰοῦσαν·
νῆα ῥόος, πολλὸν δὲ φόβῳ προτέρωσε νέοντο;
ἤδη δὲ σφίσι δοῦπος ἀρασσομένων πετράων
νωλεμὲς οὔατ' ἔβαλλε, βόων δ' ἁλιμυρέες ἀκταί.
Κυάνεαι ἄμυδις πάλιν ἀντίαι ἀλλήλῃσι,
ἄμφω ὁμοῦ ξυνιοῦσαι ἐπέκτυπον, ὦρτο δὲ πολλὴ
ἅλμη ἀναβρασθεῖσα, νέφος δ' ὡς οὔδε πόντου
σμερδάλεον· πάντῃ δὲ περιμέγας ἔβρεμεν αἰθήρ.
κοῖλαι δὲ σπήλυγγες ὑπὸ σπιλάδας
κλυζούσης ἁλὸς ἔνδον ἐβόμβεον.

Ex quibus percipimus Argonautas soluentes ex fano Iouis aliquandiu nauigasse per Bospori flexuosi angustias vtrinque asperis cautibus cinctas, iámque sonitum petrarum conflictantium Argonautarum aures vexasse, marina littora musicè Cyaneas inter se concurrentes fremuisse, cauas speluncas sub cautibus mari intus fluctuante resonasse: quæ omnia côueniunt non modò insulis,

inſulis, ſed etiam cautibus & rupibus vtriuſque littoris excurrentis à Cyaneis ad Myrleanum ſinum, & Coracium promontorium. Ibi enim vtrinque excelſæ rupes fluctuum impetu altè reſonant, & concurriſſe inter ſe videntur, ex ingentibus ſaxis circum vtrunque littus ſparſim in mari iacentibus. Iam verò ex antedictis perſpicuum eſt Tzetzem nobilem Grammaticum, qui gloriatur ſe omnibus Geographis atque Hiſtoricis longè melius ſcire Boſporum Thraciũ, neſcire Cyaneas, non modo quas tradunt Geographi Hiſtoricíque: ſed ne illas quidem, quas Poëtæ, quorum interpretem ſe profitetur, commemorant. Sic enim enarrat illos Lycophronis verſus:

Πόντος, ἕλλης, καὶ πέτραι συμπληγάδες,
Καὶ Σαλμυδησσὸς, καὶ κακόξεινος κλύδων σκύθαισι γειτῶν.

Quas Homerus appellat planctas: Lycophron Symplegadas petras: Eratoſthenes Synormadas, quas dicit apud pontum Euxinum eſſe, ſiue circum anguſtias. Apollonius & Lycophron ipſas quidem dicunt eſſe Symplegadas: verùm Lycophron videtur has ponere inter Chalcedonem & Byzantium, vt videantur eſſe id, quod ab idiotis dicitur rheuma. Apollonius verò videtur apud pontum Euxinum, ſiue apud anguſtiarum locum nuncupatam clauem, ipſas ſtatuere, eas ſimiliter vt Lycophron ſcribens Symplegadas ἀξωύνους, quarum vna eſt in Europa apud Byzantium, altera in Aſia apud Chalcedonem. Salmydeſſus verò eſt mare inter Byzantium & Damalim, poſt anguſtias Boſpori & fanum Iouis, eſt Scythia. Hæc quidem Tzetzes. At verſus Lycophronis, cùm nihil diſſideant ab Orpheo & cæ-

teris scriptoribus, peruersè conuertere conatur in sensum ab omnibus authoribus alienissimum. Non enim his versibus Lycophron dicit, Symplegadas esse inter Chalcedonem & Byzantium, vt ipse testatur, neque Apollonius ponit ad Euxinum pontum, vt Tzetzes ait, neque apud clauem pōti, siue eam intelligit, quam hodie appellant κλέδιον, locum vicinum Byzantio, nuncupatum Senem marinum, siue illas claues, quas Dionysius appellat modò κλεῖθρα, modò κλεῖδας, quas antè demonstrauimus esse circiter medium Bosporum, prope sinum appellatum Pharmaciā. Sed Apollonius ipse Symplegadas ponit apud partem Bospori, quam modò explicuimus, sic inquiens: δύω ἅλ⊕ ἐν ξυνόχῃσι κυάνεαι πέτραι. Hoc est, in primis faucibus ponti duæ Cyaneæ. Neque ex Lycophrone colligi potest Salmydessum esse inter Byzantium & Damalim, sed ad pontum eo in loco, quo omnes Geographi tradunt, neq; post fanum Iouis esse Scythiam Europeam ex Lycophrone coniectari potest: sed eo in loco, quo cęteri tradunt, non modò insulæ Cyaneæ in hunc diem, sed etiam omnes rupes claudentes Bosporum à Cyaneis vsque ad fanum & littora circumuicina Cyaneis spectantur colore Cyaneo: aliæ obscuriore, aliæ dilutiore. Planctas Thracicas Homerus velut quadam machina mirabili petras in monstrosam longitudinem iaculante ex freto Thracico iaculatus est in fretum Siculum fictione architectrice, & quas post Iasonis transitum Orpheus longè antè sempiternis radicibus defixerat in freto Thracio, immobiles mansuras in sede Thracica semper mansuras explantauit, elocauit, transtulit in Siciliam eas effingens

gens ad similitudinem Symplegadum petrarum Cyanearum, prius ab Orpheo effictarum, aliquid de suo addens. Sed vt Thracicas Cyaneas à Siculis internoscere queamus, subiungam Homericam Siculárum descriptionem:

Ἔνθεν μὲν γὰρ πέτραι ἐπηρεφὲς ποτὶ δ' αὐτὰς
Κῦμα μέγα ῥοχθεῖ κυανώπιδος ἀμφιτρίτης.
Πλαγκτὰς δή τοι τάς γε θεοὶ μάκαρες καλέουσι.
Οἱ δὲ δύω σκόπελοι ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει
Ὀξείῃ κορυφῇ· νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε
Κυανέη τὸ μὲν, οὔποτε ῥώει, οὐδ' ποτ' αἴθρη
Κείνου ἔχει κορυφὴν, οὔτ' ἐν θέρει οὔτ' ἐν ὀπώρῃ.
Οὐδὲ μὲν ἀμβαίη βροτὸς ἀνὴρ, οὔτε καταβαίη
Οὐδ' οἱ χεῖρες τε ἐείκοσι, καὶ πόδες εἶεν·
Πέτρη γὰρ λίς ἐστι περιξεστῇ εἰκυῖα·
Μέσσῳ δ' ἐν σκοπέλῳ ἐστὶ σπέος ἠεροειδὲς,
Πρὸς ζόφον εἰς ἔρεβος τετραμμένον ἦ.

Deinde vt descripsit Scyllam esse in hoc scopulo, adiungit:

Τὸν δ' ἕτερον σκόπελον χθαμαλώτερον ὄψει Ὀδυσσεῦ·
Πλησίον ἀλλήλων, τοῦ δ' ὑπὸ δῖα χαρίβδις
Ἀναρροιβδεῖ μέλαν ὕδωρ.

Hæc omnia non cōueniunt Thracij Bospori Cyaneis. Nam Homerus Poëticè alterum auget scopulorum illorum: attingere cœlum acuto vertice adumbrato perenni nube, illúmque ascendi non posse tradit. At Cyaneæ insulæ Thracicæ ascendi possunt: littora verò circumuicina, si Cyaneæ petræ sunt existimandæ, nullis pedibus, nullísq; manibus ascendi possunt. Nam quòd dicit in illo scopulo Siculo speluncā esse ex parte Oc-

cidentis,in quam abduntur Scyllæ piſces, Boſpori Cyaneæ inſulæ ſpeluncas quidem habent, ſed ex parte Orientis & Meridiei, in quas ſubeunt piſces etiam Delphini. At canes Charcariæ,qui Lamiæ,& Scyllæ nominantur, illuc non ſubeunt, propterea quòd pontus Euxinus feris piſcibus frequentari non ſoleat, niſi Delphinis & Phocænis, vidi tamen canem Charcariam omnium maximũ,quos vnquam viderim captum apud muros Byzantij: ſed is adeò rarus illic videtur, vt tanquam monſtrum ſpectaretur,à nullóque piſcatore cognoſceretur. Veſtigia aræ Apollinis, quam Dionyſius tradit Romanos ſtatuiſſe ſupra Cyaneas, nulla iam extant, niſi ſcrobiculi, ſeu foſſulæ excauatæ in petræ ſecundæ vertice, vbi etiamnum extat columna marmorea, cuius baſis, in qua inſcriptio continens nomen C. Cæſaris inciſa literis Latinis exeſa eſt temporis vetuſtate. Exiſtit marmoris cãdidiſſimi alta circiter ſex dodrantes,& ſex digitos,cuius perimeter complectitur nouem pedes,& ſemiſſem mediã. Baſim cingit vitta laureata flexuoſa,modò ſurſum verſus,modò deorſum.Ex medio flexus quadruplicis vertice appenſum eſt caput bubulum,in medio aliorũ quatuor flexuum inciſi ſunt circuli,in quorum vno eſt effigies quadrupedis,in altero Solis imago: in tertio radiorum decuſſis: in quarto vergente ad Aquilonem nihil expreſſum eſt.Columnæ ſcapus non reſpondet magnitudini ſpirę,nempe illius perimeter ſex pedes circumplectitur: ſummus ſcapus habet apophygem, & aſtragalum partim exeſum: Capitulum tamen Corinthium integrum exiſtit. Baſim exiſtimo reliquias aræ Apollinis cùm ex vittis laurea-

tis,tum

tis, tum ex candore marmoris. Aræ enim ſolitæ erant fieri ex marmore candido, quæ non facta videtur ad hanc columnam ſuſtinendam, ſed ex aræ euerſæ reliquiis iterum hanc excitaſſe Barbaros in honorem Cæſaris. Similiter, vt Arrianus ſcribit, Trapezuntios Adriani ſtatuam ſtatuiſſe ex marmore aſpero factam, inſcriptionémque deprauatè incidiſſe.

LIBER TERTIVS.

De ſcopulo nuncupato Colona, & de Rhebante flumine.

CAPVT I.

HVC VSQVE de littore Boſpori Europeo, & de Cyaneis Europeis, quas, priuſquàm nactus eſſem Anaplum Dionyſij, præceperam ex Strabone tradente Cyaneas petras eſſe duas inſululas in pōti oſtio ſitas, alteras vicinas Europæ Continenti, alteras Aſiæ. Europeas facilè deprehenderam, ex eo, quòd ſolæ ſint in longiſſimo tractu littoris Thracici: at Aſiaticas cognitu longè difficiliores expertus eram, ob multitudinem ſcopulorum: quos cùm ex vertice Cyanearum Europearum intuerer, diſcernere à Continēti non poteram, niſi duos Cyaneis Europeis oppoſitos ab ortu æquinoctiali diſtantes circiter ſexaginta ſtadia. Eos igitur propiùs, vt explorarem, adnauigare aggreſſus, repentina maris tempeſtate ex medio curſu reiectus ſum ad fanum Iouis, vnde pedibus per ſaltus deſertos & malè fidos acceſſi ad ipſos ſcopulos mihi ex vertice Cyanearum antè proſpectos, quorum alterum ſitum vltra

Rhebãtem amnem circiter tria miliaria Græci huius ætatis nominant Atroparion:alterum ſitum inter Rhebantem & Boſporum appellant Crommyon,is mihi potiùs Cyanea Aſiatica videbatur ex Orpheo & Apollonio,tradentibus ſtatim poſt Cyaneas Rhebantem fluere in pontum:ſed quòd eſſet vltra promõtorium,quod fauces Boſpori ſtringere incipit, mihi nonnullam dubitationem afferebat: verùm eam extenuabat Dionyſius orbis conſcriptor,cùm ait: ῥήβας πόντοιο παρὰ ϛομάτεσσιν ὁδεύει, quòd παρὰ interpretarer apud, non autem prope, vt interpretandum eſſe poſtea cognoui. Quamobrem diligenter hunc ſcopulum ſic conſiderare cœperã obrotundum eſſe & ſimilem τῷ κρομμύῳ, cuius ex forma piſcatores putant appellatum, eius complexum ambire circiter quatuor ſtadia.Faſtigiũ planum habere ſenſim in cliuos deuexum, eiuſdémque latera vndique ſaxea ab Oriente quidem & ſeptentrionibus prærupta & directa,vt aſcendi nequeant. At ex Meridie & Occaſu mitiora,& quæ aſcenſui pateant: denique totus ſaxeus eſt, etſi iugum herbas habet, in quo veſtigia videntur antiquorum ædificiorum. Cùm eſt magna maris tempeſtas,vndique mari clauditur,& à Continenti ſeparatur Euripo centum ſexaginta paſſuum: cùm eſt tranquillitas,Euripus exſiccatur,& velut ceruix fit,qua adnectitur Continenti,tota ſabuloſa,larga octoginta paſſus,longa centum ſexaginta: inde ora maritima plana & ſabuloſa,apta panagris retibus,longa paulo amplius duobus miliaribus excurrit vſque ad promontorium, quò littus tendens ad occaſum ferme æquinoctialem, flectitur ad occaſum brumalem. Vbi hunc ſcopulum

ita

ita explorassem, profectus sum ad Rhebantem, vt viderem amnem nobilitatũ à tot antiquis nobilibus scriptoribus. Is enim à Dionysio Alexandrino Rhebas nominatur, ab Orpheo Rhebanus, ab Apollonio Rhodio nunc Rhebas, nunc Rhebeus appellatur, iam à Græcis etiam agrestibus vocatur ῥήβας, quem Arrianus tradit distare à fano Iouis Vrij nonaginta stadia. Nónne auersus à Musis essem, si instituto nostro operi tam vicinũ fluuium præterirem, quem prætermissis maioribus fluminibus tot illustres scriptores honorificè commemorarunt? Dionysius quidem scribit eius aquam amabilem & pulcherrimam esse. Eiusdem nomen tribus versibus continuis ter repetit, velut esset amnis magno sermone dignus, cùm sit paruus, cuius ostium parua duntaxat nauigia in statione admittit: non longè ab eius fonte Rex Othomanus hortos diligenter cultos habet. Ille enim oritur in Bithynia inter pontum Euxinum & Propontidem. Itaque fit, vt nisi expertus essem in multis Eustathium nihil solere scribere de suo, sed ex alienis authoribus, valde mirer, vnde acceperit Rhebãtem manare ab Olympo Mysio, cùm inter fontẽ Rhebantis, & Olympum duo Propontidis sinus intercedant, nimirum Astacenus & Cioticus, neque eos sinus circuire vidi. Nam ab intimo sinu Astaceno per planitiẽ vtrinque montibus clausam profectus ad Sangarium, nullum inueni amnem ab Olympo ad pontum penetrare, neq; inter Cioticum sinum, & lacum Ascanium, quem hodie Nicænum appellant, altissimis intercedentibus montibus, nullis vallibus à ponto ad Olympum penetrantibus pręter eam, per quam delabitur Sangaris. Sed quid

quid longinqua repeto, cùm Rhebantis fons non multa miliaria distet à suo ostio. Jam Rhebante & scopulo Crommyo perlustratis coniectabam Crommyon esse Cyaneam Asiaticam, cùm nondum vllum alium ex Europa intuens scopulum Asiaticum deprehendissem mari circundatum. Sed Apollonius Argonauticæ profectionis verus explicator meam coniecturam infirmauit, introducens Phineum alloquentem Argonautas. Ita enim inquit Phineus,

Πέτρας μὲν πάμπρωτον ἀφορμηθέντες ἐμεῖο,
Κυανέας ὄψεσθε δύω ἁλὸς ἐν ξυνοχῇσι,
Αὐτίκα βιθυνῶν ἐπὶ δεξιὰ γαῖαν ἔχοντες,
Πλώετε ῥηγμῖνας πεφυλαγμένοι ἔστ' ἂν ἔπειτα
Ῥήβαν ὠκυρόην ποταμὸν, σκόπελόν τε κολώνης.

Idem paulo infrà narrans, vt Hercules superauit Mygdones à Billæo flumine ad Rhebæum flumen, sic ait:

ἐπὶ ῥηβαίου προχοὰς σκόπελόν τε κολώνης.

Ex quibus perspexi Colonem esse scopulũ, quem corruptè vulgò appellant Crommyon, quasi Colonem scopulum verè κολωνοειδῆ. Præterea circa Lycum flumen est promontorium nuncupatum κολώνη, sed à Rhebano longissimum, cuius meminit Nymphis in tractatu suo de Heraclia pōtica. Cùm igitur ex Apollonio viderem à Bosporo nauigantibus ad Rhebantem Colonem esse in aperto mari post Cyaneas, quas in angusto idē ostio ponit, conscendi lembum, paratus scrutari totum littus vsque ad fanum Iouis: sed iterum improuisæ tempestates sæuire cœperunt, vt Arpyæ immissæ viderentur, nescio quo fato nolentes Cyaneas mihi aperiri, atque adeò furiosè: vt aliquot remis amissis lembi, qui agebatur cir

tur circiter viginti iuuenibus regiis ſeruis redeuntibus ex regio horto, quem antè dixi ſitum eſſe prope fontem Rhebantis crebra & lamentabili voce Dei nomen exclamantibus inundatus & omnia paſſus, quæ ad Cyaneas Argonautæ paſſi traduntur, vehementioréq; metu affectus, vt qui carerem Typhi gubernatore, & Minerua directrice Argous, & Phinio vate: remiges enim peritiores erant plantandi olera, quàm dirigendi nauigium. Ego nullo Phineo præmonitus illuc acceſſeram comite Turco imperito non modò maris, ſed etiam itineris redeundi eò vnde veneramus, redire coactus ſum ad Rhebantem, túmque præteriens ſcopulum Coloneum timidè aſpiciebam, vndique fluctibus tempeſtatis circundari, fluctúsque vſque ad verticem Colonei ſcopuli exilire. Itaque ad Rhebantem reuerſi, in littore frigido pernoctauimus madidi, nō ſine metu, non modò Barbarorum vicinorum: ſed etiam ſeruorum regiorum, quos premiis adduxeram ad mare conſcendendum: nequid irati tentarent, ſed pecunias quot habebam, dedi, vt oxygalam, quæ illic in littore agreſti ſola inueniebatur, emerent, qua permulſi placatíque iram continuerunt. Poſtridie manè cùm nondum inſanire deſinerent tempeſtates, pedibus redij ad fanum Iouis, inde Byzantium: poſt verò aliquot dies, cùm mare tranquillum eſſet, rurſus nauigaui ad fanum, à quo vſque ad Rhebantem totam oram maritimam perſcrutatus, inter ſcopulum Coloneum & fanum deprehendi ſcopulos mari circundatos circiter quinque, quorum proximum promontorio, quò littus ſtringens latum pelagus, in anguſtum fretum Boſpori tendens ad Aquilo-

nem flectitur ad ortum ferè æquinoctialem. Iam priusquam incidissem in Anaplum Dionysij, iudicaueram esse Cyaneam Asiaticam, sed falsò, si recte scribit Dionysius hunc scopulum appellari, Pyrgon Medeę. Hunc meum longum & laboriosum errorem, quo diu errauẽram cum errantibus Cyaneis, profiteri volui, nequis seducatur scopulo Coloneo mihi quidem molesto, sed fortasse futuro cuipiam iucundo ob Colonæ & Rhebantis cognitionem: quibus cognitis faciliùs Cyaneæ initiúmque Bospori cognoscentur. Comite tamen Dionysio Byzãtio, sine quo difficiliùs cuiuis est Bosporum aperire, quàm Iasoni sine Phineo. Quare ad Dionysiũ redeo, quem reliqui apud Cyaneas Europeas.

De promontorio Ancyreo, & de anchora Iasonis.

CAPVT II.

A CYANEIS, inquit Dionysius, ad Orientem multus pontus patet in terminum aspectu incomprehenso, & non percepto oculis, vastum. Visionis nescio maior ne voluptas, an admiratio. A Meridie autem est promontoriũ claudens pulchrum ponti ostium, & magnum pelagus, & apertum astringens in fretum angustum. Ex Cyaneis Europeis traiicienti in Asiam primùm quidem est promontorium nuncupatum Ancyreũ: ab hoc enim aiunt lapideam anchoram accepisse nauigantes cum Iasone vatis admonitu, eidémque promõtorio nomen dedisse Ancyreũ. Quàm illustris fuerit Iasonis nauigatio, tum permultis aliis nobilissimis orbis terrarum monumentis expressum attestatúmque habetur, tum anchoris ad

omnem

omnem posteritatẽ illustrissimis, quæ etsi lapideæ sempiternam memoriam reliquerant, non modò iis locis, vbi vetustæ relictæ sunt, sed etiam illis, vnde nouæ acceptæ fuerant, cuiusmodi hæc, quæ promontorio Ancyreo nomen imposuit, ex eo, quòd hinc sumpta fuerit, mihi quidem certè, veterem: quam ex Cyzico sumpserunt, in promontorio Ancyreo relictam fuisse, noménque loco peperisse verisimilius videtur, quàm nouam, quæ à Poëtis duntaxat sumpta fuisse à Cyzico: relicta verò Cyzici exesa temporis vetustate celebratur ab Apollonio tradente anchoram lapideam propter vetustatem mari corrosam soluentes ex portu Cyziceno Argonautas reliquisse in Artacio fonte, atque alteram sumpsisse, Milesiósq; ex Attica in Cariam & Phrygiam coloniam deducentes ex fonte Artacio tollentes consecrasse, & dedicasse templo Cyziceno Iasoniæ Mineruæ: de qua Plinius. In oppido, inquit, Cyzici est lapis fugitiuus appellatus, Argonautæ eo pro anchora vsi ibi reliquerant. Hunc è Prytaneo, ita vocatur locus, sæpe profugum fixere plumbo: hunc ipsum arbitror aut huic similem, illum, quem tradit Dionysius fuisse Byzantij. Paulò, inquit, supra mucronem promõtorij Bospori, in quo Byzantium situm est, ara Mineruæ Ecbasiæ existit, in loco, ad quem egressi coloniæ deductores confestim pugnarunt, tanquam pro patrio solo. Idem Dionysius addit prope templũ Mineruæ Ecbasiæ lapidem in mare eminentem, quem Byzantinis in locum ornatiorem supra stadium transferre conantibus non permisisse se transferri, siue quòd amaret locum mari vicinum, siue quia ostenderet parui momenti esse pietati

diuitias. Hic lapis, vt fuit Byzantij prope aram Mineruæ Ecbasiæ: ita ille Cyzici prope templũ Apollinis Ecbasij. Cùm enim Argonautæ extra vrbẽ appulsi essent, Cyzicenorum inuitatu nauem appulerunt in portum vrbis interiorem, vbi Argonautæ Apollini Ecbasio aram erexerunt à nauis egressu in Dolioniã: id templum Deilochus appellat non Ecbasij, sed Iasonij Apollinis. Iam verò anchoram, quam tradit Argonautas accepisse à promontorio Bospori Ancyreo, existimo eam esse, quam Argonautæ reliquerant ad Phasim, de quo Arrianus. Phasim, inquit, ingredientibus in sinistra parte demonstratur anchora Argous nauis ferrea, quæ non mihi videtur antiqua, etsi eius magnitudo non est eadem, quæ nunc est anchorarum, & figura aliquo modo immutata est: tamen recentior esse videtur ætate Argonautarum. At lapideæ alterius anchoræ fragmenta antiqua monstrantur, quæ potius coniicio reliquias esse illius anchoræ Argonauticæ. Hæc quidem Arrianus. Vnde autem colligam reliquias anchoræ Phasianæ esse illius, quam sumpserunt à promõtorio Ancyreo Bospori, profectò non aliunde, quàm à nobilitate scriptorum: qui si inter promontorium Ancyreum, & Phasim commemorassent. Iasonem anchoram, vel accepisse, vel reliquisse, non defuisset posteris locus celebratus nomine anchoræ Iasoniæ, vt non defuit quercui Marianæ, Poëtæ ingenio satæ, quam, vt Cicero ait, cùm tempestas, vetustásve consumpserit: tamen erit in his locis quercus, quam Marianam vocabunt. Anchoras Iasonis quanuis vetustas consumpsit, tamen literarum monumentis & locorum permanent. Iam sinum, quem claudit

claudit promontorium Ancyreum, vulgus Græcorum appellat ἁγίου σιδήρου, ex eo fortasse, quòd ibi aliquando fuit ædes diui Sideri, quem nautæ venerãtur, vt sacram anchoram, quam idem vulgus appellat σίδηρον. Antiquissimis heroicarum ætatum temporibus vsos anchoris lapideis fuisse incredibile videri non debet, cùm nostra ætate multæ nationes, non modò in vltimis terris nuper cognitis sitæ, sed etiam in recessu intimo Arsinoitico sinus Arabici, non modò anchoris lapideis Arabes Aethiopésque, sed etiam nauibus omnis ferri expertibus nauigent: quas, cùm essem in portu (quem Arabes nunc vocãt Tor, Græci verò Rhaïthon, coloniã Rhaïthynorum populorum felicis Arabiæ, distantẽ à monte Sinæo iter circiter duum dierum) perspexi onustas diuitiis Arabicis, nullis clauis ferreis compactas, sed tabularum coniunctissimis commissuris colligatas funiculis, rhesináque imbutas odorata, quam ex arbore thurifera manare aiebant, totámque nauem ex vno genere arboris factam esse, ex qua nascitur nux indica, nimirum omnia membra nauis, atque adeò armamenta, vt funes, vt vela, quæ ex illius foliis scitè contexta dicebantur. Hæ naues valde capaces nullis transtris tectísq; impeditæ sunt, quibus prorsus carebant, vt carent carbæ nuncupatæ, quibus Aphricani vtuntur, qui accolũt Syrtes, circundantes Lotophagiam Insulam, nunc vulgò nominatam Gerbẽ, ærumnosæ peregrinationis meę diuturnæ clausulam tragicã, vbi grauiora passus sum, quàm socij Vlyxis apud Lotophagos. Illi enim voluptatibus Lotophagorum deliniti retinebantur, ego in lugubri scrobe funestorum pyratarum diu retẽtus, nulla

ſpe redemptionis propoſita, neque vitæ liberari potui periculo, niſi diſſidio Barbarorum, quo Inſula capta, & pyrata, qui me ceperat, in vincula coniecto, Dei optimi maximi benignitate hæc noſtra de Boſporo commentaria reſarcio, quæ pyratæ à me antè longè accuratiùs elaborata me verberibus coëgerunt, vt diſtraherem, in maréque proiicerem, quamlibet diu prece & præmio propoſito eos reuocare conarer, ne me in mea uiſcera ſæuire cogerent. Quale autē ſit promontorium Ancyreum, & quo nomine appelletur, iam explicemus. Panio promontorio Europeo contrarium Aſiaticum promontorium Græci noſtræ ætatis appellant ψώμιον, totum ſaxeum ab imo ad ſummum exiſtit, arduum & directum, vt murus, exceptis duobus locis depreſſis, in quorum altero eſt fons ſacer virgini Panagiæ. Ad hoc quidem promontorium à Boſporo veniētes, poſtquàm acceſſerunt, repente vident ſe exire ex anguſtiis in mare apertum, in omnes partes interminati aſpectus. Venientes verò à Rhebante flumine, huius promontorij mucronem prætereuntes, vident latum mare redigi in anguſtum receſſum, ab Occaſu quidem Panio, ab Oriente verò ψωμίῳ. Hæc enim duo promontoria primas Boſpori fauces inchoant, ſimiles ſinui accedēti ad formam trianguli craſſi, & inæqualis, cuius ex lateribus longis circiter viginti ſtadia, alterum directius efficit littus Aſiaticum, pergens à vertice anguli occiduo ad Baſim aquilonarem: latus verò, quod efficit littus Europeum obliquiùs, pergit à Meridie ad cardinē ſeptentrionum, ex intimo ſinu efficiente verticem trianguli. Os ponti ſtringitur velut in collum latum plus minus ſex ſtadia,
in quo

in quo est Myrelium, velut in anguli vertice: Basim verò efficientes duo anguli, seu potiùs duo cornua existũt promontoria Panion & Psomion: hoc ipso littus procurrens ad Aquilonem, flectitur ad Solis ortum fere æquinoctialem, illo à Meridie ad mundi cardinem arcticum procedens incuruatur ad Solis occasum. Iam cùm ex antedictis, tum ex eo, quòd inter scopulũ nuncupatum Colonẽ, & primas freti Bosporici fauces nullum intercedit promontorium: sed duntaxat littus rectum, planum, sabulosum, patet ψώμιον esse Ancyreum promontorium, quod ab Oriente, vt ipse notaui, vt verò Dionysius ait, à Meridie claudit pulchrum os ponti, & ex magno pelago & aperto cogit mare in fretum angustum, inde Dionysius addit.

De Pyrgo Medeæ, & de insulis Cyaneis Asiæ.

CAPVT III.

» POST, inquit Dionysius, promõtorium An-
» cyreum est Pyrgos Medeæ Colchidis petra
» rotunda, in directum tumulum elata. Vltra
» Pyrgon Medeę Insula existit, quę maris per-
» turbati fluctibus obruitur: tranquillo mari manifesta
» apparet. Huius extremas partes & Cacumina, Cyaneas
» nominarunt, ne secundum Asiam natura expers esset
» Insularum, & fabula fide careret, tradẽte Cyaneas olim
» inter se concurrisse, Symplegadésque à re, quæ accidis-
» set, nominatas esse: inde stationem firmã habere apud
» vtranque continentem ad vadum maris suis radicibus
» adnitentes fato, in vtranque partem separationis ser-
» uantes fidem. Hæc quidem Dionysius. Promõtorio An-

cyreo

cyreo cingitur ab Aquilone ſinus à Græcis nuncupatus diui Sideri, in quem medium influit riuus omni anni tempore perennis, qui exile oſtium etſi ea magnitudine fluens habet, qua dixi Myrleanum fluere: tamen interius paulò ſupra oſtium habet alueum magnum & plenum ob planitiem leniter reſupinam, per quam mediam delabitur in huius ſinus latere, quod efficit promontorium. Ancyreum eſt ſcopulus in quatuor petras diuiſus ſupra aquam, quæ ſubter aquam radices coniunctas habent, ſeparatæ quidem à Continenti breui Euripo, ſaxis crebris referto, per quæ velut per gradus, cùm eſt mare tranquillum, ſiccis pedibus Euripum intercidentem inter ſcopulum, & Continentem tranſitus patet. Cùm autem ſunt maris tempeſtates, fluctibus circundantur quatuor petræ, in quas dixi ſcopulum diuiſum: quarum tres humiles prorſus ſubmergũtur, media verò excelſior Cyaneis Europeis in acutum verticem faſtigiata, ſubrotunda vſque ad faſtigium fluctibus quidem aſpergitur, ſed non obruitur vndique præceps, & directa. Ab Ortu & Meridie eius faſtigium ſenſim proiicitur, vt conſiſtentes iuxta imam ipſius crepidinem proiectione velut tecto protegantur à pluuia. Non patet in eiuſdẽ vndique præciſæ faſtigium aſcenſus, niſi difficulter à Septentrione expeditus manibus, pedibúsq; nitens ſurſum irrepat, non fuiſſe: aliquando diuiſum hunc ſcopulum in quatuor petras indicant ruinæ ſaxorum circumiacentium: ex quibus mihi priuſquàm incidiſſem in Dionyſij Anaplum, hæ videbantur Cyaneæ Aſiaticæ. Sed ex Dionyſiana deſcriptione nulla petra tã propè accedit ad Pyrgon Medeæ, quàm huius

huius ſcopuli petra Medea.In ſinus iam prædicti latere meridiano prope littus viſuntur ſpeluncæ ſaxeæ, bene penitus concauæ multitudinis capaces. Deinceps ſubſequitur ſinus iam à Græcis appellatus Ampelodes, à vitibus agreſtibus ibi ſua ſponte prouenientibus,quem ab Aquilone cingit promontorium,cingens à Meridie ſinum diui Sideri. In ſinu Ampelode exiſtunt duo ſcopuli toti ſaxei,inter ſe aliquanto ſpatio diuiſi,quorum magis aquilonaris, ac remotior à Continenti excelſus non eſt, vt qui in magnis tempeſtatibus obruatur mari. Hîc vſque adeò frequentatur laris, mergis, fulicis,vt totus ex illarum ſtercoribus albeſcat, procul cernens: vt niue tectum ipſum putet. Alter ſcopulus ſimiliter totus ſaxeus,altior quidem,ſed littori propinquior,vt qui breui Euripo à Continenti diuidatur, cùm eſt tranquillitas maris:at cùm tempeſtatibus mare concitatur, fluctuum acceſſu obruitur, deinde verò receſſu aperitur. Poſt promontorium à Meridie cingens ſinum, Ampelode conſequitur ſcopulus, vndique mari ſemper circundatus, ſaxeus, quem nautæ appellant Calogream,à forma mulieris monachæ. Concauus exiſtit ex parte Occidentis,inde non longè ſequuntur ſcopuli ſaxei ſiti prope latus aquilonare promontorij claudentis ſinũ, appellatum Dios ſacra. Ex his quinque ſcopulis antè commemoratis, ſine vlla dubitatione vnus eſt inſulula illa Cyanea Aſiatica, quam Strabo deſignat, cùm inquit, duas inſululas eſſe in ore ponti Euxini, Cyaneas appellatas:alteram adhærentem Europæ,alteram Aſię, Euripo viginti ſtadiorum inter ſe diſiunctas. Dionyſius Byzantius,vt antè dixi,primum ſcopulum demonſtrat

esse turrem Medeæ. Itaque ex Dionysio vnam ex reliquis quatuor scopulis oportet Cyaneã esse Asiaticam. Equidem ipse, nisi Dionysij authoritas intercederet, etiam nunc relaberer in eundem errorem, in quo me fuisse antè professus sum, nempe Pyrgon Medeæ esse Cyaneas Asiaticas, cùm ex eo, quòd scopulus Medeæ similior longè est Insulis Cyaneis Europeis, & è regione magis contrarius, tum maximè ex eo, quòd Apollonius non minus verus locorum conscriptor, quam egregius Argonautarum Poëta, pontum latum videri ait vtrinque apud Cyaneas. Sic enim Græcè scribit,

Ἤδη δ' ἀν α καὶ ἄντα διπλατὺς εἴδετο πόντος.

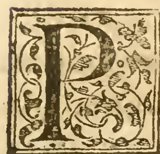
Similiter Dionysius orbis cõscriptor à Cyaneis inquit:

οἰγόμενος προπέπταται πόντος πολλὸς
Ἐῶν, καὶ πολλὸν ὑπ' ἀνατολίης μυχὸν
ἕρπων. --

Idem consentit Dionysius Byzantius, latum mare cùm dicit, aperiri promontorio Ancyreo. Antè monstraui turrim Medeæ esse, iuxta radicem promontorij Ancyrei. At ex reliquis scopulis, qui deinceps consequuntur, non vtrinque latum mare aperitur, etiam si ex horum verticibus oculos in omnes partes intenderis. Littus enim Asiaticum nondum curuatum ad Solis ortum, impeditur promontorio Ancyreo, quo minus ab his scopulis latum vtrinq; mare prospiciatur. Adde, quòd ratio Cyanearum, quam describit Apollonius, cæteríque scriptores, magis conuenit Pyrgo Medeæ, quàm reliquis scopulis. Fluctibus enim magis verberatur, vt magis septentrionibus patens. Præterea in quatuor petras diuisus vndique circundatur saxis proiectis ex ruinis,

nis,quas aliquando edidiſſe videtur vel terræ motu, vel tẽporis vetuſtate,vel,vt Poëtæ aiunt,ex concurſu Symplegadum. Hunc enim in quatuor petras diuiſum conuenientiùs videtur appellare Cyaneas, vt omnes antiqui appellant in numero plurium, quàm quemuis ex cæteris ſcopulis ſingulis vna petra conſtantibus. Sed de his relinquo liberum iudicium omnibus his, qui poſt me diligentiùs Cyaneas perueſtigare conabuntur.

De promontorio Coracio, & de Pantichio, & de ſcalis nuncupatis Chelis. CAP. IIII.

ROMONTORIVM, quod à ſeptentrionibus cingit ſinum, vulgò nuncupatum Dios ſacra, ex eo arbitror, quòd olim ibi aliqua Iouis, vel Neptuni alterius Iouis ara extiterit,vndique prçceps & ſaxeum eſt,longum circiter ſexcentos paſſus. Cuius dorſum anguſtum, in quo olim ara aliqua ſtatuta eſſe potuit vel Iouis, vel Mercurij, vt nunc in eo videmus cumulos lapidum, quos Hermas appellare poſſis,exaggerata ad indicandam viam nautis,quanuis in hoc medio ſinu,ex quo paucis antè annis effoſſa ſunt ædificiorum fundamenta: eſſe potuit ædes vel Iouis, vel Neptuni. Hic ſinus ſitus è regione ſinus Myrleani,cingitur à Meridie promõtorio, etiam nunc appellato Coracio, toto ſaxeo: ex eo, vt dicunt Græci huius ætatis,quòd Corui in ipſo nidificare ſolent:poſitum eſt contra promontorium Europæ, quod claudit portum Epheſiorum. Inter hçc duo promontoria, nonnulli piſcatores dicunt fretum Boſpori, tam anguſtum ferè eſſe, quàm inter fana. Iam verò in ſinu, quem ab

Aquilone claudit promontorium Coracium, locus est nominatus à Græcis, mancipiũ affirmantibus ibi olim fuisse furnum, quem vulgus Græcorum nominare solet mancipium, ignorantium locum hunc olim appellatum fuisse Pantichium, vnde ipsi à vicinitate nominis detorserunt in mancipium, id quod ex Dionysio osten ditur, cùm ait: Post Cyaneas esse promontorium Coracium, & latũ littus, cui nomen παντείχιον ab extructione fossarum, omnem hunc locum ambientium. Duo Pantichia scriptorum monumentis celebrantur sita in ora maritima Chalcedonis, vtraque Byzantij suburbana, vtraque pari spatio distantia Byzantio: quorum alterum paulò antè commemoratum est iuxta Bosporum situm inter Coracium promontorium & fanum Iouis: alterum inter promontorium nuncupatum Acritas à Menippo in periplo Bithyniæ & Chalcedonẽ positum iuxta Propontidem, quod nunc frequentem vicum ha bet etiam nunc à vulgo Græcorum Pantichion nominatum, in quo antiqui muri visuntur valde crassi, indicantes olim ibi castrum permunitum, rectéq; παντείχιον appellatum fuisse. Huius meminit Antoninus Pius in suo itinere. Sic enim inquit: A Cõstantinopoli ad Chalcedonem traiectus in Bythyniam M. P. IIII. à Chalcedonia vsque ad Pantichion M. P. XV. Vtrum ex his duobus Pantichiis sit illud, de quo Sozomenus ita scribit? Hi, qui à Rege Valente iussi erant Ioannis Baptistę caput ferre ex Cilicia Constantinopolim, cùm ad Pantichium venissent locũ Chalcedonis, non vlteriùs progredi poterant: ex quibus percipitur id Pantichium esse iuxta propõtidem, quòd sit hoc situm in via eorum, qui à

qui à Cilicia veniũt Constantinopolim. Procopius scribit Belisarium possedisse fundum in Pantichio suburbano Byzantiorum, id an alterum ex vtroque prędictorum: etsi alterum, vtrum ex his: afferam illa, quæ ex libro tertio Procopij de bello Gothorum vertere omisit interpres, cùm ad cognitionem locorum, tum maximè ad cognoscēdam necessaria fortunam Belisarij, quam Tzetzes ignorasse videtur secutus opinionem vulgi. Sic enim scribit Procopius. Cùm Belisarius à Iustiniano reuocatus esset, substituto Narsete eunucho rediit Byzantium, vbi reliquam vitę egit, magna diuitiarum facultate præditus, vir spectatus & mirabilis ob secundas antea res gestas & felicitates, quas ipsi, priusquàm in Libyam duxisset exercitum, signo non obscuro dæmonium præsignificauerat. Signum fuit huiusmodi. Belisario prædium quoddam erat in Byzantiorũ suburbano, quod Pantichium nominatur. situm enim est in Continenti Byzantinis transmarina. Paulò antequã exercitum Belisarius in Libyam duceret contra Gelimerem, euenit, vt vites illic vbertate vuarum redundarint, earúmque vino dolia ministri Belisarij cùm impleuissent, eáque in cella vinaria reposuissent, & defodissent subter terram, diligentérque argilla obstruxissent, res mira accidit. Post enim octo menses vinum in doliis quibusdam ebulliens, argillam perrupit & distraxit, qua dolia obstructa erant, & superfluens adeò multum effluxit, & terram vicinã diluuie obruit, vt lacum magnum in cellæ solo effecerit, quem ministri Belisarij, vt viderunt, valde admirati, multas amphoras ex vino effuso impleuerunt, iterúmque cùm illa dolia ob-

ſtruxiſſent argilla, rem, quæ acciderat, primò ſiluerunt. deinde ſub idem tempus cùm hoc ſæpe factũ animaduertiſſent, ad poſſeſſorem fundi retulerunt: is neceſſariis multis, quos accerſiuerat, monſtrauit ea, quæ accidiſſent. Illi ex illo ſigno coniecturam ducentes, prædixerunt magna in hanc domum bona ventura eſſe. Ex quibus perſpicitur falſum eſſe, & planè de fece plebis hauſtum, quòd Tzetzes nobilior Grammaticus, quàm certior Hiſtoricus in ſuam retulit variam hiſtoriam. Cùm narrat Beliſarium magnum exercituum ducem Iuſtiniani temporibus extitiſſe, eúmque, poſtquàm ex triplicis orbis parte victorias reportauiſſet, inuidia excæcatum fuiſſe, poculúmque ligneum tenentem in foro clamauiſſe apud miliarium aureum: Beliſario obolum date exercitus duci: quem fortuna illuſtrem fecit, inuidia excæcauit. Procopius quidem in libro nuncupato περὶ τῶν ἀνεκδότων, quem ſcripſit cõtra Iuſtinianum Regem, & Theodoram Reginam, contráque Antoninam vxorem Beliſarij narrat, vt Beliſarium Theodora ſpoliaſſet permulto auro diſſimulãte Antonina, quam Beliſarius oderat ob peruulgatum adulterium, profeſſum poſtea ſe fore Antoninæ non virum, ſed mancipium, iterum in Italiam exercitus ducem miſſum, ſeſe iterum pecuniis expleuiſſe, φιλοχρηματόνque habitũ fuiſſe: inde benè nummatum rediiſſe Byzantium, vbi, vt antè narrauimus, reliquũ vitæ vixit. Illud Beliſarij prædium fuiſſe potius in Pantichio Propontico quàm Boſporico coniicio, ex eo, quòd Propontĩcũ in agro amœno, ac vini feraci & cæterarum rerum: at Boſporicum eſt in littore confragoſo præruptóque, & longè minus

amœno,

amœno, & vinetis inepto. Tum nonnihil coniecturæ illud affert, quòd non longè à Pantichio Propontico aliud prædium Belisarius haberet nuncupatum Rufinianas, quod fuisse in itinere proficiscentium Byzantio Nicomediam colligo ex Procopio, cùm ait Antoninam Belisarij vxorem proficiscentem ad Belisarium bella contra Persas gerentem soluisse Byzantio, mansionemque primam fecisse in suburbano; quod appellaretur Rufinianæ, ídque prædium fuisse Belisarij. Rufinianas aliquando appellatas fuisse Dryin tradit historia incerti quidem authoris, sed antiquis literis exscripta. Verùm redeo ad Dionysij Anaplum, vnde digressus sum. Pantichium, inquit, Chelæ subsequuntur, quarum alteræ nominatæ à figura, alteræ ab aliis rebus appellantur. Inter Pantichium & fanum Iouis, quod Dionysius post chelas ponit, nullæ nunc sunt chelæ, hoc est scalæ, neque moles, neque viæ frequentes, sed angustæ semitæ ob impendentem mōtem excelsum, ex quo descendendi in littus nulla causa videtur, cùm illius radices oram maritimā attingant. At chelas olim fuisse patet ex Dionysio, quas non ob aliā causam ibi fuisse suspicari queo, quàm ob fanum proximum vel Iouis vel Neptuni, vel ob aliorum deorū aras, quas prope olim à Phryxo excitatos fuisse XII. diis infrà ostendemus.

De fano Iouis, & Neptuni, & de aris duodecim deorum.

CAPVT V.

VNDE subiungit Dionysij Anaplus. Post Chelas esse nuncupatum Hieron, hoc est fanum à Phryxo Nephelæ & Athamantis filio ædificatum,

tum, cùm nauigaret ad Colchos, à Byzantiis quidem « possessum, sed commune receptaculum omnium naui- « gantium. Supra templum est murus in orbẽ procedens, « in hoc est arx munita, quam Galatæ populati sunt, vt « alia pleraque Asiæ. Possessio autem fani controuersa « fuit, multis ipsam sibi vendicantibus ad tempus mari « imperãtibus, sed maximè omnium Chalcedonij hunc « locum sibi hæreditarium asserere conabantur: verun- « tamen possessio semper remansit Byzantiis olim qui- « dem ob principatum & domesticũ robur: multis enim « nauibus mare possidebant, rursus verò cùm emissent à « Callimede Seleuci exercitus duce. Hæc quidem Dio- « nysius de fano. Polybius verò ait Prusiam locum natu-ra munitissimum, & supra ipsum ponti ostium situm fanum nominatum cepisse, quod Byzantij non multo antè ingenti pecunia mercati fuerant, opportunitate loci pellecti, ne quam commoditatem alicui relinquerent in pontum, vel ex ponto nauigandi, nisi id cum Byzantiorum voluntate faceret. Verùm Prusias postea Byzantiis fanum reddidit, itémq; ligna, tegulas, laquearia, quæ ex fano exportauerat, restituit. Põponius Mela non à Phryxo cõditam, sed à Iasone tradit. Apollonius scribit Argonautas cum Iasone nauigãtes ad Colchos, in littore Asiatico, quod etiã nunc appellant ἱερὸν, aram constituisse duodecim diis, in eáque sacrificasse. Polybius similiter tradit Iasonem in hoc loco litasse duodecim diis, sed cùm rediret à Colchis. Hi enim sunt duodecim dij: Iupiter, Iuno, Neptunus, Ceres, Mercurius, Vulcanus, Apollo, Diana, Vesta, Mars, Venus, & Minerua. Diodorus Siculus similiter dicit Argonautas re-

deuntes

deuntes ex Colchis, cùm ad ostium ponti peruenissent, ad terram appulisse, cui tum imperaret Byzas, à quo Byzantium est appellatum, ibíque aras excitasse, & precibus & votis deos veneratos locum consecrasse, quem etiam nunc præternauigantes venerantur. Timosthenes quidem dicit nauigantes cum Phryxo aras hîc posuisse duodecim diis: Argonautas verò aram cōstituisse Neptuno. Herodotus in ara scribit sacrificasse Argonautas, in qua Argos Phryxi rediens ex Colchis prius sacrificauerat. Mihi quidē verisimiliùs videtur, à Phryxo, prius aram duodecim diis excitatam fuisse, quàm à Iasone. Nam cùm ex aula Phinei Iason soluisset sita in Europa, Apollonius dicit eum transiisse ad contrarium littus, vt ibi duodecim diis aram excitaret, cur in littore Asiatico potius quàm Europeo? Nō enim necesse erat ex Europa transire in Asiam, sed potius in littore Europeo, in quo erat, aram constitueret & sacrificaret duodecim diis, nisi admonitus fuisset in contrario littore Phryxum prius aram excitasse, in qua, vt ipsi quoque sacrificarent, Argonautę fas esse putauerunt, cùm in Colchos proficiscerentur ad recuperandam pellem auream arietis, quem vnà cum pelle aurea Phryxus apud Colchos dedicauerat Ioui Phyxio. Nec mihi satisfacit Timosthenes, dum ait, Phryxum quidem excitasse aras duodecim diis, Argonautas verò Neptuno: cùm Dionysius Byzantius dicat, Iasonem vatis iussu sacrificasse duodecim diis, vatis non nomen explicat: at explicant alij Glauci dei marini, Orphéique admonitis, alij iussu Phinei, qui vbi sacrificasset, & precatus esset Argonautis bonam nauigationem, non eos admonet ad co-

lendum Neptunum, sed Iouem, quem Argonautis narrat cùm omnium ventorum authorem, tum Ethesiarum: quibus flantibus Argonautæ retinebantur apud Phineum. Nauigantibus enim in pontum Ethesiæ vẽti contrarij existunt, qui in ponto sunt Boreæ, in Græcia Zephyri. Ethesiarum dies sunt quadraginta, vt Apollonius ait, vt Timosthenes, quinquaginta, incipiũt flare, cùm Sol est in fine Cancri. Flant autem per totum Leonem, & desinunt in media Virgine. Ethesiis igitur interea, dum Argonautæ retinerentur, Phineus his explicat, vt Aristeus Ioui ἰκμαοίω cùm cæterorum ventorum, tum Ethesiarum aram erexit in Coo Insula, propterea quòd Ethesiæ à Ioue dantur ad refrigerandos calores: vnde postea Cois lege sancitum fuit quotannis cum armis obseruare exortum caniculæ, ipsique sacrificare, à qua venti Ethesiæ flare incipiũt ad refrigerandam terræ siccitatem. Hæc narrantem Phineum cùm audiissent Argonautæ, eos tradit Apollonius transiisse ad littus contrarium, vbi aram duodecim diis constituerent, eísq; sacrificarent: ex quibus Iason videtur cùm Neptuno, tum maximè Ioui Vrio sacrificasse, vt placaret Ethesias, ventósque secundos daret, vnde posteri fanum Iouis Vrij appellarunt, vt Arrianus, Menippus, Dionysius Byzantius. Sed an idem fanum sit Iouis, & Neptuni, & Dianæ: nam horum trium ponitur in ponti introitu ac si diuersa, an in eodem promontorio constituta fuerint, assequi possumus ex his, qui scribunt in hoc loco Argonautas aram excitasse, & litasse duodecim diis, inter quos Iupiter & Neptunus, & Diana: tum ex Ptolemæo cõiicio, qui Iouis Vrij cùm non meminit,
neque

neque Neptuni, ſed duntaxat promontorium Bithyniç eſſe dicit iuxta Boſporum, in quo fanum Dianç eſſe dicit. Arbitror aut in eodem templo fuiſſe Dianam & Iouem, ſubſecutíſque bellis Iouem ex introitu ponti ſublatum, nomen reliquiſſe Dianæ: aut ſi in eodem loco duæ ædes fuerunt Iouis & Dianæ, tamen nauigãtes magis celebraſſe Iouem, vt ſecundorum ventorum datorem. Neptuni templum fuiſſe in eodem loco, quo Iouis deſignat Plinius, cùm non meminit fani Iouis, ſed ſolius Neptuni ponit in ora Boſpori. At clariùs Ariſtides in oratione Iſthmica. Omnes, inquit, illuſtriſſimç & celeberrimæ partes terræ Neptuno dedicatæ ſunt, in ponti enim introitu, vbi maris anguſtiæ ſtrictiſſimæ ex ſeſe aperiunt mare ingens, & petræ Cyaneæ hinc nominatæ ſunt, & portæ maris, quæ prius clauſæ exiſtimabãtur, aræ ſunt Neptuni & templa. Quod ſi quis ex his Ariſtidis verbis dicat aras, & templũ Neptuni fuiſſe ad Cyaneas, ídque confirmare nitatur ex Apollonio & Dionyſio orbis ſcriptore tradentibus multum mare & latum aperiri ex Boſpori Thracij ore, vbi fama eſt Cyaneas petras inter ſe concurriſſe: ad quas à Græcis planctas nuncupatas profectus eſt Darius, vt pontum apertum & latum videret, vbi, vt ait Herodotus, in fano ſedens contemplatus eſt pontum mirabilem; ac ſi præterea, quiſquis ille fuerit, adiungat ex his ſibi dubium videri, an fanum Iouis & Neptuni fuerint apud Cyaneas inſulas. Illi reſpondeo, non modò ingentem pontum aperiri ex inſulis Cyaneis, ſed etiam ex fano Iouis, quod hodie ἱερὸν Græci nominant, atque adeò à loco Boſpori penitiore & longè interiori à Cyaneis plus

quàm quadraginta ſtadia diſtanti, quem Dionyſius Byzantius appellat clauem ponti, vbi dicit pontũ eminentibus promontoriis clauſum incipere aperiri, nullo promontorio ampliùs impediente verum aſpectũ maris, Symplegadáſque fuiſſe olim flexiones variorum & multiplicium promontoriorum: itaque Ariſtidem non intelligere Cyaneas inſulas, ſed rupes ingentes ex vtroque latere cingentes Boſporum, atque radices promontorij, vbi ſpectatur arx nuncupata fanum, cùm ex antedictis colligere potes, tum ex eo, quòd ait aras & templũ Neptuni eſſe, vbi maris anguſtiæ ſtrictiſſimæ ſunt, Longè enim ſtrictiores ſunt ad fanum, quàm inter Cyaneas inſulas, inter ſe diſtantes viginti ſtadia. At anguſtiæ apud fanum latiores non ſunt quinq; ſtadiis, Dariúmque ex fano Iouis pontum longè latéque contemplari potuiſſe. Sed fac fuiſſe aliquod templum in Cyaneis inſulis, in quo ſedens Darius mirabilem contemplatus fuerit pontum: tamen cuius dei illud fuerit, non explicat Herodotus, neque Cyaneæ mihi capaces templi videntur, etſi Europeas Dionyſius tradat habuiſſe aram Apollinis. Sed ſi templum aliquando in Cyaneis fuiſſet, quædam veſtigia reſtarent, vel excauatorũ fundamentorum, vel exciſa via ad aſcenſum, vbi nulla apparent: quòd etiam ſi illic fuiſſet Darij temporibus aliquod templum, tamen ex antedictis conſtat, Iouis & Neptuni fuiſſe in loco nuncupato fano, à Cyaneis diſtante quadraginta ſtadia, tum maximè in eodem loco fuiſſe templum Neptuni, in quo ſtatutæ fuerunt ædes & arę duodecim diis. patet ex illis, quæ ſcripſi in primo libro, tum ex his, quæ ſcribit Nymphis Heracleota in

ſexto

ſexto libro de patria ſua. Cùm, inquit, Pauſanias viciſſet ad plateas Mardonium, ab Sparthæ legibus deſciſcens, & ſuperbè ſeſe efferens, cùm circa Byzãtium ageret, æreum craterem ſtatuit duodecim diis in ore ponti ſitis, in quo auſus eſt inſcribere hanc inſcriptionem ſui oblitus ob delitias & ſuperbiam.

Μνᾶμ' ἀρετῆς ἀνεθέθηκε ποσειδάωνι ἄνακτι
Παυσανίας ἄρχων ἑλλάδος εὐρυχώρου.
Πόντου ἐπὶ εὐξείνου λακεδαιμόνιος γένος·
Κλεμβρότου ἀρχαίας ἡρακλέους γενεᾶς.

Herodotus meminit huius crateris. In Exãpeo, inquit, loco ſito inter Boryſthenẽ & Hypanim iacet ahenum ſexies tantum capiens, quantum ſemel crater, qui eſt in ore põti à Pauſania Cleombroti filio dedicatus. Quòd ſi quis non inſpexit, hũc ei in modum declarabo. Illud ſitum in Exampeo ſexcentarum eſt amphorarum facilè capax, craſſitudine ſex digitorum. Cur Neptuno potiùs, quàm Ioui Pauſanias dedicarit craterem, aut ſecutum fuiſſe arbitror fani nomen, quod tum fortaſſe frequentiùs appellabatur Neptuni, quàm Iouis: aut quia in oppido fano proprium eſſet Neptuno delubrum, in quo ſtatuit hunc craterem Pauſanias. Nam ſi eadẽ ædes fuit Iouis & Neptuni, haudquaquam video cauſam, cur non potuerit potiùs quàm Neptuno dedicare Ioui Eleutherio, quòd terra potiùs quàm mari viciſſet Mardonium. Ioui enim Eleutherio craterem ſolebant antiqui ſtatuere pro libertate, qui hoſtes repuliſſent. Sed in hac re puto ſecutum Pauſaniam cõmune iudicium Græcorũ, qui Neptuno, vt σωτῆρι aram erexiſſent, quòd Neptunum exiſtimarẽt Græciam liberaſſe à Perſarum

ſeruitute. Neptuni ſtatuam ſimiliter æream fuiſſe non aliunde colligere poſſumus, quàm à cóiectura illa. Veriſimile enim videtur, ſiue fuerit illa à Chalcedoniis ſtatuta, ſiue à Byzantiis, vtriſque colonis Megarenſium & Corinthiorũ, eos imitatos fuiſſe progenitores ſuos, qui in Iſthmo curarunt, vt Lyſippus efficeret Neptunum æneum. Qualis autem fuerit ſtatua Iouis Vrij in ore ponti conſtituti, neque Dionyſius, neq; quiſquam explicat, niſi vnus Cicero. Tria, inquit, ferebantur in orbe terrarũ ſigna, Iouis Vrij pulcherrimè facta: vnum illud Macedonicum, quod in Capitolio videmus: alterum in ponti ore & anguſtiis: tertium quod Syracuſis ante Verrem prætorem fuit. Illud Flaminius ita ex æde ſuſtulit, vt in Capitolio, id eſt, in terreſtri domicilio Iouis poneret. Quod autem eſt ad introitum ponti, id cùm tam multa ex illo mari bella emerſerint, tam multa porrò in póntum inuecta ſint, vſque ad hanc diem integrum, inuiolatúmque ſeruatum eſt. Deinde Dionyſius reliqua de fano ita exequitur: In fano, inquit, ſtatua ærea eſt antiquæ artis, ætatem puerilẽ præ ſe ferens, tendens manus. Cauſæ multæ afferuntur, cur hæc ſtatua ſit in hanc figuram conformata. Quidam, inquit, aiunt audaciæ, ſignum eſſe nauigantium, deterrens temeritatem nauigationis periculis plenam, atque oſtendens redeuntium ſalutis felicitatem & pietatem: non enim ſine terrore vtrunque eſt. Alij dicũt puerum in littore errantẽ aliquantò pòſt veniſſe, quàm è portu nauis ſoluta eſſet, ſalutíſque deſperatione affectum, manus ad cœlum tendere: pueri autem preces deum exaudientem reduxiſſe nauem in portum. Alij aiunt in magna

» gna maris tranquillitate, omni vento ſilente, naue diu
» retardata, nautas inopia potus laboraſſe: nauarcho au-
» tem viſionem inſediſſe, iubentem, vt nauarchus filium
» ſuum ſacrificaret, non enim alio modo poſſe aſſequi
» commeatum & ventos. Nauarcho neceſſitate coacto,
» & parato puerum ſacrificare, manus quidem puerum
» tetendiſſe, Deum verò miſericordia motum ob abſur-
» dum pueri ſupplicium, óbque pueri ætatem ſuſtuliſſe
» puerum, & ventum ſecundum immiſiſſe. Hæc quidem
» & his contraria, vt cuique placuerit, credibilia exiſti-
» mentur. Hanc hiſtoriam Philoſtratus aliter interpre-
tari videtur. Mulierculæ, inquit, in littore acclamant,
equos autem rogare videntur, ne pueros abiiciāt, néve
frena reſpuant, ſed feras capiant & conculcent: qua-
rum precibus commoueri equi vidētur, pueros autem,
vbi venati eſſent, & prædam cepiſſent, nauis ex Europa
in Aſiam traiicit fretum latum quatuor ſtadia, tantum
enim interuallum diſtant duo orbes, & remigum ipſi
funguntur officio. Ecce autem rudentem iaciunt, exci-
pit ipſos domus amœniſſima, thalamos & andronas, fe
neſtrarúmque veſtigia ſuboſtendens muro circunda-
ta, pinnis & propugnaculis exornato, & quod domus
eſt pulcherrimum, eius porticus ſemicircula coloris ce-
rei ſpeciem gerens à lapidibus in ipſa conſtitutis cir-
cunſtat mare. Hi lapides gignuntur ex fonte, aquam
enim calidam montes Phrygiæ emittunt, & fluxus in-
ductus in litomias madidas, efficit petrarum alias co-
loris aquei, & lapidum excreſcentiam facit, vt ipſorum
varij colores exiſtāt. Vbi enim aqua ſtagnat, turbidum
colorem & cereum inducit: vbi verò aqua pura, colo-
rem

rem Cryſtallinum efficit, multíſque epota foràminibus lapides variat: ſed littus excelſum eſt, & huiuſmodi fabulæ fert ſymbolũ. Puella ac puer ambo formoſi, eundémque frequentãtes præceptorem, ad mutuum amorem exarſerunt, & nulla amplectendi data facultate, ex hoc ſaxo mortem appetiuerunt, itaque hinc in primis & poſtremis amplexibus ſe præcipites egerunt. Cupido ſupra petram conſiſtens, manum intendit ad mare: domus deinde vidua, colitur à muliercula ob iuuenum moleſtiam ex vrbe egreſſa, rapturi enim ipſam videntur, & petulantia quadam, laſciuíſque ſaltationibus, ac carminibus eam frequenter adibant, muneribúſque ſolicitabant: at ipſa aſtu quodam, atque animi elatione in eos vtens, vellicat adoleſcentulos, & huc egreſſa, munitam hanc habitat domum. Cõtemplare enim, quàm munita ſit. Præcipitium enim in mare eminet: quod ab ima parte mari alluitur, lubricũ, à ſuperiori parte proiectum hãc maritimam ſuſtinet domum, ſub qua mare magis ceruleum videtur demittẽtibus oculos in ipſum. In hanc domum fortem etſi mulier ſe contulit, tamen non eam reliquerunt amantes pulchri & coronati. Sed hic quidem ceruleæ proræ, alter inauratæ, alius alterius coloris nauiculam ingreſſus nauigat: nécnon Comus ipſe, id eſt, ebrietatis Deus: & hic quidem tibia canit, alter verò plaudit, alius cantat coronas, vt puto, atque oſcula ſurſum iaciunt, nec remos agitant, ſed inhibent, & applicant nauigia ad præcipitium: muliercula verò ex domo, velut ex ſpecula videt hæc, & ridet laſciuientium more in amantes, eos non ſolùm nauigare, ſed etiam natare cogens, ac procedens in ſpectãda pictura,

incides

incides in armenta,& mugientes boues audies, & fistularum vox te circunsonabit, & in venatores incides, & agricolas,& fluuios,& lacus,& fontes. Expressit enim pictura, & ea, quæ sunt, & quæ fiunt, & vt quædam fieri possent, non ob multitudinem segniter exprimens veritatem: sed perficiens singulorum propriam naturam, ad fanum peruenimus, & templum, quod illic est, puto, vides, & columnas, quæ circa ipsum sunt constitutę; & in ore ponti faces ex specula sublatæ ad ostendendū os ponti nauibus. Hanc Philostrati picturam attuli, ex ea colligens, si verè Philostratus interpretatur, aliquando reuera repræsentatam fuisse ab his, qui angustias Bospori accolunt, volentibus aut re ipsa, aut ficta æmulatione apud suas angustias similem amorem puellæ & pueri accidisse ei, qui accidit apud Hellespontias angustias, ad Sestum & Abydum: quanquam puer ille tendens manus videri possit ille, quem antè descripsit Dionysius Byzantius. Nam nullus author tradit, puerum & puellam, ex eo, quòd ad mutuum amorem exarsissent, se ex Bospori angustiis pręcipitasse. Philostratus enim huius picturæ symbolum interpretatur positæ in domo quadam Neapolis Italicæ: qui tum si vidisset præsentem Bosporum, cùm eam interpretabatur Neapoli, pueris non attulisset lapides illos domus cerei coloris esse: ex eo, quòd montes Phrygiæ similes ferant. Illi enim illinc longissimè absunt, quales, cùm proficisceremur, contra Regem Persarum, in Tephricen vrbem Mediæ, vidi in Galatiæ, quæ magna Phrygia antea dicebatur, vrbe nuncupata Bolo, antiquitatum plena, à qua non lōgè sunt balnea natura calida, eiusmodi

D

lapides efficiētia, quales deſcribit Philoſtratus. At apud Boſporum non ex aqua tales fiunt, ſed potiùs Cyanei coloris: niſi fortaſſe ita Philoſtratus interpretari potuiſſet picturam illam, totámque attribuere ſacerdotibus magnæ matris deorum, quæ colebatur in fano Europeo, ſupra quod erat Pharus antiqua, & iuuenes illos nauem traieciſſe ex Aſia in Europam ad repræſentandos quoſdam actus matris deorum amoribus inſaniētis in Atyn, colorémque cereum videri in lapidibus ex illa ratione, qua Dionyſius appellat Milton promontorium oppoſitum fano Iouis: ſed etiam hanc picturam Philoſtrati attuli, vt ex ea colligas fani ſitum, & Boſpori anguſtias apud fanum eſſe quatuor ſtadiorum, Pharúmq; antiquam fuiſſe in conſpectu fani, contra quam ſit recens Pharus poſita extra aſpectum anguſtiarum fani, & vt circa fanum eſſent columnæ, vtque ſub fano præcipitia eminerent in mare, vt in radicibus promontorij fani exiſteret domus benè munita, vt fanum eſſet oppidum. Sed vt planiùs intelligatur fani ſitus, deſcribam, vt nunc eſt, ἱερὸν etiamnum à Græcis appellatum, à Latinis fanum, paruum caſtellum natura & muro munitum, à ſolis Turcis habitatum, ſitum eſt in altum ædito ſupercilio promontorij, cuius proiectu Boſporus in maximas totius oris pontici anguſtias coarctatur. Proiicitur enim à Solis ortu ad Occaſum, at Europeū promontorium, in quo antè dixi etiam nunc reſtare veſtigia antiqui fani Europei, procurrens à Septentrionibus ad Meridiem, eaſdem anguſtias premit, ſtringítque. Illud Aſiaticum Ptolemæus appellat Bithyniæ promontorium, quod triplici cliuo ſubſidet, vnum valde pro-

num

num ad Meridiem claudit vallis nemorosa, diuisa in multas valliculas, nemorosus & sinus portuosus, quem efficit promontorij proiectio: ab Oriente habet clausam vtrinque vallibus ceruicem angustam, qua molli & semiplana peruenitur in promontorij iugũ planum. Secundus cliuus deprimitur ad septentriones præceps & pene directus, cuius radices summas claudit vallis decurrens à summo promontorij iugo ad Bosporum: imas verò cingit idem Bosporus, retinentes vestigia antiqui ædificij, cuius fundamenta in littore iacta perspexi benè penitus effodi, & tympanis à Turcis efferri saxa quadrata ingentia. Aedificium Græci appellabant πόδιβολω, alij πόδιβολίτλω, quasi hortum, vt ipsi putabant ibi olim fuisse. Ego altiùs ductũ puto, quasi ποσειδώνιον, hoc est, templum Neptuni: nam hortus, qui esse potuit in littore confragoso rupibus pręruptis. Adde, quòd iuxta mare templum Neptuni, quod iuxta has angustias Aristides tradit situm fuisse, conuenit, atque Iouis templum, non autem in arce, hoc est, in summo promontorio, sed in imo cùm ex antedictis Dionysij coniicio, tum ex Apollonio tradẽte Argonautas in littore aram duodecim diis excitasse. At littus distat ab arce circiter quinque stadia: verôque proximum esse videtur, prope littus fuisse ob commoditatem nauigantium, atq; extra arcẽ, ne minus pateret externis accessus ad capiendam insidiis arcem. Tertius promontorij cliuus velut dorsum excurrit à summo iugo in Occidentem, vsque ad Bospori summas angustias, primò quidem leniter se remittit ab arce vsque ferme ad Bosporũ spatio quidem circiter quatuor stadiorum, quod adhuc vtrinque

mœnibus antiquis oppidi fani cinctum spectatur iam penitus deserti & vineis consiti: deinde sub mœnibus antiquis valde propendet vsque ad Bosporum cliuus efficiens mucronem promontorij, altus circiter centum passus, latus plus minus trecentos, vbi in littore fundamenta videntur ædificata, partim in scopulo distanti à Continenti circiter triginta passus, respondentia moli substructæ in littore Europeo subiecto sub fanum Europeum: inter quas quidem moles cathena extendebatur, ne quis munitis fanis Bospori angustias trāsiret sub imam vallem à cardine meridiano claudentem fani Asiatici promontorium, subiectus est portus optimus, & valde profundus, quem à Septentrionis & Orientis ventis tutum efficit promontorium fani nunquam ferè nauibus carentem: quo simili portu caret fanum Europeum, itaque hominum opere molibus iactis factus erat. Cuius reliquias nunc appellari Mauromolem antedictum est. Prope illum portum Asiaticum existit vallicula laurorum sylua virens, per quam fluit fons, perennem riuum emittens, etiam æstate implere valentem quinque digitorum fistulam.

De Argyronio loco & Nymphæo, & lecto Herculis: & de Moucoporide portu, & Lauro insana: & de portu Amyci. CAP. VI.

A PORTV fani ad Argyronium præcipites montes impendent in littus præruptum & peditibus inuium. De Argyronio ita Dionysius persequens suum institutū. Anaplum « sub fani, inquit, promontorium subit, & succedit Ar- « gyro

» gyronicum nominatum: ex eo, quòd multa pecunia
» emptum fuiſſet. Promontorium Argyronyum vſque in hunc diem nomen retinet, patet in latitudinem circiter nongentorum paſſuum, claudit quidem à Meridie ſinum, quem vulgus appellat Monocolon: ſed idem à ſeptentrionibus clauditur valle, per quam riuus perennis partim defluit in Boſporum, partim fontem efficit, quem iuxta ſpectantur fundamenta antiqui monaſterij, in promontorij Argyronici cliuo, maritimam oram prædictæ vallis cingente prærupto & præcipiti, ſed aliquatenus explanato ad excipiendam ædificationem, extant parietes antiqui templi, & columnæ humi proſtratæ, quarum vnam marmoris Thebei vidi exportari in ſtructuram ædis Maomethanæ, quam nunc ædificat Rex Soleimanus: quo verò nomine illud templũ à Græcis appellaretur, à nemine Græcorum huius ætatis percipere potui: ſed Procopius ſolus mihi indicauit. In pontum, inquit, nauiganti ad dextram promontorium quoddam abruptum in freti Boſporici littus eminet, in quo ædes martyris Panteleemonis conſtituta, temporis vetuſtate laborabat, quam demolitus Iuſtinianus, extemplo perſumptuoſè reædificauit. Ante hanc ædem in loco nominato Argyronio mendicorum fuit domiciliũ, his, qui morbo inſanabili affecti eſſent, quod temporis longinquitate dirutum prompta ædificatione renouauit, requietis futurum diuerſorium inſanitate laborantium. Cur autem hic locus Argyronius magno argento emptus fuerit, exputare non poſſum aliam rationem, quàm anguſtiarum freti, quæ inter promõtorium nuncupatum Tripite intérque Argyronium à nonnul-

lis habentur fermè tam angustæ, quàm fani angustiæ ab æde Panteleemonis. Supra littoris inuij cliuos præruptos & pręcipites, angusta semita passus circiter quadringentos progressus, incidi in vallem exiguam sitam in media latitudine promontorij Argyronici, quæ fontem sacrum habet diuæ Galatinæ, sinúmque admittit Bospori non magnum, in quo piscatores testantur portum fuisse munitū mole, quam Turci paucis antè annis sunt demoliti. Argyronici promontorij mucro magis meridianus, quo Bosporus procedens ad Solis occasum flectitur ad Orientem, rupibus perpetuis præruptus confragosam semitam & exiguam vix penetrabilem admittens, atque inchoans magnum sinum, scelerato nomine appellatur Monoculos à lapide, vt ipsi dicunt nuper exciso. Quid si fortasse detorserunt antiquū nomen, & sinus is magnus sit ille, qui à Dionysio appellatur Moucaporis? sed de hoc paulò infrà, quàm persecutus fuero ordinem Anapli Dionysiani. Post, inquit « Dionysius, succedunt & subeunt loca nuncupata Her- « culis κλινὴ, hoc est lectus, & Nymphæum, inde nomi- « nata insana Laurus, apud quam aiunt Amycum Be- « brycum Regem habitasse pugillatus pugna omnibus « suæ ætatis hominibus præstantem, nisi à Polluce victus « fuisset Iouis & Ledæ filio. Ille enim in expeditione Col- « chica ex prouocatione conflixit cum Polluce, ab eo- « démque Polluce periit, pœnásque dedit in externos cru « delitatis, exortáque fuit planta illius insaniæ insigne di « uiniùs, quàm humana mens assequi queat. Nam si quis « hanc laurum intulerit in conuiuium, conuiuas simili « insania afficiet, & contumelia implebit. Hoc sanè ex- «

perien

» perientia didici, naturam immortali memoriæ Regis
» illius iniquitatem tradidiſſe ex ipſa lauro. Arbitror erratum eſſe in exemplari Dionyſiano habente γύθα pro γύθῳ. nam ſi γύθα legatur, vult dicere Nymphæum eſſe, vbi eſt Laurus inſana. At Andrætas Tenedius in periplo Propontidis tradit Amycum locum, vbi eſſet Laurus inſana, diſtare à Nymphæo Chalcedonio quinque ſtadia. Nemo declarat, quale fuerit Nymphæum Chalcedonium, an ſpecu Nymphis ſacrum, an locus Topiario opere ſpectabilis, an locus ſacer virentibus ſyluis & pratis, an balneum, an lacus, an ſimile Nymphæo pontico, quod matris Demoſthenis oratoris pater figulus nominatus Glycon hoſtibus prodidiſſe accuſatus, & mortis condemnatus fugit ad Boſporum. Epicarmus & Piſander dicunt Pollucem loro ligaſſe Amycũ. Deilochus in primo libro, quem ſcribit de Cyzico, pugillatu dicit Amycum à Polluce ſuperatũ. Orpheus ait Pollucẽ duris loris caput Amyci percuſſiſſe: dura lora quid aliud, quàm cæſtus? Pollux enim teſte Arnobio pugillator bonus, & crudo inexuperabilis cæſtu, qui vicerit Amycum pugillatu omnium hominũ ſuæ ætatis præſtantiſſimum, quem Valerius Flaccus rectè appellauit gygantem, Regem Bebrycum, quos Orpheus ſcribit ὑπερφιάλους, cùm ob corporum magnitudinẽ, qua præſtabant cæteris ſuæ ætatis hominibus, tum ob animi immanem perfidiam. Arrianus narrat Bebrycẽ Arantam fuiſſe magnitudine octo cubitorum, craſſitudine verò reſpondente ſymmetriæ altitudinis. Eadem magnitudine Hiſtorici tradunt fuiſſe Nicephorum Imperatorem. Inde Dionyſius. Poſt, inquit, Laurum inſanam
» ſequitur

ſequitur ſinus profundus valde, nominatus Moucaporis à Rege quodam Bithyniæ. Portus in ipſo perbonus, poſt quem eſt promontorium ἀετόρυγχον à figura nominatum: eſt autem petroſum totum, & proximum habens mare profundum vſque ad oram littoris. Inde ſinus Amycus appellatus, & gronychia campus ſupinus & planus, in ipſo autem piſcationes cetaceorũ piſcium: deinde paludes à ſimili exaggeratione paludum, quæ ſunt in penitimo ſinu nuncupato cornu Byzantij. Vide an littus, quod tẽpore Procopij appellabatur Mochadion, fuerit illud, quod attingeret ſinum Moucaporidem. Sic enim Procopius cõfeſtim poſt deſcriptionem ædis Panteleemonis ſacræ, in Argyronio ſitæ, addit littus quoddam eſſe, cui nomẽ eſſet Mochadion vicinum loco, quod ſua ætate appellaretur ἱερὸν, hoc eſt fanum, in quo quidem Mochadio dicit Iuſtinianum templum Archangelo ædificaſſe, non inferius aliis duobus templis ſacris Archangelo, quorum alterum antè dixi Iuſtinianum conſtruxiſſe iuxta promontorium Eſtias, alterum in contrario littore: quanquam ex ordine Procopij Mochadion fuiſſe videtur inter Argyronium & fanum. At ex Dionyſij verbis intelligimus poſt Argyronium, & lectum Herculis, & Nymphęum, & Laurum inſanam fuiſſe ſinum Moucaporidem. Præterea noſcimus ex antedictis Dionyſij, Laurum inſanã, & ſinum Amycum duo loca eſſe inter ſe ſeparata, nempe inter ipſa intercedunt Moucaporis ſinus, & promontorium Aetorecon vbi verò fuerint, ex nominibus locorũ huius ætatis aſſequi non potui, quantumlibet iterum & ſæpius hac de cauſa obierim totum littus Boſpori Aſiaticum,

ticum, neque à quoquam nato ex indigenis antiquis quicquam intelligere potui. Nam omnes, qui iamdudum accolunt Bosporum, peregrini sunt: indigenæ verò capta Constantinopoli ex Bosporo aufugerunt, & vici aut exusti, aut diu deserti manserũt, & aliquot post annos à longinquis nationibus Barbaris bello subactis agrestes agricolæ abducti sunt ad Bosporum accolendum, vt omnes huius ætatis accolę Bospori sint, aut peregrini, aut peregrinorum filij. Præter hæc incommoda huc accedit aliud incommodum, quòd Bospori littus Asiaticum regiis viretis totum ferme occupatum est, extinctis & funditus deletis antiquis vicis, vt ne vicorum quidem quisquam iam teneat nomina. Itaque ad coniecturas conuertere me oportuit. Primò coniiciebam Laurum insanam fuisse in vallicula diuæ Galathinæ, ídque colligebam, vt sinum Moucaporidem accommodarem sinui iam antè nominato Monocolo, quem cùm perspicerem magnum, & longo littoris flexu incuruatum in formam falcis, lęgissémque apud incertum scriptorem sinum Moucaporidem, postea Drepanum appellatum fuisse, descēdebam in eam opinionem, vt putarem hunc esse Monocolon, & promontorium Aetorhechum esse iam vulgò nuncupatum Turcum. Sed Arrianus me retinuit, tradens in suo periplo Bithynię à fano Iouis ad portũ Laurus insanæ esse quadraginta stadia. At diuæ Galathinæ vallis non distat à fano viginti stadia, quamobrem ex Arriano Laurum insanam conuenit esse vltra Galathinã longè amplius viginti stadiis. Verùm vt situs locorum clariùs fiat perspicuus, designabo littoris sinus & promontoria. A fle-

xu promontorij Argyronici, quo primus Asiæ angulus normalis oppositus angulo Europeo appellato Bathycolpo quadratur & perficitur, & quo Bosporus tendēs ad Occasum, flectitur ad Orientē, littus Bospori Asiaticum quatuor sinus admittit, antequam rursus conuertatur ad Occasum: quorum primus est Sycia, siue Monocolus appellatus, amplus littoreo circuitu molliter flexo, plus duo milliaria complectens: cuius supra medium flexum est fons perennis Sycia appellatus à proxima ficu. Cùm ad hunc fontem accessissemus, & Laurum vicinam decerpsissemus, eámq; in nauigium attulissemus, tot contentiones inter remiges & vectores exortę sunt, vt putarem Syciam olim appellatā fuisse ψυχόνου, id est, Laurum insanam, vt appellat Dionysius. Sed Arrianus iterum me retinuit, cùm ait Laurum insanā distare à fano quadraginta stadia: at Sycia longè minus distat. Alter sinus à sinu Sycia diuiditur promontorio nominato Turco, in quem quidem sinum medium ingreditur perennis fluuius, versans molas, paludem efficiens channarum sylua tectam, habens ostium, quod ponticulis traiicitur, delapsus per vallem amœnam, planam, in qua regij horti cum regia villa adumbrata syluis cum aliarum arborum, tum maximarum platanorum. In hoc sinu, quem iam Græci appellant Turcon, existit scala lignea, qua Rex oram maris vadosam traiiciens descendit in hortos. Tertius sinus deinceps statim, interposito tamen promontorio vineis pleno, ab ima parte petroso subsequitur appellatus à Turcis Becoussi, id est, nux iuglās, à Græcis Amęa, siue marmorea scala. Quartus positus est in angulo

Solta

Soltaniæ, quò Bosporus tendens ad Orientem, conuertitur ad Occasum, quoque angulus Asiæ normalis efficitur oppositus angulo Europeo nuncupato Commarodi. Hunc quartum sinum esse paludes similes Byzantinis, quas Dionysius ponit post sinum Amycum, paulò infrà ostendam: quo cognito facilius assequemur vnum esse Amycum ex tribus reliquis sinibus. Amycus sinus esse non potest ille ipse, quem dixi primùm nominatum Monocolon. Nam inter Argyronium oportet esse Moucaporidem sinum profundum, portuosum: at inter Monocolon, & Argyronium nullus talis existit. Relinquitur, vt sinus Amycus sit, aut sinus secundus, in quē defluit riuus versans moletrina, aut tertius, quem Græci appellant Amæam à petra extra aquam eminenti, gerenti similitudinem mulieris ϑ μκίας: sed altiùs, vt opinor, designāte antiquum Amycum. Nam huic vni & soli conuenit illud; quod tradit Dionysius apud sinum Amycū pisces cetaceos capi. In hoc sinu duo vici sunt à solis Turcis habitati, quorum alterum Græci appellant Amæam: alterum vocant marmoream scalam: Turci vtrunque nominant Becoussi. Non sine causa fortasse prius appellatam Cariam nomen insanæ Laurus effugientibus mutata arbore & nominatione, vt Pharmaciā in contrario littore accolæ mutauerunt in Therapiam. Inter Amæam & marmoream scalam piscatores æstiuo tempore tendunt retia ad capiendos ξιφίας pisces cetaceos, qui in nullo alio loco Bospori capiuntur, idque maris spatium appellant Amiam, siue Lamiam, nescio an ab Amyco. Hoc vnum scio, hunc sinum esse portum, quem Arrianus appellat Laurus in-

ſanæ, ex eo, quòd diſtat à fano quadraginta ſtadia. Itaque oportet Dionyſium errare, aut Arrianũ. Nam Arrianus ſinum Amycum, & portum Laurus inſanæ, eundem facit. Dionyſius à ſinu Amyco ſeparat Laurũ inſanam interuallo interpoſito ſinus Moucaporidis, & promontorij Aetorhechi: ſed vter rectiùs ſcripſerit, conijce ex his, quæ ſubiungã, & primùm conſidera id, quod Dionyſius tacet, cur appellatus fuerit ſinus Amycus? profectò à loco vicino nũcupato Amyco. Prçterea perſpice, cur locus ille vicinus appellatus fuerit Amycus, nimirum ex eo, quòd ibi vel Amycus aulam habuerit, vel pugnauerit cum Polluce, vel quòd eius ſepulchrũ fuerit, vel quia Laurus inſana ibidem extiterit: nam hęc quatuor de eo traduntur, an in eodem loco eadem hæc omnia fuerint. Quòd ſi in eodẽ loco oportet eſſe apud ſinum Amycum, aut nulla cauſa relinquitur, cur nominetur ſinus Amycus. Apollonius illa in eodem loco ponere videtur, cùm ait Argonautas ad littus, quod videbatur ex ſinu extendi eminenter nauem appuliſſe, vbi eſſent ſtabula boum, auláque Regis Amyci Bebrycum Regis: quẽ vbi Pollux deuiciſſet, & ob huius victoriam Argonautę lauro coronati cœnaſſent, poſtridie rudentes ſoluiſſe, quibus nauis alligata eſſet ad laurum vegetam. Andretas Tenedius in periplo Propontidis dicit Orpheum non poëticè finxiſſe laurum, ſed reuera fuiſſe in hoc loco arborem laurum benè magnam. Idémq; præterea narrat hunc locum appellari Amycum, habuiſſéque ſua ætáte ædificia à Colonis excitata, & diſtare à Nymphæo Chalcedonio quinque ſtadia. Magni Ethymologici author ex antiquis ſcriptoribus tra-

dit

dit Amycum vrbem esse, at in quo loco sit, non declarat. Plinius Nicopolim appellat. Stephanus Nicopolim quidem dicit esse in Bithynia, sed locum non definit. Apollodorus in primo ponticorum dicit in loco nuncupato Amyco sepulchrum Amyci & Laurum esse, ex qua si quis ramum cepisset, in conuitia & contumelias concitaretur. Plinius etsi portum Amyci aliâs ponit apud Bosporum, aliâs in tractu Heracleæ pôticæ, tamen id, quod excerpserat ex antiquis scriptoribus, tradit portum Amyci Bebrycum Rege interfecto clarum esse, eiúsque tumulum à supremo die Lauro tegi, quam insanam vocant. Quoniam si quid ex ea decerptum inferatur nauibus, iurgia fiant, donec abiiciatur. Sed quid plura inculcem? cùm iam satis ex antedictis pateat, in eodem loco fuisse portam Amyci, portam Laurus insanæ, sepulchrum Amyci, & locum pugnæ inter Pollucem & Amycum, & locum Amycum, & sinum Amycum. Quare miror Dionysium separare Laurum insanam à sinu Amyco, interposito interuallo sinus Moucaporidis, & promontorij Aetorhechi. Verùm Dionysius, vt homo Byzantius longè accuratiùs describens littus Bospori Byzantium, quàm Chalcedonium, decipi potuit varia quadã opinione, quæ tum fortassè peruagabatur de Lauro insana. Sed quantumlibet fuerit peruagata, tamen ex antedictis cõstat sinum Amycum esse, quem Arrianus appellat portum Laurus insanæ, & Plinius portum Amyci: núncque appellari Amiam & marmoream scalam, apud quam est fons distans à Bosporo centum passus, emittens fluuium perfrigidum, etiam summa æstate versare valentem molas, si eius al-

ueus esset procliuis: & maior erat antequàm eius pars deriuata esset in vicum proximum appellatũ Becoussi, vbi, vt hodie est accommodata regiæ Turcorum aulæ, sic longè commodior sedes fuit armentis Amyci, eiusdémque aulæ, quàm apud Laurum insanam, quam Dionysius ponit inter Argyronium, & sinum Turcum, vbi dixi fluuij ostium efficere paludem cannis plenam; in quo spatio nullus est fluuius, qui necessarius erat aulæ Regis Amyci: ideóque etiam hac ætate caret ædificiis. Nec me mouet, etiam si hodie nulla spelunca appareat talis, qualem describit Valerius, cùm ait:

Littore in extremo spelunca apparuit ingens
Arboribus super, & dorso contecta minanti.

Nam ea aut tot per secula ædificationibus obruta est, aut à Turcis inclusa tenetur intra ædificia, quæ ipse excutere nõ potui: aut fortasse poëticè locutus est: quod non solent Physici Poëtæ in descriptione locorum, ex antedictis Plinij perspicitur non modò error ponentis Laurum insanam, & sepulchrum Amyci extra Bosporum in tractu Heracleæ pontice, sed etiam eiusdem incerta commentatio modò ponẽtis portum Amyci extra Bosporum, modò intra Bosporum: cùm tot ex autoribus, quos citat, apertissime declarare potuisset Laurum insanam & sepulchrum Amyci, & portum Amyci esse intra Bosporum. Hermolao ignoscendum est, quatenus fortasse non viderat Arriani Periplum, neq; Dionysij Anaplum: at viderat Apollonium, quem citat ad probandum, vbi esset Laurus insana, & portus Amyci, & sepulchrum Amyci: ex quo assequi poterat, illa esse iuxta Bosporum tum maxime ex Stephano, quem frequen-

quentiſſimè affert, conſequi facilè poterat portum Laurus inſanæ eſſe in ore ponti in dextra nauigantibus ex Propontide in pontum, niſi fortaſſe Codicem Stephani deprauatũ non animaduertit, in quo edita eſt Δάφνη φαινομένη, pro μαινομένη· quæ quidem paucula ſi Hermolaus diligẽtior peregrinator librorum, quàm regionum expendiſſet, profectò in multiplicem errorem non incidiſſet, qui vt probet in Plinio poſſe legi, portũ Amyci, tamen in Boſporo non vult intelligere illum eſſe, ſed haud procul à Boſporo, nempe in tractu Heracleæ, in quo multipliciter decipitur: primùm ignorans portum Amyci eſſe intra Boſporum: ſecundò Laurũ inſanam, & ſepulchrum Amyci ponens extra Boſporum: tertiò Azani portum, & Azamin vrbem ſtatuens iuxta Boſporum: quorũ nemo meminit, ne Dionyſius quidem: cùm Azanis ſit extra Boſporum teſte Strabone, qui ait ex Azanitide Rhyndacem exoriri. Iam cognitis Amyco loco, & Amyco ſinu, cognoſcimus Nymphæũ Chalcedonium teſte Andræta Tenedio diſtans quinque ſtadia à vico nuncupato marmorea ſcala eſſe, aut in regiis hortis nuncupatis Becouſſi, aut ab eis non longè, portúmque Moucaporidem eſſe inter Argyronium, & vicum marmoream ſcalam appellatũ, nimirum eſſe aut Monocolon, aut proximum ſinum, vbi fluuius verſat molas, promontoriúmque Aetorhechum exiſtere, alterum ex duobus promontoriis ſitis in horto, quẽ Græci vocant Turcon corruptè, quaſi Aetorhechon. Paludes, quas poſt ſinum Amycum ponit Dionyſius, fuerũt in ſinu, quem vulgò vocant Soltaniam, à Soltano Rege Soleimano, qui in eo Sardacum luculentum: ſic enim

Turci

Turci appellant Tholum vndique fenestratum in littore ædificauit cum hortis,& syluis,& ędibus regiis: vbi priusquam hortos ille construxisset, à senibus piscatoribus accepi ibidem paludes à Soleimano obrutas, ædificiis hortísque occupatas fuisse: atque vbi nunc Sardacum,& cætera ædificia existunt, Insulam prius extitisse circundatam mari vadoso iam obruto, arcísque proiectis in hortos redacto.

De sinu Catangio: de promontorio, quem Dionysius appellat ὀξύῤῥουν, & portu Phrixi: de promontorio Lembo nuncupato, & de Insula exigua.

CAPVT VII.

POST (inquit Dyonysius) paludes subsequitur sinus nuncupatus κατάγγειον, ad se maximè alliciens pisces, si quis alter, ac potiùs, si nihil decet, supprimere eum, qui veritatem dicit. Solus ex littore Chalcedoniorum est benè piscosus. Veruntamen tantum differt ab Europeo, quantum differt mare à terra: ἐπ᾽ αὐτῷ ὀξύῤῥους ἄκρα. Hoc est, in ipso, vel post ipsum est promontorium Oxyrrhoum. post Oxyrrhoum succedens littus planum, & multum appellatur Phrixi portus, post quem alter portus, & Phiela Chalcedoniorum valde potentum. ὑπ᾽ ἢ αὐτῷ, id est, in ipso, vel post ipsum. Phiela est tumulus supinus & rotundus in circulo figuram circunscribens basim. Theatrum aliquis coniectaret se videre improuisum à natura constitutum: propè autem est promontorium nominatum Lembus à similitudine lembi. Sub littus illi continuum est Insula valde breuis, iuxta quam maris

vadum

" vadum exalbescens cautibus sub aqua iacentibus in
" Europam auertit piscium cursum, cuius aspectu exter-
" riti fretum transeunt secundo Bospori fluxu. Chalce-
" donij ipsam Insulam appellant βλάβην, apto nomine, &
" proprio experientiæ rei, quæ accidere solet. Inde est Po-
" tamonion: post Potamonion succedit Nausiclia, apud
" quam dicunt Chalcedonios bello nauali superasse ad-
" uersarios contra se nauigantes: inde Echæa πόρρωθεν pro-
" montorium, & sinus appellatus Lycadium satis pro-
" fundus, illud quidem à viro Megarensi Lycadium, siue
" Cycladion à quodam indigena. Catangium videtur is esse sinus, quem hodie vocant Castacium, non modò nominis similitudine, sed etiam vera Dionysij descriptione. Piscosus enim si quis alius littoris Asiatici, verùm vt eius situs & consequentis littoris intelligatur, scito sinum Soltaniæ à Septentrione habere regis hortos, à Meridie vicum habitatum à Turcis, nuncupatum Sycia. Post vicum in littore est locus, quem piscatores vocant Bolaca à iactu retis. Hic sinus iam Soltanicus, prius Cyclaminus appellatus, longo circuitu leniter flexo, quadratur in angulum normalem, piscosus habetur, à Meridie clauditur promontorio, nominato Stridio: ab ostreis potiùs arbitror, quas vulgus Græcorum appellat stridia, quàm à stridore: nam ibi fluxus nõ stridet. Hoc promontorium ab Aquilone includit sinum Castacium, valde piscosum, habitum à piscatoribus. In hunc perennis riuus per vallem delabitur, in qua ima & plana Regis horti syluis virẽtes. In sinus parte extrema ad Meridiẽ pertinente videntur fundamenta illius antiqui magni monasterij, quod appellabatur ἀκοιμήτων à

monachis nunquam noctu dormientibus. Huius solitarij domicilij moderatorem & gubernatorem tradit fuisse Cyrillum, Euagrius in sua christianæ concionis historia. Meminerunt & alij Historici aliorum monachorum, vel eruditione, vel sanctitate illustrium hîc solivagam vitam egisse. Iam verò à Meridie Castacium sinum cingit promontorium duo cornua præ se gerēs, alterum sinum Castacium claudens, quod vocant magnum Glari, quódque celeri acutóque fluxu circumsonat alterum cornu claudens sinum, quem πλάκα Græci appellant, circumfluit Bospori rapido cursu & simili prioris, quem dicunt paruum Glari. Vide horum alterum, an sit ὀξύῤῥουν, alterum verò πλῄῤῥουν. Medium promontorium diuidens Castacium à sinu Placino, incuruatur in duo cornua, paruulum sinum admittens, supra quē impendet concauus locus similis magno theatro. Post promontorium parui Glari statim subsequitur sinus mediocris, quem Græci appellant πλάκα, à quadam, vt ipsi aiunt, mēsa marmorea. Hunc sinum à Meridie claudit promontorium, cuius ad radicem duo saxa supra aquam eminent, vndoso mari circundata. Itaque cùm in toto littore Asiatico nulla sit Insula, neque scopulus inter fanum Iouis, & Chalcedonem, quàm hic, & alter situs sub promontorio Damalico: aut horum alterum oportet esse illam, quam Dionysius commemorat, aut non extare. Iam verò scopulum positum sub radicibus promōtorij Damalici, non esse Insulam traditam à Dionysio, liquet ex his, quæ & antè dixit Dionysius, & ex ipsis, quæ postea dicet. Quòd si iuxta illa duo saxa supra aquam extantia sit maris vadum exalbe

exalbescens cautibus, quibus sub aqua iacentibus Dionysius scribit, pisces auerti in Europam, profectò hic siue scopulus, siue Insula maior esse debuit, adiacentésque cautes erutas fuisse cõuenit: aut si alibi Insula Dionysij fuit, funditus euersa est à Chalcedonẽsibus illam appellare solitis βλάβην. Strabo Insulam esse tacet, sed duntaxat petram esse dicit. Pelamydes, inquit, descendentes ex ponto, cùm prætereierunt Cyaneas ex Chalcedoniaco littore petra quædam alba ipsis obiecta, adeò exterret, vt statim in contrarium littus conuertantur. Plinius saxum duntaxat esse dicit. Est, inquit, in Euripo Thracij Bospori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipsis Europam Asiámque separantis freti angustiis saxum miri candoris, à vado ad summum perlucens iuxta Chalcedonem in littore Asiæ: huius aspectu repente territi Thunni semper aduersum Byzantij promontorium, ex ea causa appellatum Auricornu, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij est, magna Chalcedonis penuria M. P. medij interfluentis Euripi, quos Plinius appellat Thunnos, Strabo, Pelamydes, sicut hodie piscatores eas appellant ascendentes in pontum, easdem verò descendentes ex ponto vocant Lacerdas. Sed an hæ sint Thunni, an Pelamydes, separato volumine erit ostendendum. Hermolaus dum Plinianum Codicem habentem M. P. corrigit, & censet legendum D. P. designare videtur saxum illud esse inter Hermæum promontorium, & Ciconium: at ex Dionysio id verum non est, qui multa loca ponit inter Insulam βλάβην & Ciconium. Nam Plinius ponens illud saxum iuxta Chalcedonẽ, denotare videtur Damalicum.

ſcopulum, aut alterum propinquum nunc non extantem. Dionyſius verò procul à Chalcedone ponit. Cornelius Tacitus Byzantium, ait fertili, fœcundóq; mari, quia vis piſcium in pontum erumpens, & obliquis ſubter vias ſaxis exterrita, omiſſo alterius littoris flexu, ad Byzantiorum portus defertur: in quo Cornelius labitur. Non enim id fit, cùm Pelamydes erumpunt in pontum, ſed cùm ex ponto per Boſporum erumpũt in Propontidem. Piſcatores noſtræ ætatis ignorant ſaxum illud, & negant id verum vnquam fuiſſe, Pelamydésque affirmant, in curſu Delphinorum declinare & decedere de recto decurſu. Equidem ipſe petram candicantem nunquam puto fuiſſe cauſam, cur potius Byzantium, quàm Chalcedonem: ſed quòd ex illa petra loca Boſpori naturaliter apta ſint ad deflexum in Europã. Nam à promontorio Hermæo littus Europeum incuruatur, & recedit tribus magnis flexibus, quorum primus fit à Neocaſtro ad promontorium Eſtias: ſecundus à promontorio Eſtiaco ad Clidium promontorium: tertius à Clidio, vſque ad ſinum Chryſoceras. Vnde fit, vt curſus defluxionis Boſporicæ directus delatus iuxta latus Aſiæ rapidus, Pelamydes auertat in littus Byzantiacum tranquilliùs, id quod vel ex ipſo Dionyſio colligitur, qui vt id attribuat fieri cautibus exalbeſcẽtibus, tamen earum dicit aſpectu exterritas fretum tranſire ſecundo Boſpori fluxu. Tum Strabo interea dum profitetur id accidere occurſu petræ albæ, cõcedit ſimul etiam idem fieri defluxu, & locis naturaliter aptis ad defluxum Byzantium verſus, atque ad ipſum cornu ſinum Byzantiacum. Iam ſi à Meridie promontoriũ claudens ſinum

Placa

Placa sit Lembus, tum coniicere possemus sinum Placa non magnum quidem, veruntamen profundum esse portum Phrixi, & Potamonion esse, aut sinum nuncupatum Manolum, aut Enaretem fluuium, Nausicliámque opinaremur locum, quem vulgus appellat Napli, atque promontorium τὸ πυῤῥίῤῥον putaremus illud, quod hodie vulgò nominant Moletrinam, ex quo cursus celeris defluxionis Bosporicę defertur ad promontorium Estias. Nam inter sinum Placa, & Moletrinum nullum existit promōtorium πυῤῥίῤῥον: vnde fieret, vt Ciconium non foret Næocastrum Asiaticum, sed locus iam appellatus Cecri, situs contra Estias promontorium: tum quæ ἄκρας ῥοιζῶσας existimare conueniret, esse rapidos illos fluxus, qui deferuntur ad promontoria Heliæ, & Stauri, & Hermoniani. At mihi potius ἄκραι ῥοιζῶσαι videntur existere ad promontorium, vbi rapiditas confluentiæ Bospori versat molas, quàm vlla alia promontoria ob fluctus rapidissimos totius Bospori, & maximè circunsonantis, Ciconiúmq; habendum esse Næocastrum Asiaticum. Sed vbi sit portus Phrixi, & Ciconium, vbi ἄκραι ῥοιζῶσαι, non ex his, quæ antè dixi, iudicato, sed per te expēdito, quæ de illis Dionysius scribit.

De Naumachio, & Ciconio: & de promontorijs nuncupatis ῥοιζῶσις: & de duobus Discis.

CAPVT VIII.

» PROPE Lycadium promontorium, inquit
» Dionysius, est Nausimachium, locus altera
» pugna nauali illustris, inde Ciconium no-
» minatum ab excessu malitiæ incolarum. Se-

ditione enim violenta pressi ex loco exciderunt, à ter- «
go autem Ciconij sunt partim ῥοιζοῦσαι ἄκραι, ex eo no- «
minatæ, quòd circa ipsas franguntur fluctus, & cursu «
murmurante feruntur partim disci: maior quidem pri «
mus, multò minor secundus, ambo appellati à simili- «
tudine figuræ. Hæc quidem loca ponit Dionysius me- «
dia inter Lycadium, & Chrysopolim. Plinius ait vltra Chalcedona, deinde Chrysopolis fuit, deinde Nicopolis, à quo nomen etiamnum sinus retinet, in quo portus Azari, deinde Naulochium. Ex antedictis Dionysij existimo deprauatè legi in Plinio Naulochium, rectiùs legendum esse Nausimachium. Nam quòd Hermolaus interdum censeat legi posse, non Amyci, sed Azari, citans Strabonem scribentem, in ore ponti esse Chrysopolim & fanum Chalcedonium, & regionem, quæ habet paulò supra mare fontem Azaritium nominatum, qui Crocodilos paruos alit. Id mihi ex flumine Neocastri influenti in Bosporum hodie nominato Enarete, siue Arete, atque ex loco vicino appellato Napli: interdum verisimile videbatur existimanti fortasse Naplen corruptum quasi Nicopolim. At illud idem dubium mihi videri cœpit, postea quã profectus ad Propontidis sinum Astacenum nostra ætate appellatum Nicomedicum in eius ora, non longè à vico hodie nuncupato Diacybissa, olim Libyssa, vbi fuit sepulchrum Annibalis. Vidi oppidum nomine Aritiũ, cuius in fontibus cepi eos, quos Aricini appellant Mauledones similes Crocodilis, quos describam in Periplo Propontidis, sed etiam inueniri dicuntur in fontibus vicinioribus Chalcedoni. Itaque non semel conatus sum profi-
cisci

ciſci ad fontes Aretæ fluminis, vt viderem, an Mauledones ibi ſint, an alij: ſed gentis immanis Barbaria bis me ex media via retraxit, & coëgit deſerere inſtitutum iter. Nunc autem, vt faciliùs intelligatur, vbi fuerit portus Phrixi, vbi Ciconium, vbi ῥοιζοῦσαι, deſcribam littus à ſinu Placæ vſque ad Chryſopolim. Poſt ſinum Placa ſequitur ſinus vulgò dictus Manolius, contra medium Hermæi promontorij latus appellatum ῥώνη ſitus, egregius portus & piſcoſus, quem de bonitate piſcationis cedere aiunt piſcatores nulli ſinui littoris Aſiatici. Hic valles luculentas habet olim adeò paſtionibus celebratas ſimul, & luculẽto monaſterio ornatas, vt copioſum lac ex circumiacentium collium cliuis Græci nimium inaniter nunc dictitent in monaſterium tubulis ſubterraneis ductum fuiſſe, quod idem proficiſcens in mediam à Cappadocibus Neocæſarienſibus audiui ſuorũ montium vbertatem paſtionum vſque adeò extollentibus, vt opere ſubterraneo in celebre illud Cœnobium Gregorij Thaumaturgi ſuburbanum Neocæſareæ deductum fuiſſe iactitare non deſinant, viámque oſtendant, quam in hunc diem ſua lingua appellent viam lactis. Poſt Manolium ſinum deinceps ſequitur locus ſitus iuxta Næocaſtrum, quod piſcatores appellant Cormion ab arbore, vt ipſi putant, quæ ibi nulla talis eſt, ignorantes ſe deprauaſſe Ciconium. Quòd cùm ex ordine Anapli Dionyſiani fuiſſe apud Neocaſtrum Aſiaticum colligo, tum ex ſcholiis quibuſdam perantiquis in Dionyſium ſcriptorem orbis tradentibus maximas Boſpori anguſtias eſſe inter Anaplum & Ciconiũ. Vbi verò eſſet Anaplus, differui, cùm tractarem promonto-

rium

rium Eſtias. Flumen autem Aretæ, quod Turci vocant Iocſou, id eſt, aquam viridem, progrediens à Solis ortu ad Occaſum, ingreditur Boſporũ iuxta Næocaſtrum, quod ab oſtio ſurſum verſus etiam ſumma æſtate ſcaphis nauigatur paulò amplius octo ſtadiis. Eius oſtium ſubeuntibus ad dextram ſpectatur amœniſſimus & maximus Regis hortus, opacus denſa ſylua arborum fructiferarum: ad ſiniſtram extat Næocaſtrum ex Aſia, ſimiliter coarctans Boſpori anguſtias, vt eaſdem ex Europa cogit, ſtringítq; arx, quam antè dixi appellari Læmocopiam. Omnium maximus fluuius eſt eorum, qui intra Chryſopolim & pontum ingrediũtur Boſporum. Omni anni tempore molas verſare poteſt, triáque moletrina exercet, vnum diſtans ab oſtio circiter octo ſtadia: alia interiora. abſunt pluſquàm tria miliaria. Fluit per vallem pulcherrimam, vndique nemoribus virentem, refertis multitudine ferarum. Piſces fert, quos Græci accolę Lelingia appellant, cuiuſmodi plurimos procreat palus Aſcania, quos crudos Sole exſiccatos edere ſolent Byzantini. Producit etiam Cephalos, & in altis gurgitibus: glanes etiam cetaceæ magnitudinis. Sinus Næocaſtri duo flumina admittit, vnum quem iam dixi nominari Areten: alterum ego Napliticum appello, ex eo, quòd effluit in Boſporum iuxta locum, quem vulgus vocat Naple, neſcio an à Nicopoli, an ab Anaplo, an à Nauſiclia. Hic à Meridie cingit Regis hortos, quos Arete cingit à Septentrione. Vtriuſque oſtium ſyluas cannarum efficit, Napliticíque confluens ſumma æſtate, etiam in locis vadoſis ea magnitudine fluere videtur, qua riui aquæductuum in gurgitibus, quos multos

habet,

habet,eadem genera piſcium, quæ in Arete perſpiciuntur. Equidem ipſe non longiùs tribus miliaribus ſecundùm eius ripam progredi metu Barbarorum auſus,proſpexi duntaxat hunc fluere per longam vallem nemoroſam,venationi regiæ accommodatam. Ab huius fluminis oſtio incipit promontorium, cuius mucro vndique percutitur fluxu Boſpori,qui rapiditate,altitudine, ſtrepitu ſonoro ſuperat omnes fluxus totius Boſpori, multas molas quotidie verſare ſolitus. Huius promontorij dorſum ab occaſu ſolſtitiali ad brumalem ortum ſurgit, ſitum contra ſinum τῶν χηλῶν. Clauditur duabus vallibus, vna à ſeptentrionibus, altera à cardine meridiano, vtraque producta in longitudinem ſtadiorum circiter octo. Vndique procliue & præceps promontorium,cuius à ſummo mucrone aſcendi quingentos paſſus primos præcipites & valde directos, reliquos ſemiplanos efficientes dorſum promontorij,quod valde ſtrictum ob valles vtrinque coarctantes, & ſcrobes treis, quos velut theatra promontorium efficit, primum extantem ſupra mucronem promontorij,complectentem ambitu paſſus amplius trecentos, diſtantem à Boſporo circiter viginti paſſus:alterum ab altero diuiſum tenui promõtorij dorſo,non latiori tribus paſſibus.Promontorij radices à primo ſcrobe ad ſecundum excurrunt in longitudinem paſſuum circiter trecẽtorum. Secundus ſcrobs magnitudine ſuperat primũ, & lapidicina olim fuiſſe videtur:paſſuum interuallum plus minus ducentorum.Intereſt inter ſecundum & tertium ſcrobem deſinentem in imam planitiem vallis prædictum promontorium claudentis ſitæ è regione promõtorij Eſtiarum.

In hanc vallem multi fontes riuulos emittunt irrigantes Regis hortos clauſos excelſis lauribus, poſitos in ima vallis planitie, quam Græci iam vocant Cieri à genere frumenti, ignorantes temporibus Iuſtiniani appellatam Crochon, ſiue Brochon: id quod perſpicietur ex Procopio. Duo, inquit, erant templa Michaëli Archangelo dicata, inter ſe oppoſita, Boſpori freto diuiſa: vnum in loco appellato Anaplo, in ſiniſtro latere nauigantibus ad pontum Euxinum: alterum in contrario littore, quod antiqui πρόχθυς nominarunt, ex eo exiſtimo, quia littus multum proiiciatur ex hac ora: nunc autem nominatur Βρόχοι temporis longitudine, accolarum inſcitia deprauante nomina. Hæc quidem Procopius, cuius in altero Codice leguntur Crochi, & in margine quidam literis antiquis eundem locum notat Cronychion, ſiue Bronychion. Quid ſi fortaſſe olim appellabatur πρῶτος δίσκος? nam littus ibi non prominet, ſed potiùs retrahitur in ſinum, quem efficiunt promontoria ex vna parte moletrinarium, ex altera Heliacum. Itaq; temporis vetuſtate fieri potuit, vt πρώτων δίσκων deprauarint in πρόχθυς. nam ſi promontorium moletrinarium ſit ἄκρα ῥοιζοῦσα, vt eſſe videtur, in latere huius vergente, potuit eſſe protos diſcos, promontorium Heliæ, quòd fluxu rapido verberatur, aliquando molas verſare ſolito, claudit ſinum nuncupatum τῆς φυλακῆς: vbi regius hortus cum ſylua & turri, ex qua ſummæ aquæ ex altis collibus ſubductę ſaliunt: inde breui promontorio ſuperato, adeſt vicus dictus Chryſoceramus, ex eo, quòd olim templum haberet tegulis inauratis tectũ. Ex hoc vico effodi vidi ſaxa quadrata ingentia fundamentorum

rum antiquorum sub terra abdita in duodecim altitudinem pedum, indicantia ibi olim fuisse castellum munitissimum, cuiusmodi fuerunt regiæ Sophianæ nuncupatæ, aut his antiquiora palatia, quæ non longè ab æde Michaëlis, extrema iam cõmemorata Procopius fuisse subsequentibus verbis designat. Non multum, inquit, procul ab æde Michaëlis templum Deiparæ virgini sacrum longa vetustate exolescens renouauit: cuius dignitatem longum esset excutere, & sermone significare. In hoc sanè littore dextro nauigantibus in pontum spectatu dignæ iam vsque ab antiquis temporibus ædes regiæ erant, quas Rex Iustinianus omneis Deo consecrauit: deinde narrat, vt Byzantij esset magna multitudo meretricum, quibus pœnitentibus vitæ prioris, ædes regias in eodem littore sitas conuertit in monasterium magnificum. Chrysocerami fluuius ęstate exarescit: inde sequitur vicus appellatus Stauros, ab occasu cinctus promõtorio, vulgò vocato Nagalon, quod rapido cursu fluxus verberatur valente voluere molas continuato vsque ad moletrinum, à peritioribus quidem Hermonianum nuncupatum, à vulgo verò Tamborlianum, inde fluxus littoreus remissior vsque ad Chrysopolim: deinceps Dionysius institutum Anaplum continuat in hunc modum.

De Chrysopoli, & loco appellato Boue, siue Damali.

CAPVT IX.

POST Discos (inquit Dionysius) sequitur portus magnitudine & tranquillitate pulcherrimus & optimus. Ipsius magnitudinem circunscribit littus profundum & molle. supra

mare iacet campus accliuis in littus, appellatur autem «
Chryſopolis, vt quidam dicunt, ex eo, quòd Perſæ im- «
perantes in hunc locum cogerent auri aceruos exactos «
ab vrbium tributis: vt verò multi tradunt, à Chryſe filio «
Chryſeidis & Agamemnonis ibi mortuo, & ſepulto. In «
hunc enim locum dicunt Chryſen fugiẽtem metu Ae- «
giſthi & Clytemneſtræ perueniſſe cogitantem in Tau- «
ros trãſire ad ſororem Iphigeniam, ſacerdotem initia- «
tam Dianæ: ſed illum morbo laborantem, hîc ſepultu- «
ra affectum fuiſſe, ſuóque ex nomine loco nomen reli- «
quiſſe. Poſſet etiam ob portus commoditatem ita ap- «
pellari, ab iis, qui mirabilia auro comparare ſolent. Ex «
his Dionyſij verbis facilè aſſequimur, Boſpori Anaplũ esse Dionyſij illius Byzantij antiquiſſimi ſcriptoris, quẽ iam ſępiſſime citaui. Nam Stephanus antiquus vrbium ſcriptor, ſuperiora Dionyſij verba affert. Chryſopolis, inquit, in Bithynia prope Chalcedonem Anaplum nauiganti in dextra. Dionyſius autẽ Byzantius Anaplum Boſpori ſcribens de nomine huius hæc dicit: Appellata autem eſt Chryſopolis, vt aliqui dicunt, à Perſarum imperio huc aceruos auri collecti ex vectigalibus redigente: alij verò plures dicunt, à Chryſe filio Chryſeidis, & Agamemnonis. Neq; ſolùm ex his Stephani verbis cognoſcimus Dionyſij Anaplũ eſſe Stephano antiquiorem, ſed etiam ex ipſius Anapli diſcurſu percipimus illum ſcripſiſſe Boſpori Anaplum, antequam Seuerus Byzantium euertiſſet. Chryſopolis emporion fuit Chalcedonis, vbi Xenophon tradit Græcos, qui meruiſſent ſtipendia in Cyri expeditione Perſica manſiſſe dies ſeptẽ, vendentes prædas, quas cepiſſent. Idẽ in hiſtoria rerum

Hellinicarum; Attici, inquit, duces Chryſopolim Chalcedoniæ profecti, muris eam munierunt, eandémq; ad ſeruandas decimarum pecunias conſtituerunt, in ipſáq; decimam exegerunt ex nauibus ponti, præſidiúmq; triginta nauiũ cum prefectis duobus, ibi reliquerunt. Poſtea muris nudatã fuiſſe ex Strabone patet, dum ait Chryſopolim vicum eſſe. Similiter hodie vrbs non eſt, ſed vicus laxè habitatus multis ædificiis non continuis, circuitu miliaria complectens circiter duo: ſitus partim in valle, partim in promõtoriis vallem cingentibus, quorum vnum Damalicum quàm mox appellabimus, totum ferè eiuſdem ædificiis occupatum. Portũ profundum habet in ſinum mediocriter curuatum: ſed longè olim maiorem habuiſſe occupantem imam vallis planitiem, in qua ſita eſt nunc Chryſopolis, oportet: cùm Athenienſes triginta triremes illic in præſidio tenerẽt, & nauale eſſet Chalcedoniorũ. Socrates enim, inquit, Conſtantinum magnum poſt multas pugnas terra maríque pugnatas, Licinium imperij conſortem & generum ad Chryſopolim Bithynicam viciſſe, quæ erat nauale Chalcedonis, ex quibus poſſem multis verbis diſſerere hunc portum longè multo maiorẽ extitiſſe: ſed obrutum fuiſſe partim olim deleta Chalcedone, partim poſtea Barbarorum metu, partim noſtra ætate. Vidi partem portus obrui ad excipiendam ſedem ædis Maomethanæ & Xenodochiorum, quæ cõſtruxit Regis Soleimani filia, omniáque texit plumbo, & columnis marmoreis, & porticibus, & areis amplis, & fontibus exornauit. Denique Chryſopolis reædificata eſt à Turcis, quæ diu iacuerat deſerta bellis Perſarũ & Tur-

corum, vt nullum veſtigium reſtet eorum, quæ Georgius Cedrinus dicit, Philippum Regē condidiſſe Chryſopolim, vt monaſterium τῆ παναχράντου θεοτόκου, vt palatia ad excipiendum Regem, regióſque liberos, hortóſque ſtruxiſſe, & piſcium viuarium: id quod in vallis planitie, vbi nunc ſunt præcipua Chryſopolis ædificia, exiſtimo lacum fuiſſe, nimirum reliquias portus antiquī. Chryſopolis quanquam eſt ſuburbana Byzātij, tamen omnes fere Byzantini ignorant, vbi hæc fuerit, ex eo, quòd nomine antiquo exoleto, iamdudū vocatur Scutaris, neſcio à Francis ne aliquandiu Byzantio imperantibus, Chryſon appellantibus ſcutum, an potius à ſtatione militum ſcutariorum, id quod deſignare videretur Marcellinus, cùm ait: Per Chalcedona & ſtationem tranſcurrit, ſi appoſitè legeretur ſine coniunctione, Chryſopolim ſtationem, breuitatis ergo, vt vulgò fieri ſolet, ſuppreſſo nomine ſcutariorum, quòd Conſtantinopolitanos reges crebrò vſurpaſſe eorundem hiſtoria frequens teſtis eſt. Verùm ex Codice Marcellini maximè deprauato, fateor me coniecturis vagari potius, quàm certo iudicio ſententiā dicere. At haudquaquam ferendi nonnulli, qui putant vicum, quem paulò antè dixi appellari Chryſoceramū, fuiſſe Chryſopolim, cùm iam declararim hanc nominatā ex eo, quòd templum haberet tectum inauratis tegulis: at ex vico Chryſoceramo, vltro citróq; traiectus fieri non ſolet, ſed ex portu ſcutarico, vt loco accommodato ad traiiciendum: vnde vt nunc traiectus olim fieri ſolebat. Eſt etiamnum Byzantij ſcala omnium frequentiſſima prope portam Neorij, nominata ſcutarica, quam olim eandem fuiſſe, quæ

quæ Chryſopoleos, & Chalcedonis cùm ex his, quæ afferam in deſcriptione Conſtantinopoleos, tum ex vſu hodie quotidiano colligere poſſumus. Nam ex porta Neorij, quæ nunc appellatur Oria, quotidie iam videmus neceſſitate quadam fieri traiectum in portam ſcutaricam, aut ſi quis traiicere velit Byzantio Chalcedonem, aut Chalcedone Byzantium, illum neceſſe habere ſurſum nauigare vſque ad ſcutarim: id quod frequenter quotidie videtur multis nauigiis ferentibus homines, & iumenta recta via non valentibus tranſire Chalcedonem: ſed ob rapidi fluxus decurſum aſcendere coactis vſque ad ſcutarim, atque ex Chalcedone volentibus tranſire Byzantium, opus eſt aſcendere ad promontorium ſcutaricum olim appellatum Bouem, ſiue Damalim, atque ad portum vſque Chryſopoleos: id quod vt fit hodie, ita olim factitatum fuiſſe ab ætate Polybij, qui ait. Ex vrbe Chalcedone volentes tranſire Byzantium, non poſſunt rectà nauigare ob intermedium rapidum defluxum Boſpori, ſed neceſſe habent iter deflectere prope Bouem, & Chryſopolim nauigare. Idem à promõtorio, inquit, appellato Eſtiis fluxus Boſpori impulſus prolabitur ad Bouem nuncupatum, qui eſt Aſiæ locus, ad quem cõſtitiſſe aiunt primùm fabulæ Io, cùm tranſiuit hoc fretum. Rurſus fluxus impulſus à loco Boue nominato, fertur ad ipſum Byzãtium: à quo non diſſentit Georgius Cedrinus, cùm ait Leonem phocam Chryſopolim occupaſſe, populúmque in vlteriore ora in aciem ſtruxiſſe apud locum, vbi in columna extat Damalis lapidea, itaque exterruiſſe eos, qui eſſent Byzantij. Ex antedictis collegeràm ſcutarim eſſe Chryſopolim,

polim, & locum, quem Polybius appellat Bouem. Arrianus Damalim exiſtere promontorium ſcutaricum, ſitum contra promontorium Boſporium, in quo poſitum fuit Byzantium. Verùm poſtea multo planiùs noui, cùm incidi in Dionyſij Anaplũ. Poſt Chryſopolim, inquit Dionyſius, promontorium maris ictibus expoſitum prominet: multa enim nauigatio ad ipſum impulſa contra promontorium nominatum Bouem concertat. Eſt autem is locus tanquam è carceribus emittens traiicientes in Europam. In hoc promontorio exiſtit columna lapidis albi, in qua extat Bos Charetis Imperatoris Athenienſium coniux, quam hic mortuam ſepeliuit. Inſcriptio autem ſignificat ſermonis veritatem: at illi, qui vanam reddunt hiſtoriam, putant antiquæ Bouis ſtatuam, aberrantes à veritate. Inſcripti enim in columnæ baſi hi verſus ſunt,

Ἰναχίης οὐκ εἰμὶ βοὸς τύπος, οὐδ' ἀπ' ἐμοῖο
Κλήζεται αὐτωπὸν Βοσπόριον πέλαγος·
Κείνην γὰρ τὸ πάροιθε βαρὺς χόλος ἤρης
Εἰς φάρον ἦγε, ἐγὼ κεκροπίς εἰμι νέκυς.
Εὐνέτις, ἦν χάρητος, ἔπλεον ὅτ' ἐπλώεσκ' ἐκεῖνος,
Τῆδε φιλιππείων αὐτίπαλος σκαφέων·
Βοΐδιον δ' ἤκουον τότε, νῦν ἡ χάρητος
Εὐνέτις ἠπείροις τέρπομαι ἀμφοτέραις.

Temporibus Phocionis, qui Hypotheſes pręcipuorum ſcriptorum velut indices antiquæ Bibliothecę conſcripſit, vixit Georgius Codinus, is hæc ferè omnia, quæ antè dixi, ex Anaplo Dionyſij retulit in ſua ſcripta. Poſtquam, inquit, Leo exceſſit è vita, Atheniẽſium Imperator Chares, cum quadraginta nauibus in auxilium

Byzan

Byzantiorum profectus ad bellum contra Philippum, occupauit promontoriū Propontidis, quod inter Chalcedonem & Chrysopolim situm est, & in illo loco contra Philippum prælio feliciter decertauit, vbi cōiugem comitem habens morbo laborantem amisit, eámq; sepultura affecit, eíque excitauit aram, & columnā, in qua Damalis statuta spectatur ex lapide albo facta. Sic enim appellabatur illa Charetis vxor, quod etiam in ea incisis vsque ad nostram ætatem versibus patet, deinde eosdem versus affert, quos suprà scripsi. Prætereo iam non rectè Codinum tradere Charetem Atticæ classis ducem, quadraginta nauibus auxiliatum fuisse Byzantinis, cùm ex Demosthene constet, Athenienses succurrisse Byzātiis centum & viginti nauigiis. Omitto etiam illud, quod dicat promōtorium, in quo sita esset statua Damalis, esse Propontidis, cùm sit Bospori: hoc vnum, quod rectè scribit, accipio, nimirum hanc columnam, statuámque excitatas fuisse à Byzantiis in gratiam Imperatoris Atheniensium, cùm ex antedictis percipi potest, tum ex Psephismate Byzantiorum, quod ingenuè profitetur Byzātium à Philippo Macedone obsessum, liberatum fuisse auxilio Atheniensium, quod Demosthenis Codex editus sic habet lingua Dorica conscriptum, qua Byzantij vtebantur coloni Megarensiū Doricorum, ἐπὶ ἱερομνάμονος Βοσπορίχω δαμάγητος ἐν τᾷ ἁλίᾳ ἔλεξεν ἐκ τᾶς βολᾶς λαβὼν ῥήτραν· ἐπειδὴ ὁ δᾶμος ὁ ἀθηναίων ἔν τε τοῖς προγινομένοις καιροῖς εὐνοέων διατελεῖ Βυζαντίοις, καὶ τοῖς συμμάχοις καὶ συγγενέσι περινθίοις καὶ πολλὰς καὶ μεγάλας χρείας παρέσχηται ἔν τε τῷ παρεστακότι καιρῷ φιλίππου τοῦ μακεδόνος ἐπιστρατεύσαντος ἐπὶ τὰν χώραν, καὶ τὰν πόλιν ἐπ' ἀναστάσει Βυζαντίων καὶ περινθίων τὰν χώ-

ϛαν δαΐοντος καὶ δενδροκοπέοντος. Βοηθήσας πλοίοις ἑκατὸν καὶ εἴκοσι, καὶ σίτῳ καὶ βέλεσι, καὶ ὁπλίταις, ἐξείλετο ἀμὲ ἐκ τῶν μεγάλων κινδύνων, καὶ ἀποκατέστασε τὰν πάτριαν πολιτείαν, καὶ τὼς νόμως, καὶ τάφως· δεδόχθω τῷ δάμῳ τῷ Βυζαντίων καὶ Περινθίων Ἀθηναίοις δόμεν ἐπιγαμίαν, πολιτείαν, ἐκ τᾶς γᾶς, καὶ οἰκείαν προεδρίαν ἐν τοῖς ἀγῶσι ποτ' ὅλον ποτὶ τὰν βωλὰν, καὶ κατοικὸν ἐθέλοντα τὰν πόλιν, ἀλειτουργήτων ἦμεν πᾶσαν τῶν λειτουργίαν· στᾶσαι δὲ καὶ εἰκόνας τρεῖς ἑκκαίδεκα πήχεις ἐν τῷ Βοσποείχῳ. Prætereo cętera. Si hoc Pſephiſma vitiatum non eſſet, perſpiceremus has ſtatuas treis ſexdecim cubitorum ſtatutas fuiſſe apud locum Bouem nuncupatum, vbi Chares Athenienſium bello nauali pugnauit contra Philippum, túmque legeremus non Βοσποείχῳ, ſed Βοσπορείῳ χώρῳ. Cuiuſmodi fuit locus nuncupatus Bos, aut promontorium Boſporium nominatum, in quo ſitum erat Byzantiū. Ex antiquo Codice emendaui nonnulla, vt ἐν τῇ ἀλίᾳ, Codex antiquus habet ἐν τᾷ ἀλίᾳ, id eſt, in concione, vt Herodotus vtitur: ἐκ τᾶς γᾶς, antiquum exemplar habet ἔκτασιν γᾶς. Ex Polybio, Arriano, Dionyſio Byzantio patet locum appellatum, ſiue Bouem, ſiue Damalim fuiſſe promontorium nunc nominatum Scutaricum, poſitum è regione promontorij Boſporij Byzantium continentis, ſententiáque Polybij ita appellatum, quòd Io vacca illuc ex Europa fretum tranſiens appulſa fuerit. Dionyſius quidem Byzantius, promontorium appellari Bouē conſentit, ſed Bouis ſtatuam in eo excitatam ex antiquo epigrammate negat eſſe Ious Inachi filiæ, eámque huc non tranſiſſe, ſed in Pharon: quam autem Pharon epigramma intelligat, vide an Pharon antiquam, quam ſuprà oſtendi fuiſſe prope anguſtias fani: an illam, quam

Marcel

Marcellinus ſtatuit ſuprà promontorium Chryſoceras, hoc eſt, in vrbe Byzantio. At nemo Io tradit hàc aut illàc trãſiſſe, mihi potiùs epigramma intelligere videtur Pharum Alexandrinam, negatéque Boſporum appellatum ab Io Inachi filia. Nam etiam Arrianus ſcribit quorundam ſententia aliam vaccã fuiſſe, quæ nomen dederit freto Thracio, quã dicit Phrygibus hominibus eam vrgentibus incolumen nullo metu fretum trãſiſſe, ſitum inter Chalcedonem & Byzantium, ducémq; illis extitiſſe, quibus diuinum oraculum datum erat, vt bucculam itineris ducem facerent. Cui obtemperantes, incolumes tranſierunt, & monumentũ tradit huius trãſitionis, Damalim æream excitatã à Chalcedonenſibus, locúmq; in regione Chalcedoniæ eſſe ait, qui forſitan eſſet is, qui vſq; ad ſuam ætatem nominaretur Damalis. Dionyſius quidem fatetur columnam ex lapide albo fuiſſe, ſed non declarat, Damalis ne eſſet lapidea, an ærea. Georgius Codinus dicit ſtatuã Bouis vxoris Charetis fuiſſe ex lapide expolito. Itaque oportet illam antiquam, vnde Boſporus appellatus fuit, quam Arrianus tradit æream deiectam & ſublatam eſſe: deinde alteram lapideam poſitam fuiſſe tempore Leonis Phocæ, vt antè dixi. Damalis lapidea ſtabat in columna. Iam non repetam, quantopere erret Tzetzes, dum ſtatuit Cyaneas inter Damalim & Cõſtantinopolim: id enim ſuprà oſtẽdi, cùm agerem de Cyaneis, quàm item auerſus à cognitione locorum labatur, cùm circa locũ Damalim teſtatur Darium pontem iunxiſſe, declaraui, dum de Hermæo tractarem promontorio.

De fonte nominato Heragora, & templo Veneris: & de æde Synodi Chalcedonensis: de Chalcedone.

CAPVT X.

OST, inquit Dionysius, locum appellatum « Bouem, sequitur fons nominatus Herma- « gora, & delubrum herois Eurosti, secundum « id existit littus supinum, & planũ, lenissimo « fluuio irrigatum, in ipsóq; Veneris templum, atq; iuxta « ipsum paruus isthmus multam circumscribit Cherro- « nesum, in qua vrbs Chalcedon, paulò supra fluuium ap « pellatum Chalcedonem sita, portus vtrinq; habens in « flexibus in isthmum recedentibus, vnum quidem ad « vesperam spectãtem, alterum ad Solis ortum: ipsa qui- « dem effertur colle quidem humilior, planitie verò aspe « rior. Multa in vrbe hac admiratione digna ob antiqui- « tatem, & res gestas, & fortunas, & in vtranque partem « mutationes: maximè autẽ admirabilia, Apollinis tem- « plum, & oraculum nullo summorum oraculorum infe « rius. Verùm finis esto meæ Bospori historiæ. Hæc quidẽ « Dionysius, qui, vt planiùs cognoscatur, littus describã à promontorio Damalico vsque ad Chalcedonem, de qua nonnulla addens, finem ipse quoque faciã Bospori, qui procedens ad Solis occasum, flectitur promontorio Damalico ad meridianum cardinem. Iam verò inter duo promontoria, nimirum alterum Europæ, Bosporium nominatum, & alterum Asiæ Damalim appellatum. Supra mare paululum eminet scopulus, seu parua Insula distans à promontorio Damalico circiter centũ passus, tota ferme occupata ab arce, machinis bellicis munita ad arcendas naues hostiles, si quæ penitius in

Bospo

Boſporum ex Propontide erumpere conarentur, atque ab ea arce ad promontorium Damalicum tranſuerſus murus cæcus ſub aqua obductus erat, velut quædā moles, ictus ſeptentrionum excipiens nauibus ob rapidum intermedium Boſpori fluxum aſcēdere nequeuntibus, ventúmq; à puppi expectantibus in eo loco, quē Dionyſius tanquam è carceribus inquit emittere traiicienntes, tutiorem ſtationem efficiebat. Tamen auaritia nationis dominantis paulò antè dirutus eſt, eiúsque ſaxa tranſlata in priuatas ædificationes: à promontorio Damalico, diſtanti à Chalcedone paulò minus quàm tria miliaria. Littus eſt fere totum importuoſum & præruptum, maréque iuxta littus vadoſum, cautibúsque ſub aqua latentibus confragoſum, vt vix tentans multis locis reperire potuerim applicationem ſcaphæ, littorísq; crepidines, in pluſquam quinquaginta paſſus efferūtur præcipites, vt aſcenſus directus ſit, & præruptus à Damalico promontorio vſque ad valliculam, quæ ſinum efficit, vbi ora humilis, & littus demiſſum, & non præruptum, maréque portuoſum, in quo cernuntur ruinæ molis antiquæ, quæ olim muniebat portum, ſeu potius ſtationem, nunc gradum præſtat ad fontem in littore proximo fluentem perennem, à Dionyſio appellatam Hermagora: quem paulò antè ſubductum vidi in hortos, quos ſupra Heragoram Rex Soleimanus longis muris circumſepſit: aliis eò etiam fontibus opere ſubterraneo deriuatis, vt eorum redundantia hortis ſuperflua ſit, reſtituēdus fluxus Heragorę longè copioſior. A fonte Heragora littus eſt ferè ſaxoſum & pręruptum vſque ad planitiem Chalcedonis ſuburbanam, vbi olim erat

ædes Veneris, & poſtea fuit templum diuæ Euphemiæ funditus iam euerſæ ſupra terram, atque adeò ſubſtructiones erutæ, excepto cuniculo ſubterraneo, ex quo etiamnum ſcaturit fons. Propè eſt riuulus, cuius meminiſſe Dionyſium antè vidimus: qui ſi nũc longè minor fluit, id attribuendum fonti conſtructo in eadem planitie iuxta viam Chalcedone tendentem ad vrbem Nicomediam perennem fiſtulam quoquo verſus quatuor digitos patentem implente. Fons autem, quem iam dixi ſcaturire ex antiquo aquæductu diuæ Euphemiæ, diſtat à ſcala Chalcedonenſi mille & centũ paſſus. Qualis autem fuerit ædes diuæ Euphemiæ, in qua celebrata fuit ſynodus Chalcedonenſis, & qualis eius ſitus, Euagrius Scholaſticus amplè ſcribit, quæ ego breuiter attingam, ſacrorum hominũ cœtum habuiſſe concilium in Euphemiæ martyris æde, diſtanti à Boſporo non amplius duobus ſtadiis, ſita in ſuburbano agro Chalcedoniorum Bithynorum molliter accliui, vt ambulãtes in templum non ſentiant, ſe in illud ſubiiſſe, repentéque velut ex ſublimi ſpecula vndique campos ſub aſpectum ſubiectos contemplentur ſupinos & planos herbis, frugibus, arboribus vireſcere, maréq; partim tranquillum violaceo cæruleóq; colore purpureſcens, ad littora alludere, amœnúmque quiddam exhibere, partim murmure ſonans, fluctibus efferatum, lapillos, & conchas, & algas prouoluere. Inde addit Euphemiæ ædẽ vel hoc ipſo ornari, quòd ſita ſit ante oculos Conſtantinopoleos, & quòd conſtet tribus membris magnorum ædificiorum ornatis, amplitudine, & laxitate, & pulchritudine columnarum, & tectis elegãtibus. Sed quid conor

in lu

in lucem edere scripta Euagrij,vel hoc ipso nobilia facta, quòd nobilibus & planè regiis Parisiorum characteribus iamdudum peruulgata etiã longè vltra Chalcedonem vagentur. Chalcedon, quam Herodotus appellat Chalcedoniam, à Dionysio quidem constituitur paulò supra Chalcedonem fluuium. Sed tacet Dionysius, id quod Arrianus & Menippus loquuntur appellatam ab eodem flumine Chalcedone. Arrianus in sua historia Bithynica dicit eam nominatã à filio Saturni nũcupato Chalcedone, à quo primùm fluuius illic fluẽs nominatus est Chalcedon: deinde vrbs Doriensibus illuc coloniam vbi deduxissent, nominata est eo nomine, quo flumen incertus quidam Historicus dicit vocatũ à filio Chalcantis vatis. Alij aiunt à Chalcide vrbe Euboæ, quæ illuc Coloniam misisset. His quidem Dionysius orbis descriptor consentire videtur Chalcedonios appellans Chalcides. Ille verò tradens à filio Chalcantis vatis motus fuisse videtur nobilitate oraculorum Chalcedonicorũ. Arrianus narrat, vt alter & vicesimus dies omnium mensium nefastus à Chalcedonensibus institutus est, ex eo, quòd cùm illo die alia haudquaquã prospera passi sint, tum Pharnabazus Persa eorum pueros exciderit & penitus castrarit, & miserit ad Darium. Idem ait morbum in Chalcedonios sæuisse diuina ira, eosdémque sua virilia abscidisse, quòd sacrificia quædam neglexissent. cæcos Chalcedonios oraculum dixit ea de causa, quòd Megarenses huc primùm nauigantes eligere nescissent Byzantiorum solum vberius. Herodotus similiter scribit Megabizum, cùm intellexisset decem & septẽ ante annis Chalcedonios, quàm

Byzan

Byzantios vrbem Chalcedoné condidisse cęcos dixisse, quòd præsente meliore loco elegissent peiorem. Chalcedonij, inquit Theopōpus, priusquam rempublicam participassent, communicassentque cum populari gubernatione Byzantiorum, omnes quidem in officiis institutísque rectè viuendi erant. Post verò quàm democratiam Byzantiorum gustauerūt, vitam quotidianam maximè frugalem & temperatam luxu, delitiísq; corrupe runt ac deprauarunt, simúlque euaserunt sumptuosi, potandíq; amantes. Viros excellentes procreauit Chalcedonia, è quibus Thrasymachus sophista, qui primus periodum, & colum demonstrauit, discipulus Platonis & Isocratis, recentes Historici, qui ante quadringentos annos scripserunt, tradunt sua ętate Chalcedonios non dare operam literis, sed Thunnorum piscationi, artíq; cæterorum piscium retibus & lineis capiendorum, victúmque manibus quærere, parúmque aut nihil curare literas: at nunc ne piscari quidem sciūt, ac potius agros duntaxat colunt, piscandi adeò ignari, vt Thunnos & Pelamydas ex foro Byzantiorū emere habeant necesse: cùm olim constet notiores fuisse Pelamydes Chalcedonias, quàm Byzantias. Sic enim, inquit, Varro Paguri Samij, Phrygia Attagena, Grues Melicę, Hędus ex Ambracia, Pelamys Chalcedonia, Murena Tartęsia, Aselli Pesimuntij, Ostrea Tarentina, Pectūculus Chius, Elops Rhodius, Scari Cilices. Quòd autem Dionysius tradit, Chalcedone oraculū Apollinis fuisse non inferius Delphico. Lucianus id confirmat, antiquissimum qui asserit, cùm Alexandrum ait pseudomantem societatem iniisse eum Byzantio quodā Chronographo scelerato, qui

qui appellaretur Cocconas. Hi cùm inter se cogitarent Delphos, Claron, Delum, Branchidas diuites factos ex arte diuinandi, constituerunt vaticinationis oraculum excitare, ac primùm considerarunt de loco Cocconas, Chalcedonem probabat locum commodum esse mercatoribus frequentem. Alexander præferebat vrbē Paphlagoniæ nominatam Aboni mœnia, cuius sententia vicit. Itaque profectis ipsis Chalcedonem, vtile quippiam vrbs visa est habere in Apollinis templo, quod illic antiquissimum est: tabulas æreas defodiunt, in quibus inscriptum incisúmq; erat, vt quàm mox Asclepius cum ipso Apolline patre accideret in pontum, vt occuparet Aboni mœnia. Harum tabularū de industria inuentarum fama, statim Bithyniam & pontum peruagata peruenit Aboni mœnia, vrbem vt dixi Paphlagoniæ, eiúsq; incolas ita mouit, vt templum ædificare cœperint, quò Alexander profectus est. At Cocconas Chalcedone remansit duplicia, planéque ambigua oracula quædam conscribens. Ex Apollinis Chalcedonici tripode manasse arbitror oraculum, quod Socrates sacræ historiæ conscriptor tradit, cùm Valentis Imperatoris indignatione muri Chalcedonis euerterentur, in fundamentis inuentam fuisse tabulam lapideam, versus continentem subsequentes:

Ἀλλ' ὅτε δὴ νύμφαι ἱερὸν κατ' ἄστυ χορείην
Τερπόμεναι στήσονται ἐϋστεφέας κατ' ἀγυιάς
Καὶ τεῖχος λουτροῖο πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ.
Δὴ τότε μύρια φῦλα πολυσπερέων ἀνθρώπων
Ἄγρια μαρμαίροντα κακὴν ἐπιειμένα ἀλκήν.
Ἴστρου καλλιρόοιο πόρον διαβάντα σὺν αἰχμῇ.

Θρηικίης δ' ἐπιβαίντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν

Αὐτοῦ μὲν Βοιόβιο τέλος καὶ πότμον ἐπίσποι.

Huius oraculi declarationem afferam, cùm tractabo decimam regionem Cõſtantinopoleos. Sed vt planiùs perſpiciatur Dionyſij Chalcedonica deſcriptio, & quales ſint hodie portus, quos idem Dionyſius antea dixit Chalcedonem vtrinque habere: atq; vt internoſcatur, vter horum poſtea appellatus fuerit Eutropij portus, ſubiiciam nonnulla. Chalcedonia vſque ad hanc ætatem ſuum nomen retinet, olim magna & pręclara vrbs, nunc exiguus vicus: hæc enim iterum, & ſæpius vaſtata, primò à Perſis, iterum à Valente Imperatore muris ſpoliata, deinde à Gotthis euerſa, quã poſt Cornelius auitus aliqua ex parte reſtituit: poſtea à Saracenis, poſtremò à Turcis funditus deleta, vt duntaxat perparuus vicus ſuperſit, nulla extant mœnium veſtigia ſupra terram, neque ſub terra, niſi raris locis fundamẽta alta ingentibus ſaxis quadratis conſtructa, quæ penitus effodi nuper vidi in ædificationem ſubſtructionum, quas Rex Soleimanus molitur in tertio Conſtãtinopoleos mõte. Portuum aliquot ruinæ cernuntur, atque nonnulla ſcoria metallorum in ea regionis parte vbi moneta excudebatur, tum extat aquæductuum ſubterraneum opus lateritium, quo per vrbem aqua ducebatur, ſicq; portui accommodabatur, vt ſupra molem lõgè excurreret ad vſum nauigantium. Chalcedon ſita erat in promontorio peninſulam efficiente, ad medium intumeſcẽte, ex tribus partibus leniter accliui, ex quarta parte paulo accliuiore, & depreſſiore in vallem, per quam fluuius Chalcedon delabitur in Propontidẽ. Promontorij pars

Solis

Solis occasum conspiciens cingitur Bosporo, pars verò vergens ad Meridiem, ortúmque hybernum, clauditur Propontide: at ad Orientem æstiuum spectans, eminet in vallem, per quam Chalcedon riuus quidam paruus, sed ripis altis coërcitus profundus delabitur & salsus in longitudinem amplius mille passuum vsq; ad pontem lapideum transmittentem Chrysopoli viatores Nicomediam. Ab eo ponte vsque ad Bosporum Isthmus patet in latitudinem circiter octo stadiorum. Hic fluuiolus etsi exiguus, vt iam nomine careat, accolæq; duntaxat appellent Potamion, prorsus ignorantes, olim nominatum fuisse Chalcedonem: tamen omniũ ferè scriptorum testimoniis nomen dedit vrbi Chalcedoni: cuius etiam Xenophon meminit libro primo Hellinicorum, cùm Alcibiadem quidem ait vniuerso exercitu Chalcedonem à mari ad mare cinxisse, & partem, quæ pertinebat ad flumen, muro ligneo sepsisse. Pharnabazum verò, cùm is propter fluminis angustias, ac munitionum propinquitatem in vrbẽ ingredi ad ferendum Chalcedoniis auxilium non posset, in Heraclium Chalcedoniorum discessisse. Littus, quod plusquàm ex dimidia parte circuit promontorium, in quo iam dixi sitam Chalcedonem, excepta parte, quæ plana est, vbi portus est, & vicus Chalcedon, abrumpitur in præcipitẽ procliuitatem, vt ferè erectum sit in altitudinem amplius vigintiquinque passuum, non modò in terra saxeis crepidinibus inuium: sed etiam in mari cautibus malè tutum nauigiis, nisi vbi portus fuerunt. Si ab extremo mucrone, seu angulo promontorij Chalcedonici dirigas lineam ad medium promontorij dorsum, in quo sita est

Constantinopolis, perſpicies lineam dirigi ab ortu hyemali ad occaſum ſolſtitialem, & diuidere Boſporum à Propontide, & ſecare Hippodromū, & tendere ad ædes Paia ſiti Regis poſitas in iugo tertij collis, inde procedere ad ædes Mamethi Regis ſitas in quarto colle, totúmq; dorſum promontorij ſecare à fronte ad muros, partem vrbis circuitu maris carentē claudentes. Si verò ex eodem extremo mucrone promōtorij Chalcedonici lineam duceres ad angulum ſcutaricum, videres eam progredi à Meridie ad Septentrionē, relicto flexu molliter curuato, vbi eſt portus Chalcedonis, & littus humile, & planū, nunc portus obrutus, & moles quotidie exportātur: atq; vbi olim portus magnis nauibus patebat, nūc alicubi non patet ſcaphis, ob ſyrtes & breuia. Iuxta Iſthmum exiſtit colliculus à ſeptentrionibus ſitus inter Iſthmum & planitiem, in qua dixi ædem fuiſſe diuæ Euphemiæ, humilis quidem ille, ſed cōmemoratus ab Appiano, quem Mithridates, cùm obſideret prætorē Cottam intra Chalcedonē clauſum, vterque exercitus occupare conabatur. Chalcedonem habuiſſe portū cathena clauſum, capientem amplius ſexaginta naues patet ex Appiano: is enim ait claſſem Mithridatis in portū Chalcedoniorum vi irrupiſſe, catenáſq;, quibus oſtium portus, claudebatur, rupiſſe, & quatuor naues exuſſiſſe, ſexagintáque ex portu captas ſecum abduxiſſe.

De portu Eutropij, & Heræo promontorio: & de antiquis regijs ædibus appellatis Heræis. CAP. XI.

LATVS promontorij Chalcedonici vergēs partim ad Meridiem, partim ad ortum hybernū, efficit ſinum vulgò appellatum Calamotum, intus

intus recedentē plus minúsve octo ſtadia. In hoc medio latere videntur veſtigia antiquæ molis portus, quē Epiſcopus Chalcedonēſis mihi perſuadere conabatur fuiſſe olim appellatum portū Hirenæ, corruptè quaſi ἡραίου: mihi potiùs à Regina Hirene. Nam portus τοῦ ἡραίου eſt in contrario promōtorio, potiúsq; appellatus ille olim fuit portus Eutropij, cuius meminit Zonaras. Ad cædē, inquit, Mauritij Regis mouetur Phocas, & in Eutropij portu primum eius quatuor filios interficit, nihil aliud tum dicentis, quàm hoc ipſum: Iuſtus es domine, & iuſtum iudicium tuum: denique ipſum Mauritiū tollunt. Idem alio loco dicit, Chalcedone eſſe portū Eutropij, ſed non declarat, an in Boſporo, an in Propōtide. Nam ex antedictis Dionyſij ſcimus Chalcedonem vtrinque habuiſſe portus. Verùm ex Procopio aſſequi poſſumus, fuiſſe non longè ab Heræo, cùm ait Iuſtinianū portum alium conſtruxiſſe in vlteriore continente in locis Eutropij nominatis, non procul remotis ab Heræo. At vbi fuerit portus Eutropij, planè ſcire nequimus, niſi ſciamus, vbi fuerit Heræum. Itaque id paulò altiùs inueſtigandum eſt. Demoſthenes in libris, quos ſcripſit de rebus Bithynicis, ſic ait:

Ἔστι προπάροιθε κλυτῆς Χαλκήδονος
Ἄκρα ἡραία τρηχεῖα πολυσπιλάς. ἔνδοθεν
Δ' αὐτῆς λαίνεον περὶ τεῖχος ἰὼν κοιλαίνεται
Εἴσω κόλπος ἅλος· φαίνησκεν ἰδὼν βαθυδίνεαν
Ταύτῃ ἐμμενύαι· ἰαμμενὴ δὲ καὶ οὐ βαθείας
Ἔστι θαλάσσης, ἔνθα τε νῆας ἦγον οἰόμενοι σκέπος
Εἶναι αὐτοφυοῦς ὅρμοιο· κακῶς δὲ ἐνεκύρσαν
Ἐβίμω.--

Ex quibus assequimur Heræum promontoriũ esse contra Chalcedonem, habẽs multas cautes concauas circa mare, quòd intus recedens sinum efficit, quem intuens putat profundũ esse, cùm reuera sit prorsus fruticosus, & herbosus, &. minime profundus: nam eò, qui naues adduxerunt, putantes protectionem naturalis portus, in præsens inciderunt periculum. Ex his Demosthenis versibus percipimus ἥραιον esse promontoriũ, quod hodie vocant acram Ioannis Calamoti, & sinum, quẽ Demosthenes describit esse illũ, quem ab Occidente claudit promontorium, in quo fuit Chalcedon: & promontorium Ioannis Calamoti cingit ab Oriente, cuius ostium patet in latitudinem octo circiter stadiorum. Totus verò eiusdem ambitus cõplectitur plus minus quinque miliaria, cannarum syluis, herbísque frequens eius ora cernitur: vnde nomen templum proximũ diui Ioannis Chrysostomi Calamoti inuenit. Hic sinus olim duos portus molibus munitos habuit, vnum olim nominatum Eutropij, nunc Hirenæ, situm in littore sinus occiduo iuxta Chalcedonẽ: alterum nominatum Heræum positum contrario in littore ad Orientem pertinente. Hos ambos portus fuisse in sinu Ioãnis Calamoti ex Procopio percipimus, cùm ait ædes regias Iustinianum construxisse in Heræo, quod Iustiniani temporibus Hierion, siue Hieriam appellarent, ibidémque portum molibus sepsisse littus, quæ antea vtrinque ventis, & vndarum incursibus expositum tutum à ventis effecisse innumerabilibus & maximis arcis saxorum plenis in vadum aliis supra alios vsque iniectis, quoad vtrinq; brachia exaggerata supra aquam extiterunt, extrinsecúsque

cúsque circa moles ſaxis rudibus & duris proiectis ad excipiendos impetus fluctuum,& ventorum hyemaliũ portum quietum perfeciſſe, vnúmq; in portum aditum nauibus reliquiſſe. Addit Procopius,vt iuxta portũ Iuſtinianus ædes ſacras condiderit,& porticus,& vias,balnea publica,& alia ferè omnia ædificarit,nihilo inferiora regiis ædibus vrbis: deinde adiungit portum alium conſtruxiſſe in contrario continente, in locis Eutropij nominatis,non longè remotis ab Heræo. Ex quibus patet portum Eutropij eſſe Chalcedonis portum ſpectantem ad Solis ortum, portúmque Heræum illum, quem nunc vocant molem Ioannis Calamoti.Horum amborum portuum vſq; ad hanc diem molium & brachiorum veſtigia extãt magna quidem ex parte diruta, ſed quæ nonnullam ſtationem nauibus accommodent:reliquorum verò ædificiorũ veſtigia funditus deleta ſunt, exceptis parietibus ædis ſacræ,& ciſterna maxima, vndique lateritiis parietibus cincta, ſed ſpoliata tecto teſtudinato,& columnis teſtudinem ſuſtinẽtibus, de qua Georgius Cedrinus ita ſcribit: Macedonius Rex palatia in Herę̨is exornauit,& ciſternam expurgauit,quam Heraclius terra obruerat, in hortúmque redegerat oleribus cõſitam. Idem paulò infrà ait:Rex Heraclius vbi ſui diei natalis rationem à Stephano Philoſopho didiciſſet,prædicente Heraclium ex aqua interiturum,cùm alias ciſternas obruit,tum illam ſitam in Heræis,quam Macedonius perpurgauit, regiáſque ædes in antiquam formam reſtituit,& pro horto in ciſterna conſito Nymphæum aqua lucida abundans induxit. Quàm autem multorum ſcriptis celebretur palatium Heræũ, è mul-

tis non

tis nonnullos, qui mihi iam veniunt in mentem, afferã. Sozomenus ſcribit Theodoſium Regem mandaſſe Demophilo præfecto Arrianis Cõſtantinopolitanis, vt curaret ſtatuta in concilio Nicęno ſeruare, & populum in vnum cõſenſum reducere, aut ab ædibus ſacris cedere. Demophilus aduocauit concionem populi, atq; Regis ſententiam declarauit, & abſtinens ab ædibus vrbis concionem indixit in ſuburbana Hieria nuncupata. Quoniam, inquit, lex præcipit, ſi vos perſequuti fuerint ex vna vrbe, fugite in aliã. Alij Hiſtorici tradunt Conſtantinum Iconomachum contra imaginum cultum concilium iniquum triginta octo Epiſcoporũ habuiſſe in palatio Hieriæ, prætereo cæteros, vnam duntaxat inſcriptionem ſubiungã, quæ erat inciſa in aditu Hieriæ,

Τοῦτον ἰουστινιανὸς ἀγακλέα δείματο χῶρον
ὕδασι, καὶ γαίῃ κάλλος ὑπερκεράσας·
κοίρανοι ὑμετέρην ἀρετὴν κάρτος τε καὶ ἔργα
ἀνδήσει χρόνος αἰὲν ἕως πόλος ἀστέρας ἕλκει.

Iam vt planiùs intelligatur ſitus promontorij Heræi, & an idem, quod aliqui exiſtimarunt Heręum, & Eurion, & Yris deſcribam oram maritimam, ab acra Ioannis Calamoti vſque ad aliquem finem. Promontorium Calamoticum circuitu complectitur ampliùs octo ſtadia, eius ceruix efficiens Iſthmum non excedit latitudinem ducentorum paſſuũ, vrnæ ſimilitudinem gerit, ſeu ollæ. Nam vt olla eſt collo anguſto, ita illud ceruicem habet anguſtam, deinde dilatatur, intumeſcítq; in ambitum circiter octo ſtadiorum: ſed ita, vt vndique ſit crepidinibus præruptis & ſaxoſis, præterquàm à ceruice, quæ ita plana eſt, vt ex vtroque littore aſpicientes mutuo

aſpectu

aſpectu fruantur. Forſan ita Heræum promontoriũ appellatum eſt ἵυρου ab olla defoſſa. Sic enim Stephanus ait, promontorium Heræum, contra Chalcedonem ſitum, quod alij ἵυρου, ſiue ἵυραιον appellarunt, hi qui aiunt ibi cytras, hoc eſt, ollas defoſſas inueniſſe, & oſſa: verùm aliam eſſe acram Heræam, aliam ἵυρου, ſiue Yrim, patet ex Artemidoro: is enim ſcribit ab Acrito promontorio nauiganti centum decem ſtadia ſitum eſſe promontorium Yrim, ſiue Euron nuncupatũ; cui obiecta eſt Inſula Pityodes, & alia Inſula nomine Chalcites, quæ vt explicatiùs perſpiciantur, deſcribã ſubſequens littus. Poſt promontorium Heræum pergenti ad ſinum Nicomediæ ſuccedit aliud promontorium, quod vulgus vocat Zaritrion, neſcio, an quaſi χυτρίδιον. nam accolæ in hunc diem iactitant inueniſſe ollam auro plenã in huius loci vicinia: ex Inſula Pityode nauigaui recta via in Continentem ad Villam ſitam in ora maritima, quam Græci vocant Obriam, ſiue Abriã. Turci appellant eam Maltepet, ſitã ad radices extremas promontorij poſiti cõtra Chalcitim. Vide, an hoc ſit Euron, ſiue Yris promontoriũ, an illud quod iam dixi appellari Zarritrion. Verùm vt meliùs intelligatur ſitus Chalcedonis, & vbi fuerit ἥραιον, paulò extra Boſporum vagabor, ſed in conſpectu Chalcedonis & Byzãtij, qđ paulò poſt deſcriptur⁹ ſum.

De Inſulis ſuburbanis Byzãtij & Chalcedonis, & primùm de Inſula Prota, & de Oxia & Platy. CAP. XII.

ARTEMIDORVS in vndecimo libro Geographiæ ait ab Acritico promontorio prænauigãti Euron ſtadia centum & decem: promõtorium ſitum eſt, appellatum Hyris,

& Insula huic obiicitur Pityodes,& altera Insula nominata Chalcitis:alia Prota dicta,à qua ad vrbem Chalcedonem stadia quadraginta. Protam appellatam existimo,quòd prima occurrat venientibus Byzãtio & Chalcedone, à Græcis vsq; ad hanc diem nominatur πρώτη: distat ab vrbe Byzantio paulò amplius sexaginta stadia, eius longitudo à Septentrionibus procedit ad Meridiem: iuxta eius littus vergens ad Orientem vicus est sub se habens portum subiectum, supra vicum duæ cisternæ rotundæ,quarũ maior laxatur in amplitudinem magni hemisphærij. Thermarum magnarum Byzantiarum Insula duobus verticibus prominet, altero vergente ad septentriones,altero ad cardinem meridianũ. Dicitur circuitu complecti circiter tria miliaria,à Meridie habet Insulam Antigonon, à qua abest octo circiter stadia inter Meridiem & occasum brumalem, intuetur duas Insulas, quarum altera Platys, altera Oxia appellatur, in acutum verticẽ fastigiata, vndique præceps & prærupta:altitudine ad perpendiculũ dimensa, superat omnes colles Byzantij. Ex aliquibus partibus ascensus in ipsam non patet ob directos cliuos, multa etiam nunc vestigia retinet cisternarũ,aliorúmq; ædificiorum. Aiunt ibi regiam arcem, & velut secessum caprensem aliquorum regum extitisse,quod à rei veritate omnino alienum non videtur, propterea quia naturali munitione tuta videtur. Habet portũ subiectũ Oriẽti, cuius moles distractæ cernũtur,lauro abũdat,& multis generibus florũ,sed nusquam circa Byzantiũ tanta cibi bonitate Ostreæ capiũtur,quàm circũ hanc Insulã. Ab hac non longè est Platys Insula,humilis & ferè plana.

De Insu

De Insula Antigono, & de Insula Pityode.

CAPVT. XIII.

QVAM Græci nostræ ætatis appellant Antigonon, Zonaras ait olim vocatā Panormū, Insulam nunc Antigoni nominari. Plinius inter Insulas Proponticas numerat Antiochiam, vide num aliquis Codex Plinij antiquus habeat Antigoniā. Insula ab Aquilone efficit littus excelsum & præruptum, eius quædam pars intuens Meridiē eminet rupibus abruptis, vsque ad summū fermè verticem. Ab occasu sunt littora rupibus prçruptis aspera, sed longè demissiora: in omnes partes existit decliuis, vndique eius ascensus est stadiorū circiter quatuor: in multo excelsiorem altitudinem effertur quàm Prota, in summo vertice ædes sacra etiamnum extat, & iuxta ædē cisterna Signino opere munita, concamerata lateritio tecto. Sunt ibidem etiam putei iugis aquæ. Ab Oriente habet vicum in littore situm, circa vicum sunt aliquot vineæ: reliquæ partes sunt tectæ eryca, arbuto, rore marino, ilice, ladano. Tota Insula lapidosa scatet minutis lapillis. Contra vicum est Insula exigua, cuius circuitus non excedit quatuor stadia, altitudo non superat quinquaginta passus (intellige quos cōficere soleo in ambulando, vt intelligi oportet in omnibus passibus antè iam à me commemoratis) quæ vulgò appellatur Pitys, hæc Pityodes dicitur ab Artemidoro, quam tradit sitā contra Continētis oram nuncupatam ἴνωρ. Equidem cùm Artemidorus ordinatim ponat Pityodē, & Chalcitim, & Protam, existimo Pityodem Artemidorū intelligere, esse aut Antigoniam, aut eam, quam iam Græci appel-

lant Insulam principē: nam cur cōmemoraret tam exiguam Insulam, & proximam magnam præteriret?

De Chalcitide Insula. CAP. XIIII.

HALCITIS Insula à Græcis nostræ ætatis nominatur Chalcis, distat ab Antigonia quatuor stadia. Menippus in periplo Bithyniæ Chalcitidem Insulam constituit contra Chalcedonem, eámque dicit habere æris metalla, Chalcitidem eandem esse, quam Stephanus appellat Demonesum: assequor, ex eo, quòd dicit Demonesum Insulā sitam circa Chalcedonem, habere Cyani metalla, & Chrysocollā, & aurum preciosum, & coronariū, quod oculis ægrotantibus medicinam afferat. Nulla alia Insula circa Chalcedonem metalla habet, nisi Chalcitis. Aristoteles similiter scribit: Demonesus, inquit, Insula Chalcedoniorum (sic enim legendum est, non vt habet Codex editus χαρκηδονίων) à Demoneso homine appellatam esse, haberéque Cyani metalla, & Chrysocollam, & aurum eximium in ea inueniri. Quòd sit oculis remedium, atque æs, quod Aristoteles appellat χαλκὸν κολυμβητὴν: ex eo opinor, quòd vt ipse addit, ex mari profundo duos passus vrinatores illud extrahant, ex quo factā idem adiūgit statuam in vrbe Sicyone statutam in antiquo templo Apollinis. Ex antedictis liquet, quàm erret Plinius, qui dum enumerat Insulas Propōtidis, dicit Demonesum Insulam sitam esse ante Nicomediā, cùm nulla Insula existat in sinu Nicomediæ olim appellato Astuceno. Verùm vt clariùs perspiciatur Demonesus eadem Insula esse, quæ Chalcitis, vt nunc sunt, ostēdam

vestigia

veſtigia metallorum,& ſitum Inſulæ,quæ tribus verticibus, ſeu collibus intumeſcit: vnus vergit ad Aquilonem,alter ad Occaſum,tertius ad Orientem.Inſulæ latus meridianum eſt præceps, & abruptum, in rupes excepto ſinu,admittēte receſſum maris portuoſum, quoquo verſus patentem paulò plus ſtadio,tutum ab omni vento, excipio Auſtrū. Circa hunc ſinum exiſtunt aggeres ſcrobium,pleni ruderibus cæruleis, reiectis ex effoſſione æris,& Chryſocollæ, & cærulei: atq; inter ipſa rudera collegi eximium cæruleum,& abſolutam Chryſocollam.Quòd ſi vadum maris ibi effoderetur,ſine dubitatione inueniretur aurum illud ab Ariſtotele laudatum. Aggeres ſcrobiū ſunt in radicibus vallis ſupra ſinum iam dictum eminētis, & ſecantis Inſulam à mari meridiano ad mare ſeptētrionale, cuius quidem vallis in parte media elata in iugum Inſulæ eſt domiciliū ſolitariorum ſodalium Græcanicæ religionis, vbi Nymphæa magna ſignino opere elaborata, plena iugi aqua manante,ex vertice pertinente ad Orientem.Littus intuens Solis ortum habet vicum nuncupatum à nomine Inſulæ,ſub vico ſtatio nauigiorum.

De Inſula Principis. CAP. XV.

NSVLA Principis diſtans à Chalcite circiter quinque ſtadia,nominata eſt à frequenti habitatione filiarum principū,virginitatem ſolitariam profitentium.Georgius Cedrinus ait Iuſtinum nepotem Iuſtiniani ædificaſſe ſolitariam vitam agentium domicilium nominatū Principis ſuburbanū Conſtantinopoleos.Zonaras ſcribit Nicepho-

rum Hirenem exulem eiecisse in Insulam Principis appellatam, in qua monasterium ipsa ædificauerat, vnde fortasse Insula appellata fuit Principis. Longè dimidio maior existit, quàm Chalcitis, omneis antedictas Insulas altitudine superat aut æquat. Ab Oriente æstiuo vicum habet nominatum Principis, situm in planitie littorea. In eius littore vergenti ad ortum æquinoctialem spectantur fundamēta sumptuosa antiqui monasterij, vbi amplius quingentæ solitariæ fœminæ viuere solebant. Contra monasterium sita est Insula exigua, paruo interuallo distans, nominata Anterouitos. Inde in eodem littore sequitur vicus nominatus Carya, supra vicum modicè eminet iugum contractum in vallem, cinctam duobus verticibus, quæ secat mediam Insulam ab ortu ad occasum: Insulæ littus intuens Meridiem, rupibus circumuallatur, littus verò spectans ad Solis occasum, minoribus rupibus cingitur: denique Insulæ circuitu nō excedit sexaginta stadia. Habet à Meridie vicinam Insulam, quam vocāt Andron: ab oriente æquinoctiali habet alteram Insulam nominatam diui Andreæ, distātem plus minus decem miliaria, vndique excelsis rupibus & præruptis munitā, excepto latere conspicienti Solis ortum, vbi domicilium sodalium sectæ solitariæ. Diuiditur hæc Insula à Continenti mari lato quatuor stadia. Paulò vltra hanc Insulam pergenti ad sinum Astacenum eminet promontorium, quod vsque ad hanc ætatem appellatur Acrita, vt vocatur à Ptolemæo, quod Menippus dicit distare ab vrbe Chalcedone stadia sexaginta. Omnes antedictæ Insulæ abruptæ à Continente videntur, quarum quatuor nimirū Prota,

Antig

Antigonos, Chalcitis, & Princeps faciunt ſinum ſuo latere vergente ad Aquilonem, vt Prota, & Princeps ſint ſinus cornua. Antigonos & Chalcitis efficiũt intimum ſinus receſſum. Cùm aſpicis ex Protæ latere, vergente ad Solis ortum, aduertis ſinum factum ex quatuor Inſulis, nec vides Euripos intercedentes inter Inſulas, vt rei ignarus quatuor Inſulas, vnam eandémq; Inſulam exiſtimaret quatuor collibus intumeſcentẽ, primúmq; collem numeraret Protam, ſecũdum Antigoniam, tertium Chalcitim, quartum Principem. Euripus ſeparans Inſulas à Continenti, patet in latitudinem paulo amplius ſexaginta ſtadiorum. Hæc adiungere volui de Inſulis ſuburbanis Byzantij, velut præparationem ad clariùs percipiendum ſitum Byzãtij, quem eueſtigio ſubiungere cogito: reliquas Propontidis Inſulas longè ab vrbe remotiores, vt Proconneſum, Ophiuſam, Acanthum, Phœben, Scopelon, Porphyrionem, Halonem, Delphaciam, Polydoram, Elæam, & duas Rhodiuſſas: & contra fauces Rhyndaci Besbycon, cuius meminit Dioſcorides, reiicio in meum periplum Propontidis & Helleſponti.

FINIS.